



# Michael Quarterly

Publication Series of The Norwegian Medical Society

## Sundhedsloven 150 år

Lov og forarbeider

med innledning av  
Øivind Larsen

# 2010



# Michael Skjelderup

*Michael* is a publication series named after professor *Michael Skjelderup* (1769-1852), one of the fathers of Norwegian medicine. He was born in Hof, Vestfold in Norway as the son of a priest, and was raised in the Norwegian countryside. Because of severe speech disturbances as a boy he did not get proper schooling, but was at last accepted as an apprentice in an apothecary's dispensary in the city of Fredrikstad at the age of 16. During his youth he tried through hard work and by means of an intensive self-discipline to overcome his handicap, and he really succeeded, except for in stressed situations.

Lacking a student examination, an academic training seemed out of question, in spite of his obvious bright mind. However, in 1789 he was admitted to the new Surgical Academy in Copenhagen, where academic qualifications were not required.

From now on, his career flourished. He passed the surgical examination with the highest grade in 1794, entered positions in Copenhagen hospitals and at the University, where he defended his doctoral thesis in 1803 and was appointed professor in 1805.

The first University in Norway was founded in Christiania (now: Oslo) in 1811. Medical teaching was supposed to commence from the very beginning, and from 1814 the new medical faculty could offer medical training. Michael Skjelderup was appointed its first professor 1813, and started his teaching, mainly in anatomy in the fall of 1814, after a dramatic war time sea voyage from Denmark across the waters of Skagerrak where hostile Swedes fired at his swift sailing vessel.

As a University pioneer, he became active in several medical fields. Among other achievements, he published an authoritative textbook in forensic medicine in 1838. When he resigned in 1849, eighty years old, he had seen all Norwegian trained medical doctors in his lecture room.

Skjelderup was instrumental in building a scientific medical community in Christiania. Together with his University colleague Frederik Holst (1791-1871) he founded the first Norwegian medical journal *Eyr*, named after a Norse medical goddess, in 1826. A reading club of physicians established in 1826 was formalized into an association in 1833, the still existing Det norske medicinske Selskab (The Norwegian Medical Society), which over the decades to come played an important role in the development of the health services and of a national medicine.

*Michael* is devoted to the memory of the man who first realized the importance of a regular, national medical publication activity in Norway and implemented his ideas in 1826. *Michael* is published by the same association as was founded by Michael Skjelderup and his colleagues – Det norske medicinske Selskab.

# Sunnhetsloven – mer enn en helselov

*Michael; 7; 2010: Supplement 8: 11–49.*

*Lov av 16. mai 1860 om Sundhedscommissioner m.v. fant sin plass i lovverket som en respons på viktige samfunnsendringer som hadde gitt epidemiske sykdommer friere spillerom enn før. Selv om det hadde vært epidemier før også, var de dramatiske koleraepidemiene nye og reiste krav om tiltak. Sunnhetsloven gjenspeilte endringer i synet på folkesykdommene og deres årsaksforhold. Ikke minst hadde det skjedd en utvikling av holdningene til forholdet mellom den enkelte og det offentlige ansvar for individenes helse. Lovteksten av 1860 og dens forarbeider er blitt en slags tidsvitner til prosessen, til brytninger mellom ulike politiske holdninger, til motsetninger mellom by og land og til de nærmest tidløse diskusjoner om hvordan offentlige midler skulle anvendes. Ved at Lov om helsetjenesten i kommunene av 19.11.1982 ble vedtatt, ble det meste av sunnhetslovens virkeområde erstattet fra 1984. Sists rest ble avløst av Lov om vern mot smittsomme sykdommer av 5.8.1994, i kraft fra 1995. Gjennom de 134 år loven var i funksjon skjedde det store forandringer i samfunnet. Loven hørte derfor hjemme i en sosial kontekst som ikke lenger er den samme.*

## Hva er «Sundhedsloven»?

Den 16. mai 1860 ble det underskrevet et dokument på slottet i Stockholm:

*«Vi Carl, af Guds Naade Konge til Norge og Sverige, de Gothers og Venders; Gjøre vitterlig: At Os er bleven forelagt det nu forsamlede ordentlige Storthings Beslutning af 28de April dette Aar saalydende:»*

Så fulgte en lovtekst med tre kapitler, hvorav det første som inneholdt lovens paragrafer 1–13 het «*Om Sundhedscommisioner*». Annet kapittel med paragrafene 14–25 het «*Angaaende særegne Foranstaltninger imod epidemiske og*

*smittsomme Sygdomme*», mens tredje kapittel var «*Almindelige Bestemmelser*» med paragrafene 26–28. Disse omhandler forskrifter som kan utarbeides lokalt, og hvordan relasjonen var til annen lovgivning.

«*Thi have Vi antaget og bekræftet, ligesom Vi herved antage og bekræfte denne beslutning som Lov. Givet paa Stockholms Slot den 16de Mai 1860. Under Vor Haand og Rigets Segl. Carl.*»

Hva står det så i sunnhetsloven<sup>1</sup>, dvs. denne *Lov av 16. mai 1860 om Sundhedscommissioner m.v.* som kong Carl 4.<sup>2</sup> godkjente og underskrev? Det er en lov som skulle regulere det offentlige helsearbeidet over hele landet, spesielt ved smittsomme sykdommer og andre akutte eller truende situasjoner.

Lovens første kapittel omhandler sunnhetskommisjonene, som det ifølge §1 og §2 skal være i kjøbsteder og i ladesteder som har formannskap. Dette må imidlertid sammenholdes med teksten i §8 som tar for seg landdistriktene.

Hensikten med å ha sunnhetskommisjoner er beskrevet i §3:

«*Commissionen skal have sin Opmærksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold, og hva derpaa kan have Indflydelse, saasom: Reenlighed, skadeligt stillestaaende Vands Aftledning, Vandhuses, Urinsteders og Gjødselbingers Indretning og Rensning, Oplæggelse af Gjødsel eller andre Gjenstande, som f. Ex. Been eller Klude, der kunde indvirke skadeligt paa Sundhedstilstanden, Drikkevandets Beskaffenhed, skadelige Næringsmidlers Forhandling, Boliger, som ved Mangel paa Lys eller Luft, ved Fugtighed, Ureenlighed eller Overfyldning med Beboere have viist sig at være bestemt skadelige for Sundheden. Sundhedscommissionen har fremdeles at paasee, at tilstrekkelig Luftvexling finder Sted i Huusrum, hvori et større Antal Mennesker stadigen eller jevnligens samles, som Kirker, Skole-, Rets- og Auctionslokaler, Theatre, Dandsehuse o.d., samt at ingen Næringsvei drives med større Fare for den almindelige Sundhedstilstand, end der nødvendig flyder af Bedriftens eget Væsen. Indseende med Stedets Begravelsespladse hører ligeledes under Sundhedscommissionen.*»

§4 pålegger sunnhetskommisjonen plikt til å utarbeide lokale forskrifter og §5 handler om samarbeid med lokal politimyndighet. §6 ivaretar personvernet, idet det ikke uten samtykke kan fortas undersøkelser hos private

1 Gjengitt i *Michael* 2010; 7: Supplement 8, 117–24.

2 Kong Carl 4. (i Sverige betegnet Carl 15.) (1826–1872) var konge i Norge fra 1859 til sin død.

uten at det foreligger vedtak om det i sunnhetskommisjonen. §7 handler om ankemuligheter.

I §8 står det at det i ethvert formannskapsdistrikt på landet skal være en sunnhetskommisjon med embetslegen eller eventuelt en annen oppnevnt lege som ordfører. For øvrig skal sunnhetskommisjonen bestå av hele kommunestyret eller et utvalg av representantene.

§9 omhandler en overgangsordning og §10 praktiske detaljer om avholdelse av møter.

§11 presiserer at virkeområdet for sunnhetskommisjonene på landet tilsvarer det som §§3 og 4 bestemmer for kjøpsteder og ladesteder.

§12 slår fast at rene driftsutgifter som kostnadene ved protokoller, skrivesaker, møtelokaler og bud skal dekkes av kommunen, mens statskassen skal utrede utgiftene vedrørende legen, dvs. diet mv., etter gjeldende regler, likeledes godtgjørelse for arbeidet, dersom det må engasjeres en annen lege enn embetslegen.

§13 dreier seg om straffereaksjoner overfor den som uteblir fra sunnhetskommisjonens møter.

Lovens annet kapittel tar for seg tiltak mot epidemiske og smittsomme sykdommer. Her slår den første paragrafen, §14, fast at det foreligger meldeplikt for smittsomme sykdommer:

*«Naar nogen Huusbonde eller Huusfader inden sin Kreds bemærker, at en Sygdom udbreder sig til Flere og derhos vise sig at være af en ondartet Beskaffenhed, har han derom at gjøre Anmeldelse til Ordføreren i Stedets Sundhedscommission ...»*

Paragrafens siste del pålegger den lege som mottar slik anmeldelse å ta affære, og i §15 får sunnhetskommisjonen samme pålegg.

§15 handler dessuten om penger. Medfører de nødvendige tiltak utgifter, må sunnhetskommisjonen søke om dette, og det er nærmere angitt hvordan. I prinsippet er det kommunen eller amtskommunen som må betale. I særlige tilfelle med behov for *«overordentlig Lægehjelp»* kan det imidlertid ytes statlige midler.

§§16–19 gir bestemmelser for slike særlig alvorlige situasjoner. Distriktet kan deles opp i avdelinger med hver sin oppsynsmann, ekstra legehjelp kan tilkalles og det kan opprettes midlertidige sykehus, eventuelt i rekvirerte lokaler, og embetslegen er forpliktet til å ha legetilsynet ved slike sykehus.

I §20 beskrives legens meldeplikter ved større epidemier.

§21 pålegger folk som har ondartede smittesykdommer å la seg behandle på sykehus, hvis ikke betryggende behandling kan skje på annen måte.

§22 gjelder hva pasientene skal betale for sykehusopphold og behandling. §23 sier at legen i slike situasjoner skal ha sin vanlige skyss- og dietgodtgjørelse, uten at det forhindrer at han kan ta honorar av de pasientene som evner å betale.

§§24 og 25 gjelder henholdsvis hva som skal skje med klær etc. i hus der det har vært smittsom sykdom, og spesielle hensyn ved gravlegging av de døde.

Tredje kapittel med «*Almindelige Bestemmelser*» truer i §26 med straffe-reaksjoner overfor dem som ikke følger vedtatte kommunale forskrifter.

§§27 og 28 er rent tekniske, idet de behandler relasjonen til tidligere karantenelovgivning og hva som skjer med forholdet til andre bestemmelser når denne lov trer i kraft 1. januar 1861.

I et historisk tilbakeblikk kan det ved første øyekast virke overraskende at denne kortfattede loven med sine 28 paragrafer skulle få så stor samfunnsmessig betydning og prinsipiell interesse. For å få et bedre innblikk i dette, må vi se nærmere på den historiske, sosiale og medisinske konteksten.

Vi må for det første se litt på hvordan forholdene var i Norge i første del av 1800-tallet da behovet for loven oppsto, og for det andre hvilke overveielser lovens fedre, dvs. lovkommissjonens medlemmer, gjorde seg under utarbeidelsen og hvilke synspunkter disse overveielsene møtte under den videre saksbehandlingen<sup>3</sup>.

## Nytt Norge i en ny verden

Ved slutten av 1700-tallet var Norge fortsatt et gammeldags samfunn i forhold til de store land i Europa. En av grunnene til dette var åpenbar, ettersom det meste av både sentral forvaltning og kulturell virksomhet foregikk i København, slik danskene ønsket å ha det. Styreformene var eneveldig, riktignok slik at det ofte ble innhentet faglige råd når beslutninger skulle tas. Og embetsmenn implementerte beslutningene lokalt. Men for store deler av Norge var det lang vei til København på alle måter.

Urbanisering og industrialisering hadde kommet tidligere på det europeiske kontinentet og de britiske øyene enn i Norge. Betydelig sosial uro hadde blant annet vist seg i form av den franske revolusjon i 1789. Politiske hendinger av langtreckende viktighet, slik som opprettelsen av Amerikas forenede stater i 1776, vakte oppmerksomhet og ga støtet til nye tanker, også andre steder. Men Norge lå i utkanten av verden, og verre ble det da Napoleonskrigene brøt ut og medførte at Danmark-Norge kom

---

3 Forarbeidene er gjengitt i *Michael* 2010; 7: Supplement 8, 51–116.

i krig med England og deres allierte svenskene fra 1807. Da oppsto en kulturell, politisk og etter hvert også fysisk tyngende isolasjon. Handelsveiene ble blokkert. Nødsårene 1807–1814 ble et faktum.

Atskillelsen fra Danmark gjorde forvaltningen komplisert. Som rådgivende organ i helsespørsmål hadde man i København fra 1740 et sunnhetskollegium, det såkalte *Collegium medicum*. Nå ble det nødvendig å opprette et lokalt slikt sunnhetskollegium i Norge. Det skjedde i 1809, og det var i funksjon til 1815. Fra 1815 var forholdene blitt annerledes. De administrative båndene til København var ikke der mer, styresettet i Norge var nytt og norsk helseforvaltning skjedde heretter på annen måte<sup>4</sup>.

Befolkningen i Norge besto i 1801 av 883 353 personer som bodde spredt utover hele landet. Byene var fortsatt små. Noen steder hadde man noe industri, især i form av sagbruk, men lengst sammenhengende tradisjoner hadde bergverkene, f. eks. på Kongsberg, på Modum, på Røros og på Løkken. Langs kysten var det en del sjøfart, men Norges vekst som sjøfartsnasjon kom først senere. Man levde stort sett av primærnæringene jordbruk og fiske, men trengte tilskudd av kornimport. Uår og materiell nød var befolkningen derfor sårbar for. Svart hav og sviktende avlinger kunne nokså direkte gå på helsen løs. Det er grunn til å tro at atskillige nordmenn simpelthen levde nær et eksistensminimum.

### **Helse – naturfenomen, omkostning eller samfunnsoppgave?**

I motsetning til f. eks. for Sverige, der man hadde hatt en ganske god medisinalstatistikk helt fra 1749, har vi ikke så detaljerte opplysninger om helsetilstanden i Norge i det attende århundre, bortsett fra at vi vet at den var dårlig og at den var følsom for ytre påvirkninger. 1700-talls-dødeligheten viste store svingninger omkring et nivå på rundt 30 døde pr. tusen pr. år. Dette nivået var om lag tre ganger så høyt som to hundre år senere. Og mens dødstallene i vår tid er nokså stabile, var de langt fra stabile i det gamle samfunn, noe som ikke minst skyldtes dødsfallene blant de særlig sårbare, nemlig barna og især spedbarna, de under ett år. Det var vanlig at mellom ett av fire og ett av tre nyfødte barn døde i første leveår. Dette ble mer eller mindre bevisst kompensert ved at fødselstallene også var høye, noe som i sin tur vedlikeholdt den høye dødeligheten.

---

<sup>4</sup> Se Schjønby HP. Hvordan begynte det hele? Etablering av sunnhetskollegium i 1809. *Michael* 2009; 6: 275–83. Se også Schjønby HP. *Sundbedscollegiet 1809–1815*. Oslo: Helsetilsynet, 2009. (Rapport fra Helsetilsynet 1/2009. Også på nett: [www.helsetilsynet.no](http://www.helsetilsynet.no)) Det er egentlig først med sunnhetskollegiet i 1809 at Norge får en egen, nasjonal helseforvaltning, dvs. sitt eget offentlige helsevesen, selv om sunnhetskollegiet ble erstattet av andre administrative organer i 1815.

Hva som forårsaket den høye dødeligheten og det som må ha vært en tilsvarende høy sykdomsforekomst, er noe uklart av flere grunner. En av dem er mangelfull registrering av sykdom, en annen at datidens sykdomsoppfatning var annerledes. Tidens medisinske teorier krevde andre betegnelser som ofte ikke lar seg oversette til vårt fagspråk, fordi tankene bakom var andre. Fordi behandlingsmulighetene dessuten var begrensede, hadde man i samtiden heller ikke så stort behov for slik diagnostikk som nyere tids medisinsk behandling bygger på.

Det vi imidlertid kan si med sikkerhet, er at infeksjoner dominerte, i form av de endemiske, allestedsnærværende smittsomme sykdommene i luftveier, mage-tarm-kanal, hud og slimhinner og alle steder mikroorganismer kunne slå til. Spedalskhet var f.eks. en vel etablert sykdom, selv om man foreløpig ikke visste så mye om hva som forårsaket den og om hvordan den spredte seg.

Innimellom kom det også epidemier av forskjellige typer smittsom sykdom, farsotter som herjet og forsvant igjen. Selv om den fryktede pesten nå var blitt historie, kunne f. eks. *nervefeber*, en sykdom som vi sannsynligvis vil anta var paratyfus eller salmonellainfeksjon, kreve mange liv. Til infeksjonene kom underernæring og ernæringssvikt i form av feilernæring, for eksempel *skjorbuk* på grunn av det vi i ettertid vet var C-vitaminmangel.

Norge hadde på slutten av 1700-tallet en helt spesiell sykdom, *radesyken*, som kanskje skyldtes en blanding av infeksjøs, ernæringsmessige og sosiale årsaker. Symptomene var mange og skremmende med sår, knutedannelser og leddsmerter. Vi vet ikke helt hvordan dette sykdomsbildet best kan beskrives i moderne medisinsk terminologi, men sykdommen har stor prinsipiell interesse, ikke minst fordi den satte holdningene overfor syke og sosialt underprivilegerte på prøve.<sup>5</sup>

I løpet av siste del av 1700-tallet hadde synet på sykdom begynt å endre seg ute i Europa. Både merkantilistisk tenkning og de åpenbare problemene

---

5 Se Lie AHK. *Radesykens tilblivelse – Historien om en sykdom*. Oslo; Det medisinske fakultet, 2008 (dr. avh.). Et hovedpoeng i avhandlingen er drøftingen av hvordan radesyken forholdt seg til samtidens sykdomsoppfatning. Lie har imidlertid en tabell over de hyppigste symptomene hos 100 radesykepasienter fra 1770-årene på s. 211. En vitenskapelig gjennomgåelse av radesyken, sett med samtidens øyne, finnes i den første doktorgradsavhandlingen fra Det kongelige Frederiks Universitet i Christiania i 1817: Holst F. *Morbus, quem Radesyge vocant, quinam sit, quanamque ratione e Scandinavia tollendus?* Christianiæ; Ex officina Lehmanniana, MDCCCXVII. Denne avhandlingen finnes oversatt av Stig Oppedal og utgitt og innledet av Anne Kveim Lie: Holst F. Hva er sykdommen som kalles Radesyge, og på hvilken måte kan den utryddes fra Skandinavia? *Michael* 2005; 2: Supplement 2. Frederik Holst (1791–1871) ble en sentral skikkelse i norsk samfunnsmedisin og var professor i hygiene fra 1824.



som meldte seg i de voksende bysamfunnene, gjorde at man så på helse med nye øyne. En frisk og arbeidsfør befolkning, med andre ord med god helse, ble ansett som en ressurs på linje med mineraler i berggrunnen og fisk i havet. Dårlig helse var en omkostning som man kunne gjøre noe med, dersom man la forholdene til rette. Dessuten begynte kulturelt sett enkeltmenneskets egenverdi å komme tydeligere fram. Spesielt i Østerrike-Ungarn ble «*die medicinische Polizey*» utviklet, en helsepolitikk som skulle legge samfunnet til rette for best mulig helse. Menneskene og deres helse ble dermed mer synlige i politikken.

Men dette førte noe viktig med seg: Helse *ble* politikk. Individuell helse var ikke lenger et individuelt anliggende, slik det i stor grad hadde vært tidligere. Helse ble en verdi i samfunnet, mer enn før. Men helse ble da også en *verdi blant andre verdier*, blant annet gjenstand for utbytbarhet, et trekk som karakteriserer helsearbeid og helsedebatt den dag i dag<sup>6</sup>.

På 1700-tallet var den høye spedbarnsdødeligheten og den høye dødeligheten blant fødende kvinner, spesielt av barselfeber, erkjent som et allment problem. Derfor var tiltak for spedbarn og fødende et viktig virkeområde for «*die medicinische Polizey*». Det gjaldt også i Norge, der vi fikk en lov om jordmødre allerede i 1810. Jordmoryrket var et nytt kvinneyrke, drevet fram av et politisk ønske om å gjøre noe med et vanskelig problem<sup>7</sup>. Det ble også en egen jordmorutdanning og egen omsorg for fødende, på samme måte som vi hadde egne institusjoner for visse sykdommer, som spedalskhet og radesyke<sup>8</sup>.

Det var imidlertid ikke enkelt å drive som jordmor og tilby en tjeneste som både kostet penger og som folk mente de ikke trengte. Noe av det samme gjaldt for legene, den andre yrkesgruppen av datidens helsepersonell. De ca. 100 legene som fantes i Norge rundt 1814, kunne egentlig gjøre lite med helsetilstanden til hver enkelt innbygger i det spredt befolkede landet.

Likevel var det et politisk ønske om å utvikle en nasjonal legestand av norske, ikke utenlandske leger. Legene var regnet for å tilhøre eliten i samfunnet, og i det nye Norge skulle eliten være norsk. Legeutdanning ble

6 Ikke minst ble helsens politiske karakter tydelig under den sosiale uro i Europa i 1848, da også sosialmedisinen som medisinsk interesseområde begynte å ta form. Det mest berømte navn her er patologen og samfunnsreformatoren Rudolf Virchow (1821–1902). Se for eksempel Andree Chr. *Rudolf Virchow. Vielseitigkeit, Genialität und Menschlichkeit: Ein Lesebuch*. Hildesheim: Olms, 2008.

7 Se Kjørheim K. *Mellom kloke koner og kvitkledd menn*. Oslo: Det Norske Samlaget, 1987.

8 Se Børdahl P. At redde Mødres og Børns Liv. *Fortidsminneforeningens årbok 2000*, 115–36.

startet opp i Christiania allerede i 1814 ved Det kongelige Frederiks Universitet, grunnlagt i 1811, på tross av store vansker.<sup>9</sup>

Men det ble ikke lett å arbeide som lege når man lenge hadde lite å tilby av effektiv behandling. Dessuten befant man seg i et samfunn hvor folk både var vant til å finne seg i tingenes tilstand og til å greie seg selv og hvor tjenester man skulle betale for var vanskelige å benytte seg av, fordi det var lite penger blant folk.

Norge lå altså for seg selv i verden. Dette kan vi simpelthen avlese av dødelighetsstatistikken. Tallene var ufortrødent høye og svingende. Tross dette hadde samfunnet som sådant nesten ingen utgifter til helsestell. Vel hadde man ikke så mye å tilby, verken økonomisk eller faglig. Men fraværet av tiltak kan også tolkes som et uttrykk for en oppfatning om at sykdommer var et *naturfenomen* som man i liten grad mente man kunne influere på.

Året 1815 er ganske bemerkelsesverdig i norsk helsestatistikk. Da begynte nemlig dødeligheten å synke ganske markant. Svingningene ble også dempet i årene som fulgte. Hva hadde skjedd? Medisinske nyvinninger? Et nytt og velfungerende helsevesen? Ingen av delene. Det som hadde hendt, var at handelsblokaden var blitt hevet. Den alminnelige levestandarden hadde steget ganske forsiktig. Dette var bevis på to ting, nemlig at befolkningen jevnt over virkelig hadde hatt det ganske marginalt, og dessuten at selv en liten og begynnende bedring i levekår hadde en påtakelig helseeffekt.

Det vi ser når vi betrakter dødelighetskurvene for Norge og sammenlikner dem med andre land, er at vi har foran oss begynnelsen på den såkalte *demografiske transisjon*. Dette er en prosess som de fleste samfunn åpenbart gjennomgår på et eller annet tidspunkt i sin utvikling. Fra en tilstand med høy dødelighet og høyt fødselstall endres samfunnet til å få lave dødstall og lave fødselstall, men med en tidsforskyvning mellom fallet i dødstall og fallet i fødselstall, slik at det følger en markert befolkningsvekst en tid etter at prosessen har startet.

For Norge kom dødelighetsfallet ganske plutselig i forhold til i nærliggende land, men det hadde med blokaden og de meget vanskelige nød-sårene for store deler av befolkningen å gjøre<sup>10</sup>. Nødens grep hadde løsnet.

Nedgangen i fødselstallet kom for vårt land nokså mye senere. Den begynte for alvor rundt 1890. Da hadde allerede folketallet steget betraktelig. Tross høy emigrasjon, spesielt i siste halvdel av 1800-årene, var folketallet steget til 2 239 880 ved neste hundreårsskifte. Og urbaniseringen, især

9 Se Larsen Ø (ed.). *The shaping of a profession*. Canton MA: Science History Publications/USA, 1996.

10 Se Larsen Ø, Berg O, Hodne F. *Legene og samfunnet*. Oslo: Den norske lægeforening, 1986.

i form av tilflyttingen til hovedstadsområdet, hadde antatt store dimensjoner. Christianias om lag 50 000 innbyggere ved midten av århundret ble femdoblet i løpet av de kommende femti år.

Hvor var helse i dette bildet? Både befolkningsøkning og omflytting var bekymringsfullt for folkehelsen, det kunne alle se. Helsestatistikken for 1800-tallet viser en økende forekomst av smittsomme sykdommer, også på slutten av århundret da man hadde fått grep om hva de kom av. Noe av økningen skyldes nok bedre registrering av sykkeligheten, men bare en del. I hovedstaden var økningen lenge mer markant enn de fleste andre steder.<sup>11</sup> At det var mye fisk i havet utenfor vår kyst på 1800-tallet var bra for Norge, men fiskeriene forårsaket sesongeksplosjoner av smittsom sykdom i overbefolkede fiskevær. Veien inn i et nytt samfunn hadde sine *omkostninger* i form av helserisiko. Dette måtte det gjøres noe med. Helse var blitt en *samfunnsoppgave*<sup>12</sup>.

### Nye betingelser for sykdommene

Mens ernærings sykdommer er avhengige av tilgangen og kvaliteten på mat, er mønsteret litt annerledes for infeksjonene. Her er smitten, det vil si overføring av det sykdomsframkallende agens, avgjørende. Bortsett fra i de tilfellene mellomverter spiller en vesentlig rolle, som rotter ved pest og mygg ved malaria, betyr dette kontakt mellom mennesker, enten ved direkte kontakt eller ved smitteførende materiale som spres via varer, vann eller på annen måte<sup>13</sup>.

Så lenge en befolkning er stabil og har liten mobilitet, blir det grenser for hvor fort og omfattende smitte kan spre seg. Den sveitsisk-tyske

---

11 Se tabeller og diagrammer i Larsen Ø. *Epidemic diseases in Norway in a period of change*. Oslo: Unipub forlag, 2000.

12 Det sentrale verk som omhandler offentlighetens forhold til norsk folkehelse, er tobindsverket som ble gitt ut i 2003 med historikeren Aina Schiøtz som hovedredaktør. Året 2003 markerte 400-årsjubileet for det offentlige helsevesen, dersom man regnet den kongelige ansettelse av legen Villads Nielsen (ca. 1564 – 1616) i 1603 som begynnelsen. Første bind: Moseng OG. *Ansvar for undersåttens helse 1603–1850*. Oslo: Universitetsforlaget, 2003 behandler inngående hvordan det offentlige ansvar for befolkningens helse tar form, og også koleraen, karantenespørsmålet og de øvrige begivenheter som var bakgrunn for innføringen av Sunnhetsloven i 1860. I annet bind: Schiøtz A. *Folkets helse – landets styrke 1850–2003*. Oslo: Universitetsforlaget, 2003 omtaler første kapittel Sunnhetsloven og hvordan den tok form. I de videre kapitler kan man lese hvordan den kom til å bli normdannende for både norsk helseoppfatning og norsk helsevesen. Man kan også lese om hvordan det gikk til slutt – da loven ble avløst etter drøyt ett og et kvart århundre.

13 Temaet er drøftet i større detalj i: Larsen Ø. Epidemihåndtering når årsakene er uklare – noen historiske eksempler. *Michael* 2009; 6: 293–303.

historikeren og demografen Arthur E. Imhof studerte sykdomsspredning i Norden på 1700-tallet med dødeligheten som grunnlag. Han fant et tydelig mønster for hvordan dårlig ernæring slo ut ved uår i form av økte dødstall i hele regioner. Smittesykdommer spredte seg derimot litt annerledes, og kom til syne i statistikken i form av dødelighetsøkning langs handelsveiene<sup>14</sup>. Men det gikk langsomt. Transport av personer og varer gikk ikke så fort. Likedan var det med kontakten folk imellom. Dødelighetsbølgene kunne bruke flere år før de roet seg.

Imhof påviste også sosiale gradienter som i hovedsak gikk på hvorvidt man den gang i agrarsamfunnet eide sin egen gård eller ikke. De bofaste hadde jevnt over gunstigere dødelighet enn de mobile, som var arbeidsfolket som hyppig skiftet husbond, og de fattige og syke som var på legd rundt omkring. Når smittesykdommer slo til, ser det som om de mobile, lavere klasser hadde en fordel, tross sin høye dødelighet. Sannsynligvis hadde de overlevende av dem gjennom sin eksponering for smitte ervervet en grad av immunitet som de bofaste ikke hadde.

Det er således rimelig å betrakte forholdet mellom mennesker og rådende sykdommer på 1700-tallet og framover inn på 1800-tallet som et økologisk samspill mellom mennesker og livsbetingelser, især representert ved ernæring og smittestoffer<sup>15</sup>.

## Smitte og mottiltak

Det sier seg selv at når infeksjonene er viktige, blir også *hygiene* viktig, hva man gjør for å unngå smitte. Hva man skulle gjøre, var fortsatt uklart. Det lå omfattende tankebygninger som fundament for datidens smitteoppfatninger, men de var knyttet til rådende vitenskapelig tankegang<sup>16</sup>. Til dette kom riktignok empirisk erfaringskunnskap. Den kunne være både virksom og nyttig, men passet ofte ikke inn i teoriene og kunne bidra til forvirring. Denne blandingen av teori og praksis kunne således av og til gi kunnskapene nyttige sprang framover, men kunne også føre galt av sted.

Teorien om de sykdomsoverførende dampene eller gassene, kalt *miasmer*, kunne føres tilbake til antikkens vitenskap. Empirien vedlikeholdt miasmelæren, fordi det var lett å observere at der folk bodde trangt, hadde det

---

14 Imhof AE, Lindskog BI. Les causes de mortalité en Suède et en Finlande entre 1749 et 1773. *Annales ESC* 1974; 29: 915–33.

15 Se nærmere behandling av dette temaet og litteraturfortegnelse i: Imhof AE, Larsen Ø. *Sozialgeschichte und Medizin*. Oslo/Stuttgart: Universitetsforlaget/Gustav Fischer Verlag, 1975.

16 Se blant annet Knarberg Hansen LI. *Koleraen i Christiania i 1853*. Oslo: Universitetet i Oslo, 1986 for en omtale av smitteteoriene.

skittent og kanskje led av oppkast og diaré, der luktet det vondt, der var det miasmer. Vasking og lufting hjalp, det kunne man også observere.

At noen steder var verre enn andre og at noen personer lettere ble syke enn andre, stemte overens med tanken om at en bestemt *konstitusjon* også bidro.

At det kunne foreligge et spesifikt smittestoff, et *contagion*, for eksempel slik som midden man kunne se i hudsårene ved den utbredte sykdommen skabb, var gammel kunnskap. Men foreløpig var man ikke kommet så langt at læren om mikroorganismene hadde slått gjennom. Den var bare en av flere teorier. Man tenkte simpelthen annerledes og prøvde å avdekke helsen hemmeligheter også på andre måter.

Dessuten var resultatene av sykdomsbehandlingen ofte lite hjelpsomme som erfaringsgrunnlag og som utgangspunkt for nye tanker om sykdomsårsaker og sykdomsprosesser. F. eks. lå den gamle greske humoralpatologien som et bakteppe i filosofi og vitenskap. Den riktige balansen mellom kroppsvæskene ble ansett som forutsetningen for helse. Ved sykdom som man oppfattet som ubalanse, måtte balanse gjenopprettes. I henhold til nyere medisinsk viten kunne slik behandling nok gi resultater i noen tilfelle, men oftest må datidens behandling, når den var basert på humoralpatologiens prinsipper, ansees som uvirksom eller til og med skadelig og farlig.<sup>17</sup> Det som hjalp, hvis bedring eller helbredelse inntraff, var i de fleste tilfelle effekten av naturens selvhelbredende kraft, *vis medicatrix naturae*, og så kunne man tolke dette inn i den teoretiske ramme man ville.

Mens empirien hadde vært et godt grunnlag for kirurgi, sårbehandling m.v., var det også noen håndfaste, erfaringsbaserte holdepunkter for forebygging av enkelte smittsomme sykdommer. På slutten av 1700-tallet hadde man satt gammel viten i system: Den som hadde hatt *kopper*, syntes å være beskyttet for å få sykdommen igjen. Altså prøvde man *variolasjon*<sup>18</sup>,

---

17 Kvalme og oppkast var vanlige plager i eldre tid, da hygienens ofte var dårlig. Det var en urgammel oppfatning at dette kunne skyldes for mye *gul galle* i kroppen som man da kastet opp. Hvor mange syke som ble verre av å bli behandlet for dette med brekkmidler, vet vi ikke. Men brekkmiddelbehandling av oppkast var logisk i henhold til væskebalanseteorien. Overskuddet av gul galle måtte fjernes.

Hvor mange rødlette og varme feberpasienter som ble slappere og dårligere av årelating for å fjerne det blodet man antok de hadde for mye av, vet vi heller ikke.

Likeledes er det uklart hvor mange diarépasienter som døde av å bli behandlet med avføringsmidler. Men tiltak for å fjerne den åpenbart skadelige *sorte galle* var både logisk og ansett som god medisin.

Bruken av hostemidler for å fjerne overskudd av *slim* har imidlertid beholdt sin logikk.

18 Den meget aktive engelske ambassadørfriuen Lady Mary Wortley Montagu(e) (1689–1762) brakte denne skikken med seg hjem fra Tyrkia, lot sine egne barn bli variolisert og ga derved metoden status og utbredelse.

dvs. å smitte forsiktig med koppesmittestoff. Den infiserte ble da forutsetningsvis bare lett angrepet, en risikofylt antakelse, men ervervet beskyttelse mot senere smitte. Edward Jenners (1749–1823) oppdagelse i 1796 av at det forelå kryssimmunisering med kukopper, *vaccinia*, ga imidlertid støtet til innføring av koppevaksine med smittestoff fra kveg, og det var langt på vei ufarlig, sett i forhold til variolasjonen og i forhold til risikoen ved en koppepidemi.

Allmenn koppevaksinering førte imidlertid i begynnelsen til motstand de fleste steder dette ble tatt i bruk. Koppevaksinering ble innført i Norge i 1810. Koppeattest måtte forevises ved f. eks. inngåelse av ekteskap og andre milepæler i livet, så det sosiale presset for god vaksinasjonsdekning var stort. Og det hjalp. Dermed hadde man allerede på begynnelsen av 1800-tallet erfaringer for at strukturelle, forebyggende tiltak i samfunnet kunne være virksomme.

Hvis vi holder fast ved metaforen om en slags *økologisk balanse* mellom menneskene og smittestoffene, er denne avhengig av det *hygieniske nivå* man befinner seg på, hvilken hygieniske praksis som gjelder. Da vil man kunne anta at den balansen som innstiller seg i en stabil befolkningsgruppe på et relativt isolert sted, f. eks. på et gårdsbruk eller i en bygd, ikke nødvendigvis opprettholdes dersom deler av befolkningen flytter til et annet sted, eller dersom det plutselig kommer nye kontakter med utenverdenen. Da forrykkes balansen og sykdommene kan slå til. Hygienen på landet passer ikke i byen. Utedoen på gårdsbruket betydde neppe noen særlig fare under normale omstendigheter, men det kunne en tilsvarende innretning gjøre i Bjergfjerdings i Christiania. Det var nettopp det som skjedde på 1800-tallet<sup>19</sup>.

---

19 En god historisk innføring i denne perioden med særlig vekt på sosialhistorien finnes i Dyrvik S, Feldbæk O. *Mellom brødre 1780–1830*. (Aschehougs Norgeshistorie bind 7). Oslo: Aschehoug, 1996, og i Seip AL. *Nasjonen bygges 1830–1870*. (Aschehougs Norgeshistorie bind 8). Oslo: Aschehoug, 1997. For å forstå den økonomiske konteksten bedre vises til f. eks. Hodne F. *Norges økonomiske historie 1815–1970*. Oslo: J.W.E. Cappelen forlag, 1981, eventuelt til Hodne F, Grytten OH. *Norsk økonomi i det 19. århundre*. Bergen: Fagbokforlaget, 2000. Utviklingen av helseforholdene er beskrevet og dokumentert i Bore R. (red.) *På liv og død: Helsestatistikk i 150 år*. Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2007. Se også [www.ssb.no](http://www.ssb.no). Helseforvaltningens historie i den perioden vi her beskjeftiger oss med, er utførlig behandlet i Berg O. *Spesialisering og profesjonalisering – En beretning om den sivile norske helseforvaltnings utvikling fra 1809 til 2009*. Oslo: Helsetilsynet, 2009. Se også de historiske kapitlene i Larsen Ø, Brekke D, Hagestad K, Høstmark AT, Vellar OD. *Samfunnsmedisin i Norge – teori og anvendelse*. Oslo: Universitetsforlaget, 1992.

## Mobilitet og sykdom

Det 19. århundre ble *mobilitetens århundre*, også for Norges vedkommende. For de tradisjonelle, nordiske agrarsamfunnene var det da det begynte for alvor. Man hadde nok hatt migrasjon i det små i form av arbeidsfolk som søkte tjeneste, legdslemmer som flyttet rundt, folk som var borte på fiske m.v. Men nå dannet det seg et nytt mønster av folk som i stigende grad dro avsted, et mønster av oppbrudd. Vi kan kanskje benytte ordet *mobilitets-transisjon*.

Det begynte å ulme i de første tiårene av århundret. «Push»- og «pull»-faktorer bidro til dette. Folkeøkningen ga mindre plass i primærnærings-samfunnet. Den økende befolkningen stanget i det taket næringsgrunnlaget la. Samtidig lokket utvikling og vekst, utdanning og arbeid i byer og tettsteder, ikke minst i hovedstaden. Og langt i det fjerne lå det forjettede land Amerika.

Da Cleng Peerson (1783–1865) reiste mot vest i 1821 på vegne av kvekere i Rogaland, var det for å rekognosere med tanke på utvandring for folk som følte det religiøse norske samfunnet undertrykkende. I siste del av århundret dro de store emigrantgruppene, men da med et ønske om nye økonomiske muligheter som drivkraft.<sup>20</sup> I årene 1881–1885 dro 105 704 personer til Amerika, dvs. 10,97 per 1000 av middelfolkemengden.<sup>21</sup> Til sammenlikning svingte antall døde i Norge i samme periode litt i overkant av 16 per 1000. Utvandringen hadde altså store dimensjoner. «Drenasjen» til Amerika var betydelig, både hva angikk «brain drain» og av arbeidskraft. Oppbyggingen av det norske samfunnet skulle skje på tross av dette.

Det faktum at Norge fra 1814 og fram til midten av 1800-tallet utviklet seg fra å være et sentralstyrt lydrike til å bli en selvstendig nasjon med egne administrasjonssentre, egen infrastruktur og et i prinsippet begynnende demokratisk styresett med forskyvning av ansvar og beslutningsmyndighet nedover i systemet og utover til lokalmiljøene, til kommunene, førte i seg selv med seg et press for mobilitet. Lokal administrasjon ble gradvis et eget yrkesområde som sammen med generelt økte krav til kompetanse, og behov for folk med nye yrker, medførte behov for at unge reiste ut for å få utdanning og forhåpentligvis kom tilbake.

Dette kom i tillegg til utviklingen av næringslivet og av en ny økonomi. Nye organisasjonsformer i næringslivet gjorde det mulig å reise kapital og

20 Ca. 800 000 nordmenn bosatte seg i USA mellom 1825 og 1925. I de første 25 årene dro ca. 2 000 årlig, men på slutten av 1880-årene ca. 15 000 hvert år. En del vendte riktignok tilbake, men på den annen side fikk mange etnisk norske emigranter barn og forble, slik at «The Norse America» ble ganske stort.

21 [www.ssb.no](http://www.ssb.no)

spre risiko slik at større virksomheter kunne bygges opp. Nye kommunikasjonsmidler åpnet laddistriktene for bysentrene og omvendt. Da dampskipet «Constitutionen» begynte å gå i rute mellom Bergen og Christiania i 1826, og togene på Hovedbanen begynte å dampe mot Eidsvoll i 1854, var dette mer enn tekniske nyvinninger. Bestrebelsene for å bygge opp en seriøs informasjonsspredning gjennom utviklingen av en ansvarlig presse, er noe av det samme.<sup>22</sup>

Befolkningen var dessuten ung, og unge søkte muligheter. Den minskende dødeligheten, især blant spedbarn og barn, førte til at det ble mange unge voksne – som igjen fikk barn, foreløpig mange barn. Etter hvert som tiden gikk, ble det klarere for alle at det å flytte til byen var en helserisiko. Der var det ikke bare nød som rammet mange, men også sykdom og død. Det er imidlertid holdepunkter for at befolkningen visste hva den gjorde, folk tok en kalkulert risiko<sup>23</sup>. Denne risikovurderingen blant befolkningen må ansees som et problem i tilflyttingsområdene, der f. eks. helsemyndighetene i hovedstaden fikk hendene fulle med overbefolkede boliger og andre dårlige levekår som folk tok til takke med når arbeid og fortjeneste lokket<sup>24</sup>.

Smittesykdommene florerte og smitte spredte seg ikke bare fordi hygienen sviktet, men også fordi behandlingen av de syke var lite effektiv, slik at pasientenes smittsomme periode ble farlig lang. Sykdommene ble langvarige og senvirkninger kunne oppstå.

Dette kunne gi seg spesielle utslag. Hvor mange unge mennesker var samlet, som i de store byene, overrasker det ikke at kjønns sykdommer var hyppige.<sup>25</sup> Prostitusjon var egentlig forbudt, men i perioden 1840–1888 inntok man f. eks. i Christiania en pragmatisk holdning. Det var bordeller og prostitusjonen ble regulert og kontrollert av politiet. Ved venerisk sykdom hadde man lite å stille opp med av effektiv behandling. En pasient med syfilis i siste stadium kunne ende opp med *paralysis generalis* i lukket anstalt, på et sinnssykeasyl.

Tuberkulosen ble også et stort samfunnsproblem på slutten av 1800-tallet og vi fikk en egen tuberkuloselov i 1900.

---

22 Eksempel: Christiania-dagsavisen *Den Constitutionelle* (1836–1847) som hadde klare ambisjoner om kvalitet. Ulrik Anton Motzfeldt (1807–1865) var en av initiativtakerne og var med i redaksjonsutvalget.

23 Dette er blant annet drøftet i Larsen Ø. Vekst i byen og helse på landet – noen trekk ved folkehelse og befolkningsutvikling på slutten av 1800-tallet. *Jord og gjerning* 1991; 5: 66–78.

24 Se Myhre JE. *Hovedstaden Christiania*. Oslo bys historie bind 3. Oslo: Cappelen, 1990.

25 Se Koren E. «*En Trusel for selve Samfundene*». *Venerisk sykdom: tiltak, medisinsk forståelse og moraldebatt i Norge 1880–1923*. Bergen: Universitetet, 2003. (Hovedoppgave i historie)



Å holde befolkningen i ro hadde vært et gammelt styringsprinsipp. Det var på forhånd ikke så lett å reise ut hvis man hørte hjemme på en gård og hadde jord og dyr å passe, eventuelt tjente der på kontrakt, eller hvis man var ansatt i en gruvebedrift og hadde nok med det. Men også administrativt var det hindringer. Lokalsamfunnene hadde stor engstelse for å måtte ta seg av fattige og nødlidende som kom fra andre steder<sup>26</sup>. Derfor var det blant annet passtvang i Norge også for interne reiser. Dette ble først opphevet i 1860.

Endringene i økonomien hos den jevne befolkning, fra naturalhushold med lite penger i omløp til et mer moderne samfunn, hører også med i bildet. Et i hovedsak nøkternt egalitært samfunn, sammenliknet med mange andre land, ble nå utfordret ved de mulighetene og misèrene de nye forholdene kunne føre med seg. Var et nytt klassesamfunn i utvikling?<sup>27</sup>

I alle fall: Det var økende uro i samfunnet og uro i befolkningen – og dette endret den epidemiologiske situasjon, først og fremst ved at de smittsomme sykdommene ble farlige på en ny måte.

## Koleraen kommer

I dag vet vi hva *kolera* er. Vi vet at det er en vannbåren, sterkt smittsom sykdom, forårsaket av en mikroorganisme, *vibrio cholerae*, identifisert som sykdomsårsaken i 1883 av Robert Koch (1843–1910)<sup>28</sup>. Det visste man

26 En doktoravhandling fra Sverige med atskillig overføringsverdi til norske forhold omhandler flytting i første del av 1800-tallet. Den illustrerer ganske godt tvisynet, behovet for tilflyttet arbeidskraft og engstelsen for at de skulle bli en belastning, og hvordan dette artet seg på individnivå for dem det gjaldt. Nygren V. Mellan två samhällen. *Linköping Studies in Arts and Science*, No. 507, Linköping 2009.

27 En omfattende diskusjon av holdningsendringene i sosiale og medisinske spørsmål finnes i Falkum E. *Sykdomsoppfatning, helseomsorg og samfunn*. Oslo/Bergen/Tromsø: Universitetsforlaget, 1978.

28 Standardverket om koleraen i Norge er Lizzie Irene Knarberg Hansens doktoravhandling fra Universitetet i Oslo i 1986: *Koleraen i Christiania i 1853* (mangfoldiggjort som manuskript). Lokalhistoriske arbeider gir ofte godt innblikk i hvordan koleraen vakte forferdelse når den kom og hvordan man var famlende vedrørende hva som skulle gjøres. Se f. eks. Oeding P. Kolera i Drammen 1832 – første gang i Norge. *Tidsskr Nor Lægeforen* 1990; 110: 3854-9. Ofrene for koleraen ble gjerne gravlagt på egne kirkegårder opprettet for formålet. Mange av disse kan nå knapt finnes igjen. Se imidlertid Oeding P. Noen vestnorske kolerakirkegårder. *Tidsskr Nor Lægeforen* 1991; 111: 3652-6. I læreboka Holst PM. *Våre akute folkesykdommers epidemiologi og klinikk*. Oslo: Aschehoug, 1954, gir de historiske avsnittene et godt inntrykk av det allmenne sykdomsspekteret. Smittsom sykdom var det mye av, ikke minst diaré sykdommer, så det var ikke enkelt å skille dem fra hverandre. For internasjonale sammenlikninger se f. eks. Henschen F. *Grundzüge einer historischen und geographischen Pathologie*. Berlin/Heidelberg/New York: Springer, 1966, evt. den mer populært skrevne Henschen F. *Sjukdomarnas historia och geografi*. Stockholm: Bonniers, 1962. Et sentralt arbeid vedrørende koleraens rolle for utviklingen av norsk helsepolitikk er: Moseng OG. Fra Sundhedskollegium til Sosialdepartement – sentral-



*Bortgjemt beliggende i et skogholt et stykke fra Ørmenveien i Fredrikstad kommune ligger Onsøy kolerakirkegård. Støpejernsplaten navngir 16 koleraofre som ble gravlagt her i 1834. Koleraen var en tragedie for familien og samfunnene som ble rammet, men sykdommen fikk avgjørende betydning for utviklingen av det offentlige helsearbeidet. (Foto: Ø. Larsen 2010)*

ikke da problemet oppsto i Europa i 1817. Hva skjedde?

En sykdom preget av plutselig og voldsom diaré, så sterk at pasienten kunne få blodtrykksfall og dø i løpet av få timer på grunn av væsketapet, spredte seg vestover fra India og stoppet opp øst i Russland i 1823. Kanskje hadde sykdommen forekommet i Østen i lang tid, men nå bredte den seg altså pandemisk og ga opphav til frykt og bekymring. Hva var dette?

Neste bølge, den annen pandemi, kom østfra i 1826, spredte seg over hele Europa og ble med emigranter til USA og Canada. Norge ble også rammet. Vår første befatning med sykdommen ble epidemien som herjet fra 1832 til 1834<sup>29</sup>, særlig i kystbyer som Drammen, Christiania, Fredrikstad og andre havnebyer. Så vidt man har pålitelige tall, var det i denne perioden 1350 angrep med 741 døde, med andre ord en letalitet på 55%, og det er dramatisk.

---

myndighetenes kamp mot kolera. *Michael* 2009;6:284-92. Om oppdagelsen av smittestoffet for kolera, sett i vitenskapshistorisk kontekst, se Gradmann C. *Laboratory disease*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2009.

29 Oeding 1990 og 1991 (op.cit.).

Tredje pandemi sveipte over Europa i årene 1840–1861. I Norge ble Sør-Vestlandet rammet i 1848–1849. Av 2 114 angrepne døde 1 107, dvs. 52%. Christiania hadde også føling med sykdommen i 1850 med 87 dødsfall blant 157 angrepne (55 %).

Men den store epidemien kom i 1853 og slo til langs Skagerrakkysten og ved Oslofjorden. Av de 3 803 angrepne døde 2 500. Med andre ord: To av tre kolerapasienter døde. Noen spredte tilfelle kom også i årene som fulgte, og letaliteten var like høy.

Den fjerde pandemi fant sted i årene 1863 til 1873, med noen få angrepne i Norge i 1866 og 1873, fortsatt med like stor letalitet.

Ute i verden hadde man en femte pandemi 1881–1896, en sjette 1899–1923, også med et og annet tilfelle i Norge. En pandemi som begynte i Indonesia i 1961 har sannsynligvis fortsatt avleggere enkelte steder i verden.

Hvis vi tenker oss inn i situasjonen i Norge i første del av 1800-tallet: Samtidig med de store samfunnsforandringene kom det altså en farlig sykdom som man ikke hadde noen forklaring på. Hva kom den av? Hva var sammenhengene? Samfunnet ble rystet av den faren som åpenbart var der. Koleraen trengte inn i kulturen som en del av befolkningens verdensbilde. Henrik Wergeland (1808–1845) behandlet til og med temaet litterært.<sup>30</sup>

På tross av at myndighetene blant annet utstedte såkalte koleraplakater med råd mot sykdommen<sup>31</sup>, var det åpenbart at man medisinsk sett sto nokså maktesløs. Hver gang koleraen kom, opprettet myndighetene kolera-kommisjoner og engasjerte koleraleger, men det man gjorde hadde begrenset effekt. Medisinsk vitenskap, slik den forelå, kunne ikke hjelpe noe særlig.

Det er derfor ganske naturlig at landets foreløpig lille, nasjonale legestand, knyttet til universitetsmiljøet i Christiania, var meget opptatt av både kolera og smittsomme sykdommer i sin alminnelighet. Koleraen ga støtet til ny faglig aktivitet, blant annet til faglig organisering, da det medisinske leseselskapet i hovedstaden, opprettet 1826, ble til en formalisert legeforening i 1833, det nåværende Det norske medicinske Selskab<sup>32</sup>. Man trengte et forum for å diskutere og å utveksle erfaringer om de grasserende sykdommene, herunder koleraen.

Vel hadde man altså smitteteorier. Men hvis vi i dag synes begreper som

---

30 Wergeland H. *Den indiske Cholera*. Christiania: Lundhske Bogtrykkeri, 1835. (Kolera brukt som metafor i litterært drama.)

31 Larsen Ø. Epidemihåndtering når årsakene er uklare – noen historiske eksempler. *Michael* 2009;6: 293–303.

32 Se Grøn F. *Det norske medicinske Selskab 1833–1933*. Oslo: Steenske boktrykkeri Johannes Bjørnstad A/S, 1933.

*miasme, konstitusjon og contagion* er uklare, er det en medisinhistorisk trøst å vite at de var uklare også på den tiden da man mest trengte dem. Smitte var derfor et gjennomgående diskusjonstema på Selskabets møter. Den meget aktive legen Christian August Egeberg (1809–1874) foreslo dessuten i Selskabets møte 11. april 1855 at alle leger hver måned skulle sende inn oppgave over epidemiske sykdommer i byen<sup>33</sup>. Dette meldesystemet ble etter hvert til den offentlige statistikk som ble publisert i Christiania, et nyttig redskap til å få oversikt over hvordan smitteforholdene var.

Man kunne tro at da mikroorganismer ble oppdaget ved de store folkesykdommene, ville man med ett slag forstå hvorledes man skulle bekjempe farsottene. Men slik var det ikke. Det var ikke så enkelt. Innenfor sitt egentlige fagfelt, den patologiske anatomi, hadde den sosialmedisinske reformatoren Rudolf Virchow (1821–1902) med sin banebrytende forelesningsrekke i Berlin våren 1858<sup>34</sup> om cellulærpatologien, om å studere sykdomsprosesser på cellenivå, fått sine kolleger til å benytte mikroskopet som et hovedinstrument. Og utvikling av fargeteknikker hjalp for å holde orden på det man så gjennom okular og objektiv. Da fant man ikke bare anatomiske strukturer som var så små at man ikke hadde sett, ennsi forstått dem før, men også levende mikroorganismer.

Men en ting er å påvise at en mikroorganisme forekommer ved en sykdom, noe annet å bevise at det er denne organismen som er *årsaken*, ikke bare f. eks. en medvirkende faktor. Derfor levde nye og gamle sykdomsoppfatninger lenge side om side. Dette reflekteres blant annet i sykehusarkitekturen. Det ble bygd mange sykehus i Europa på 1800-tallet, og paviljongprinsippet som hadde sin teoretiske begrunnelse i miasmelæren, holdt stand forbausende lenge. Ullevål Sykehus i Kristiania åpnet som epidemilasarett i 1887 og var utformet med behørig respekt for miasmene.

I Tyskland var Max von Pettenkofer (1818–1901), hygieneprofessor i München fra 1865, det store navn i bekjempelsen av smittesomme sykdommer. Han holdt på en teori om at gjæringsprosesser i grunnvannet forårsaket en luftbåren smitte som gjorde at kolera oppsto hos dem som var mottakelige. Konsekvensen av dette var at frisk luft, tilførsel av rent drikkevann og utbygging av effektive kloakksystemer var viktig sykdomsforebyggelse. Her satte han betydelige spor etter seg i praktisk hygiene, selv om det teoretiske grunnlaget viste seg å være noe på siden.

Pettenkofer var så overbevist om sin egen teori at da koleraen rammet Hamburg i 1892, drakk han i en dispuTT med Robert Koch en oppløsning

33 Kfr. hans biografi i: Larsen Ø. (red.) *Norges Leger 1996*, bind II, Oslo: Den norske lægeförening, 1996, s. 5–6.

34 Virchow R. *Die Cellularpathologie*. Berlin; August Hirschwald, 1859.

med kolerabakterier for å bevise at det ikke var slik sykdommen smittet. Pettenkofer døde ikke av dette, men hans liv fikk en tragisk slutt da han skjøt seg i 1901.

Når det var faglige diskusjoner om smitte,<sup>35</sup> ble det også diskusjoner blant lekfolk. En markant skikkelse i norsk medisin på 1800-tallet var Ernst Ferdinand Lochmann (1820–1891). Han var en briljant student ved Universitetet og senere amanuensis og universitetsstipendiat, men i årene 1845–1865 arbeidet han som lege i Christianssand, før han overtok professoratet i hygiene etter Frederik Holst og ble utnevnt i 1867. Lochmann var tidlig ute med å forfekte contagion-teorien, den som viste seg å være riktig, men han møtte skepsis og motstand. Lochmann gjorde noe som var uvanlig – han benyttet pressen som debattforum vedrørende smitte. Dette bidro til å gjøre smitteteorier til allemannseie. Og hva man trodde på, kunne bety mye f. eks. økonomisk. Dette forholdet er udødeliggjort av Henrik Ibsen (1828–1906) i *En folkefiende* (1882) og noen mener at Lochmann kan ha vært modell for dr. Stockmann, han som «står alene» i sin kamp for å verne om folkehelsen<sup>36</sup>.

Fra og med 1853 var også distriktslegenes medisinalberetninger blitt mye bedre. Fra dette året ble det lettere for alle interesserte og ikke minst for myndighetene å danne seg et bilde av folkehelsen, ved at medisinalberetningene fra de offentlige legene var blitt sammenfattet og redigert på amtsnivå, ble trykket og gitt ut systematisk hvert år som en del av Norges offentlige statistikk. Av og til ble det trykket utdrag av særlig interessante rapporter fra enkelte distrikt som bilag<sup>37</sup>.

## Ny viten om samfunnet

Tiden ved midten av 1800-tallet var også perioden da man «oppdaget» det norske samfunnet og dets særegenheter, spesielt gjennom norsk samfunnsforsknings far, Eilert Sundts (1817–1875) innsats. Hans minutiøse utforskning av viktige samfunnsforhold og hans publikasjoner i perioden 1850–1870, ofte med tallmessige belegg, ga ny og eksakt innsikt i forhold

35 Kolerabakterier ble drøftet i Det norske medicinske Selskab i hele 12 møter i 1866.

36 Om Lochmann se for eksempel Larsen Ø. Ernst Ferdinand Lochmann. Arntzen JG (ed.) *Norsk biografisk leksikon*. Bind 6. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2003 s. 108–9. og for eksempel Nerland EM. I utakt med samtiden, i pakt med fremtiden – Ernst Ferdinand Lochmann 1820–1891. *Michael*; 2007: 529–65. Om Lochmann som mulig modell hos Ibsen, se Vesterhus P. Hvem var modell for dr. Stockmann? *Tidsskr Nor Lægeforen* 2006; 126: 3288–90.

37 Fra 1868 har beretningene en særlig god og strukturert form som følges i årene videre. Se for eksempel om dette i Larsen Ø. *Epidemic diseases in Norway in a period of change*. Oslo: Unipub forlag, 2000.

man visste lite konkret om. Omstreifere, fattigdom, sedelighet, alkoholbruk og renslighet var blant temaene som nå kom opp i dagen.<sup>38</sup>

Interessen for å telle og kartlegge levekår og sykdom var også en viktig del av den internasjonale hygienebevegelsen på denne tiden, blant annet i England, der legen John Snow (1813–1858) var en sentral skikkelse. Han var også en kjent anesthesiolog, men arbeidet med smitteforholdene ved kolera fra 1840-årene. Snow har fått medisinhistorisk kultstatus blant epidemiologer for sin kartlegging av koleratilfeller i London i 1854, hvorved han kunne identifisere smitten til å komme fra en bestemt brønn. Da pumpehåndtaket på brønnen i Broad Street<sup>39</sup> ble fjernet, stoppet epidemien<sup>40</sup>.

Hva man i fagkretser, dvs. i dette tilfelle legene, mente om smitte, var praktisk viktig. Det hadde f. eks. konsekvenser for bruken av *karantene* for skip som kom fra steder man mente var befengt med smitte, eller som hadde personer om bord som man antok hadde smittsom sykdom. Karantene som tiltak mot smitte har generelt sett en gammel historie, men var ansett som en hindring for ferdsel og varetransport med tvilsom medisinsk effekt. Noen gang hjalp karantenen, andre ganger ikke, men dette var blant annet avhengig av hva slags smitte det dreide seg om.

I 1833 ble norske karantenebestemmelser dels opphevet, dels lempet, og begrunnelsen var hensynet til handel og skipsfart<sup>41</sup>. Vi må anta at da denne beslutningen ble tatt på sentralt hold, var det på grunnlag av den best tilgjengelige faglige kunnskap på dette tidspunktet. Den etterfølgende koleraepidemien gir oss i ettertid grunn til å tro at det likevel var en uhensiktsmessig avgjørelse<sup>42</sup>. Men hensynet til helse er ikke det eneste man må tenke på. Det finnes også andre verdier enn helse, i dette tilfelle hensynet til handel og forsyninger. Dette er også viktig.

---

38 En introduksjon til den omfattende litteraturen av og om Eilert Sundt finnes hos Munthe P. Eilert Sundt i: Arntzen JG. *Norsk biografisk leksikon*, bind 9. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2005. Se også Christophersen HO. *Eilert Sundt. En dikter i kjensgjerninger*. Oslo: Gyldendal, 1962.

39 Nå Broadwick Street, nær Oxford Street.

40 En populært skrevet, men god oversikt over hygienens historie i denne spennende tid finnes i Natvig H. *Lærebok i hygiene*. Oslo: Liv og helses forlag, 1958.

41 Se Torstveit L, Vesterhus P. Kolera og karantene i Kristiansand. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2005; 125: 3490-3.

42 Historikeren Ole Georg Moseng drøfter dette ganske inngående i Moseng OG. Fra Sundhedskollegium til Sosialdepartement – sentralmyndighetenes kamp mot kolera. *Michael* 2009;6:284-92. Der viser han også til Ohman-Nielsen MB: *Mennesker, makt og mikrober, epidemibekjempelse og hygiene på Sørlandet 1830–1880*. Bergen: Fagbokforlaget, 2008, og argumenterer mot Ohman-Nielsens oppfatning av at det var lokal innsikt som sto mot medisinsk overkjøring fra hovedstaden da man i Christianssand forsvarte sin karanteneanstalt fra 1807. Teoriene var simpelthen uklare, og de hadde ulike praktiske konsekvenser.

Forbindelsen mellom sykdom og sosial status var også et tema i tiden, fordi det var åpenbart at det ofte var mer sykdom blant vanskeligstilte. Var for eksempel spedalskheten først og fremst en sosial sykdom? Opprettelsen av et lepraregister<sup>43</sup> i 1856 var et verktøy for å kartlegge, forstå og håndtere sykdommen.

Fattigdomsbekjempelse var en viktig sak. Likeledes gjorde det endrede syn på psykisk sykdom at omsorgen for de sinnslidende var gjenstand for reform. På medisinsk hold var man sterkt engasjert i både dette og i det nærliggende tema fengselsvesen og fangepleie, med legen Frederik Holst (1791–1871) som en krumtapp. Innenfor disse feltene var det klart at dette var medisinske og sosiale problemer av en slik karakter at de vanskelig kunne løses lokalt, selv om desentralisering var et grunnprinsipp. Derfor fikk vi sinnsykelov (1848) og statlige sinnsykeasyl, med Gaustad Asyl ved hovedstaden som det første i 1855. Av og til trengtes overgripende, strukturelle tiltak.

Men myndighetene var også interessert i overgripende, strukturelle tiltak som kunne bekjempe kolera og andre farsotter raskt og effektivt – man ønsket en egen lovgivning også på dette området.

### **Sunnhetsloven – forarbeider og debatt**

I *Norsk Magazin for Lægevidenskaben* for 1860, side 710, meddeles tørt at sanksjon er meddelt for Stortingets beslutning *til Lov om Sundhedscommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme*. Loven var nå blitt innført. Lovforslaget hadde vært bekjentgjort for legene tidligere i samme tidsskrift.<sup>44</sup> Dette var et tema som interesserte!

### **Lovkommisjonens innstilling av 30. desember 1859**

Schjønby<sup>45</sup> har gitt en oversikt over de faktiske begivenheter som fant sted i prosessen fram mot godkjenningen av lovforslaget, fra Departementets rådgivende medisinalkomite i 1850 fikk i oppdrag å utarbeide utkast til en ny lov om smittsomme sykdommer. I 1853 forelå komiteens forslag.

Men nye initiativ kom til, og ved kongelig resolusjon av 6. februar 1858 ble det nedsatt en ny lovkommisjon som skulle

---

43 Irgens LM. (*Michael* 2010; 7: under utgivelse)

44 *Norsk Mag Lægevidensk* 1860; 2.R. 14: 363-93.

45 Schjønby HP. Innføringen av sunnhetsloven i 1860. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2001;121:80-1.

«tage under Overveielse og afgive Betænkning angaaende Spørgsmaalet om Istandbringelsen af Lovbestemmelser om Sundhedspolitiet<sup>46</sup> og de under sammes Omraade henhørende Forhold, ...»

Høyesterettsassessor, ordfører i Christiania Ulrik A. Motzfeldt (1807–1865)<sup>47</sup> var formann og hadde med seg medisineren, professor Frans Chr. Faye (1806–1890), stadsingeniør Peder H. Hertzberg (1824–1877) foruten politimesteren i Christiania, Christian F.J. von Munthe af Morgenstjerne (1806–1886). Den legetudannede ekspedisjonssjef Christian T. Kierulf (1823–1874) var sekretær. Og den 30. desember 1859 var innstillingen klar. Det er denne innstillingen som representerer begynnelsen på forarbeidene.<sup>48</sup>

Arbeidet fikk en start som var litt spesiell. Våren 1858, kort tid etter at kommisjonen var blitt oppnevnt, ble Christiania herjet av brann. Kommunestyret i byen ville i den anledning foreslå forandringer i bygningsloven og samtidig en del sanitære forskrifter for hovedstaden. Kommisjonen leverte derfor 21. april 1858 utkast til lovbestemmelser som gikk på uttørring av grunnen, forhindring av for tett bebyggelse og næringsvirksomhet som forpestet luften. Det var videre om ventilasjon i boliger og forsamlingslokaler og om bekjempelse av forurensning av atmosfæren med røyk. Kommisjonen hadde forslått 16 paragrafer, men bare tre av dem kom med i den revisjonen av bygningsloven av 1842 som ble vedtatt 8. juni 1858. Kommisjonen fant da ut at den ville lage et lovforslag som var mer generelt og ikke spesielt beregnet på Christiania og andre større steder.

Når det gjaldt organisering av «Sundhedspolitiet» rundt om i landet, fant kommisjonen at den ikke kunne bygge videre på de eksisterende forhold. Det var den vanlige sivile administrasjon som også bestyrte medisinalvesenet, men her var det

«kun lidet kraftig og sagkyndig underordnet Hjælp inden de særskilte snevrere Communer».

Kommisjonen dokumenterer dessuten videre med eksempler at den eksisterende ordningen med offentlige leger (stadsphysici, stadsleger og distriktsleger) var lite slagkraftig, fordi distriktene var så store. De provi-

46 *Sundhedspolitiet* må her forstås på samme måte som i *Die medicinische Polizey*, dvs. som helseforvaltning.

47 Se Thyness P. Ulrik Motzfeldt. Arntzen J.G. (red.) *Norsk biografisk leksikon* bind 6. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2003. s. 375.

48 Gjengitt i *Michael* 2010; 7: Supplement 8, 52–67.



soriske tiltakene mot koleraepidemiene hadde vist, ifølge kommisjonen, at det var nødvendig med lokale ordninger.

I innstillingen kommer kommisjonen med en viktig prinsipiell uttalelse:

*«Man er imidlertid overalt kommen til den Erkjendelse, at drøbende Epidemier ssavelsom stadig herskende Sygelighed bedst bekjæmpes ved forebyggende forholdsregler og ved at bekjæmpe Sygdomsaarsagerne. Lægevidenskabens Maal er ikke alene at bekjæmpe allerede udbrudte Sygdomme og helbrede de deraf angrebne Individuer, men at holde Sygelighed og Farsoter saavidt mulig borte, at bevare Slægten som Individet sundt. Dette Maal har man søgt at nærme sig ad forskjellige Veie, drevet dertil ved den Fare for den almindelige Sundhed, som ligger ikke alene i Barbarie og Vankundighed, men ogsaa i deres Modsætning, Civilisation og Industrie.»*

Det vises til at slik gjør man det ute i Europa. Og arbeidet mot spedalskhet i Norge tas som eksempel på at samfunnsinnsats rettet mot årsakene er noe som nytter.<sup>49</sup> Men hvor skal denne type administrasjon forankres?

*«Forsaavidt Bestemmelser af denne Art, saavel under sygdomsfrie Tider som under herskende Farsoter, let kunde blive af den Beskaffenhed, at de medførte Indskrænkninger ikke blot i Eiendomsretten, men endog i den personlige Frihed, og de derhos i mange Stykker komme til at lempes betydelig efter de forskjellige Forholde paa de forskjellige Steder, maa det indrømmes, at de hensigtsmessigst henlægges under Communebestyrelsens Omraade.*

*Almindelige Tvangslove vilde i denne Materie kun være lidet at anbefale. De locale Styrelser, valgte af Befolkningen selv, bør det overlades at træffe Beslutninger af hiin Art, naar de have overbeviist sig om deres Hensigtsmessighed.»*

Slik har man gjort det i England, påpeker kommisjonen.

*«Men for at en Saniterlovgivning paa denne Vei skal kunne ventes gjennomført, kræves der en stadig Paavirkning og Vækkelse i hvert enkelt Distrikt, for at Befolkningen lidt efter lidt kan vinde Overbeviisning om Gavnligheden og Nødvendigheden af sanitære Regler og Foranstaltninger og derigjennem Interesse for disse.»*

Og kommisjonens løsning på dette er å opprette permanente sunnhetskommisjoner sammensatt av folkevalgte representanter og fagfolk.

---

49 Se Irgens LM. Michael 2010; 7: (under utgivelse)

Lovkommisjonen begrunner sine forslag meget detaljert. Et grunnprinsipp er at legen skal ha en hovedrolle i sunnhetskommisjonene:

*«Skal Noget virkelig ventes udrettet ved den nye Foranstaltning, skal Lægen gives en virksom Opfordring og moralsk Impuls til at gribe Initiativet til sanitære Forbedringer, maa han stilles fremmest i Rækken. I den locale Styrelse at sætte en juridisk Embedsmand i Spidsen og give Lægen en undeordnet Plads vil Intet bidrage til Sagens Fremme.»*

Legen foreslås også som sunnhetskommisjonens ordfører. Kommisjonen foreslår at fogeden kan få anledning til å delta på møtene, men uten stemmerett. Det argumenteres dessuten for hvorfor man ikke vil ha med en prest. Prestene hadde klaget over så mange uvedkommende oppdrag, og dessuten forefantes gjerne prestens kompetanse *«inden Communerrepræsentationerne, selv paa Landet;...»* Lovkommisjonen ville sikre at det var medisinsk fagkyndighet på toppen i sunnhetskommisjonene. Det er interessant at det var en tverrfaglig sammensatt komité som sa dette.

Forholdet til andre bestemmelser drøftes i kommisjonens innstilling, likeledes hvilken stilling vedtak i sunnhetskommisjonene vil ha i forhold til rettsvesenet. Det kunne tenkes konflikter her. Derfor omtales appellmuligheter oppover til

*«vedkommende Regjerings-Departement eller i fornødent Fald Kongen».*

Et viktig prinsipp ble slått fast: Utgiftene til selve sunnhetskommisjonene skal utredes av kommunen. Embetslegen skal utføre arbeidet uten spesiell godtgjørelse, mens legens skyssgodtgjørelse skal dekkes av statskassen. Diet betales imidlertid av amts- eller bykommunekasse. Det er diverse detaljer i teksten her, men det skiller altså klart mellom legen og de øvrige, noe som sier noe om legens tiltenkte rolle i sunnhetskommisjonen.

Lovkommisjonen kommenterte også utførlig sitt forslag angående foranstaltninger mot epidemiske og smittsomme sykdommer, blant annet vedrørende forholdet til eksisterende bestemmelser og praksis. Essensen er at sunnhetskommisjonene tenkes gitt stor frihet til å håndtere situasjonen slik de synes best.

Økonomiske forhold omtales, blant annet utgifter til legehjelp, opprettelse av midlertidige sykehus m.v., og det foreslås innrapporteringsplikt for enhver lege om ondartede epidemiske og smittsomme sykdommer til sunnhetskommisjonen.

Så følger Lovkommisjonens lovutkast med 28 paragrafer.

### ***Den norske regjeringens innstilling av 25. januar 1860***<sup>50</sup>

Statsråden i Departementet for det indre, Christian Bretteville (1800–1871), avga 25. januar 1860 en innstilling til Kongen i Stockholm om lovforslaget, der diverse administrative forhold var drøftet og enkelte detaljer endret i samråd med kommisjonen:

*«I Henhold til Foranførte, der af Statsraadets øvrige Medlemmer i det Væsentlige tiltredes, indstilles underdanigst: At det naadigst maa behage Deres Majestæt at bifalde og med høieste Underskrift at forsyne underdanigst vedlagte Udkast til en naadigst Proposition til Storthinget om Udfærdigelse af en Lov om Sundhedscommisjoner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme.»*

Og Kongen skrev under på Stockholms slott den 11. februar 1860. Så fulgte det lett reviderte lovutkastet.<sup>51</sup> Prosessen kunne fortsette.

### ***Budsjettkomitéen***

Nå begynte stortingsbehandlingen hjemme i Christiania. Først skulle lovforslaget innom budsjettkomitéen.<sup>52</sup> Dersom en budsjettkomité kan uttrykke begeistring, og til og med i det byråkratiske språk anno 1860, så finner vi dette her. Budsjettkomitéen grenser til det panegyriske i enkelte passasjer:

*«..den Grundtanke, paa hvilken Loven er bygget, formentlig af Alle maa erkjendes for at være riktig.» .....«... den offentlige Sundhedspleie kun alt for lidet hos os har været paaagtet, ...» ... «..Trangen til en Lov, hvis Bestemmelser søge at afhjælpe disse Mangler (en rekke helseskadelige faktorer som er nevnt), er meget stor, og at enhver Oplysning, enhver Belærelse, der kan bidrage til at afhjælpe dem, og til at forhindre de mange derav følgende Ulykker, kun kan være til Velsignelse for vort Land.»*

Budsjettkomitéens innstilling ender med et lett redigert lovutkast. Justeringene gjelder bare detaljer. Viktig er det imidlertid at prinsippet om at det er staten som skal dekke ordførerens, dvs. legens dietgodtgjørelse, blir knesatt. Det gjør legens rolle enda klarere.

50 Gjengitt i *Michael* 2010; 7: Supplement 8, 68–70.

51 Gjengitt i *Michael* 2010; 7: Supplement 8, 71–4.

52 Gjengitt i *Michael* 2010; 7: Supplement 8, 75–80.

Den som leser innstillingen i dag, vil bemerke at herrene Motzfeldt og Kjerulf, lovforslagets fedre i lovkommissjonen, etter anmodning var tilstede ved saksbehandlingen i budsjettkomiteen.

### ***Odelstinget***<sup>53</sup>

Da lovforslaget hadde passert budsjettkomiteén og skulle behandles i Odelstinget, tok man for seg paragraf etter paragraf. Enstemmigheten var massiv. Den eneste paragrafen som tiltrakk seg en del diskusjon, var §8 som handler om opprettelse av sunnhetskommisjoner på landet. Representanten Hammerstad<sup>54</sup> mente at det måtte holde om amtmannen avgjorde hvor sunnhetskommisjoner skulle opprettes. Implisitt: Det kunne umulig og uten videre være nødvendig med sunnhetskommisjoner overalt. Ved votering om dette ble han nedstemt.

Odelstinget vedtok å sende saken over til Lagtinget – mot 1 stemme, herr Hammerstads.

### ***Lagtinget – siste runde***<sup>55</sup>

Representanten Bergsager<sup>56</sup> slo til umiddelbart da lovteksten kom opp i Lagtinget:

*«Jeg er bange for, at denne Lov kan give Anledning til store Udgifter, ...».*

Det var særlig utgifter vedrørende legen han engstet seg for.

Det gikk i det hele ikke så greit i Lagtinget. Paragraf etter paragraf ble diskutert, og det var innledningsvis mye pirk. For eksempel om hvem som skulle være med i sunnhetskommisjonene osv., var det delte meninger.

Da man kom til §8 om sunnhetskommisjoner på landet, syntes representanten Holtan<sup>57</sup> at nødvendigheten av dette måtte det være opp til amtmannen å avgjøre:

*«Det var muligt, at en yngre Læge kunde blive Medlem af Sundhedscommisionen, og han kunde være glad ved at afholde Møde, om det saa var hver Dag, men det vilde være forbunden med meget Uleilighed for Formandskabet, og med mange Udgifter.»*

---

53 Gjengitt i *Michael* 2010; 7: Supplement 8, 81–94.

54 Gårdbruker og ordfører Ole Larsen Hammerstad (1817–1873) fra Østre Toten.

55 Gjengitt i *Michael* 2010; 7: Supplement 8, 95–115.

56 Aanen Olsen Bergsager (1808–1879) fra Lyngdal, der han var ordfører, lærer og kirkesanger.

57 Dette må ha vært Helge Olsen Hauger Holtan (1816–1891), ordfører i Vestby.

Bergsager repliserte straks og ga uttrykk for sin enighet. Her kunne det oppstå betydelige utgifter. Flere fulgte opp, men det kom også motinnlegg:

*«neppe noen Amtmand vilde overtage Ansvaret af ikke at undlade at bringe Loven i Udøvelse, da han ikke kan vide, naar en indtræffende Epidemi kunde kræve, at en saadan Foranstaltning var bragt istand.»*<sup>58</sup>

Diskusjonen gikk fram og tilbake. Bergsager ga seg ikke, Holtan myknet etter hvert, men snudde igjen. Debatten fløt egentlig ut i detaljprat.<sup>59</sup> Man kan lese av referatet hvordan lagtingspresidenten forsøker å styre. Holtan gikk likevel inn for at det ikke uten videre skulle være sunnhetskommisjoner over hele landet, men hans forslag ble nedstemt ved votering.

Så gikk det videre med småkjekling om formuleringer. Bergsager var stadig av de mest aktive, f. eks. vedrørende sunnhetskommisjonens møter:

*«Naar Lægen finder, at det er noget at forhandle, vil Repræsentantskabet vistnok finde sig i at afgive Møde.»*

Lagtingspresidenten roet situasjonen ned og selv Bergsager ga seg, men kom tilbake senere.

Så var møtetiden ute og man måtte fortsette i nytt møte senere samme dag, den 27. april 1860. Diskusjonen gikk unna, fortsatt mest om detaljer, og lagtingspresidenten forsvarte lovteksten nokså utilslørt. Men Bergsager var der hele tiden, for eksempel:

*«...om vedkommende Læge ogsaa ikke bliver Embedsmand, vil der dog kunde paaføres Statskassen ikke ubetydelige Udgifter, som Storthinget ikke har bevilget.»*

Utgiftene var Bergsagers gjennomgangsmelodi. Debatten trakk ut, og man måtte fortsette neste dag, den 28. april 1860. Det fortsatte med krangel om småting, især om penger.

Bergsager syntes til og med at bestemmelsen om at lik skulle begraves fire alen under jorden var altfor mye, det måtte holde å sette *«ikke ringere enn 3 Alen»*.

Endelig var det hele over, man var kommet til siste paragraf, §28, som

*«Foranledigede ingen Bemærkning».*

---

58 Representanten Hilsen.

59 F. eks. om vinduer skulle åpnes eller ikke (!)

Referatet avsluttes med følgende:

«Da der kun betingelsesviis var fremsat Forslag, og der ingen Anmerkning var gjort til Loven, blev Lovbeslutningen, som vedtaget af Lagthinget, expederet til Regjeringen.»

Møtet ble hevet. Vi må anta at møtelederen pustet lettet ut. Det hadde vært mange meningsbrytninger, men lovens hovedprinsipper hadde egentlig ikke vært noe tema. Debattnivået hadde ikke vært imponerende.

Den myndige møteleder og lagtingspresident var høyesterettsassessor Ulrik Anton Motzfeldt. Det var den samme Motzfeldt som hadde sittet i lovkommissjonen som hadde utarbeidet lovforslaget.

### ***Kongen signerer***

Den 16. mai 1860 skrev Kongen under loven på Stockholms slott. Lovteksten, slik den her er referert innledningsvis og gjengitt i faksimile, var nå gyldig.<sup>60</sup>

Det offentlige helsearbeidet i Norge var kommet inn i en ny tid.

### **Sunnhetsloven i perspektiv**

Schjønsby<sup>61</sup> påpeker hvordan lovarbeidet i Norge hadde fulgt et mønster fra England, der hygienebevegelsen var mer opptatt av statlige, strukturelle strategier enn på kontinentet, hvor man la mer vekt på individrettede tiltak<sup>62</sup>.

Sunnhetskommisjonene hadde fått vide fullmakter til å handle når de fant det nødvendig for helsesituasjonen. Det var således lagt opp til at formannens, dvs. legens ord skulle veie tungt, altså at medisinsk kunnskap skulle være en basis for arbeidet. Men det var nødvendig med den politiske ryggdekningen, dersom det ble fattet vedtak som grep inn i folks liv og levnet.

En åpenbar svakhet ved loven var at den var uklar når det gjaldt de kostnadene lovanvendelsen kunne medføre. Den var også lite presis når det gjaldt sanksjoner. Kanskje var det derfor lovforslaget alt i alt gikk relativt greit gjennom, tross de langtrukne diskusjonene i Lagtinget?

Uklarhetene vedrørende finansiering og sanksjoner betydde at det kunne bli vanskeligheter med tiltak som kostet penger. Loven var best egnet for

60 Gjengitt i *Michael* 2010; 7: Supplement 8, 117–24.

61 Se Schjønsby 2001 (op. cit.)

62 Om denne viktige fasen i samfunnsmedisinens utvikling, se for eksempel Porter D. *Health, civilization and the state: a history of public health from ancient to modern times*. London: Routledge, 1999.

strakstiltak i akutte situasjoner, men lovens formålsparagraf (§3, se ovenfor) ga sunnhetskommisjonens og legen langt videre oppdrag når det gjaldt ansvar for folkehelse og helsebetingelser. Særlig for langsiktige tiltak måtte det kommunale prioriteringer til, selv om de medisinske begrunnelsene var aldri så gode. For de offentlige legene kunne dette føre til at arbeidet i sunnhetskommisjonene ble lite tiltrekkende. Om en sunnhetskommisjon skulle bli effektiv eller ikke, kom derfor i særlig grad til å avhenge av forholdene i kommunen, men også av den enkelte offentlige lege og dennes interesser, samfunnsansvar og initiativ<sup>63</sup>.

Det er sannsynlig at sunnhetsloven med sine innebygde svakheter var det beste som var mulig å få til under de rådende forhold. Helse var et felt hvis kompleksitet i tiltakende grad ble erkjent. Mange sider ved helse fordret både særlig fagkunnskap og ledelse som gikk ut over hva som kunne forventes av kortsiktig lokalpolitikk. Demokrati var innført, men det var åpenbart undertiden betydelig avstand mellom kompetanse og referanserammer hos politikerne og hos fagfolkene. Hvis man leser referatet fra Lagtingets behandling av lovforslaget om sunnhetskommisjoner, kommer dette tydelig til syne. Erfaringer fra hjemstedet, et mantra om påholdenhet og en skepsis til leger gikk om hverandre. Framtidas folkehelse balanserte mot legens diettgodtgjørelse. Dette var Lagtinget. Hvordan kunne det da tenkes å bli når helsesaker skulle drøftes rundt om i kommunestyrene? Derfor ønsket lov-kommisjonen å innføre sunnhetskommisjoner som skulle være *demokratiske organer med fagstyre*. Vurderingen var at det var dette som måtte til.

Den person som antakelig må tilskrives den største æren for at vi fikk sunnhetsloven og den tilrettelegging av det offentlige helsearbeidet som loven medførte, var sannsynligvis Ulrik Anton Motzfeldt.<sup>64</sup> Han hadde kunnskaper, oversikt og åpenbart stor politisk kløkt, i tillegg til at han selv innehadde flere viktige roller i spillet.

---

63 Sunnhetskommisjonenes funksjon kan i noen grad sees ved å lese medisinalberetningene fra de offentlige legene. Se for eksempel Storesund A. Akutt sykkelighet og risikofaktorer i Telemark 1870–1900. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2003; 123:2086-90 og Storesund A. Akutt sykkelighet og forebyggende helsearbeid i Telemark 1860–1900. (dr. philos.-avhandling) *Michael* 2005; 2: 3-112, der flere relevante artikler fra *Tidsskrift for Den norske lægeforening* finnes som bilag. En overordnet konklusjon er at sunnhetskommisjonens arbeid kunne være vanskelig. Det kunne også være forskjell på utfall og effektivitet der distriktslegen kunne handle på egen hånd og når saker måtte opp i samlet helseråd.

64 Se også Schiøtz A. *Folkets helse – landets styrke 1850–2003*. Oslo: Universitetsforlaget, 2003 om lovarbeidet.

## Hvordan gikk det videre?

Det er vanskelig å vurdere sunnhetskommisjonenes effekt, simpelthen fordi vi ikke har noe kontrollmateriale. Vi har ikke noe Norge uten sunnhetsloven å sammenlikne med.

I første del av sin virkeperiode skulle loven fungere i et politisk klima preget av holdninger over hele skalaen fra bondsk gjerrighet til turbulent markedsliberalisme. I senere perioder ble sunnhetsloven et viktig verktøy i oppbyggingen av velferdsstaten.<sup>65</sup>

I siste del kom blant annet nye helseoppfatninger inn og nye meninger om personlig frihet, blant annet også frihet fra pålegg som ble oppfattet som helserådets påfunn. Vi må imidlertid ikke glemme at dette dels var en situasjon som var *skapt av sunnhetslovens suksess*. Gjennom sunnhetskommisjoners og helseråds ufortrødne virke gjennomgikk Norge en *hygienisk transisjon*. Medisinalberetningene dokumenterer alle de helseskadelige faktorene som gradvis ble borte. Og fra slutten av 1940-årene, godt hjulpet av ikke-medisinske faktorer som bygningslovgivningen og det mektige styringsorgan Husbanken, gjennomgikk norsk boligmasse en stille revolusjon. Eksempel: Bad og WC ble standard.<sup>66</sup> Da var det som helserådene hadde oppnådd, blitt så selvfølgelig at det ble glemt. Og de store etterkrigskull av norske borgere hadde aldri opplevd den gamle tid.

Sunnhetslovens konkrete effekter skulle det imidlertid vært meget interessant å vite mer om, kanskje spesielt for å vurdere *fagstyrt demokrati* opp mot *demokrati med faglig rådgivning*. Her foreligger det ugjorte forskningsoppgaver.<sup>67</sup>

Det kan imidlertid se ut som om sunnhetskommisjonene, fra 1905 kalt helserådene, fikk utrettet mest i de store byene, kanskje fordi det der var lettere å etablere en slagkraftig helsemyndighet. Men det var sannsynligvis også der offentlig helsearbeid trengtes mest.<sup>68</sup> Historisk helsestatistikk viser blant annet at helseforholdene i Oslo, i det minste for en del parametere, f. eks. i mellomkrigstiden på 1900-tallet, var gunstigere enn i landdistriktene, trolig som et resultat av aksept for strukturelt og individrettet forebyggende arbeid, på tross av at det var mange områder i samfunnet som krevde sin

65 Se Se Seip AL. *Sosialhjelpstaten blir til. Norsk sosialpolitikk 1740–1920*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal 1994 (a) og Seip AL. *Veiene til velferdsstaten. Norsk sosialpolitikk 1920–75*. Oslo: Gyldendal, 1994 (b).

66 Nærmere om dette i Larsen Ø. *Boligmiljø og samfunnsmedisin – noen problemstillinger*. Oslo: Universitetet i Oslo, 2000.

67 En nærmere drøfting av sunnhetslovens virkning i dens funksjonsperiode ansees å ligge utenfor rammen av den foreliggende presentasjon av loven.

68 Se medisinalberetningene om dette. I hovedstaden var for eksempel boligforhold, mat, vann, kloakk, avfall osv. felt som krevde konstant overvåking og stadige tiltak.



del av tilgjengelige offentlige midler. Helserådene, spesielt i de store byene, fikk mange oppgaver og ble mektige samfunnsaktører.

### Sunnhetsloven og legerollen

I sitt store verk om utviklingen av det offentlige helsevesen<sup>69</sup> på 1800-tallet vier historikeren Aina Schiøtz naturlig nok arbeidet fram mot sunnhetsloven stor plass, ettersom dette arbeidet var helt avgjørende for den videre utviklingen av det offentlige helsearbeidet. Hun drøfter også sunnhetslovens rolle i relasjon til legenes oppbygging av egen profesjon.

Helsepersonell i Norge på 1800-tallet, før sykepleierutdanningen kom i gang fra de tre siste årtiene, bestod egentlig bare av leger og jordmødre. For begge grupper ble det viktig, både for dem selv og for samfunnet, at det var klart hva de sto for. Derfor er markering av eget revir både naturlig og historisk forståelig.

Det er hevet over tvil at sunnhetsloven bidro til å gi legeyrket en status som var høyere enn før. Utover landet gjaldt dette i særlig grad for den offentlige legen. Distriktslegen ble en autoritetsperson i lokalsamfunnet på linje med prest og lensmann<sup>70</sup>. I dette tilfelle har vi endatil et slags historisk «kontrollmateriale» – for kommunelegen som avløste distriktslegen da sunnhetsloven ble erstattet av kommunehelseloven<sup>71</sup> i 1984, har jevnt over ikke oppnådd samme autoritet og status som distriktslegen hadde. Mange forhold spiller inn her, men et av dem er simpelthen at rollen som rådgiver til kommunestyret ikke er det samme som å være formann i helserådet.

I hvilken grad sunnhetslovens forkjempere også hadde oppbygging av egen profesjon som agenda, må sees i sin kontekst. Blant annet må vi huske at flere av de sentrale aktørene ikke var leger selv, snarere tvert imot, kfr. f.eks. Motzfeldt og hans rolle.

Norge som sådant var under organisering og konsolidering på 1800-tallet. Også andre yrkesgrupper fant sin profil på denne tiden. Organisasjoner, institusjoner, bedrifter, profesjoner, fagfelt osv. fant sin plass i forhold til hverandre. Sementeringen av en legerolle og en legeprofesjon var derfor en del av å gjøre *medisinsk kunnskap* synlig og å gjøre *helseforhold legitime som handlingspremiss* på alle plan.

Den legerollen som sunnhetsloven la opp til, forklarer sannsynligvis at det fortsatt er visse særtrekk ved den norske legerollen, sett i forhold til andre lands legerolle, selv om vår tradisjonelle nasjonale medisinske identitet i vår tid er under press både innenfra og utenfra. Distriktslegen skulle ha

69 Schiøtz 2003 (op. cit.)

70 Se også Schiøtz A. *Doktoren. Distriktslegenes historie 1900–1984*. Oslo: Pax, 2003.

71 *Lov om helsetjenesten i kommunene av 19.11.82*.

felleskapets beste for øyet også i klinisk arbeid med enkeltpasienter. Enkeltpasientens ønsker og behov kan ikke alltid gå først.

Medisinsk nøkternhet og samfunnsansvar ble lagt opp til å være en typisk dyd for en norsk lege.<sup>72</sup> Distriktslegerollen, den sindige, ansvarlige og faglig kyndige helserådsformann var med på å forme norsk samfunnsmedisin som fagfelt, og dets akademiske korrelat, universitetsfaget *hygiene*. Et av dette fagets særtrekk var dets *oversikt*. Dette brede blikk ble formidlet gjennom forskning, formidling og undervisning. For *hygiene* eller *samfunnsmedisin*<sup>73</sup> er mye mer enn å få helseomsorgen til å fungere.

I det større perspektiv har helsepolitikk og helsearbeid gått gjennom en glidning i retning av arbeid for å organisere behandling og omsorg for de syke, mer enn den vekten det tidligere ble lagt på tilrettelegging av samfunnet for å forebygge, dvs. motvirke helseproblemer, især gjennom strukturelle tiltak. Riktignok har andre aktører etter hvert overtatt mye av dette på kompetent nivå, men likevel trengs det medisinsk fagkyndighet for å se problemer og samfunnsaspekter. Dette er fortsatt et element av norsk legerolle som har røtter tilbake til sunnhetslovens intensjoner.

### Den akademiske forankring

*Hygienefaget* var den akademiske forankringen for arbeidet i sunnhetskommisjonene/helserådene og for folkehelsearbeidet hos de sentrale helsemyndighetene. Men i løpet av de årene sunnhetsloven var i funksjon, skjedde det her en oppsplitting. Dette skjedde både som følge av en alminnelig vitenskapelig reduksjonisme, men også fordi både fag og oppgaver var blitt så kompliserte at det var vanskelig å ha faglig oversikt på et tilfredsstillende nivå.

Det kunne ikke forventes at f. eks. distriktslegen lenger skulle kunne sitte inne med all fornøden kompetanse. Heller ikke kunne det forventes at et enkelt vitenskapelig miljø kunne være basis for det hele. Andre instanser overtok derfor videre kompetanseoppbygging og kunnskapsforvaltning på viktige felter, f. eks. når det gjaldt helseforholdene i arbeidslivet eller næringsmiddelhygien<sup>74</sup>.

72 Se Nylenna M, Larsen Ø. Finnes det en egen norsk medisinsk identitet? *Tidsskr Nor Lægeforen* 2005; 125: 1813-6.

73 Den gamle tyske betegnelsen *Sozialhygiene* var egentlig bedre, likeledes nyere begrep som *public health* og *community medicine*.

74 Næringsmiddelhygien utviklet seg etter hvert til å bli et hovedfelt innenfor veterinærens fagfelt, se f. eks. Elvbakken KT. *Offentlig kontroll av næringsmidler: Institusjonalisering, apparat og tjenestemenn*. Bergen: Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, 1996 (dr. polit. avhandling). Helseforholdene i arbeidslivet ble fra 1880-årene et tema i den politiske kampen for å bedre arbeidsvilkårene i industrien. Debattene førte fram til

Mellomkrigstidens og de første etterkrigsårs hygienefag ved Universitetet i Oslo på 1900-tallet hadde en meget bred basis. Faget strakte seg fra befolkningsspørsmål og mentalhygiene til bakteriologi og toksikologi og til omfattende befolkningsundersøkelser for å fastsette referanseverdier<sup>75</sup> og å avdekke sykdom. I 1951 ble imidlertid sosialmedisinen skilt ut fra hygienen, og dette nye faget fikk etter hvert en litt annen profil enn hygienen, rettet spesielt mot de vanskeligsstiltes medisinske og sosiale problemer.

Helseopplysning var også en viktig aktivitet i hygienefaget. Carl Schiøtz (1877–1938), professor i hygiene fra 1931, redigerte *Sundhedsbladet* i årene 1927–1934. Bladet *Liv og Sundhed* (senere *Liv og Helse*) som Schiøtz grunnla i 1934, spredte helseopplysning ved især å vende seg mot skolefolk. Bladet holdt det gående helt til 1972, hele tiden redigert ved Hygienisk Institutt.

Statens institutt for folkehelse ble etablert i 1929 og tok opp i seg noen eksisterende laboratorier som var blitt opprettet og hadde oppgaver på hygienefeltet. Dermed ble «Folkehelsa» allerede fra starten et miljø med tung samfunnsmedisinsk kompetanse.

Luftforurensning hadde vært et viktig forskningsområde ved Universitetets hygieniske institutt i Oslo, men i 1969 ble Norsk institutt for luftforurensning opprettet. Slik ble miljømedisin, sett i vid forstand, gradvis spredt på uavhengige fagmiljøer med høy kompetanse og med egne veier for implementering av kunnskapene. F. eks. skjelte man allerede ved utarbeidelsen av sunnhetsloven i 1850-årene til bygningslovgivningen. Det er etter hvert blitt slik at det kanskje er plan- og bygningsloven som i dag er et av de viktigste verktøy for strukturelt forebyggende helseplanlegging i kommunene.<sup>76</sup>

Ernæring var tradisjonelt et kjerneområde ved det gamle Hygienisk Institutt som var opprettet i 1893 ved Universitetet i Oslo. Dette forskningsfeltet ble styrket da industrilederen Johan Throne Holst (1868–1946) donerte et fond for ernæringsforskning til Universitetet, blant annet for å finansiere et professorat i emnet. Dette utviklet seg videre til en egen og

---

arbeidervernloven av 1892. Siden den gang har yrkesmedisin, yrkeshygiene og helsetjeneste i bedrifter hatt sterke bånd til Arbeidstilsynet, opprettet samme år, og ligget på siden av helsevesenet ellers, og den vitenskapelige forankringen gled også noe ut i periferien av den alminnelige hygienens synsfelt. Se Natvig H, Thiis-Evensen E. *Arbeidsmiljø og helse. Yrkeshygienens og bedriftshelsetjenestens frembrudd og utvikling i Norge*. 2. utgave. Oslo; Norsk bedriftslegeforening, 1989.

75 Eksempler: Hygienisk Institutt ved Universitetet i Oslo spilte en viktig rolle i blant annet utarbeidelsen av høyde-vekt-tabeller for barn og voksne og for kartlegging av normalverdier for hemoglobin i befolkningen.

76 Se f.eks. artiklene i Larsen Ø. (red.) Helsekonsekvensutredninger. *Michael* 2006; 3: 169-288.

meget aktiv avdeling for ernæringsforskning, men utenfor Hygienisk Institutt. Og Statens ernæringsråd ble opprettet i 1946.<sup>77</sup>

Det som gikk tapt da det akademiske fag hygiene delte seg opp, var *den akademiske underbygging av den samlede oversikt over forholdet mellom samfunn og helse* som det gamle hygienefaget tilstrebet å ha, og som det fortsatt var behov for. Fra 1970-årene ble dette forsøkt kompensert ved en dreining mot den rett nok oversiktsgivende epidemiologi, blant annet ved at man fra universitetshold tok initiativ til stort anlagte befolkningsundersøkelser<sup>78</sup>. Men der var det også andre aktører med høy kompetanse og sentral posisjon. Vi kan nevne Statens skjermbildefotoografering som ble opprettet i 1943 for å gjøre masseundersøkelser vedrørende tuberkulose. Dette utviklet seg til Statens helseundersøkelser (1986) som hadde et langt videre interessefelt. Kreftregisteret ble opprettet i 1951.<sup>79</sup> Medisinsk fødselsregister startet opp fra 1. januar 1967.<sup>80</sup>

Fortidens sentrale posisjon som samlende vitenskapelige bakgrunnsinstitusjoner for praktisk samfunnsmedisin, dvs. for det ansvarsområdet sunnhetskommisjoner/helseråd og distriktsleger var forutsatt å ha, klarte universitetsmiljøene ikke å beholde. Når et faglig problem oppsto ute i felten, var det ikke lenger selvfølgelig hvor man skulle ringe for å spørre om råd. Spisskompetansen var blitt spredt på mange adresser. Kanskje er denne historiske utviklingen en av årsakene til at spørsmålet «hva er samfunnsmedisin» i vår tid er vanskelig å besvare?

### Mer enn en helselov?

Sunnhetsloven hadde to hovedaspekter. Det første gjaldt organiseringen av det offentlige helsearbeidet i kommunene. Dette ble erstattet av *Lov om helsetjenesten i kommunene av 19.11.1982*, i kraft fra 1984. Det andre aspektet gjaldt håndtering av smittsomme sykdommer. Det ble erstattet av *Lov om vern mot smittsomme sykdommer av 5.8.1994*, i kraft fra 1995. Sunnhetsloven fikk altså en levetid på 134 år, derav riktignok svekket i de siste ti.

Sunnhetsloven sprang ut av behovet for å kunne bekjempe infeksjons sykdommene på en effektiv måte. I så måte var den en typisk helselov med klare medisinske mål.

---

77 Haavet IE, Botten G, Elvbakken KT. *Maten på bordet: femti år med Statens ernæringsråd*. Oslo: Statens ernæringsråd, 1661.

78 Universitetet i Tromsø har her spilt en sentral rolle for utviklingen av de etter hvert landsdekkende og gjentatte befolkningsundersøkelsene.

79 I funksjon fra 1952.

80 Om registerepidemiologi i Norge, se flere kapitler i Larsen Ø, Alvik A, Hagestad K, Nylenna M. (red.) *Samfunnsmedisin*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2008.

Sunnhetsloven knesetter imidlertid viktige prinsipper for hvordan dette skal gjøres. Man befant seg i en *administrativ transisjon*, hvor myndighet og ansvar ble delegert nedover og utover. Fordi dette skjedde til et nivå der behørig innsikt ikke alltid kunne forventes, ble det fastsatt at det skulle være et medisinsk *fagstyre*, men som en del av et *demokratiske* organ, sunnhetskommisjonen.

Sunnhetsloven konstaterte at samfunnsmedisinsk tilnærming til helse-spørsmål fordret mer enn medisin. Derfor måtte også personer med annen fagbakgrunn være med i sunnhetskommisjonene. Sunnhetsloven har på den måten et viktig prinsipp om *tverrfaglighet*.

Sunnhetsloven ga imidlertid også gjennom de år den var i funksjon et speilbilde av en slags *holdningsmessig transisjon* i befolkningen. Så lenge man har nok med å holde den bitre nød unna og dagen i morgen er usikker, slik som på 1700-tallet, blir det lite rom for solidaritet, samarbeid og å tenke på felles beste ut over den nærmeste krets. En sterk kristen etikk om å tenke på sin neste sørget for et minimum. Det er legitimt å være seg selv nærmest når nøden truer. Det krever et visst overskudd å kunne heve blikket og se at felles innsats kan løse felles problemer.<sup>81</sup> Det var den fasen nordmenn var i ved begynnelsen av 1800-tallet. Det *nødvendige var ennå ikke blitt selvfølgelig*.

Utover 1800-tallet ble Norge organisert ovenfra som et fellesskap. Etter hvert fikk bevegelser nedenfra, f. eks. politiske partier og andre gruppedannelser stor betydning. Embetsmannsstaten ble transformert til et reelt demokrati. Og allerede ved slutten av århundret hadde man en moderne stat der materielt sett *det nødvendige var begynt å bli selvfølgelig* for stadig større deler av befolkningen.<sup>82</sup> Fellesskapet tok form.

Men når fellesskapet er så felles at det oppfattes som truende, og *det nødvendige er blitt så selvfølgelig* at man ikke tenker på det som sådant, og personlig valgfrihet blir en høyt rangert verdi i seg selv, kommer fellesskapsløsninger i klemme. På toppen av velferdspyramiden blir enhver seg selv nærmest igjen.

Offentlig helsearbeid har et element av overformynderi og Besserwissen over seg. Sunnhetsloven er i sin natur autoritær. Dette må imidlertid ikke uten videre misforstås som undertrykkelse eller hersing med befolkningen. Sunnhetskommisjonens og distriktslegens autoritet i lokalsamfunnet var et redskap for å løse oppgavene. I medisinen er det sjelden absolutte sannheter og enkle løsninger. Hvis vi ser tilbake på den medisinske vitenskap i 1800-tallssamfunnet, ser vi at det er mye som var uklart og diskutabelt,

81 Samfunnets plikter overfor sine nødlidende neste var også preget av tvang og hårdhendte regler. Se Seip AL. op.cit. 1994 (a).

82 Seip AL. op.cit 1994 (b).

f.eks. smitteteoriene, og hvilke tiltak som burde velges blant flere mulige. Et kommunestyre var ikke egnet for faglige diskusjoner. Ofte var det i en akutt situasjon bedre at noe ble gjort, enn at det ble gjort på beste måte. Da måtte sunnhetskommisjonen kunne skjære gjennom og håpe på at distriktslegens status og trygge farsrolle i samfunnet ville tåle upopulære inngrep.

Sunnhetsloven ga hjemmelsgrunnlaget for den samfunnsbevisste distriktslege i forebyggende helsearbeid, enten det gjaldt akutte situasjoner eller mer langsiktige, kan hende strukturelle saker i lokalmiljøet. Tjenesteveien oppover til sentralmyndighetene, i de senere år via fylkeslegen til Helsedirektoratet og helsedirektøren, var grei. Det faglige grunnlaget fant man ved universitetene, i lærebøkene i hygiene og public health samt i den stride flod av rundskriv som i etterkrigstiden strømmet ut fra Helsedirektoratet for å bli arkivert på dertil bestemt plass i et dertil bestemt arkivskap på distriktslegekontoret. Problemløsning kunne begynne med å kikke i arkivskuffene, datidens internett. Kombinert med en engasjert distriktsleges autoritet skulle dermed grunnlaget for handling være i orden.

I Norge varte helsevesenets autoritære karakter lenge, og hang i en viktig periode sammen med helsedirektør Karl Evangs (1902–1981) spesielle, men stort sett allment aksepterte lederstil.<sup>83</sup> Etter Evangs avgang i 1972 fortok dette seg. Etter 1968 og det alminnelige opprør mot autoriteter var man også følsom for helserådets pekefinger.

Det var flere trender i tiden som fikk samfunnsmedisinsk tenkning til å gli i bakgrunnen for den kurative medisin og dennes muligheter, selv på områder der forebyggende innsats kunne vært effektiv. Etter den annen verdenskrig tok nye medikamenter brodden av både infeksjonssykdommene og andre folkesykdommer. Sykehusutbyggingen skjøt fart og mange av medisinsens nyvinninger ble tilgjengelige for befolkningen gjennom spesialisthelsetjenesten. Sykehusmedisinsens terapeutiske triumfer trakk interessen vekk fra det som lett ble oppfattet som vassen visdom og moraliserende synsing om forebyggende helseatferd. Og innen store deler av helsevesenet hadde fagstyret hadde måttet vike for *politisk styre* og *allmennhetens personlige valg*. Verdier sto mot verdier.

Men i løpet av lovens funksjonstid skjedde det også en *epidemiologisk transisjon*. Fra å ha en helsetilstand preget av farlige infeksjonssykdommer, fikk man gradvis en situasjon der folkehelsen var dominert av kroniske sykdommer og såkalte livsstilssykdommer. Å argumentere for endret livsstil er noe annet enn å bekjempe smitte. Opplevd velferd, helse og trivsel er

---

<sup>83</sup> Se Nordby T. Helsedirektør Evangs planer for velferdsstaten. *Michael* 2009;6: 331-7 og Nordby T. *Karl Evang. En biografi*. Oslo: Aschehoug, 1989.

heller ikke det samme som å oppleve en trussel om lidelse og død, det blir andre valg og andre man vil høre på. Mange aktører arbeider med velferd, helse og trivsel. Helserådsmodellen passet ikke så godt mer som et sentrum i forebyggende helsearbeid. Blant annet hadde den legens autoritet som en slags forutsetning, men dels var denne blitt svekket i tidens løp, og dels hadde legen fått konkurrenter fra andre yrkesgrupper hvorav mange hadde meget høy kompetanse.

Vel kunne det fortsatt oppstå lokale helseproblemer som kalte på et helseråds handlekraft, men å tilrettelegge samfunnet for å forebygge den nye tids sykdommer på lokalnivå er ikke så enkelt. Det krever i beste fall nye innfallsvinkler og utstrakt samarbeid med andre som har innflytelse på hvordan samfunnet skal være.

Paradoksalt nok bidro antakelig en prosess for å bedre helseforholdene i arbeidslivet i 1970- og 1980-årene ytterligere til å undergrave legenes, deriblant distriktslegenes autoritet og anseelse. I forbindelse med utarbeidelse av arbeidsmiljøloven (1977) ville man også legge om den på det tidspunktet veletablerte bedriftshelsetjenesten<sup>84</sup>, grovt sett slik at Arbeidstilsynet fikk mer styring og kontroll med den. Rett nok fikk mang en arrogant bedriftsleder i disse årene åpnet sine øyne for at opptatthet av helse og arbeidsmiljø ikke bare var snakk. En og annen tilbakelent bedriftslege fikk også se seg selv i perspektiv. Mye kunne vært bedre. Men dette gikk det politikk i, dels partipolitikk på kommunenivå. Distriktsleger hadde ofte vært bedriftsleger på deltid for bedrifter på stedet. Det var nå gått politikk i argumentasjonen for hvor mye bedre nyordningen ville være i forhold til før. I forhold til f.eks. det som distriktslegen hadde gjort. Nye yrkesgrupper meldte seg også på, blant annet fysioterapeutene.

Historien om dette er foreløpig ikke skrevet.<sup>85</sup> Sett på avstand kan konfliktene sees som utslag av en maktkamp på høyt nivå. Skulle ansvaret for forebyggende helsearbeid ta utgangspunkt i arbeidslivet eller i kommunenes helsetjeneste? Og hvilket departement skulle styre? Det er neppe tvil om at det som skjedde svekket både helserådenes og legenes posisjon. Det svekket også bedriftshelsetjenesten.

Kombinert med den administrative transisjon over til profesjonalisert saksbehandling på alle plan, førte samvirket av prosesser til at det *ble* uklart hva samfunnsmedisin egentlig er, ettersom det er så mange som driver med slikt i samfunnet, ofte uavhengig av hverandre.

84 Se Natvig og Thiis-Evensen, (1983) op.cit.

85 Se blant annet tallrike artikler og innlegg i tidsskriftene *Norsk bedriftshelsetjeneste* og *Norsk tidsskrift for arbeidsmedisin* for årene 1980 til 1993 (Generalregister 1993). Lokale eksempler på stridighetene kan sees i lokalpressen, f. eks. fra Hallingdal og Valdres.

Da smittesykdommer begynte å slå til igjen, var også her mønsteret blitt et annet. Sykdommene rammet på ny måte. Epidemibekjempelse med kommunenivået som utgangspunkt passet ikke alltid så godt mer. Et godt eksempel på dette er situasjonen da hiv/aids-epidemien kom til Norge i 1980-årene. Andre holdninger enn holdninger til helse kom tungt inn i bildet. Da måtte det både sentrale tiltak og nye samarbeidsformer til for å demme opp for den nye trusselen.<sup>86</sup> Helsearbeid var etter hvert blitt meget komplisert og var også komplisert regulert. Helsearbeid var ikke lenger bare helsearbeid.

### Sunnhetsloven – et vindu

Sunnhetsloven og de årene den virket i, er et *tidsbilde*. Sunnhetsloven er et historisk vindu inn til en tid som nå er endret, om ikke forbi. Det var tiden da vi opplevde fellesskapstankens framvekst, dens potensial og dens begynnende vanskeligheter. Sunnhetsloven var laget for en tid da helseproblemene i befolkningen riktignok var store, men da kompleksiteten i samfunnet likevel ikke var større enn at *sunnhetskommisjonen/helserådet* kunne spille en avgjørende rolle i løsningen av dem.

Var komitéen som utarbeidet det lovforslaget som ble til *Lov om Sundhedscommissioner af 16. mai 1860* framsynte? De var sannsynligvis meget framsynte. De var neppe selv klar over hva loven kom til å bety.

En stor styrke ved loven var at den var så åpen. Den hjemlet praktiske løsninger der premissene var å finne der og da. Dette bidro til å gi loven et så langt liv.

Etterpåklokt kan man si at lovkommisjonens forslag kanskje hadde en mindre og en større svakhet. Eller, kanskje en riktigere antakelse, lovkommisjonens politisk garvede medlemmer skjønnte hva som var mulig å få gjennom, og derfor ble lovforslaget som det ble.

De var for det første uklare når det gjaldt sanksjoner for å få helsefremmende tiltak presset gjennom. Vel hadde sunnhetskommisjonene muligheter for å stenge virksomheter og å fatte andre drastiske beslutninger når en akutt situasjon krevde det. Men makten til å sette ting gjennom var svekket når det kom til langsiktige tiltak. Da var man henvist til å bygge på en godvilje som man ikke alltid kunne forvente var tilstede.

Viktigere var det kanskje at det ikke ble bygd inn et prinsipp om finansiering av foreslåtte tiltak innenfor forebyggende helsearbeid. Men når

---

86 Se Kjønstad A, Mellbye F. *Aids og juss*. Oslo: Universitetsforlaget, 1987, Evensen SA, Gradmann Chr, Larsen Ø, Nylenna M. Hiv: Epidemien som satte holdninger på prøve. *Michael* 2010; 7: 6-11, Evensen SA, Gradmann Chr, Larsen Ø, Nylenna M. (red.) Da hiv kom til Norge. *Michael* 2010; 7: 12-157.



vi leser referatet av Lagtingets behandling av lovforslaget, skjønner vi at det var klare begrensninger for hva som *kunne tas opp*.

Kontrafaktisk kan vi tenke oss at innføring av en alminnelig aksept allerede i 1860 for at man trengte å sette av offentlige midler til forebyggende helseformål på like linje med hvordan man aksepterer utgifter til kurativt arbeid, ville ha gjort situasjonen lettere for samfunnsmedisinen både den gang og nå 150 år senere.

*Øivind Larsen*

*Institutt for helse og samfunn*

*Universitetet i Oslo*

*oivind.larsen@medisin.uio.no*

# LOV

af 16. mai 1860

om

Sundhedscommissioner  
og om Foranstaltninger i Anledning af  
epidemiske og smitsomme Sygdomme

# Angaaende naadigst Proposition til Norges Riges Storthing betræffende Udfærdigelse af en Lov om Sundhedscommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme.

Betænkning og Udkast, afgivet af den ved Kongelig Resolution af 6te Februar 1858 naadigst anordnede Commission, dateret 30te December 1859.

Til Kongen!

Ved Kongeligt Commissorium af 6te Februar 1858 blev det paalagt undertegnede Høiesterets-assessor Møghfeldt, Politimester Morgenstjerne, Professorerne Conradi og Faye, Stadsingeniør, Premierlieutenant Hertzberg og Expeditionschef Klerulf at sammentræde i en Commission for at tage under Overveielse og afgive Betænkning angaaende Spørgsmaalet om Istandbringelsen af Lovbestemmelser om Sundhedspolitiet og de under sammes Omraade hørende Forhold, være sig enten for det hele Rige eller særskilt for Kjøbstæderne, ledsaget af Forslag til de Lovbestemmelser, som anses ønskelige.

Da Commissionen havde bragt i Erfaring, at Christiania Communebestyrelse efter den Staden i Vaaren 1858 overgaaede betydelige Ildsvaade vilde gjøre de fornødne Skridt for om muligt at besvirke Lov om de meest paatrængende Forandringer i og Tillæg til Bygningsloven for Christiania givne paa det kort Tid derefter sammentrædende overordentlige Storthing, formeente den, at den samtidigt dermed burde søge at fremme en Deel sanitære Forfrifter for Bygningsvæsenet i Hovedstaden, uagtet mere omfattende og almindelige Lovbestemmelser angaaende den offentlige Sundheds og Sygepleie, saavel under almindelige Omstændigheder som i Tilfælde af Udbrud af Epidemier eller smitsomme Sygdomme, ikke kunde istandbringes til den Tid.

Commissionen fremsendte derfor i Skrivelse af 21de April s. A. til det Kongelige Departement et Udkast til Lovbestemmelser, sigtende navnlig til Udtørring af Grunden, til at hindre en altfor tæt Bebyggelse eller nogen Luften forpestende Næringsveis Drift paa altfor ubeleiligt Sted, fremdeles

til at hindre en altfor stor Tugtighed og Mangel paa sund Luft i Vaaningsrum samt endelig til at fremme Luftverking i Samlingsrum for et større Antal Individuer og Atmosfærens størst mulige Befrielse for Røgen fra de meest røgudviklende Indretninger.

Af de af Commissionen i denne Hensigt udarbejdede 16 Lovparagraffer bleve imidlertid kun 3 behandlede og bifaldte af Christiania Communebestyrelse og disse bleve derefter optagne i det Forslag til Lov indeholdende Forandringer i og Tillæg til Loven om Bygningsvæsenet i Christiania af 8de September 1842, som blev forelagt det i 1858 sammentrædende overordentlige Storthing, og vedtagne af dette, erholdt de under 8de Juni 1858 kongelig Sanction.

Flere og videregaaende særskilte Lovbestemmelser angaaende den directe Ordning af de locale Forholde, der kunne have Indflydelse paa Sundhedsvæsenet i Christiania eller andre større Kjøbstæder, har Commissionen ikke troet at burde foreslaae, hvorimod man har anset det hensigtsmæssigt at give de foreslaaede Bestemmelser en saa stor Almindelighed, at de kunne passe paa Forholdene overalt i Byerne og iøvrigt at overlade til de locale Autoriteter selv at afgjøre, i hvilken Udstrækning hine Bestemmelser for Stedet skulle gjælde.

Commissionen har i Planen for en Ordning af Sundhedspolitiets Organisation ikke fundet noget holdbart Udgangspunkt i de for Tiden bestaaende Forhold. Nu er den civile Overøvrighed Bestyrer af Medicinalvæsenet, som af de fleste andre civile Administrationsgrene inden sit Emebedsdistrikt, men han har ved hin Administrationsgreen kun lidet kraftig

og sagkyndig underordnet Hjælp inden de særskilte fjevrere Communer.

Den specielle Haandhævelse af Sundhedspolitiet paa ethvert Sted tilligger nu det almindelige Politii, altsaa i Kjøbstæderne Politimesteren, eller — hvor ingen saadan særegen Politieembedsmand findes — Byfogden, paa Landet og i Ladestæderne, forsaavidt som der kan være Tale om Sundhedspolitii, Fogden, og disse Embedsmænd have i saa Henseende sagkyndig Bistand af de civile Embedslæger, i hvilken Anledning bemærkes, at de 4 sydlige Stiftstæder samt Kjøbstaden Arendal have særskilt ansatte Stadsphysici, ligesom at Kjøbstæderne Frederikshald og Christianfund have af Kongen udnævnte Stads læger; iøvrigt omfatte de civile Embedslægers Distrikter tillige de indenfor sammes Grændser liggende Byer og Ladesteder.

Det er let begribeligt, at denne Organisation er meget mangelfuld selv under sædvanlige forholdsviis mere sygdomsfrie Tider, da Amtmanden ikke kan besidde den specielle Fagkundskab, som til Medicinalvæsenets sikre og kraftige Bestyrelse er fornøden, og den civile Embedslæge som oftest har et saa stort Distrikt, at han ikke kan have et tilstrækkeligt Localkundskab til dets forskjellige Communer, isærdeleshed hvor flere Byer henhøre til samme Distrikt. Saaledes har f. Ex. Landphysicus i Jarlsberg et Distrikt bestaaende af 12 Præstegjeld, 2 Kjøbstæder og 3 Ladesteder, Landphysicus i Bratsberg et bestaaende af 4 Landpræstegjeld og 3 Kjøbstæder, Amtsphysicus i Smaalene et bestaaende af 5 Landpræstegjeld og 2 Kjøbstæder, Distriktlægen i Follo et bestaaende af 6 Landpræstegjeld, 1 Kjøbstad og 3 Ladesteder, Distriktlægen i Raffestad et bestaaende af 10 Landpræstegjeld og 1 Kjøbstad, Distriktlægen i Laurvig et bestaaende af 5 Landpræstegjeld, 2 Kjøbstæder og et Strandsted, og Forholdene langs Vestkysten og inde i Landet ere i saa Henseende ofte ikke gunstigere.

At en kraftigere og mere localiseret Bestyrelse tiltrænges under herskende større Epidemier, derpaa afgive de, hver Gang den ondartede Chotera har hjemført Riget, udgitte provisoriske Anordninger angaaende Foranstaltninger imod denne Sygdom et talende Beviis, idet der ved disse er bleven anordnet ikke alene en Centralcholera-commission, men ogsaa specielle Sundhedscommissioner for ethvert Formandskabsdistrikt, i Byerne som paa Landet.

Man er imidlertid overalt kommen til den Erkjendelse, at drøbende Epidemier saavel som stadigt herskende Sygelighed bedst bekæmpes ved

forebyggende Forholdsregler og ved at bekæmpe Sygdomsaarsagerne. Lægevidenskabens Maal er ikke alene at bekæmpe allerede udbrudte Sygdomme og helbrede de deraf angrebne Individer, men at holde Sygelighed og Farsoter saavidt muligt borte, at bevare Slægten som Individet sundt. Dette Maal har man søgt at nærme sig ad forskellige Veie, drevet dertil ved den Fare for den almindelige Sundhed, som ligger ikke alene i Barbarie og Bankundighed, men ogsaa i deres Modfætning, Civilisation og Industrie.

Allerede længe har man ved Dvarantæner og Spærringer søgt at holde pestagtige og andre smitsomme Farsotter borte, og vi have ogsaa i denne Henseende fulgt med Tiden og haft baade strengere og i den senere Tid mildere Lovbestemmelser i dette Diemed. Men ikke alle ondartede Sygdomme blive indførte udenfra, de kunne ogsaa avles og underholdes hos os selv, — og vi have inden vort eget Riges Grændser en Sygdom i fuld Flor, som i Fortiden var udbredt over næsten hele den befolkede Verden, men som betydelig indskrænkedes med Civilisationens Fremstriben, nemlig Spedalsheden. Og efterat man i de senere Decennier har faaet noiere Kjendskab til denne Sygdoms Forhold hos os, efterat man har studeret Sygdommens Maade at ytre sig paa og ved en noiagtigere Sygdomsstatistik har faaet Overblik over dens Udbredelse samt har begyndt at fatte Sygdommens Aarsager, er Statsstyrelsens Bestræbelser gaaet ud paa at bekæmpe Sygdommen netop ved at rette Opmærksomheden fortrinsviis paa Behandlingen af disse Aarsager.

Paa samme Maade som man nu hos os stræber at befrie sig fra denne Sygdom, har man andetsteds ogsaa fundet sig vel tjent med at modarbejde andre Sygdomme. Man har indseet, at den stigende Civilisation ved dens Levsagere: forholdsviis større Sammentrængen af Individerne paa mindre Rum og i større Klynger, udvidet Industrie og Fabrikdrift, Fattigdom og Elendighed ved Siden af overdreven Livsnydelse, gjør stærke Krav paa Videnskaben for at modvirke hine Forholds ofte skadelige Indflydelse paa Sundhedstilstanden.

Man har derfor i Europas frieste og meest civiliserede Lande ikke alene søgt at skaffe det tilstrækkelige Antal Læger, bygget Sygehuse og Hospitaller, men ogsaa givet særskilte Bestemmelser sigtende til at befordre den offentlige Reenlighed, til at hindre Infection af den beboede Grund, til at skaffe tilstrækkeligt Lys og Rum, reen Luft og godt Vand samt uforfalskede Fødemidler m. v. for Befolkningen, Alt ligesaameget for at kunne hin-

dre Udvikling af Sygdom som for at bekæmpe den allerede udbrudte.

Jorfaavidt Bestemmelser af denne Art, saavel under sygdomsfrie Tider som under herskende Farsoter, let kunne blive af den Betsaffenhed, at de medførte Indskrænkninger ikke blot i Eiendomsretten, men endog i den personlige Frihed, og de derhos i mange Stykker komme til at lempes betydeligt efter de forskjellige Forholde paa de forskjellige Steder, maa det indrømmes, at de hensigtsmæssigst henlægges under Communebestyrelsens Omraade.

Almindelige Tvangslove vilde i denne Materie kun være lidet, at anbefale. De locale Styrelser, valgte af Befolkningen selv, bør det overlades at træffe Bestemmelser af hiin Art, naar de have overbevist sig om deres Hensigtsmæssighed. Alene i denne Form, der er den samme som ogsaa England har befulgt i sin mærkelige nye Sundhedslovgivning lige fra Nuisances removal act af 1845 indtil den almindelige public health act af 1858, ville Bestemmelser af den Art kunne blive mulige, vinde Indgang og Efterlevelse.

Men for at en Sanitärlovgivning paa denne Wei skal kunne ventes gennemført, kræves der en stadig Paavirkning og Vækkelse i hvert enkelt Distrikt, for at Befolkningen lidt efter lidt kan vinde Overbeviisning om Gavnligheden og Nødvendigheden af sanitære Regler og Foranstaltninger samt derigennem Interesse for disse. Og det er især i denne Henseende man har anseet det uomgængeligt fornødent, at der oprettes overalt permanente Sundhedscommissioner paa samme Maade som de allerede ere oprettede i de Districter, hvor den spedalste Sygdom forefindes.

Commissionens Medlemmer ere derfor snarligten komme til Enighed om følgende Hovedgrundsaetninger for Sundhedspolitiet's Sammensætning og om Maaden, hvorpaa de Bestemmelser, der skulle tjene til at befordre den almindelige Sundhedstilstand, blive at tilveiebringe:

1. At der oprettes særegne Sundheds-Autoriteter inden enhver mindre Commune, bestaaende af folkevalgte Medlemmer samt de nødvendige sagkyndige Mænd, under Navn af Sundhedscommissioner.
2. At disse Commissioner skulle indrettes inden ethvert Formandskabsdistrikt saavel paa Landet som i Byerne, samt at de skulle virke saavel under forholdsvis mere sygdomsfrie Tider til Bevarelse af Sundheden og Beskyttelse mod Sygdommes Udbrud og Indtrængen, som under Farsotens Hærjen til disses Bekæmpelse.

3. At det inden visse Grændser skal være de almindelige Communebestyrelser overladt, efter Forslag fra Sundhedscommissionerne, at træffe de almindelige Bestemmelser, som til Opnaaelse af det angivne Diemed findes nødvendige for Communen.

Det Commissionen tillader sig at fremsende veblagte paa disse Grundsaetninger byggede Udkast til Lov om Sundhedscommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme, skal den noiere omhandle Lovudkastets forskjellige Dele.

Udkastets første Afsnit handler om Indretning af Sundhedscommissioner.

Efter den Erfaring, man hidtil har om de mod den spedalste Sygdom oprettede Sundhedscommissioners Virksomhed, maa undertegnede Commission ansee disse for en gavnlig Institution, stiftet til at overtage en videre udstrakt Forretningskreds og til at udøve en større Myndighed (i hvilken Henseende man troer at kunne henvise til de af Overlægerne for den spedalste Sygdom indgivne Marsberetninger), og den derfor troet for Landdistricterne at burde foreslaae for de almindelige Sundhedscommissioner en med de allerede nu bestaaende overensstemmende Indretning, saa at de altsaa kom til at bestaae af en Læge (i Regelen vedkommende Distriktslæge) som Drdforer og af den hele Communerrepræsentation eller saamange af dens Medlemmer, som sammt dertil udvælger. Derved vilde de almindelige og de mod den spedalste Sygdom oprettede Sundhedscommissioner falde sammen.

Naar disse Commissioner bestaae af saa mange Medlemmer, som nu gjerne er Tilfældet, vilde de vistnok være mindre velstiftede til at virke hurtigt og kraftigt under Epidemier og ved andre Anledninger, hvor administrative Forholdsregler skulde besluttes og udføres; derimod ere saadanne større Forsamlinger meget stiftede til at udbrede Dplysning om de foreliggende Gjenstande, og en af Commissionernes fornemste Opgaver i den første Tid vil formeentlig blive den at være et Middel, hvorigjennem Lægerne kunne udbrede nyttige Kundskaber om den almindelige Sundhedspleie. I de mere oplyste Egne vil derimod vistnok Communerrepræsentationen, idetmindste efter nogen Tids Forløb, kun udvælge færre af sine Medlemmer i Commissionen, hvorved den da bliver et lettere haandterligt administrativt Apparat, der vil kunne bedre passe til Egnens Trang til Sundhedspolitie. Hovedelementet i Commissionerne maa imidlertid altid Lægen antages at ville blive, og paa hans større

eller mindre Iver og Dygtighed vil derfor Sagens heldige Udfald fornemlig beroe. Det er af denne Grund man har troet at burde overalt sætte en Læge i Spidsen for den locale Sundheds-Autoritet. Skal Noget virkelig ventes udrettet ved den nye Foranstaltning, skal Lægen gives en virksom Opfordring og moralsk Impuls til at gribe Initiativet til sanitære Forbedringer, maa han stilles fremmest i Rækken. I den locale Styrelse at sætte en juridisk Embedsmand i Spidsen og give Lægen en underordnet Plads vil Intet bidrage til Sagens Fremme. Og efter det Forhold, hvori Sundhedscommissionen her foreslaaes sat saavel til Commune styrelsen som Statsstyrelsen i Almindelighed, er sikkerlig ingen Skade at befrygte af overlæde Beslutninger fra Sundhedscommissionens Side, om end deri ikke findes nogen juridisk Embedsmand, hvis Tilforordning i Landdistrikterne kun vilde volde nye Bæmseligheder og Omkostninger ved Indretningen. Da Politiet imidlertid bør have Afgang til at conferere med Sundhedscommissionerne, har man (i § 11) foreslaaet Ret for vedkommende Foged til — uden Stemmeret — at deltage i Commissionernes Forhandlinger, ligesom det maa anses som en Selsølg, at Stedets civile Overøvrighed maa kunne deltage i Sundhedscommissionernes Møder, naar han finder saadant onskeligt.

Arfagen til at Commissionen ikke har foreslaaet en Præst som Medlem af Commissionen, hvilket var Tilfældet i de i Anledning af Cholera oprettede Sundhedscommissioner, er, at man tilfulde erkjender det Berettigede i de fra Geistlighedens Side ofte udtalte Beklagelser over de mange forskjelligeartede, deres Sjælesørgere mædte uvebfommende, Forretninger, der ere og tilbeels endnu blive overdragne til denne Embedsklasse. Man har derhos antaget, at den høiere Oplysning, som inden Commissionen skulde repræsenteres fornemlig af Præstestanden, allerede nu ofte, og for Fremtiden end oftere, vil findes inden Communerrepræsentationerne, selv paa Landet; i Byerne har man anseet Præsternes Deltagelse af denne Grund som i Regelen overflødig.

I Overensstemmelse med, at en Læge er tænkt som Commissionens Drdfører paa Landet, og i Betragtning af, at Virksomheden gjerne foreges i samme Grad som Ansvarer føles, har man ogsaa for Byernes Vedkommende foreslaaet en Læge som Sundhedscommissionens Drdfører. I de 4 bydige Stiftskøber og Arendal samt Frederikshald og Christiansund, ere disse tænkte som

Drdførere, og forøvrigt i de Byer, som have der boende Distriktslæger, disse; men i de Byer, hvor ingen civil Embedslæge, men vel en privat praktiserende Læge har Bolig, har man formeent, at man maatte antage en saadan privat Læge til dette Hverv. Forfaavidt en Kjøbstad eller et Ladested ikke havde nogen inden sammes Grændser eller i Nærheden deraf boende Læge (hvilket dog kun finder Sted ved enkelte mindre Ladesteder) maa derimod den civile Embedslæge, inden hvis Distrikt Stedet ligger, overtage Sundhedscommissionen. Man har endelig antaget, at det burde være Medicinalbestyrelsens (for Tiden altsaa Indre-Departementets) Sag at bestemme, hvilken Læge skulde antages som Commissionens Drdfører.

Magistraten, eller hvor denne bestaaer af flere Medlemmer, eet af, disse efter Kongens Bestemmelse, maa ifølge Tingens Natur have Sæde i Sundhedscommissionen. De for Politiet særskilt ansatte Embedsmænd antages det derimod usønsødent at give Plads i Sundhedscommissionen, hvis Bestemmelser i sanitær Henseende det ligesom andre Politibestemmelser vil paaligge disse Embedsmænd at paasee overholdte. En anden Sag er det derimod, at Politiet, som under Udøvelsen af dets Virksomhed lettelig vil komme efter Mangler ved den offentlige Sundhedspleie, udtryffeligt tilpligtes at henvende sig til Sundhedscommissionen med Meddelelser og Forestillinger betræffende Gjenstande vedkommende Sundhedsvæsenet, ligesom Politiets Embedsmænd og Betjente maa kunne tilkalbes ved Derveielser i Sundhedscommissionen.

For Ladestedernes Vedkommende har man formeent, at det burde være overladt til Kongens Bestemmelse enten Sorenfriveren eller Fogden skulde indtræde i Commissionen, idet dette navnlig antoges at maatte være afhængigt af, hvem af disse Embedsmænd boede beleiligt i saa Henseende.

Endvidere har man som Medlem af Sundhedscommissionerne i Byerne foreslaaet en Ingeniør, hvor Byen har en saadan Bestillingsmand. Under de store Opsving, som Techniken har antaget i den senere Tid, seer man nemlig, at de fleste af de større Byer have antaget i sin Tjeneste en saadan Functionær, (som Stadsingeniør, Byingeniør, Gas-, Vand- og Veinspector m. M.), og man har anseet det for at være meget vigtigt, hvor saaledes Afgang dertil havde, at en med techniske Kundskaber udrustet Mand kunde bistaae Commissionen ved alle de Spørgsmaals Afgjørelse, der angaae dette Fag, og hvorefter der vistnok ofte

vil blive Tale, naar Commissionen skal fatte Bestemmelser angaaende skadeligt Bando's Afledning, usunde Boliger, Luftverling m. B. (See Udfasts § 4).

Ifølge det Ovenstaaende skulde Sundhedscommissionerne for Byerne altsaa bestaae af 2 nødvendige Elementer, nemlig 1 Læge og 1 juridisk Embedsmand, samt af 1 Techniker, hvor Udvalg dertil havdes. De communevalgte og værlende Medlemmer af Commissionen har man troet burde bestemmes til mindst det samme Antal som ovennævnte faste, mere embedsmæssigen fungerende Medlemmer, medens man paa den anden Side har anseet det for mindre hensigtsmæssigt, at deres Antal blev meget større, da derved Commissionens Sammenfaldelse og Ledelsen af dens Forhandlinger blev mere tungvindt, ligesom ogsaa Byrderne ved Commissionen derved vilde blive unødigt store for Communens Medlemmer. Man har derfor foreslaaet 3 andre Medlemmer, ovennævnte i Møde af Formænd og Repræsentanter, uden at man har troet at burde binde disse til at vælge inden deres egen Midte.

De valgte Medlemmers Functionstid har man i Righed med Functionstiden for Formandskabets Medlemmet foreslaaet til 4 Aar og med samme Ret til at undslaae sig for Gjenvalg som for disse er bestemt.

Da de her foreslaaede Sundhedscommissioner og de ifølge Lov om Dvarantænevæsenet af 12te Juli 1848 anordnede Dvarantænecommissioner tildeels have det samme Viemed, nemlig at holde Sygdomme borte fra Stedet, og da man saavidt muligt bør søge at indskrænke Commissionernes Antal, antages de Dvarantænecommissionerne paa hvilende Forretninger at burde overdrages til Sundhedscommissionerne. Ifølge bemeldte Lovs § 1 bestaaer Dvarantænecommissionen af en Magistratsperson som Formand, en Læge, en Toldofficiant samt en Søhyndig, de tre Sidste efter Kongens Bestemmelse. For at Sundhedscommissionen ved Dvarantænesagers Behandling skal være i Besiddelse af den samme Saghyndighed, som findes hos de nuværende Dvarantænecommissioner, har man derfor foreslaaet, at en Toldofficiant og en Søhyndig efter Kongens Bestemmelse tilforordnes Sundhedscommissionen for deri at tage Sæde ved Dvarantænesagers Behandling.

En Følge heraf vilde formeentligen blive, at Dvarantænevæsenet, som nu henligger under Marindepartementet, maatte henlægges under det samme Regjeringsdepartement, der foreslaaer det øvrige civile Medicinalvæsen, en Forandring, som

ogfaa i andre Henseender tør ansees hensigtsmæssig.

Foruden de Forretninger, der ville paaahvile Sundhedscommissionerne under herskende Sygdomme, har man som ovenfor berørt antaget, at de ville have væsentligen at virke under forholdsvis mere sygdomsfrie Tider til Fjernelse af saadanne Forhold, som ifølge Erfaring bidrage Meget til, at Sygelighed og Farsoter udvikle sig paa et Sted, eller til at de sidste, om de ere Stedet tilførte udenfra, naae en videre Udbredning og større Dødelighed.

Man maa i denne Henseende især henlede Dpmærksomheden paa den offentlige Reenlighed og andre herhen hørende Forhold, som man har foreslaaet som Gjenstand for Sundhedscommissionernes Virksomhed i Byerne. Man har dog, som ovenfor omtalt, ikke troet at burde eller kunne foreslaae almengyldige Regler for deres Virken og Myndighed i saa Henseende, men man har indskrænket sig til eksempelvis at anføre de Forhold, hvorpaa Commissionerne herved havde at henvende sin Dpmærksomhed, og man har iøvrigt tænkt sig, at der for hvert enkelt Sted maatte blive at udarbejde nærmere, efter Stedets Leilighed afpassede, Forrifter i denne Retning.

Som den første og fornemste Gjenstand for disse Commissioners Virksomhed i Byerne har man derfor foreslaaet dem paalagt „stadigen at have sin Dpmærksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold og de Gjenstande, som herpaa kunne have Indflydelse,“ og af disse Gjenstande har man eksempelvis anført de formeentlig vigtigste.

For at Sundhedscommissionerne i Byerne under sin almindelige Virksomhed for Dpretholdelsen af Sundhedsstilstanden kunne have bestemte Forrifter at holde sig til, har man foreslaaet, at det blev dem paalagt at gjere Forslag til almindelige for Communen gjældende Forrifter med Henhyn til Sundhedsvæsenet, i hvilke da særskilte Bestemmelser maatte indeholdes om de herhen hørende Gjenstande, der maatte være af Bigtighed for vedkommende Commune. Disse Forslag vilde dernæst være paa almindelig Maade at behandle af Communebestyrelsen, og forsaavidt dennes Beslutninger i saa Henseende erholdt kongelig Approbation, har man formeent, at de burde være Rettesnor for fæmtilige Vedkommende, eller med andre Ord udgjøre Stedets særegne hygieiniske Lovgivning.

Paa denne Maade at overlade en Deel af den lovgivende Myndighed til vedkommende Commune er steet ved forfjellige lignende Anledninger, saaledes som nævnt ved Bygningslovene for Bergen

og Christiania af 28de September 1857 og 8de Juni 1858, samt ligeledes ved Loven angaaende Foranstaltninger mod Skabsyge blandt Faar og Gjeber af 15de September 1851; i hvilke Tilfælde det ligesom ved nærværende formeentlig er de forskellige Steders forskellige Forhold og den ved Lovene i større eller ringere Grad steede Indskrænkning af Næringsfriheden og Friheden til at raade over sit Gods, der har fremkaldt denne Overdragelse af Lovgivermyndigheden inden visse Grændser til vedkommende Communebestyrelser. En lignende Fremgangsmaade har man i den senere Tid anvendt i Danmark just med Hensyn til sanitære Foranstaltninger, idet ifølge Loven af 12te Januar 1858 om Tilveiebringelse af Sundhedsvedtægter for Kongeriget Danmark Forslag til Sundhedsvedtægter skulle forelægges Communebestyrelserne i Byerne og Sognesforstanderkaberne i de af Amtsraadene udpegede Landsogn til Beslutning med Opfordring til at afsætte dem efter hvert Steds særlige Forhold, hvorefter de af Justitsministeren stabsfælede Vedtægter skulle være bindende for vedkommende Byers og Landsognes Beboere for saa lang Tid, som Loven gjælder, nemlig til 1ste April 1863, hvilken Tidsfrist man har ansat til at prøve det Hele.

I Overeensstemmelse med hvad der i vore ovennævnte Love er bestemt og ellers hos os sædvanligt troer man, at der for at Communebestyrelsernes Beslutninger skulle erholde Gyldighed bør udkræves kongelig Approbation, selv i Tilfælde, hvor Beslutningen ikke paabyrder Kommunen Udgifter for et længere Tidsrum end 5 Aar. Derved sikres man nemlig for, at en Communebestyrelse muligens skulde fatte altsor vidtgaende og Enkeltmands Ret krænkende Bestemmelser, medens man paa den anden Side vistnok derved, at Vedkommende selv paalægge sig de Byrder, Bestemmelserne maatte medføre, i Regelen vil have Betyggelse mod unødigt strenge Beslutninger af Communebestyrelsen. Paa den anden Side er man derved ikke betrygget mod, at enkelte Communebestyrelser muligens ikke ville fatte Beslutninger om nødvendige Foranstaltninger. I denne Henseende haaber imidlertid Commissionen, at Exemplet fra andre Steder og den tiltagende Oplysning vil virke gavnligt.

Da Sundhedspolitiet's Haandhævelse lettelig medfører, at der maa anstilles Undersøgelse om sundhedsfærdige Forhold i privat Bolig eller paa privat Grund, har man for det Tilfælde, at Eieren eller Beboeren til saadan Undersøgelse skulde nægte sit Samtykke, i Henhold til det i Grundlovens § 102 udtalte Princip søgt Husrættens Værn

og Garantie imod Misbrug i den foreslaaede Bestemmelse (Udkastets § 7), hvorefter ingen saadan Undersøgelse imod vedkommende Privates Protest maa finde Sted uden i Kraft af Sundhedscommissionens derom for Tilfældet fattede og ham meddeelte Beslutning. Det er omtrent den samme Forfrist, som ogsaa findes i det 143de Capitel af den nye engelske local government act of 1858.

Det er en Selsfølge, at ingen Sundhedscommissionens Bestemmelser eller Beslutninger ville kunne agtes gyldige og ventes opretholdt af Domstolene eller andre Autoriteter, medmindre Commissionen har ifølge Lov eller dermed hjemlet Forføining af Communebestyrelsen havt Competence til at tage Bestemmelsen eller fatte Beslutningen. Men forsaavidt det maatte hælde, at en Beslutning af Sundhedscommissionen, skjønt denne ikke havde overstredet sin Competence, dog maatte ansees ubensigtsmæssig eller urimelig, maa det utvivlsomt erkjendes nødvendigt, at der gives en Instants, hvorhen man kan tye for at faae Beslutningen hævet eller forandret. I Mangel af en fuldstændigere Organisation af Rægesænet eller af overordnede Ræge-Autoriteter, maa vedkommende Regjerings-Departement eller i fornydet Fald Kongen være Appel-Instantsen i omspurgte Henseende, og dette har man saaledes tilladt sig at foreslaae.

Efter det forhen Anførte ville Sundhedscommissionerne paa Landet erholde aldeles samme Sammensætning som de ifølge Lov af 5te August 1857 i Anledning af den spedalske Sygdom indrettede Sundhedscommissioner. Da disse for Tid den ere i Virksomhed i de fleste Formandskabsdistrikter paa Landet langs hele Kysten fra Stavanger Amt nordøst, har man anset det for at være rigtigst og at medføre Lettelse for disse Distrikters Ræger og Communebestyrelser, at disse tillige overtage Sundhedscommissionernes almindelige Hverv overensstemmende med denne Lov. Det maa nemlig ansees mindre fordeelagtigt at ophæve Loven af 5te August 1857 ved den nuværende Lov, da den førstnævnte Lov indeholder Bestemmelser angaaende Overlægen for den spedalske Sygdom, som det ikke vilde være passende at indtage i nærværende Lov, men som heller ikke uden Skade for Foranstaltningerne mod den spedalske Sygdom kunde ophæves. Men skal altsaa begge Love bestaae ved Siden af hinanden, maa man ikke udsætte sig for den i ethvert Tilfælde tænkelige Mulighed, at Communebestyrelsen, der har at afgjøre, hvormange og hvilke af dens Medlemmer der skulle tiltræde Commissionen, bestemte en anden Sammensætning af de almindelige Sundhedscommis-



sioner, end de allerede nu bestaaende have, hvorved der i eet Formandskabsdistrikt kunde blive 2 af tildeels forskjellige Personer bestaaende Sundhedscommissioner.

Medens Møder i Sundhedscommissionerne i Byerne maae kunne berammes af Ordføreren til de Tider, han finder fornødent og hensigtsmæssigt, har man for Landets Vedkommende fulgt Reglen i Lov af 5te August 1857, hvorefter Sundhedscommissionerne paa Landet under almindelige Omstændigheder burde holde sine Møder saavidt muligt paa samme Dag og Sted, hvorpaa Communerepræsentationen sammentræder.

Som forhen anført har man tænkt sig, at de paa Landet oprettede Sundhedscommissioners Virksomhed — udenfor deres Forreminger i Anledning af udbrudte epidemiske og smitsomme Sygdomme — paa de fleste Steder i Almindelighed vel vil komme til at bestaae i lidt efter lidt at modtage og i Bygden udbrede Kundskaber om den almindelige Sundhedspleie og efter Gyne bidrage til disses Gjennemførelse i Livet, deels ved eget Exempel og deels ved Raad og Opmuntringer til Andre, samt at der i det mindste i den første Tid af deres Virksomhed vel neppe vil blive Spørgsmaal om i almindelige sygdomsfrie Tider ved Tvang at gjen-nemføre Foranstaltninger til Beforbring af Sundhedsvæsenet uden i enkelte Communer, hvor Forholdene have udviklet sig paa en mere bymæssig Maade. Som saadanne Steder maa nævnes adskillige Strandsteder, der hertænke have Kjøbstads- eller Ladestedsbøretthighed, Steder paa Landet, hvor der har udviklet sig betydeligere Fabrikdrift, saasom ved adskillige Jernværker og Sagbrug, fremdeles enkelte Gaarde paa Landet, der have mange Dy-siddere og saaledes danne en Art Landsby og endelig maastee en Deel især ved Byerne beliggende Landsfogner, der tildeels ere beboede af en mere end almindeligt oplyst Befolkning, som derfor har mere udviklet Bøvidshed om Nytten af almindelige Forskrifter for Sundhedsvæsenet og folgelig Trang til saadanne.

Som almindelig Forskrift for disse Commissioners Virksomhed har man derfor — ligesom det er paabudt for de ifølge Lov af 5te August 1857 indrettede Sundhedscommissioner — kun foreslaaet, at de stadigen skulle have deres Opmærksomhed henvendt paa hvad der kan tjene til Sundhedsstandens Fremme og Hjælpelse af de Omstændigheder, som især befordre Udvikling af Sygelighed og Udbredelse af Sygdom.

Udgifterne i Anledning af Sundhedscommissionerne har man foreslaaet udrede af vedkom-

mende Commune selv, med Undtagelse af Ud-gifterne i Anledning af Commissionernes Ordførere. Samtlige civile Embedslæger antages nemlig ifølge Embedspligt at kunne paalægges at indtræde som Ordførere i Commissionerne uden derfor at erholde anden Godtgjørelse end sædvanlig Skyds og Diæt i Tilfælde af Reiser, og af disse har man tænkt sig, at Skydsogdtgjørelsen her ligesom i andre Tilfælde, hvor Kærgernes Reise udføres i offentligt Ordre, maatte blive at udrede af Statskassen, medens derimod Diætgodtgjørelsen burde udredes af vedkommende Amts- eller Bykommunekasse, hvilke Kasser ogsaa udrede Kærgernes Diætgodtgjørelse paa Reiser i Anledning af ondartede epidemiske Sygdomme.

Hvor det er nødvendigt at antage private Læger til Ordførere i Sundhedscommissionerne, vil det i flere Tilfælde maastee blive fornødent at tilstaae disse særskilt Godtgjørelse for det dermed forbundne Arbejde og Tab af Tid. Da private Lægers Antagelse til Ordførere vel kun vil finde Sted i Tilfælde, hvor man ellers paa Grund af Distriktslægens Bopæls fjerne Beliggenhed fra Stedet vilde have at udrede større Skyds- og Diætgodtgjørelse til denne, hvilke ville indspares eller betydeligt formindskes ved Benyttelsen af den paa eller nær Stedet boende private Læge, synes det billigt, at begge de Kasser, som have at udrede Skyds- og Diætgodtgjørelsen, hver for en Halvdeel bidrage til Udredelsen af den omhandlede Godtgjørelse, hvorhos det maa erindres, at saavel Staten som vedkommende By eller Amtskommune ere interesserede i, at Sundhedscommissionerne organiseres paa en saadan Maade, at de med Lethed kunne opfylde de til dem stillede Fordringer til Sundhedspleiens Baretagelse.

Da denne Godtgjørelse til den private Læge for at indtræde som Ordfører i en Sundhedscommission saaledes formentes at burde udredes for det Halve af Statskassen og for det Halve af vedkommende By- eller Amtskommunekasse, antages Summens Størrelse at burde bestemmes af Regjeringen, naturligviis efter Underhandlinger med vedkommende Læge eller Kæger, om hvis Antagelse der kan være Spørgsmaal.

For de af spedalt Sygdom hjemsagte Landcommuners Vedkommende har man imidlertid antaget, at den ifølge Loven af 5te August 1857 Statskassen paahvilende Pligt til at lønne Ordførerne fremdeles maatte blive gjældende.

Udkastets andet Afsnit afhandler særegne Foranstaltninger imod epidemiske og smitsomme Sygdomme.

Vor Lovgivning har allerede forlængst henvendt sin Opmærksomhed paa denne Gjenstand og Forordningen af 17de April 1782 indeholder de Forholdsregler, der i saa Henseende skulle iagttages paa Landet, medens Cancellie-Plakat af 3die Juni 1791 bestemmer fornemmelig hvad der er at iagttage ved de af saadanne Sygdomme Afledes Begraevelse. Med Hensyn til de naturlige Kopper indeholder Plakat af 27de Mai 1808 og Forordningen 3die April 1810 Forrifter om, hvorledes derved er at forholde. Med Undtagelse af Kopperne Hayes der derimod ikke for de øvrige epidemiske Sygdomme gjeldende Lovregler om, hvorledes der med Hensyn til dem er at forholde i Byerne. Hver Gang den ondartede Cholera er udbrudt i Riget, er der ved provisorisk Anordning bleven paabudt særegne Foranstaltninger imod denne Sygdom.

Det maa imidlertid ansees som en yderst mangelfuld Indretning af vor Lovgivning om Foranstaltninger imod de mere udbredte og ondartede epidemiske Sygdomme, at hver Gang der udbryder en Sygdom, som vel i høi Grad fortjener dette Navn, men som forresten ikke i det Væsentlige adskiller sig fra de øvrige ondartede epidemiske Sygdomme, der da skal udfordres en provisorisk Anordning angaaende de nødvendige Foranstaltninger imod samme. Grunden hertil er fornemmelig at søge i, at vor almindelige gjeldende Lovgivning om saadanne Sygdomme, hvilket man maa betragte Forordningen af 17de April 1782 for at være, uagtet den egentlig kun angaaer Blodgang, Sprinkler og anden saadan farlig Sygdom, oprindelig givet alene for Danmark, egentlig aldrig har passeret for Forholdene i Norge, og — som bemærket — kun omhandler Forholdene paa Landet. Da nu denne Forordning ikke heller passer ganske til de Fordringer, Nutiden gjør til en Lovbestemmelse om denne Materie, og dette heller ikke kan siges at være Tilfældet med de i Forordningen af 3die April 1810 indeholdte Forrifter angaaende Børnekopperne, har nærværende Commission anseet det for at være en væsentlig Deel af dens Opgave at søge at istandbringe et med den øvrige foreslaaede Ordning af Sundhedspolitiet stemmende Udkast til Lovregler om Foranstaltningerne imod epidemiske og smitsomme Sygdomme.

Arbeidet har været Commissionen saameget lettere, som der fra Departementet for det Indre blev den oversendt et af den daværende raadgivende Medicinalcommittee i 1853 udarbejdet „Forflag til Lov angaaende Foranstaltninger mod epidemiske, endemiske og smitsomme Sygdomme“, med de derved gennem de civile Overøvrigheder fra forskjel-

lige Autoriteter og Landets Læger indhenteede Betænkninger og Erklæringer. Efter at have gennemgaaet disse, har Commissionen derfor hovedsagelig kun udsøgt af vor ældre Lovgivning de Dele, der endnu have Værd, og sammenføjet dem med de Bestemmelser af vore provisoriske Cholera-anordninger og af det nævnte Lovforslag af Medicinalcommitteen, som i de derover afgivne Betænkninger havde vundet almindelig Anerkjendelse, samt endelig afpasset det Hele efter den i det foregaaende Afsnit vedtagne Indretning af Sundhedscommissioner, samt efter Commissionens egen Erfaring om Sygdoms- og Lægeforholdene inden Riget.

Med Bemærkning, at man ikke har fundet det hensigtsmæssigt at levere Uddrag og Sammenstilling af alle de over Medicinalcommitteens Forslag afgivne Betænkninger og Erklæringer, af hvilke flere udtale sig for Oprettelse af permanente Sundhedscommissioner inden de enkelte Communer, samt at man har taget tilbørligt Hensyn til de herhenhørende Bemærkninger, der indeholdtes i de over den forrige Medicinallovcommissions Udkast indkomne Erklæringer, saaledes som disse i Uddrag findes gjengivne i Motiverne til denne Commissions i 1847 udgivne Forslag til Lov om Medicinalvæsenet i Norge, skal man noiere omhandle dette andet Afsnits forskjellige Bestemmelser.

Man har, ligesom det er Tilfældet i Forordningen af 17de April 1782, sat i Spidsen for disse Bestemmelser Forpligtelse for enhver Huusbond eller Huusfader at gjøre Anmeldelse om enhver inden deres Kreds herskende Sygdom, der udbreder sig til Flere og viser sig at være af en ondartet Bessaffenhed.

Med Medicinalcommitteen har man foretrukket ikke at nævne nogen enkelt Sygdom ved Navn (hvilket af flere er foreslaaet), dels af den Grund, at det vilde være vanskeligt at give nogen for alle Tilfælde passende Fortegnelse over de herhenhørende Sygdomme, idet Epidemier, som i Regelen ikke ere ondartede og saaledes ikke bør sætte det offentlige i Bevægelse, f. Ex. Mæslinger, under særegne Omstændigheder kunne optræde paa saadan Maade, at de i høi Grad tiltrænge Foranstaltninger fra dets Side, og dels fordi Almuesmanden ikke altid kan vide, om den Sygdom, der i hans Kreds griber om sig og fremkalder Sorg og Glæde, er en af de nævnte eller ikke. At en Sygdom er ondartet, og at den udbreder sig til Flere, ere derimod Egenheder, som lettelig kunne iagttages, og det maa da blive Lægens og andre Vedkommendes Sag at afgjøre, om de anmeldte Til-

fælde ere af den Bestaaffenhed, at de paatræve sær-  
egne Foranstaltninger eller ikke. Heri ligger heller  
ikke noget Forbud mod at tage et enkelt Tilfælde af en  
anerkjendt ondartet smitsom eller i Regelen epidemisk  
optrædende Sygdom under Behandling for offentlig  
Regning, hvilket enkelte Læger have troet at finde i  
Fordringen om, at den ondartede Sygdom skulde  
udbrede sig til Flere, forinden den medførte Forplig-  
telse til Anmeldelse.

Ifølge § 1 af Forordningen af 17de April 1782  
skal saadan Anmeldelse om farlig Sygdom gjøres  
til Præsten, der har at træffe videre Foranstaltninger  
desangaaende. Som for omtalt har man søgt —  
saavidt gjørligt — ikke at paabyrde Præsten saadanne  
Forretninger vedkommende Sundheds- og Syge-  
pleien, som beqvemmeligen kunde overtages af An-  
dre. Da nu dette Lovforslag er indrettet efter  
Forholdene ikke alene paa Landet, men ogsaa i  
Byerne, har man troet, at i det Mindste i disse  
og mangesteds ogsaa paa Landet Anmeldelserne  
kunde gjøres lige saa let til den Læge, der er Ord-  
fører i Stedets Sundhedscommission, eller hvor  
denne boede for fjernt og anden Læge var nærmere,  
f. Ex. i den samme Bygd, medens Ordføreren i  
Sundhedscommissionen boede i en anden Bygd,  
— til den nærmere boende Læge, som til Præsten.  
Da imidlertid endnu paa mange Steder i Land-  
distrikterne Lægehjælp maa søges langveisfra og  
Mange, i hvis Huus Sygdom forekommer, have  
vanskeligt for Bud, har man anseet det for hen-  
sigtsmæssigt, at der ogsaa til enhver ved Politiet  
eller Fattigvæsenet anfat Embeds- eller Besillings-  
mand maatte kunne gjøres saadan Anmeldelse om  
Sygdom med den Virkning, at disse bragte Med-  
delelse derom til vedkommende Læge.

Da der paa Landet i de bedre befolkede Læge-  
Distrikter gjerne findes en eller flere private prak-  
tiserende Læger, og disse saaledes ofte have langt  
kortere Veie til de Syge end Embedslægen, der vel  
i Regelen bliver Ordfører i Sundhedscommis-  
sionerne, har man gjort det til Pligt for enhver, selv  
den private Læge, der modtager de omhandlede  
Anmeldelser, snarest muligt at undersøge Forholdet  
og træffe de fornødne foreløbige Forholdsregler mod  
Sygdommen. Dette vil for de fleste private Læger  
i Landdistrikterne ikke medføre synderlig store Op-  
ofrelser; og da de hidtil i Regelen have ønsket at  
udføre den foresaldende offentlige Praxis i den  
samme Omkreds, som deres private Praxis stræk-  
ker sig, ville de vel neppe herefter undslaae sig for  
at overtage denne Pligt, selv om den ikke blev paa-  
budet ved Lov. Men da Saadant kunde hænde  
og det under Omskændigheder, hvor det ikke let var

muligt itide paa anden Maade at staffe de Syge  
tilborlig Hjælp og at erholde fornøden Ophjælpning  
om Tilfældets Bestaaffenhed, formener man, at den  
nævnte Forpligtelse bør paabydes i Loven. Hvor  
Anmeldelsen ligesaa let kunde være gjort til rette  
Vedkommende, f. Ex. i Byerne, antager man, at  
den private Læge vil være i sin gode Ret ved ikke  
at modtage Anmeldelsen, men henvise den til hiin.  
Ligeledes bør det bemærkes, at denne Pligt for en-  
hver Læge at undersøge Forholdet maa antages  
kun at gjælde ved en ondartet Sygdoms første  
Optræden i Egnen, ikke derimod saadanne Tilfælde,  
der allerede ere under Sundhedscommissionens For-  
sorg der paa Stedet. — At endelig den private  
Læge har at indberette, hvad han saaledes paa det  
Offentliges Vegne har foretaget sig, er en Selv-  
følge. At han desangaaende bør henvende sig di-  
recte til Ordføreren i Sundhedscommissionen og  
ikke til Embedslægen, om denne ikke er Ordfører  
i vedkommende Commission, er en Folge af, at For-  
anstaltningerne mod saadanne Sygdomme nærmest  
ere lagte i Sundhedscommissionens Hænder. Fra  
disse bør derimod i saa Fald Indberetning skee til  
Embedslægen, for at denne kan kontrollere det  
Hele, baade hvad Udgifterne angaaer og med Hen-  
syn til, at de nødvendige Forholdsregler bringes i  
Udøvelse mod Sygdommen.

Ligesom den nærmere Omsorg for Commu-  
nens Sundhedspleie i det Hele taget er fore-  
slaaet henlagt under Sundhedscommissionen, saa-  
ledes formener man ogsaa, at det nærmest bør paa-  
ligge denne at træffe de Foranstaltninger, der ud-  
kræves i Anledning af farligere epidemiske eller  
smitsomme Sygdomme. Da disse paa de forskjel-  
lige Steder og efter de forskellige Sygdommes  
Bestaaffenhed kunne være meget forskellige, har man  
ikke i Loven villet optage nogen niere Angivelse  
af, hvori disse bestaae. Foruden at optage de  
nævnte Bestemmelser om Anmeldelser om saadanne  
Sygdomme og Pligt til videre Indberetninger  
derom, har man i Loven kun henpeget paa den  
muligt stedfindende Nødvendighed at antage særskilt  
Lægehjælp for de Syge og at oprette midlertidige  
Sygehuse i Anledning af samme, samt ved at give  
Commissionen Ret til at inddele Distriktet i Kredse  
og for disse at ansætte Ophjælpsmænd sørget for,  
at Commissionen altid kunde have den fornødne  
Hjælp, hvorhos man endelig eksempelvis har givet  
Forstrifter for den Maade, hvorpaa Begravelserne  
skulde foregaae og iøvrigt Emitte kan undgaaes.  
Man har derimod ikke anseet det hensigtsmæssigt  
som almindelig Regel at opstille noget Paabud om  
Isolering af de af smitsom Syge lidende, eller af

de første Angrebne af en farlig epidemisk Sygdom, eller noget tilsvarende til i Bestemmelsen i § 13 af Forordningen af 3die April 1810, ifølge hvilken der skal paaklistres Koppesygges Boliger i Byerne Sebler med Ordene: „Her er Børnekopper“.

De noiere Bestemmelser i disse Henseender og de videre Forholdsregler, som under de nævnte Sygdomme paatræves, har man troet at burde og kunne overlade til Sundhedscommissionerne at beslutte eller foreslaae for rette Vedkommende efter hvad Stedets Forholde og Sygdommens særegne Natur udkræver. Det kommer naturligtvis herved især an paa, hvad Lægen som Commissionens Ordfører i det enkelte Tilfælde overensstemmende med Videnskabens Fremskridt maatte ansee for hensigtsmæssigt til Tryggelse mod Sygdommens videre Dmsfiggriben.

3 Henseende til Udredelsen af Dmfostriningerne i Anledning af ondartede epidemiske og smitsomme Sygdomme har man troet, at det væsentlig maatte beroe ved det Bestaaende, dog saaledes, at Ledsteder, der ifølge Lokalforhold ihenseende til Sygdoms Udbredelse m. m. jo omtrent staae lige med Kjøbstæderne, forsaavidt de have særegen Communebestyrelse med Hensyn til de nævnte Udgifter bør sondres fra Landcommunerne og paralleliseres med Kjøbstæderne. Man har imidlertid foreslaaet indtaget i Loven en Bestemmelse, der bemyndiger Regjeringen til at kunne overføre de med overordentlig Lægehjælp forbundne Dmfostrininger heelt eller tildeels paa Statskassen. Herved maa bemærkes, at ifølge Kongelig Resolution af 11te August 1848 udredes Vennen til Choleralæger heelt af Statskassen, og at, naar det i Anledning af andre udbredte og farlige Epidemier, hvorved Stedets Læger ikke have formaaet at overtage det nødvendige Tilsyn, har været nødvendigt at antage særskilte Epidemielæger, disses Vønning da gjerne for en Deel er bleven tilladt udredt af Statskassen. Formedelt den ulige Fordeling af Landets Læger især i Landdistrikterne, og paa Grund af at vedkommende Commune under en saadan ydere, udbredt og farlig Sygdoms Herjen har saa mange andre direkte og indirekte Udgifter, samt endelig fordi hele Statsamfundet i en vis Grad er interesseret i dennes hurtigst mulige Undertrykkelse, har man troet, at disse hidtil befulgte Regler for Epidemielægers Afsonning i det Væsentlige burde gives Lovskraft.

Netten for Sundhedscommissionen til under en farlig epidemisk Sygdoms Udbrud eller Nærmedelse at inddele Distriktet i Afdelinger og for enhver af disse at bestikke en eller flere Dpsynsmænd,

der have at udføre det dem givne Hverv efter en af Commissionen udfærdiget Forfkrift, er aldeles stemmende med Medicinalcommitteens Forslag, hvorved kun i de derover indkomne Erklæringer er bemærket, at Dpsynsmændene burde have Godtgjærelse for det dem derved paalagte Arbejde, en Mening, som vel neppe i sin Almindelighed kan gives Medhold, men hvorom det naturligtvis staaer enhver Communebestyrelse frit for at fatte Beslutning, om saa under særegne Omstændigheder skulde findes rimeligt. At bestemme, i hvor mange Afdelinger enhver By bør inddeles, eller hvor mange Huse sammesteds bør tildeles hver Dpsynsmand, som i Choleraanordningerne er steet, kan ikke ansees hensigtsmæssigt i en Lov om epidemiske Sygdomme i Almindelighed.

Antagelse af særskilt Lægehjælp for de angrebne Steder formenes i Regelen at tiltrænges kun hvor Sygdommen maatte gribe videre om sig. At Indberetning derom bør stee til Medicinalbestyrelsen, eller hvad der for Tiden er dermed eensbetydende, det Regjeringsdepartement, som har i Tilfælde at foranledige Udgifterne derved overtage af Statskassen, falder af sig selv. 3 Regelen vil det vel hermed blive at forholde som hidtil, nemlig at Medicinalbestyrelsen, der maa antages at have bedst Oversigt over de ledige og disponible Læger og lettest Udgang til at staae saadanne fra Universitetsstaden eller andetstedsfra, besørger det nødvendige Antal Læger antaget og afsendt til vedkommende By eller Amt, forsaavidt ikke derboende private Læger vare at erholde til Tjeneste. Ligeledes er det en Selsfølge, at Medicinalbestyrelsen bør bestemme, hvorledes og hvorofte der skal gøres Indberetning fra de i Anledning af Epidemier oprettede midlertidige Sygehuse. Sygehusenes Dpsrettelse maa naturligtvis efter Sundhedscommissionens Forslag blive at beslutte af dem, der have at raade over de dertil fornødne Pengemidler, altsaa af Amtmanden eller Communebestyrelsen, og deres nærmere Bestyrelse at paaligge Sundhedscommissionen. Man har imidlertid ikke anset det nødvendigt udtrykkelig at omtale saadant i Loven, saaledes som i Medicinalcommitteens Forslag var steet.

Derimod har man med Flere, som have erklæret sig i samme Retning, og især for de mindre Bycommuner og Landdistrikternes Vedkommende anset det nødvendigt at optage en Bestemmelse om, at Locale til saadant Sygehuus efter Sundhedscommissionens Bestemmelse kan forlanges afstaaet imod Erstatning efter lovlige Skjon, naar det ikke ved Overenskomst kan erholdes.

Med Kongelig Resolution af 30te Marts 1836 blev det gjort enhver senere ansat Physicus og Distriktslæge til Pligt at overtage Tilsynet med det offentlige Sygehuus, der er eller maatte vorde indrettet i hans Distrikt, mod Godtgjørelse, som i fornødent Fald nærmere naadigt fastsættes. En lignende Forpligtelse troer man bør paalægges de civile Embedslæger med Hensyn til midlertidige Sygehuse, oprettede i Anledning af ondartede epidemiske eller smitsomme Sygdomme, uagtet man vistnok erkjender, hvad ogsaa herimod er bleven bemærket, at Distriktslægerne paa Grund af deres Reiser i Almindelighed ikke ere skiftede til at varetage Poster som Sygehuuslæger, og allerminst under herskende Epidemier; men naar Distriktet under en saadan ingen anden Lægehjælp kan erholde, eller naar Lægetilsynet i de fjernere Dele af samme er overdraget til særskilt dertil antagne Læger, bør man dog have Afgang til at paalægge Physicus eller Distriktslægen at overtage Tilsynet med et Sygehuus, der midlertidig oprettes i Nærheden af hans Bolig, naturligvis mod en passende Godtgjørelse, der i Tilfælde af Uenighed derom imellem Lægen og vedkommende Commune vel rettest bør fastsættes af Medicinalbestyrelsen.

Ifølge § 4 i Forordningen af 17de April 1782 skulle Embedslægerne gjøre Indberetning til Medicinalbestyrelsen om ondartede smitsomme og epidemiske Sygdomme, og ved Indre-Departementets Circulære af 11te Januar 1847 er det paalagt samtlige saavel offentlig ansatte som privat praktiserende Læger at afgive Beretninger om indtræffende Epidemier m. v. — Man har imidlertid anset det fornødent, at det ved Lov paalægges enhver Læge under ondartede epidemiske og smitsomme Sygdomme, der gribe videre om sig, at gjøre Indberetning om de deraf Angrebne, som han har under Behandling, og at denne Beretning gjøres til Sundhedscommissionen, hvem det nærmest paaligger at træffe Foranstaltninger imod Sygdommen, og som derfor altid bør vide, hvor udbredt samme er. Commissionen bør derimod afgive Beretninger om Sygdommens Forløb og Gang igjennem den civile Embedslæge og Dverovrigheden til Medicinalbestyrelsen efter dennes nærmere Forstrift. Lignende Bestemmelser vare optagne i de provisoriske Cholera-Anordninger §§ 19—21.

Uagtet man som før omtalt ikke har fundet Grund til at optage særegne Forskrifter om den Maade, paa hvilken de ondartede smitsomme Sygdommes Udbredelse i hvert enkelt Tilfælde bør forhindres, men har foreslaaet dette overladt til Sundhedscommissionernes Bestemmelse efter de

forhaandenværende Omstændigheder, maa det dog ansees nødvendigt, at disse ved Loven stfres Afgang til at træffe de dertil fornødne Forholdsregler. Da en af de kraftigste Maader til at undgaae den videre Udbredelse af saadanne smitsomme Sygdomme (f. Ex. Børnekopper, Syphilis o. s. v.) er at indlægge de Syge paa et Sygehuus, har man indtaget en Forpligtelse for de Syge til at lade sig behandle paa et Sygehuus, saafremt de ikke kunne staffles en efter Lægens Formening betryggende Pleie i Hjemmet eller anden privat Bolig. Afgangen til at besirke saadan Indlæggelse har man iøvrigt troet at burde give ikke alene Sundhedscommissionen, men ogsaa vedkommende Dvrighed, der ofte hurtigere og lettere kan iværksætte den end Commissionen. Det bemærkes, at lignende Forstrift af flere, der udtalte sig om Medicinalcommiteens omhandlede Lovforslag, formeentes at være nødvendig.

Uagtet man ovenfor har omtalt, at det som almindelig Regel burde paaligge vedkommende By- eller Amtkommune at udrede de Udgifter, der foranlediges ved de i denne Lov omhandlede Sygdommes Beksjæmpelse, er det en Selvsølge, at Personer, der have Evne til selv at bære Udgifterne ved deres egen Kur, ikke dermed bør falde det Offentlige til Last. Man har derfor indtaget en Bestemmelse om, at respective Communebestyrelserne i Byerne eller Amtmanden skulle afgjøre, hvormeget saadanne Personer, der ere optagne i midlertidigen oprettede Sygehuse, skulle betale for Underholdning og Behandling sammesteds. Det Samme maa gjælde om Fattige, der ere hjemstavnberettigede i en anden Commune end den, der bærer Udgifterne ved Sygehuset. At optage i denne Lov en Bestemmelse som § 19 i Medicinalcommittens Forslag maa ansees overflødig, da det Fornødne i saa Henseende indeholdes i den gjældende Fattiglov.

For Forpleining i de almindelige faste Sygehuse bliver naturligvis de for samme gjældende Regler at besolge.

Ligesom formuende Personers Kur ikke bør falde det Offentlige til Byrde, saaledes synes det ogsaa rimeligt, at Lægerne af dem bør have Godtgjørelse for Lægetilsyn under de nævnte Sygdomme. Da det imidlertid kan træffe, at Lægehjælp under epidemiske og smitsomme Sygdomme kan blive ydet Personer, som af egen Drift maaskee ingen Lægehjælp vilde søgt, har man ikke villet i Lovudkastet foreslaae nogen Bestemmelse, der forpligter de Syge til under saadanne Omstændigheder at betale Lægen særskilt Honorar, som Noget i sine Erklæringer over dette Punkt have ønsket, men foretrukket i

Overeensstemmelse med Medicinalcommitteens Forslag i dens § 18 blot at udtale, at Læger paa Reiser, foranledigede ved de heromhandlede Sygdomme, have den sædvanlige Godtgjorelse for Skyds og Diæt, uden at det desformedelst er dem formeent at modtage Honorar af de under Reisen behandlede Syge, som dertil have Evne.

Commissionen har været meget tilbøielig til paa dette Sted at udtale sig for en Forhøielse af den Læger sædvanligen tilstaaede Diætgodtgjorelse, nemlig 96  $\frac{1}{2}$  daglig, der under mange Forhold er for lidet. Da dette imidlertid hænger nøie sammen med Spørgsmaalet om de offentlig ansatte Lægers Lønning i det Hele taget, har Commissionen troet blot her at burde gjøre opmærksom paa Billigheden og Hensigtsmæssigheden af en passende Forhøielse af den nu bestemte Diætgodtgjorelse for Læger under Reiser i Anledning af disse Sygdomme og Sundhedscommissionens Afholdelse.

Det 4de Capitel i de provisoriske Choleraanordninger handlede om Renselse af de Syges og Dødes Værelser, Klæder m. v. og angav eksempelvis Maaden, hvorpaa dette burde skee. I § 15 af sit Forslag optog Medicinalcommitteen en tilsvarende Bestemmelse om Renselse af disse Ting „efter herom givne Forskrifter“ og med Begrændsning af „om saadant ansees rigtigt.“ Da nærværende Lovforslag angaaer samtlige epidemiske og smitsomme Sygdomme, har man anseet det rettest, at Sundhedscommissionerne erholdt Ret til at bestemme, hvorvidt og i saa Fald hvorledes disse Gjenstande skulle renses, forinden de benyttes til andet Brug. Det er naturligtvis derved ikke afstaaet Medicinalbestyrelsen Adgang til, som før er skeet, at lade udfærdige Anviisninger til de efter Omstændighederne bedste Maader at udføre dette paa. Hensigtsmæssigheden af saadanne Foranstaltninger er godtgjort ved Erfaringer om Udbredelse af saadanne Sygdomme ved de af de Syge benyttede Sager, og flere af de indkomne Erklæringer udtale sig for Bibeholdelse af dem.

Placat af 3die Juni 1791, som ogsaa meddelel lignende Forskrifter med Hensyn til de af

smitsomme Sygdomme Af dødes Gang- og Sengeklæders Renselse, indeholder iøvrigt Forholdsregler ved de Sammes Begravelse, hvilke i det Væsentlige ere optagne i de provisoriske Cholera-Anordninger. I sit Forslag optog Medicinalcommitteen hine Paabud om, at Begravelser under Epidemier skulle finde Sted paa saadan Maade, at ingen Anledning herved gives til Udbredelse af den herskende Sygdom. — Uagtet Commissionen har optaget denne Bestemmelse efter Medicinalcommitteens Forslag og iøvrigt udtalt, at Begravelser under herskende Epidemier skulle indrettes overeensstemmende med Sundhedscommissionens Forskrifter, hvilket er skeet af de forhen angivne Hensyn til Sygdommens og Stedsforholdenes Forskjellighed, har den dog, i Lighed med hvad flere have erklæret sig for ved dette Sted, eksempelvis optaget af de nugældende Bestemmelser de Paabud, hvis Befølgelse under alle saadanne Omstændigheder kunne ansees gavnlige, og hvis Overtrædelse vistnok ofte har bidraget til at udbrede en Smittefot.

De i Choleraanordningernes § 30 og i Medicinalcommitteens Forslag § 14 optagne Bestemmelser om Forpligtelse for Bogumænd ic. at udføre Lig for billig Betaling og for Ligbærere at borthæve Lig, har man troet kunde udgaae, hvorfor ogsaa flere i sine Erklæringer have udtalt sig. Det kan nemlig ikke nægtes at være en enkelte Individider ubilligt rammende Tvang, som bør undgaaes, naar den ikke er bestemt fornøden.

#### Almindelige Bestemmelser.

De i de provisoriske Choleraanordninger optagne Straffe af Bøder af forskjellige Størrelser for de forskjellige Slags Overtrædelser antager man mindre nødvendige, idet den almindelige Lovgivning indeholder den i denne Henseende fornødne Bestemmelse for Dommeren.

Iøvrigt antages de foreslaede almindelige Bestemmelser ikke at tiltrænge nogen Motivering.

At Medicinalbestyrelsen har at udfærdige de ifølge Loven nødvendige almindelige Instruxer m. v. er en Selsfølge.

## Udkast

til

## Lov om Sundhedscommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme.

## Første Afsnit.

## Om Indretning af Sundhedscommissioner.

## § 1.

I enhver Kjøbstad skal der være en Sundhedscommission, bestaaende af Byens Embedsløge, eller, hvis ingen Saadan findes, en anden i eller ved Byen boende af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, Byens Magistrat eller, hvor denne bestaaer af flere Personer, det Medlem, som af Kongen dertil opnævnes, Byens Ingenieur, hvor en saadan Bestillingsmand findes, samt tre andre Medlemmer, opnævnte i Møde af Formænd og Repræsentanter. De af Communebestyrelsen valgte Medlemmers Functionstid er fire Aar, hvorefter de kunne undslaae sig for Gjenvalg i saa lang Tid, som de have været i Umbudet.

## § 2.

For Ledesteder, som have særskilt Formandskab, gjælder den samme Regel, kun at efter Kongens Bestemmelse enten Fogden eller Sorensskriveren indtager Magistratens Plads i Commissionen.

## § 3.

Denne Commission overtager ligeledes den ved Lov om Quarantainevæsenet af 12te Juli 1848 § 1 anordnede Quarantainecommissionens Forretninger, dog at en Toldofficiant og en Søkyndig efter Kongens Bestemmelse tilforordnes Commissionen for deri at tage Sæde ved Quarantainesagers Behandling.

## § 4.

Commissionen skal stadigen have sin Opmærksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold og de Gjenstande, som herpaa kunne have Indflydelse. Hertil hører Opsigt med Reenlighed, skadeligt stillestaaende Vand's Afledning, Vandhuses, Urinsteders og Gjødselbingers Indretning og Rensning; fremdeles med Dplasselse af Gjødsel eller andre Gjen-

stande, som f. Ex. Been eller Klude, der kunne indvirke skadeligt paa Sundhedstilstanden, Driftevandets Bestaafenhed, skadelige Næringsmidlers Forhandling, samt med Boliger, som ved Mangel af Vys eller Luft, ved Fugtighed, Ureentlighed eller Overfyldning med Beboere have viist sig at være bestemt skadelige for Sundheden. Sundhedscommissionen har ligeledes at paasee, at tilstrækkelig Luftverling finder Sted i Huusrum, hvori et større Antal Mennesker stadigen eller jævnlig samles, som Kirker, Skole-, Asyl-, Nets- og Auctions-Localer, Theatre, Dandsehuse o. d., samt at ingen Næringsvei drives med større Fare for den almindelige Sundhedstilstand, end der nødvendig flyder af Bedriftens eget Væsen. Indseende med Stedets Begravelsesplads hører ligeledes under Sundhedscommissionen.

## § 5.

Det er derfor Sundhedscommissionens Pligt at gjøre Forslag til almindelige for Communen gjældende Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet.

Commissionen henvender sig i denne Henseende med sine Forslag til den almindelige Communebestyrelse, og forholdes med disse Sagers Forhandling og Beslutninger i samme overensstemmende med Formandskabslovens almindelige Forskrifter, dog at til Beslutningernes Gyldighed udfordres Kongelig Approbation.

## § 6.

Sundhedspolitiet's Overholdelse paa ethvert Sted henhører under Sundhedscommissionen, hvis Bestemmelse det almindelige Politi har at paasee efterkomme. Dette paaligger det derhos at henvende sig til Sundhedscommissionen med Meddelelser og Forestillinger betræffende Gjenstande vedkommende Sundhedsvæsenet.

## § 7.

Medmindre Cierens eller Beboerens Samtykke

forud har været indhentet, maa ingen Sundheds- væsenet vedkommende Undersøgelse i privat Bolig eller paa privat Grund finde Sted uden i Kraft af en af Sundhedscommissionen derom fattet og vedkommende Private meddeelt Beslutning.

## § 8.

Sundhedscommissionens lovmæholdigt fattede Beslutninger kunne alene af vedkommende Regje- ringsdepartement, eller i fornødent Fald af Kongen, ophæves eller forandres.

## § 9.

I ethvert Formandskabsdistrikt paa Landet skal der være en Sundhedscommission bestaaende af vedkommende civile Embedslæge eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil bemyndiget Læge som Ordfører, og enten den hele Communerrepræsentation eller saamange af dens Medlemmer, som samme ved Commissionens Dyprettelse og senere efter hvert nyt almindeligt Valg af Formænd og Repræsen- tanter dertil udvælger.

## § 10.

I de Distrikter, hvori Sundhedscommissioner ifølge Loven af 5te August 1857 allerede ere ind- rettede, overtage disse tillige Sundhedscommis- sionernes almindelige Hverv overensstemmende med nærværende Lov.

## § 11.

Møder i Sundhedscommissionerne paa Lan- det, i hvis Forhandlinger ogsaa vedkommende Foged har Ret til, dog uden Stemmeret, at deeltage, af- holdes saavidt muligt paa samme Dag og Sted, hvorpaa Communerrepræsentationen sammentræder. Det paaligger derfor Formandskabets Ordfører at meddele Sundhedscommissionens Ordfører betime- lig Underretning om ethvert Repræsentantmødes Berammelse. Amtmanden kan iøvrigt igjennem Ordføreren erholde Møde berammeth, naar han finder det fornødent.

## § 12.

Sundhedscommissionerne paa Landet skulle sta- digen have deres Opmærksomhed henvendt paa, hvad der kan tjene til Sundhedstilstandens Fremme og Hjernelse af de Omstændigheder, som især befordre Udvikling af Sygdelighed og Udbredelse af Sygdom. Forsaavidt der herunder skulde opstaa Spørgsmaal

om Foranstaltninger, der maatte blive at gjennem- føre med Tvang, eller til hvis Gjennemførelse der udkræves Pengemidler, bliver Sagen at afgjøre ved Beslutning af Communerrepræsentationen paa sædvanlig Maade, dog at til disse Beslutningers Gyldighed i første Tilfælde kræves Kongens Ap- probation.

## § 13.

Udgifter til Protocoller og Skrivematerialier, samt i fornødent Fald til Locale og Budfendelser, afholdes af vedkommende Bye- eller Formandskabs- Commune. Den Diætgodtgjørelse, der maatte til- komme Commissionens Ordfører, og som er den for Læger i Almindelighed bestemte, udredes for Landdistrikternes Vedkommende af Amtsgommunen, og for Kjøbstædernes samt de egne Communer dan- nende Ledsteders Vedkommende af disse Communer. Den særskilte Godtgjørelse, som maatte tilstaaes en Læge, der ikke i Kraft af Embede indtræder som Ordfører i Sundhedscommissionen, bestemmes af Kongen og udredes for det Halve af Statscassen og for det Halve af vedkommende Amts-, Bye- eller Ledstedsgommune.

Ved disse Bestemmelser er dog ingen Foran- bring gjort i de i Lov angaaende Sundhedscom- missioner i Distrikter, hvor den spebalske Sygdom forekommer) af 5te August 1857 § 7 indeholdte Bestemmelser.

## § 14.

Med Hensyn til Udeblivelse fra Commis- sionernes Møder forholdes i Kjøbstæderne efter de i Lov om Formandskaber detseds af 14de Januar 1837 §§ 15 og 43, og i Landdistricterne efter de Lov om Formandskaber paa Landet af samme Dato §§ 18 og 58 givne Regler.

## Andet Afsnit.

Angaaende særegne Foranstaltninger imod epidemiske og smitsomme Sygdomme.

## § 15.

Naar nogen Huusbond eller Huusfader inden sin Kreds bemærker, at en Sygdom udbreder sig til Flere og derhos viser sig at være af en ond- artet Bestaaffenhed, har han derom at gjøre An- meldelse til Ordføreren i Stedets Sundhedscom- mission, eller til nogen ved Politiet eller Fattig-



væfnet ansat Embeds- eller Bestillingsmand, fra hvem Meddelelse derom stæer til Sundhedscommissionens Ordfører, eller, saafremt derved vilde forvoldes et altfor stort Tab af Tid, til en nærmere boende Læge. Den Læge, der saaledes modtager Anmeldelsen, har snarest muligt at underføge Forholdet, meddele de fornødne foreløbige Forfrifter, og forsaavidt han ikke er Ordfører i Stedets Sundhedscommission, besangaaende at afgive Meddelelse til denne. Er Districtets Embedslæge ikke selv Ordfører i vedkommende Commission, erholder han fra denne Indberetning om det Indtrufne og Foranstaltede.

## § 16.

Bed en farlig epidemisk eller smitsom Sygdoms Udbrud eller Nærmelse har Sundhedscommissionen paa ethvert Sted at anordne og foranstalte, hvad Sygdommens Beskaffenhed paa kræver. Forsaavidt der til Sværskættelse heraf kræves Pengemidler, har Commissionen derom snarest muligt at gjøre Indstilling, i Landdistrikterne til Amtmanden og i Kjøbstæderne samt de Ladesteder, der have særskilt Communebestyrelse, til Stedets Magistrat og Formandskab. Omkostningerne ved deslige Foranstaltninger, med Undtagelse af Lægernes Styds-godtgjørelse, der fremdeles som hidtil udredes af Statskassen, falde nemlig i Kjøbstæderne og sidstnævnte Ladesteder disse særskilte Communer, men i Landdistrikterne Amtsgommunen tillast. Dog kan Kongen efter Omstændighederne overføre de med overordentlig Lægehjælp forbundne Omkostninger heelt eller tilbeels paa Statskassen. Omkostninger, der flyde af Foranstaltninger, som en Landdistrictscommune imod Amtmandens Villie maatte beslutte, falde alene denne Commune tillast.

## § 17.

Sundhedscommissionen er under saadanne Omstændigheder berettiget til at inddele Districtet i Afdelinger, og for enhver af disse at bestikke en eller flere Opsynsmænd, der have at udføre det dem givne Hverv efter en af Commissionen udfærdiget Forfrift.

## § 18.

Griber saadan ondartet Sygdom videre om sig, kan særskilt Lægehjælp for de angrebne Steder antages, hvorom Indberetning strax bor stæe til Medicinalbestyrelsen. Ligeledes kunne midlertidige Sygehuse oprettes, angaaende hvis Virksomhed sta-

dige Indberetninger bor stæe til Medicinalbestyrelsen efter sammes nærmere Bestemmelse.

## § 19.

Kan beqvemt Locale til saadant Sygehuus ikke erholdes ved Overenskomst, kan det efter Sundhedscommissionens Bestemmelse forlanges afstaaet imod Erstatning efter lovligt Skjon.

## § 20.

Enhver civil Embedslæge er forpligtet til, om det forlanges, mod en i Mangel af mindelig Overenskomst af Medicinalbestyrelsen faktisk Godtgjørelse at overtage Lægetilsynet ved et midlertidigt Sygehuus, der findes inden hans District.

## § 21.

Under mere udbredte ondartede epidemiske og smitsomme Sygdomme skal enhver Læge, som har deraf angrebne Personer under Behandling, derom gjøre Indberetning til vedkommende Sundhedscommission. Denne afgiver gjenem den civile Embedslæge og Overøvrigheden stadigen Beretning om Sygdommens Forløb og Gang til Medicinalbestyrelsen efter en af samme udfærdiget Instrux.

## § 22.

Personer, der lide af ondartede Sygdomme, hvis videre Udbredelse ved Smitte kan være at befrygte, skulle være forpligtede til, naar Sundhedscommissionen eller Øvrigheden paa staaer det, at lade sig behandle paa et Sygehuus, saafremt de ikke kunne staffles en efter Lægens Formening betryggende Pleie i Hjemmet eller en anden privat Bolig.

## § 23.

Betalingen for Underholdning og Behandling i midlertidigen oprettede Sygehuse, forsaavidt angaaer Personer, der have Evne til selv at bære Udgifterne ved deres Cuur, bestemmes for Bye- og Ladesteds-Communerne vedkommende af Communebestyrelsen, men for Landdistrikternes Vedkommende af Amtmanden.

## § 24.

Læger have paa Reiser, foranledigede ved de heromhandlede Sygdomme, den sædvanlige Godtgjørelse for Styds og Diæt, uden at det desfor-

medelst er dem formeent at modtage Honorar af de under Reisen behandlede Syge, som dertil have Evne.

## § 25.

Ihenseende til Gangklæder, Sengklæder og detslige, der har været benyttet af Personer, som have lidt eller ere døde af nogen epidemisk og smitsom Sygdom, ligesom ogsaa ihenseende til Værelser eller Rum, hvori saadanne Personer have henligget, bestemmer Sundhedscommissionen, hvorvidt og i saa Fald hvorledes hine Gjenstande skulle renses, forinden de benyttes til andet Brug.

## § 26.

Ligeledes skulle Begravelser under herskende Epidemier indrettes overeensstemmende med Sundhedscommissionens Forskrifter paa saadan Maade, at ingen Anledning derved gives til Sygdommens Udbredelse. Saaledes bør Sørgestuer og Liigsfølge forbydes, Begravelsen foregaae, saasnart Viisheit for Døden haves, og Ligene lægges i indvendig tjærede Kister, der nedsænkes om muligt fire Alen under Jorden.

## Almindelige Bestemmelser.

## § 27.

De af Sundhedscommissionerne i Kraft af denne Lov givne Forskrifter skulle paa behørig Maade kundgjøres i vedkommende By eller Distrikt, og blive Overtrædelser deraf, saavelsom af den i § 15 indeholdte Bestemmelse, at straffe med Bøder, samt i Mangel af biskes Vedtagelse efter Forelæggelse, at paatale ved Politiret.

## § 28.

Denne Lov træder i Kraft den 1ste Januar næste Aar, fra hvilken Tid de i Forordning af 17de April 1782 (jvnsfor Forordning af 5te September 1794 § 2), Placat af 3die Juni 1791, samt i Placat af 27de Mai 1808 og Forordning af 3die April 1810, med Undtagelse af hvad der gjælder Vaccinationsvæsenet, indeholdte Bestemmelser skulle være ophevede. De om Quarantainevæsenet givne Bestemmelser blive fremdeles gjældende, undtagen forsaavidt angaaer Sammensætningen af Quarantainecommissionen i Kjøb- og Ladestæderne (§ 3).

Den Norste Regjerings underdanigste Indstilling af 25de Januar 1860, som ved Kongelig Resolution af 11te Februar samme Aar naadigst er bifalddt.

Chefen for Departementet for det Indre, Statsraad Bretteville, har underdanigst foredraget Følgende:

Ved Kongelig Resolution af 6te Februar 1858 blev der naadigst nedfat en Commission for at tage under Overveielse og afgive Betænkning angaaende Spørgsmaalet om Istandbringelsen af Lovbestemmelser om Sundhedspolitiet og de under sammes Omraade henholdende Forholde, være sig enten for det hele Rige eller særskilt for Kjøbstæderne, ledsaget af Forslag til de Lovbestemmelser, som anfaaes ønskelige.

Denne Commission afgav i April Maaned 1858 Forslag til endeel sanitære Forskrifter for Bygningsvæsenet i Christiania, af hvilke nogle, efterat være bifalddte af Christiania Communebestyrelse, ere optagne i Lov, indeholdende nogle nærmere Bestemmelser om Bygningsvæsenet i Christiania, af 8de Juni 1858.

Nu har Commissionen afgivet Betænkning med motiveret Udkast til en Lov om Sundhedscommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme. Udkastet bestaaer af 2 Afsnit, hvoraf det første handler om Sundhedscommissioner og det andet om særegne Foranstaltninger imod epidemiske og smitsomme Sygdomme. Udkastet gaaer hovedsagelig ud paa, at der saavel i enhver Kjøbstad og ethvert Ladested, som har særskilt Formandskab, som ogsaa i ethvert Formandskabsdistrikt paa Landet skal oprettes en permanent Sundhedscommission med en Læge som Ordfører, hvilken Commission skal føre det specielle Tilsyn med Sundhedsvæsenet inden Kommunen saavel under forholdsviis mere sygdomsfrie Tider til Bevarelsen af Sundheden og Beskyttelse mod Sygdommes Udbrud og Indtrængen, som ogsaa under Farsotters Herjen til disses Bekjæmpelse. I Kjøbstæderne og de Ladesteder, som have særskilt Formandskab, gjør Udkastet det til Pligt for Sundhedscommissionerne at afgive Forslag til Communebestyrelsen til almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen. Communebestyrelsen har da at fatte Beslutning om disse Forslag, og dens derved foranledigede Beslutninger skulle, saafremt de erholde Kongelig Approbation, gjælde som bindende Regler for enhver Vedkommende. Commissionen bemærker, at den —

udenfor de hygieniske Bestemmelser, der, som ovennævnt, ere optagne i Bygningsloven for Christiania af 8de Juni 1858, ikke har troet at burde foreslaae flere og videregaaende særskilte Lovbestemmelser angaaende den directe Ordning af de locale Forholde, der kunne have Indflydelse paa Sundhedsvæsenet i Christiania eller andre større Kjøbstæder, hvorimod Commissionen har anseet det hensigtsmæssigt at give de foreslaaede Bestemmelser en saa stor Almindelighed, at de kunne passe paa Forholdene overalt i Byerne, og isørigt at overlade til de locale Autoriteter selv at afgjøre, i hvilken Udstrækning hygieniske Bestemmelser skulle gjælbende for Stedet. Efter Forslagets § 3 — skulle Sundhedscommissionerne i Kjøbstæderne og de Ladesteder, som have særskilt Formandskab, ogsaa overtage de ved Lov om Duarantainevæsenet af 12te Juli 1848 § 1 anordnede Duarantainecommissioners Forretninger, dog saaledes, at en Tolbofficiant og en Søsyndig efter Kongens Bestemmelse tilførdnes Commissionen for deri at tage Sæde ved Duarantainefagers Behandling. I Forbindelse hermed bestemmer Forslagets § 28 sidste Punctum, at de om Duarantainevæsenet givne Bestemmelser forøvrigt fremdeles blive gjældende. Paa Landet beroer det efter Forslaget paa Sundhedscommissionen, hvorvidt den finder Anledning til at foreslaae almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen eller ikke, idet saadanne i bekræftende Fald blive at istandbringe paa samme Maade som i Byerne. Forslagets 2det Afsnit slutter sig i sine væsentligste Bestemmelser til de Forskrifter angaaende Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme, som dels indeholdes i vor ældre Lovgivning, dels have været optagne i de Tid efter anden ubfærdigede provisoriske Anordninger angaaende Foranstaltninger mod den ondartede Cholera.

Paa givne Anledning har Marine departementet ytret, at det intet Væsentligt har at erindre imod den formeldte Bestemmelse i Udkastets § 3 (jfr. § 28) om, at de paatænkte Sundhedscommissioner i Kjøbstæderne og de Ladesteder, som have særskilt Formandskab, skulle — med nogen Værdning af deres sædvanlige Sammensætning — tillige overtage de Duarantainecommissionerne paahvilende Forretninger. Marine departementet finder i denne

Henseende vistnok, at det communale Element, som sees med betydelig Styrke at skulle indtræde i Sundhedskommissionerne, er mindre paa sin Plads, hvor der handles om Quarantainevæsenet, der befores af Statscassen, forsaavidt som Udgifterne ikke bæres af vedkommende Fartøier, men bemeldte Departementet erkjender paa den anden Side Hensigtsmæssigheden af Enhed i Bestyrelsen af Quarantaine- og andre Sundhedsanliggender paa ethvert Sted som i saadan Grad fremtrædende, at det ei finder at burde lægge særdeles Vægt paa den antydede Betragtning. Marinedepartementet bemærker videre, at Vægrernes hidtilværende Stilling sees at ville efter Forslaget blive noget forandret, idet der istedetfor det i Quarantainelovens § 1 bestemt givne Paalæg til Stadens eller Stedets, og hvor ingen saadan have, Districtets Læge eller, hvor han ikke boer paa Stedet, en anden der bosat Læge at fungere som Commissionens Medlem, kun skal træde en lignende Forpligtelse for Byens Embedslæge, altsaa blot for en offentlig ansat Læge i hver af de 4 sydlige Stiftstæder og Arendal, Fredrikshald og Christianssand samt, som det synes ifølge Motiverne § 4 Pag. 4, endel Districtslæger. Naar det imidlertid ikke antages nødvendigt at udstrække Forpligtelsen til andre Læger for de Forretningers Vedkommende, som hovedsagelig skulle beskæftige Sundhedskommissionerne, har Marinedepartementet heller ikke nogen Betænkelighed derved for Quarantainevæsenets Vedkommende. Med Hensyn til Redactionen af Udkastets § 3 har Marinedepartementet gjort opmærksom paa, at Ordet „ligeledes“ synes at antyde, at der allerede i det Foregaaende findes Angivelse af, hvad der i det Væsentlige og udenfor Quarantainevæsenet skal danne Sundhedskommissionernes Forretningskreds, hvilket dog ikke er Tilfældet, samt endvidere paa, at der ved Affattelsen af enkelte andre §§ neppe er taget tilstrækkeligt Hensyn til, at Sundhedskommissionerne skulle overtage Quarantainecommissionens Forretningerne. Dette formentes navnlig at være Tilfældet med §§ 5 og 16. Forsaavidt som nemlig de i forsinævnte § omhandlede Forrifter skulde vedkomme Quarantainevæsenet og udkræve Udgifter af Statscassen, synes Udtrykkene om Henvendelse til Communebestyrelsen m. m. ikke correcte, og lignende Bemærkning formentes at kunne gjøres om § 16, naar Foranstaltning til Quarantaine skal træffes i Anledning af en udbrudt smitsom Sygdom. Marinedepartementet anfører videre, at det Samme maaskee ogsaa kan siges om de to første Puncta af § 13, men at det dog Intet kan have at erindre imod, at deslige Quarantainevæsenets Vedkommende hoist

ubetydelige Udgifter overgaar fra Statscassen paa Communerne. Marinedepartementet har henstillet, om ikke de af samme paapegede formelle Mangler kunde undgaaes, og tilstrækkelig Tydelighed opnaaes ved at flytte § 3 hen iblandt de almindelige Bestemmelser, hvor den kunde lægges sammen med sidste Punctum af § 28, saaledes at der af disse Bestemmelser dannes en § omtrent saalydende: „Den i §§ 1 og 2 anordnede Commission overtager tillige den ved Lov om Quarantainevæsenet af 12te Juli 1848 § 3 anordnede Quarantainecommissionens Forretninger, dog at en Toldofficiant og en Søsyndig efter Kongens Bestemmelse tilføres Commissionen for deri at tage Sæde ved Quarantainevæsenets Behandling. Nærværende Lov er forøvrigt ikke anvendelig, naar Sundhedskommissionen saaledes forretter som Quarantainecommission, hvorimod de om Quarantainevæsenet givne Bestemmelser isaaftald af den blive at befolge“.

Dette Departement tiltræder i alt Væsentligt Commissionens Forslag, idet man antager, at en Lov hovedsagelig af Indhold som dette Forslag, vil lede til en tilfredsstillende Ordning af de her paagjældende vigtige Anliggender. Departementet henholder sig til den af Commissionen givne udførlige Begrundelse af Forslaget, hvortil man tillader sig at henvise. Forsaavidt det i Forslagets § 16 (§ 15 i Departementets Udkast) bestemmes, at Udgifter i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme i de Ladestæder, som have særskilt Formandskab, skulle udredes af vedkommende Ladestedscommune, istedetfor at disse Udgifter efter den nugjældende Lovgivning ogfaa for disse Ladestæders Vedkommende maaske antages nærmest at paahvile den Amtscommune, inden hvilken Ladestedet er beliggende, skal Departementet oplyse, at der til samme gennem Amtmanden i Jarlsbergs og Laurvigs Amt er indkommet et Andragende i denne Retning fra det i 1858 forsamlede Amtsformandskab for bemeldte Amt.

Med Hensyn til Bestemmelserne i §§ 1 og 2 angaaende Sundhedskommissionernes Sammensætning i Kjøbstæderne og de Ladestæder, som have særskilt Formandskab, maa det bemærkes, at i nogle mindre Kjøbstæder og i flere Ladestæder boer Magistraten ikke paa Stedet. For saadanne Tilfælde bør der formentlig til Besparelse af Rejseudgifter i Løsen optages en Bestemmelse, som bemyndiger Kongen til at bestikke et andet Medlem af Sundhedskommissionen i Magistratens Sted. Denne Betragtning har ogsaa ledet Commissionen til i Udkastets § 2 at optage den Bestemmelse, at i Ladestæder, som have særskilt Formandskab, skal efter

Kongens Bestemmelse enten Fogden eller Soren-  
skriveren indtage Magistratens Plads i Sundheds-  
commissionen. Foruden at denne Bestemmelse imid-  
lertid kun angaaer Ladestederne, medens dens Grund  
ogsaa er tilstede for enkelte mindre Kjøbstæders  
Vedkommende, synes denne Bestemmelse ogsaa for-  
saavidt mindre heldig, som den fordrer en saadan  
særskilt Bestemmelse af Kongen, om end Magistrat-  
ten boer paa Stedet, uagtet en saadan da synes  
ufornøden, samt tillige forsaavidt som den binder  
Balget til vedkommende Foged eller Soren-  
skriver. Departementet antager, at Loven i heromhandlede  
Henseende bedst affattes saaledes, at der i Slut-  
ningen af § 1 optages en Bestemmelse saalydende:  
„Naar Magistraten ikke boer i Kjøbstaden, kan Kon-  
gen i dennes Sted bestikke en anden Mand til  
Medlem af Sundhedscommissionen“, og at § 2  
redigeres saaledes: „De i § 1 givne Bestemmelser  
gjælde ogsaa for Ladesteder, som have særskilt For-  
mandskab“.

Forsaavidt angaaer Marinedepartementets Be-  
mærkninger betræffende Forslagets § 3 cfr. § 28  
sidste Punctum, da fremgaaer det af Commissionens  
Motiver med Bestemthed, at den ei har tænkt sig,  
at Forslagets Bestemmelser skulde komme til Anven-  
delse, naar Sundhedscommissionen i Kjøbstæderne  
og i Ladesteder, som have særskilt Formandskab,  
handle i Egenskab af Quarantainecommission, hvor-  
imod i saa Fald de om Quarantainevæsenet givne  
Bestemmelser, som ved Lovforslaget ei tilligtes for-

andrede i noget andet Punct end med Hensyn til  
Quarantainecommissionens Sammensætning i Kjøb-  
stæderne og de Ladesteder, som have særskilt For-  
mandskab, — skulde blive at befolge. Da denne  
Tanke imidlertid vil blive tydeligere og bestemtere  
udtalt ved den af Marinedepartementet foreslaaede  
Affattelse af de her paagjældende Bestemmelser,  
vil Departementet underdanigst andrage paa, at  
der i Lovudkastet istedeifor Forslagets § 3 og § 28  
sidste Punctum optages som § 27 en § af Indhold  
som foreslaaet af Marinedepartementet.

Forøvrigt har Departementet kun fundet An-  
ledning til at foreslaae endel Redactionsforandrin-  
ger nemlig i Overkriften til Forslagets 1ste Affnit,  
i Forslagets § 1 samt i §§ 5, 9, 12, 14, 22 og  
27 (svarende til Departementets Udkasts §§ 4, 8,  
11, 13, 21 og 26). Departementet har gjort  
Commissionen bekendt med disse tilfugtede Redac-  
tionsforandringer, og Commissionen har vedtaget  
samtlige disse.

I Henhold til Foranførte, der af Statsraa-  
dets øvrige Medlemmer i det Væsentlige tiltrædes,  
indstilles underdanigst:

At det naadigst maa behage Deres Majestæt  
at bifalde og med høieste Underkrift at forsyne  
underdanigst vedlagte Udkast til en naadigst  
Proposition til Stortinget om Udfærdigelse  
af en Lov om Sundhedscommissioner og om  
Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smit-  
somme Sygdomme.

## Hans Kongelige Majestæts naadigste Proposition af 11te Februar 1860.

Vi Carl, af Guds Naade Konge til Norge og  
Sverige, de Gothers og Venders, gjøre vitterligt:

Ved hoslagt at lade følge Gjenpart af den  
norske Regjerings underdanigste Indstilling i Sagen  
med tilhørende Bilage, skal Hans Majestæt herved

naadigst indbyde Stortinget til at fatte Beslutning  
til en Lov om Sundhedscommissioner og om For-  
anstaltninger i Anledning af epidemiske og smit-  
somme Sygdomme overeensstemmende med vedlagte  
Udkast.

Hans Kongelige Majestæt forbliver Norges Riges Storting med al Kongelig Naade og  
Indest velbehevaagen.

Givet paa Stockholms Slot den 11te Februar 1860.

Under vor Haand og Rigets Segl.

Carl.  
(L. S.)

G. Sibbern.

Skjelderup.

## Udkast

til

## Lov om Sundhedscommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme.

## Første Afsnit.

## Om Sundhedscommissioner.

## § 1.

I enhver Kjøbstad skal der være en Sundhedscommission, bestaaende af vedkommende Embedslæge, eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, Byens Magistrat eller, hvor denne bestaaer af flere Personer, det Medlem, som af Kongen dertil opnævnes, Byens Ingenieur, hvor en saadan Bestillingsmand findes, samt tre andre Medlemmer, opnævnte i Møde af Formænd og Repræsentanter. De af Communebestyrelsen valgte Medlemmers Functionstid er fire Aar, hvorefter de kunne undslaae sig for Gjenvalg i saa lang Tid, som de have været i Ombudet. Naar Magistraten ikke boer i Kjøbstaden, kan Kongen i dennes Sted bestikke en anden Mand til Medlem af Sundhedscommissionen.

## § 2.

De i § 1 givne Bestemmelser gjælde ogsaa for Ladesteder, som have særskilt Formandskab.

## § 3.

Commissionen skal stadig have sin Opmærksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold og de Gjenstande, som herpaa kunne have Indflydelse. Hertil hører Opsigt med Keenlighed, skadeligt stillestaaende Vand's Afledning, Vandhuses, Urinsteders og Gjødselbingers Indretning og Rensning; fremdeles med Dplaggelse af Gjødsel eller andre Gjenstande, som f. Ex. Been eller Klude, der kunne indvirke skadeligt paa Sundhedsstilstanden, Drifkevandets Veffaffenhed, skadelige Næringsmidlers Forhandling, samt med Boliger, som ved Mangel af Lys eller Luft, ved Fugtighed, Ureenlighed eller Dverfyldning med Beboere have vist sig at være bestemt skadelige for Sundheden. Sundhedscommissionen har ligeledes at paasee, at tilstrækkelig Luftverking finder Sted i Huusrum, hvori et større Antal Mennesker stadig eller jævnlig samles, som Kirker, Skole-, Nets- og Auctionslocaler, Theatre, Dandsehuse o. d., samt at ingen

Næringsvei drives med større Fare for den almindelige Sundhedsstilstand, end der nødvendig flyder af Bedriftens eget Bæsen. Indseende med Stedets Begravelsespladse hører ligeledes under Sundhedscommissionen.

## § 4.

Det er derfor Sundhedscommissionens Pligt at gjøre Forslag til almindelige Forstrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Communen.

Commissionen henvender sig i denne Henseende med sine Forslag til den almindelige Communebestyrelse, og forholdes med disse Sagers Forhandling og Beslutninger i samme overensstemmende med Formandskabslovens almindelige Forstrifter, dog at til Beslutningernes Gylbigheid udfordres Kongelig Approbation.

## § 5.

Sundhedspolitiet's Overholdelse paa ethvert Sted henhører under Sundhedscommissionen, hvis Bestemmelser det almindelige Politi har at paasee efterkomme. Dette paaligger det derhos at henvende sig til Sundhedscommissionen med Meddelelser og Forestillinger betræffende Gjenstande vedkommende Sundhedsvæsenet.

## § 6.

Medmindre Cierens eller Beboerens Samtykke forud har været indhentet, maa ingen Sundhedsvæsenet vedkommende Undersøgelse i privat Bolig eller paa privat Grund finde Sted uden i Kraft af en af Sundhedscommissionen derom fattet og vedkommende Private meddelt Beslutning.

## § 7.

Sundhedscommissionens lovmedholdigt fattede Beslutninger kunne alene af vedkommende Regjeringsdepartement, eller i fornødent Fald af Kongen, ophæves eller forandres.

## § 8.

I ethvert Formandskabsdistrict paa Landet skal der være en Sundhedscommission bestaaende

af vedkommende Embedsløge eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Løge som Ordfører, og enten den hele Communerrepræsentation eller saamange af dens Medlemmer, som samme ved Commissionens Dyprettelse og senere efter hvert nyt almindeligt Valg af Formænd og Repræsentanter dertil udvælger.

## § 9.

I de Districter, hvori Sundhedscommissioner ifølge Loven af 5te August 1857 allerede ere indrettede, overtage disse tillige Sundhedscommissionernes almindelige Hverv overensstemmende med nærværende Lov.

## § 10.

Møder i Sundhedscommissionerne paa Landet, i hvis Forhandlinger ogsaa vedkommende Foged har Ret til, dog uden Stemmeret, at deeltage, afholdes saavidt muligt paa samme Dag og Sted, hvorpaa Communerrepræsentationen sammentræder. Det paaligger derfor Formandskabets Ordfører at meddele Sundhedscommissionens Ordfører betimelig Underretning om ethvert Repræsentantmødes Berammelse. Amtmanden kan isvrigt gennem Ordføreren erholde Møde berammet, naar han finder det fornødent.

## § 11.

Sundhedscommissionerne paa Landet skulle stadigen have deres Dpmærksomhed henvendt paa, hvad der kan tjene til Sundhedsstilstandens Fremme og Hjernelse af de Omstændigheder, som især befordre Udvikling af Sygelighed og Udbredelse af Sygdom. Forsaavidt der herunder skulde opstaae Spørgsmaal om Udfærdigelse af almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen, bliver med disses Istandbringelse at forholde paa samme Maade, som i lignende Hensende bestemt i § 4.

## § 12.

Udgifter til Protocoller og Skrivematerialier, samt i fornødent Fald til Vocale og Budsendelser, afholdes af vedkommende Bye- eller Formandskabs-Communer. Den Diætgodtgørelse, der maatte tilkomme Commissionens Ordfører, og som er den for Læger i Almindelighed bestemte, udredes for Landdistricternes Vedkommende af Amtskommunen, og for Kjøbstædernes samt de egne Communer dannede Ladesteders Vedkommende af disse Communer. Den særskilte Godtgørelse, som maatte tilstaaes en

Løge, der ikke i Kraft af Embede indtræder som Ordfører i Sundhedscommissionen, bestemmes af Kongen og udredes for det Halve af Statskassen og for det Halve af vedkommende Amts-, By- eller Ladesteds-Commune.

Ved disse Bestemmelser er dog ingen Forandring gjort i de i Lov (angaaende Sundhedscommissioner i Districter, hvor den spædalt Sygdom forekommer) af 5te August 1857 § 7 indeholdte Bestemmelser.

## § 13.

Med Hensyn til Udeblivelse fra Commissionernes Møder forholdes i Kjøbstæderne efter de i Lov om Formandskaber derved af 14de Januar 1837 §§ 15 og 43, og i Landdistricterne efter de i Lov om Formandskaber paa Landet af samme Dato §§ 18 og 58 givne Regler, dog saaledes, at Forfaldets Paakjendelse og Muldens Dictering stæer af Commissionen.

## Andet Afsnit.

Angaaende særegne Foranstaltninger imod epidemiske og smitsomme Sygdomme.

## § 14.

Naar nogen Huusbonde eller Huusfader inden sin Kreds bemærker, at en Sygdom udbreder sig til flere og derhos viser sig at være af en ondartet Væstfæhede, har han derom at gjøre Anmeldelse til Ordføreren i Stedets Sundhedscommission, eller til nogen ved Politiet eller Fattigvæsenet ansat Embeds- eller Bestillingsmand, fra hvem Meddelelse derom stæer til Sundhedscommissionens Ordfører, eller, saafremt derved vilde forvoldes et altfor stort Tab af Tid, til en nærmere boende Løge. Den Løge, der saaledes modtager Anmeldelsen, har snarest muligt at undersøge Forholdet, meddele de fornødne foreløbige Forskrifter, og forsaavidt han ikke er Ordfører i Stedets Sundhedscommission, desangaaende at afgive Meddelelse til denne. Er Districtets Embedsløge ikke selv Ordfører i vedkommende Commission, erholde han fra denne Indberetning om det Indtrufne og Foranstaltede.

## § 15.

Ved en farlig epidemisk eller smitsom Sygdoms Udbrud eller Nærmelse har Sundhedscommissionen paa ethvert Sted at anordne og foranstalte,

hvad Sygdommens Bestaafenhed paatræver. For-  
saavidt der til Jværfættelse heraf kræves Penge-  
midler, har Commissionen derom snarest muligt  
at gøre Indstilling, i Landdistricterne til Amtman-  
den og i Kjøbstæderne samt de Ledesteder, der have  
særskilt Communebestyrelse, til Stedets Magistrat  
og Formandskab. Omkostningerne ved deslige For-  
anstaltninger, med Undtagelse af Lægernes Skyds-  
godtgjørelse, der fremdeles som hidtil udredes af  
Statscassen, falde nemlig i Kjøbstæderne og sidst-  
nævnte Ledesteder disse særskilte Communer, men i  
Landdistricterne Amtsgommunen tillast. Dog kan  
Kongen efter Omstændighederne overføre de med  
overordentlig Lægehjælp forbundne Omkostninger  
heelt eller tildeels paa Statscassen. Omkostning-  
er, der flyde af Foranstaltninger, som en Land-  
districtscommune imod Amtmandens Villie maatte  
beslutte, falde alene denne Commune tillast.

## § 16.

Sundhedscommissionen er under saadanne  
Omstændigheder berettiget til at inndele Districtet i  
Afbelinger, og for enhver af disse at bestikke en  
eller flere Opsynsmænd, der have at udføre det  
dem givne Hverv efter en af Commissionen udfær-  
diget Forstrift.

## § 17.

Griber saadan ondartet Sygdom videre om  
sig, kan særskilt Lægehjælp for de angrebne Steder  
antages, hvorom Indberetning strax bør stee til  
Medicinalbestyrelsen. Ligeledes kunne midlertidige  
Sygehuse oprettes, angaaende hvis Virksomhed  
stadige Indberetninger bør stee til Medicinalbe-  
styrelsen efter sammes nærmere Bestemmelse.

## § 18.

Kan bekvemt Locale til saadant Sygehuus  
ikke erholdes ved Overenskomst, kan det efter Sund-  
hedscommissionens Bestemmelse forlanges afstaaet  
imod Erstatning efter lovligt Skjon.

## § 19.

Enhver civil Embedslæge er forpligtet til, om  
det forlanges, mod en i Mangel af mindelig Over-  
enskomst af Medicinalbestyrelsen fastsat Godtgjøl-  
relse at overtage Lægetilshyret ved et midlertidigt  
Sygehuus, der findes inden hans District.

## § 20.

Under mere udbredte ondartebe epidemiske og

smitsomme Sygdomme skal enhver Læge, som har  
deraf angrebne Personer under Behandling, derom  
gøre Indberetning, til vedkommende Sundheds-  
commission. Denne afgiver gjennem den civile  
Embedslæge og Dverøvrigheden stadigen Beretning  
om Sygdommens Forløb og Gang til Medicinal-  
bestyrelsen efter en af samme udsærdiget Instrur.

## § 21.

Personer, der lide af ondartebe Sygdomme,  
hvis videre Udbredelse ved Smitte kan være at  
begrænske, skulle være forpligtede til, naar Sund-  
hedscommissionen eller Dverøvrigheden paastaar det,  
at lade sig behandle paa et Sygehuus, saafremt  
de ikke uden Dphold kunne skaffe sig en efter Læ-  
gens Formening betryggende Pleie i Hjemmet eller  
en anden privat Bolig.

## § 22.

Betalingen for Underholdning og Behandling  
i midlertidigen oprettede Sygehuse, forsaavidt an-  
gaaer Personer, der have Evne til selv at bære  
Udgifterne ved deres Cuur, bestemmes for Bye- og  
Ledesteds-Communerens Vedkommende af Commu-  
nebestyrelsen, men for Landdistricternes Vedkom-  
mende af Amtmanden.

## § 23.

Læger have paa Reiser, foranledigede ved de  
heromhandlede Sygdomme, den sædvanlige Godt-  
gjørelse for Skyds og Diæt, uden at det desfor-  
medelst er dem forment at modtage Honorar af de  
under Reisen behandlede Syge, som dertil have  
Evne.

## § 24.

Ihenseende til Gangklæder, Sengklæder og  
deslige, der har været benyttet af Personer, som  
have lidt eller ere døde af nogen epidemisk og  
smitsom Sygdom, ligesom ogsaa ihenseende til Væ-  
relser eller Rum, hvori saadanne Personer have  
henligget, bestemmer Sundhedscommissionen, hvor-  
vidt og i saa Fald hvorledes hine Gjenstande skulle  
rensnes, forinden de benyttes til andet Brug.

## § 25.

Ligeledes skulle Begravelser under herskende  
Epidemier indrettes overensstemmende med Sund-  
hedscommissionens Forstrifter paa saadan Maade,  
at ingen Anledning derved gives til Sygdommens  
Udbredelse. Saaledes bør Sørgestuer og Liigfølge  
forbydes, Begravelsen foregaae, saafnart Višhed



for Døden have, og Ligene lægges i indvendig tjærede Kister, der nedsænkes om muligt fire Alen under Jorden.

---

### Almindelige Bestemmelser.

#### § 26.

De Forfrister, som i Kraft af denne Lov gives af Communebestyrelser med Kongelig Approbation eller af Sundhedscommissioner, skulle paa behørig Maade kundgjøres i vedkommende Bye eller District, og blive Overtrædelser deraf, saavel som af den i § 14 indeholdte Bestemmelse, at straffe med Bøder, samt, i Mangel af disses Vedtagelse efter Forelæggelse, at paatale ved Politiret.

#### § 27.

Den i §§ 1 og 2 anordnede Commission

overtager tillige den ved Lov om Quarantainevesenet af 12te Juli 1848 § 1 anordnede Quarantainecommissionens Forretninger, dog at en Tolbofsfisciant og en Søhyndig efter Kongens Bestemmelse tilforordnes Commissionen for deri at tage Sæde ved Quarantainefagers Behandling. Nærværende Lov er forevrigt ikke anvendelig, naar Sundhedscommissionen saaledes forretter som Quarantainecommission, hvormod de om Quarantainevesenet givne Bestemmelser isaafald af den blive at befølge.

#### § 28.

Denne Lov træder i Kraft den 1ste Januar næste Aar, fra hvilken Tid de i Forordning af 17de April 1782 (jevntor Forordning af 5te September 1794 § 2), Placat af 3die Juni 1791, samt i Placat af 27de Mai 1808 og Forordning af 3die April 1810, med Undtagelse af, hvad der gjælder Vaccinationsvesenet, indeholdte Bestemmelser skulle være ophævede.

### Indst. O. No. 77.

Budgetkomiteens Indstilling angaaende Kongelig Proposition betræffende Udfærdigelse af en Lov om Sundhedskommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme.

Til Odelstinget!

Komiteen har ifølge Odelstingets Beslutning af 18de Februar d. A. modtaget ovennævnte Lovforslag til Indstilling.

Idet Komiteen henviser til Motiverne for det her foreliggende Lovudkast (O. 34), skal den tillade sig at ytre, at den Grundtanke, paa hvilken Loven er bygget, formeentlig af Alle maa erkendes

for at være rigtig. At lade Sundhedsvæsenet og den sanitære Reform udvikle sig igjennem og ved den vogende Erfjendelse af disse Ting's Nytte og Nødvendighed inden Kommunerne er for vort Samfundsliv et saa gavnligt Princip, at dets Gjennemførelse i en Lov, som den her omhandlede, vistnok bør foretrækkes, fremfor ved Lovbud at fremtvinge en Reform, der dog ifølge sit Væsen maa udgaae fra Overbeviisningen om dens store Gavnlighed, saafremt den skal blive af nogen Bærighed. Af alle de Beretninger, man har om de sanitære Forhold i Landet, fremgaaer det med Bestemthed, at den offentlige Sundhedspleie kun alt for lidet hos os har været paaagtet, og at mange Egnes Befolkning i en desto værre altsfor høi Grad er hjemføgt af Sygdomme, der næsten udelukkende skyldes Ubejendtskab til de første Betingelser for et legemligt Velvære. Imedens indgroede Sygdomme herje Slægt efter Slægt af Mangel paa den allernødtørftigste Reenslighed, seer man Epidemier opstaae og udbrede sine ødelæggende Virkninger af Mangel paa Rundsstab om de paa den menneskelige Organisme skadelige Indvirkninger, som en bedærvet Luft, slet Drickevand, sumpige, stinkende Omgivelser o. s. v. frembringe. Under saadanne Omstændigheder maa det indrømmes, at Trangen til en Lov, hvis Bestemmelser søge at afhjælpe disse Mangler, er meget stor, og at enhver Oplysning, enhver Belærelse, der kan bidrage til at afhjælpe dem, og til at forhindre de mange deraf følgende Ulykker, kun kan være til Betsignelse for vort Land. Kommitteen er af den Formening, at det foreliggende Lovudkast vil, ved at blive ophøiet til Lov, bidrage til at Begreberne ville blive opklarede om mange af de Forholde, der fremkalde Sygdom, og som hidtil for størstedelen af Landets Befolkning have været fuldkommen ubejendte. Og da de mere specielle Bestemmelser, hvorpaa det dog egentlig kommer an, og som tildeels kunne virke indgribende i det engere Samfundsliv, skulle fattes af Kommunebestyrelserne, har Kommitteen ingen Betænkkeligheder havt ved at tiltraade, at Lovforslaget bifaldes.

Lovudkastet er deelt i to Affnit. Det første, der handler om Sundhedskommissioner over det hele Land, er i det Væsentlige kun en Udvidelse af Lov af 5te August 1857, der bestemmer, at Sundhedskommissioner skulle oprettes i de Dele af Riget, der ere hjemføgte af den spedalste Sygdom. Efter Kommitteens Erfaring har den Grund til at antage, at disse paa Landets hele Vestkyst stiftede Sundhedskommissioner have i sin Almindelighed virket med Held, idet de have begyndt at rokke ved Folkets

stærkt rodfæstede, onde Sædvaner, der ikke lidet have bidraget til at fremkalde og udbrede Sygdomme; og den tvivler heller ingenlunde om, at disse gavnlige Virkninger i end høiere Grad ville vise sig, naar Sundhedskommissionerne tildeels en større Virkefreds.

Det andet Affnit indeholder deels allerede gjældende Lovbestemmelser, deels saadanne, der under større Epidemier udgives som provisoriske Anordninger. Nødvendigheden af disse Bestemmelser har oftere viist sig, og det maa derfor høiligen bifaldes, at man vil udgaae i paakommende Tilfælde at udgive provisoriske Anordninger, eller til for et Distrikt, hvor en Epidemi herjer, at foreskrive Regler eller træffe Foranstaltninger, hvortil man ikke egentlig har nogen Bemyndigelse.

Kommitteen, i hvis Behandling af denne Sag D<sup>h</sup>rr. Assesfor Møjsfeldt og Expeditionschef Kjerulf efter Anmodning have deeltaget, skal nu tillade sig at anføre de Forandringer i de enkelte Bestemmelser, den troer bør foretages, og hvilke paa et Par nær, som det vil sees, kun angaae Formen.

§ 1 er i 8de Linie Ordet „opnævnte“ ombyttet med „valgte,“ og i 9de Linie ere Ordene „af Kommunebestyrelsen“ udeladte.

§ 3 indstilles i følgende Form:

„Kommissionen skal have sin Dymærksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold og hvad derpaa kan have Indflydelse, saafom: Reentlighed, skadeligt stillestaaende Vands Afledning, Vandhuses, Urinsteders og Gjødselbingers Indretning og Rensning, Dylæggelse af Gjødsel eller andre Gjenstande, f. Ex. Been eller Klude, der kunne indvirke skadeligt paa Sundhedstilstanden, Drickevandets Betschaffenhed, skadelige Næringsmidlers Forhandling, Boliger, som ved Mangel af Lys eller Luft, ved Fugtighed, Ureentlighed eller Overfyldning med Beboere have viist sig at være bestemt skadelige for Sundheden. Sundskommissionen har fremdeles at paasee, at tilstrækkelig Luftveksling finder Sted i Sumsrum, hvori o. s. v.“

§ 4 bør formeentlig Ordet „derfor“ i første Linie og Ordene „den almindelige“ i femte Linie udgaae, og „Kommunebestyrelse“ i femte Linie forandres til „Kommunebestyrelsen.“

§ 11 foreslaaes Ordet „stadigen“ i anden Linie at udgaae.

§ 12 har man troet at burde foreslaae følgende Forandring i andet Punktum: „Den Diætgodtgjørelse, der maatte tilkomme Kommissionens Ordførere, og som er den for Læger i Almindelighed bestemte, ligesom den særskilte Godtgjørelse, som af

Kongen maatte tilstaaes en Læge, der ikke i Kraft af Embede indtræder som Ordfører i Sundheds-kommissionen, udredes af Statskassen."

Da Ordføreren's Diætgodtgjørelse i de Sundheds-kommissioner, der ifølge Lov af 5te August 1857 ere oprettede, udredes af Statskassen, og da disse Sundheds-kommissioner skulle overtage Sundheds-kommissionernes almindelige Hverv efter denne Lov, indsees der ikke at være Grund til at gjøre nogen Forskjel mellem de allerede oprettede Sundheds-kommissioner og de, der ifølge denne Lov skulle oprettes, med Hensyn til hvem der skal udrede Ordføreren's Diætgodtgjørelse. Komiteen har anseet det for at være det retteste, at den udredes af Statskassen.

I § 14 foreslaaes at tilføie efter „Sundheds-kommission" i femte og sjette Linie Ordene: „eller til nogen af dennes Medlemmer", for derved muligens at gjøre den omtalte Anmeldelsespligt mindre befærlig for Huusbonden eller Huusfaderen.

I § 15 har Lovkommissionen foreslaaet følgende Forandring ved tredje Punktum: „Omkostninger ved deslige Foranstaltninger, med Undtagelse af Sydsogdtgjørelse til vedkommende Læger, samt til Embeds- og Bestillingsmænd, hvilken fremdeles som hidtil udredes af Statskassen, falde i" osv., hvilken Forandring Komiteen tiltræder.

Kommissionen har bemærket, at farlige epidemiske eller smitsomme Sygdomme ikke sjelden foranledige Reiser af Amtmænd, Fogder og Lensmænd. Den disse Embeds- og Bestillingsmænd for saadanne Reiser tilkommende Sydsogdtgjørelse udredes efter de nugældende Lovbestemmelser af Statskassen. Heri tilsigtes der selvfølgelig ved den ovenangførte Bestemmelse ingen Forandring; men saaledes som Bestemmelsen er redigeret, vil den dog kunne foranledige Tvivl i denne Henseende.

I § 17 bør formeentlig Ordet „saadan" i første Linie udgaae og Ordet „særskilt" i anden Linie ombyttes med „overordentlig".

I § 20 foreslaaes Ordet „Forsøb" i næstsidste Linie at udgaae, hvorved sidste Punktum kommer til at lyde: „Denne afgiver gennem den civile Embedslæge og Overvrigheden stadigen Beretning om Sygdommen og dens Gang til Medicinalbestyrelsen efter en af samme udfærdiget Instrux".

I Henshold til Ovenangførte tillader Komiteen sig at indstille til Delsktinget at fatte følgende Beslutning til

## Lov

om Sundhedskommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme.

### Første Udsnit.

#### Om Sundhedskommissioner.

##### § 1.

I enhver Kjøbstad skal der være en Sundhedskommission, bestaaende af vedkommende Embedslæge eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, Byens Magistrat eller, hvor denne bestaaer af flere Personer, det Medlem, som af Kongen dertil opnævnes, Byens Ingeniør, hvor en saadan Bestillingsmand findes, samt tre andre Medlemmer, valgte i Møde af Formænd og Repræsentanter. De valgte Medlemmers Funktionstid er fire Aar, hvorefter de kunne undslaae sig for Gjenvalg i saa lang Tid, som de have været i Ombydet. Naar Magistraten ikke boer i Kjøbstaden, kan Kongen i dennes Sted bestikke en anden Mand til Medlem af Sundhedskommissionen.

##### § 2.

De i § 1 givne Bestemmelser gjælde ogsaa for Ladesteder, som have særskilt Formandskab.

##### § 3.

Kommissionen skal have sin Opmærksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold og hvad derpaa kan have Indflydelse, saafom: Reentlighed, skadeligt stillestaaende Bands Afledning, Vandhuses, Urinsteders og Gjødselbingers Indretning og Rensning, Dplæggelse af Gjødsel eller andre Gjenstande, som f. Ex. Been eller Klude, der kunne indvirke skadeligt paa Sundhedstilstanden, Dricklevandets Bestaaffenhed, skadelige Næringsmidlers Forhandling, Boliger, som ved Mangel paa Lys eller Luft, ved Fugtighed, Ureentlighed eller Overfyldning med Beboere have vist sig at være bestemt skadelige for Sundheden. Sundhedskommissionen har fremdeles at paasee, at tilstrækkelig Luftvegling finder Sted i Huusrum, hvori et større Antal Mennesker stadigen eller jevnligt samles, som Kirker, Skoler, Rets- og Auktionslokaler, Theatre, Dandschuse o. desl., samt at ingen Næringsvei drives med større Fare for den almindelige Sundhedstilstand, end der nødvendig flyder af Bedriftens eget Væsen. Indseende med Stedets Begravelsespladse hører ligeledes under Sundhedskommissionen.

##### § 4.

Det er Sundhedskommissionens Pligt at gjøre Forslag til almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen.

Kommissionen henvider sig i denne Henseende med sine Forslag til Kommunebestyrelsen, og forholdes med disse Sagers Forhandling og Beslutninger i samme, overensstemmende med Formandskabslovens almindelige Forskrifter, dog at til Beslutningernes Gyldighed udfordres Kongelig Approbation.

## § 5.

Sundhedspolitiet's Overholdelse paa ethvert Sted henhører under Sundhedskommissionen, hvis Bestemmelser det almindelige Politiet har at paasee efterkomme. Dette paaligger det derhos at henvende sig til Sundhedskommissionen med Meddelelser og Forestillinger betræffende Gjenstande vedkommende Sundhedsvæsenet.

## § 6.

Medmindre Cierens eller Beboerens Samtykke forud har været indhentet, maa ingen Sundhedsvæsenet vedkommende Undersøgelse i privat Bolig eller paa privat Grund finde Sted uden i Kraft af en af Sundhedskommissionen derom fattet og vedkommende Private meddeelt Beslutning.

## § 7.

Sundhedskommissionens lovmædheligt fattede Beslutninger kunne alene af vedkommende Regjeringsdepartement, eller i fornødent Fald af Kongen opheves eller forandres.

## § 8.

I ethvert Formandskabsdistrikt paa Landet skal der være en Sundhedskommission, bestaaende af vedkommende Embedslæge eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, og enten den hele Kommunerepræsentation eller saamange af dens Medlemmer, som samme ved Kommissionens Oprettelse og senere efter hvert nyt almindeligt Valg af Formænd og Repræsentanter dertil udvælger.

## § 9.

I de Distrikter, hvori Sundhedskommissioner ifølge Loven af 5te August 1857 allerede ere indrettede, overtage disse tillige Sundhedskommissionernes almindelige Hverv overensstemmende med nærværende Lov.

## § 10.

Møder i Sundhedskommissionerne paa Landet, i hvis Forhandlinger ogsaa vedkommende Foged har Ret til, dog uden Stemmeret, at deeltage, afholdes saavidt muligt paa samme Dag og samme Sted, hvorpaa Kommunerepræsentationen sammentræder. Det paaligger derfor Formandskabets Ordfører at meddele Sundhedskommissionens Ordfører betimelig Underretning om ethvert Repræsentantmødes Beram-

melse. Amtmanden kan isøvrigt gjennem Ordføreren erholde Møde berammet, naar han finder det nødvendent.

## § 11.

Sundhedskommissionerne paa Landet skulle have deres Opmærksomhed henvendt paa, hvad der kan tjene til Sundhedstilstandens Fremme og Fjernelse af de Omstændigheder, som især besordre Udvikling af Sygelighed og Udbredelse af Sygdom. Forfaavidt der herunder skulde opstaae Spørgsmaal om Udfærdigelse af almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen, bliver med disse's Istandbringelse at forholde paa samme Maade, som i lignende Henseende bestemte i § 4.

## § 12.

Udgifter til Protokoller og Skrivmaterialier, samt i fornødent Fald til Lokale og Budsendelser, afholdes af vedkommende By- eller Formandskabskommuner. Den Diætgodtgjørelse, der maatte tilkomme Kommissionens Ordfører, og som er den for Læger i Almindelighed bestemte, ligesom den særskilte Godtgjørelse, som af Kongen maatte tilstaaes en Læge, der ikke i Kraft af Embede indtræder som Ordfører i Sundhedskommissionen, udredes af Statskassen.

## § 13.

Med Hensyn til Udeblivelse fra Kommissionernes Møder forholdes i Kjøbstæderne efter de i Lov om Formandskaber dertil af 14de Januar 1837 §§ 15 og 43, og i Landdistrikterne efter de i Lov om Formandskaber paa Landet af samme Dato §§ 18 og 58 givne Regler, dog saaledes, at Forfaldets Paakjendelse og Mulkens Diktering stæer af Kommissionen.

## Andet Afsnit.

Angaaende særegne Foranstaltninger imod epidemiske og smitsomme Sygdomme.

## § 14.

Naar nogen Huusbond eller Huusfader inden sin Kreds bemærker, at en Sygdom udbreder sig til flere og derhos viser sig at være af en ondartet Bestaaffenhed, har han derom at gjøre Anmeldelse til Ordføreren i Stedets Sundhedskommission eller til nogen af dennes Medlemmer, eller til nogen ved Politiet eller Fattigvæsenet ansat Embeds- eller Bestillingsmand, fra hvem Meddelelse derom stæer til Sundhedskommissionens Ordfører, eller, saafremt derved vilde forvoldes et altfor stort Tab af Tid, til en nærmere boende Læge. Den Læge, der saa-

Iedes modtager Anmeldelsen, har snarest muligt at undersøge Forholdet, meddele de fornødne foreløbige Forskrifter, og forsaavidt han ikke er Ordfører i Stedets Sundhedskommission, desangaaende at afgive Meddelelse til denne. Er Distriktets Embedslæge ikke selv Ordfører i vedkommende Kommission, er holder han fra denne Indberetning om det Indtrusne og Foranstaltede.

## § 15.

Bed en farlig epidemisk eller smitsom Sygdoms Udbrud eller Nærrelse har Sundhedskommissionen paa ethvert Sted at anordne og foranstalte, hvad Sygdommens Beskaffenhed paatræver. For saavidt der til Iværksættelse heraf kræves Penge midler, har Kommissionen derom snarest muligt at gjøre Indstilling, i Landdistrikterne til Amtmanden og i Kjøbstæderne samt de Ladesteder, der have særskilt Kommunebestyrelse, til Stedets Magistrat og Formandskab. Omkostninger ved deslige Foranstaltninger, med Undtagelse af Skydsgodtgjørelse til vedkommende Læger, samt til Embeds- og Bestillingsmænd, hvilken frenddeles som hidtil udredes af Statskassen, falde i Kjøbstæderne og sidstnævnte Ladesteder disse særskilte Kommuner, men i Landdistrikterne Amtskommuner, men i Landdistrikterne Amtskommunen tillast. Dog kan Kongen efter Omstændighederne overføre de med overordentlig Røgehjælp forbundne Omkostninger heelt eller tildeels paa Statskassen. Omkostninger, der flyde af Foranstaltninger, som en Landdistriktskommune imod Amtmandens Billie maatte beslutte, falde alene denne Kommune tillast.

## § 16.

Sundhedskommissionen er under saadanne Omstændigheder berettiget til at inndeles Distriktet i Afdelinger, og for enhver af disse at bestikke en eller flere Opsynsmænd, der have at udføre det dem givne Hverv efter en af Kommissionen udfærdiget Forskrift.

## § 17.

Griber ondartet Sygdom videre om sig, kan overordentlig Røgehjælp for de angrebne Steder antages, hvorom Indberetning strax bør stee til Medicinalbestyrelsen. Ligeledes kunne midlertidige Sygehuse oprettes, angaaende hvis Virksomhed stadige Indberetninger bør stee til Medicinalbestyrelsen efter sammes nærmere Bestemmelse.

## § 18.

Kan bekømt Lokale til saadant Sygehus ikke erholdes ved Overenskomst, kan det efter Sundhedskommissionens Bestemmelse forlanges afstaaet imod Erstatning efter lovligt Skjøn.

## § 19.

Enhver civil Embedslæge er forpligtet til, om det forlanges, mod en i Mangel af mindelig Overenskomst af Medicinalbestyrelsen fastsat Godtgjørelse at overtage Lægetilsynet ved et midlertidigt Sygehus, der findes inden hans Distrikt.

## § 20.

Under mere udbredte ondartede epidemiske og smitsomme Sygdomme skal enhver Læge, som har deraf angrebne Personer under Behandling, derom gjøre Indberetning til vedkommende Sundhedskommission. Denne afgiver gennem den civile Embedslæge og Overøvrigheden stadige Beretning om Sygdommen og dens Gang til Medicinalbestyrelsen efter en af samme udfærdiget Instrux.

## § 21.

Personer, der lide af ondartede Sygdomme, hvis videre Udbredelse ved Smitte kan være at befrygte, skulle være forpligtede til, naar Sundhedskommissionen eller Øvrigheden paastaar det, at lade sig behandle paa et Sygehus, saafrem de ikke uden Dyphold kunne skaffe sig en efter Lægens For mening betryggende Pleie i Hjemmet eller en anden privat Bolig.

## § 22.

Betalingen for Underholdning og Behandling i midlertidigen oprettede Sygehuse, forsaavidt angaar Personer, der have Evne til selv at bære Udgifterne ved deres Kur, bestemmes for By- og Ladesteds Kommunernes Vedkommende af Kommunebestyrelsen, men for Landdistrikternes Vedkommende af Amtmanden.

## § 23.

Læger have paa Reiser, foranledigede ved de heromhandlede Sygdomme, den sædvanlige Godtgjørelse for Skyds og Diæt, uden at det desformodst er dem formeent at modtage Honorar af de under Reisen behandlede Syge, som dertil have Evne.

## § 24.

I Henseende til Gangklæder, Sengenklæder og deslige, der har været benyttet af Personer, som have lidt eller ere døde af nogen epidemisk og smitsom Sygdom, ligesom ogsaa i Henseende til Bærelser eller Rum, hvori saadanne Personer have henligget, bestemmer Sundhedskommissionen, hvorvidt og i saa Fald hvorledes hine Gjenstande skulle renses, forinden de benyttes til anden Brug.

## § 25.

Ligeledes skulle Begravelser under herskende Epidemier indrettes overensstemmende med Sundhedskommissionens Forskrifter paa saadan Maade, at ingen Anledning derved gives til Sygdommens

Udbredelse. Saaledes bør Sørgestuer og Liigsfølge forbydes, Begravelsen foregaae, saasnart Visshed for Døden høves, og Ligene lægges i indvendig tjærede Kister, der nedsenkes om muligt fire Alen under Jorden.

#### Almindelige Bestemmelser.

##### § 26.

De For skrifter, som i Kraft af denne Lov gives af Kommunebestyrelser med Kongelig Approbation eller af Sundhedskommissioner, skulle paa behørig Maade kundgjøres i vedkommende By eller Distrikt, og blive Overtrædelser deraf, saavel som af den i § 14 indeholdte Bestemmelse, at straffe med Bøder, samt i Mangel af disse Betdagselse efter Forelæggelse, at paatale ved Politiret.

##### § 27.

Den i §§ 1 og 2 anordnede Kommission over tager tillige den ved Lov om Kvarantænevæsenet af 12te Juli 1848 § 1 anordnede Kvarantænekommiss-

stons Forretninger, dog at en Toldofficiant og en Søllyndig efter Kongens Bestemmelse tilforordnes Kommissionen for deri at tage Sæde ved Kvarantænesagens Behandling. Nærværende Lov er for øvrigt ikke anvendelig, naar Sundhedskommissionen saaledes forretter som Kvarantænekommission, hvorimod de om Kvarantænevæsenet givne Bestemmelser isaaftald af den blive at besølg.

##### § 28.

Denne Lov træder i Kraft den 1ste Januar næste Aar, fra hvilken Tid de i Forordning af 17de April 1782 (jevnsfor Forordning af 5te September 1794 § 2), Plakat af 3die Juni 1791, samt i Plakat af 27de Mai 1808 og Forordning af 3die April 1810 med Undtagelse af, hvad der gjælder Vaccinationsvæsenet, indeholdte Bestemmelser skulle være ophævede.

Christiania, i Budgetkomiteen den 24de Marts 1860.

G. P. Harbitz,  
Formand.

A. L. Grave,  
Sekretær.

### Sag Nr. 2.

Budgetkomiteens Indstilling angaaende kongelig Proposition, betræffende Udfærdigelse af en Lov om Sundhedskommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme. Komiteen har indstillet til Odelsthinget at fatte følgende Beslutning til „Lov om Sundhedskommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme.

#### § 1.

I enhver Kjøbstad skal der være en Sundhedskommission, bestaaende af vedkommende Embedslæge eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, Byens Magistrat eller, hvor denne bestaaer af flere Personer, det Medlem, som af Kongen dertil opnævnes, Byens Ingeniør, hvor en saadan Bestillingsmand findes, samt tre andre Medlemmer, valgte i Møde af Formand og Repræsentanter. De valgte Medlemmers Funktionstid er fire Aar, hvorefter de kunne undslaae sig for



Gjenvalg i saa lang Tid, som de have været i Om-  
budet. Naar Magistraten ikke boer i Kjøbstaden,  
kan Kongen i dennes Sted bestikke en anden Mand  
til Medlem af Sundhedskommissionen.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 2.

De i § 1 givne Bestemmelser gjælde ogsaa for  
Ladesteder, som have særskilt Formandskab.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 3.

Kommissionen skal have sin Dyræksfomhed  
henvendt paa Stedets Sundhedsforhold og hvad  
derypaa kan have Indflydelse, saasom: Keenlighed,  
stadeligt stillestaende Vands Afledning, Vandbuses,  
Urtinkeders og Gjødselbænderes Indretning og Rens-  
ning, Dylæggelse af Gjødiel eller andre Gjenstande,  
som f. Ex. Been eller Klude, der kunne indvirke  
stadeligt paa Sundhedstilstanden, Drillevandets  
Befæstelse, stadelige Næringsmidlers Forhandling,  
Bolliger, som ved Mangel paa Lys eller Luft, ved  
Fugtigbed, Urensighed eller Overfykning med Be-  
boere have viist sig at være bestemt stadelige for  
Sundheden. Sundhedskommissionen har fremdeles  
at paasee, at tilstrækkelig Luftvejling finder Sted i  
Suastrum, hvori et større Antal Mennesker stadigen  
eller jævnligt samles, som Kirker, Skole-, Rets-  
og Auktionslokaler, Theatre, Dandsebuter o. desl.,  
samt at ingen Næringsvei drives med større Fare  
for den almindelige Sundhedstilstand, end der nød-  
vendig fylder af Bedriftens eget Bæsen. Indsende  
med Stedets Begravelsespladse hører ligeledes under  
Sundhedskommissionen.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 4.

Det er Sundhedskommissionens Pligt at gjøre  
forslag til almindelige Forskrifter med Hensyn til  
Sundhedsvæsenet inden Kommunen.

Kommissionen henvender sig i denne Henseende  
med sine Forslag til Kommunebestyrelsen, og forhol-  
des med disse Sagers Forhandling og Beslut-  
ninger i samme overensstemmende med For-  
mandskabslovens almindelige Forskrifter, dog at  
til Beslutningernes Gyldighed udfordres Kongelig  
Approbation.

Lamb: Der staaer i sen: disse Sagers  
„Forhandling“; jeg troer man almindelig siger „Be-  
handling“; jeg foreslaaer derfor, at „Forhandling“  
ombyttes med „Behandling“.

Præsidenten: Hvis Ingen ytrer sig derimod,  
kan det maaskee anses som Kommitteens Indstilling.  
Med denne Forandring bifaldtes sen eenstemmig.

§ 5.

Sundhedspolitiets Overholdelse paa ethvert  
Sted henhører under Sundhedskommissionen, hvis  
Bestemmelser det almindelige Politii har at paasee  
efterkommende. Dette paaligger det derhos at hen-  
vende sig til Sundhedskommissionen med Meddelel-  
ser og Førestillinger betræffende Gjenstande vedkom-  
mende Sundhedsvæsenet.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 6.

Medmindre Eierens eller Beboerens Samtykke  
forud har været indhentet, maa ingen Sundheds-  
væsenet vedkommende Undersøgelse i privat Bolig  
eller paa privat Grund finde Sted uden i Kraft  
af en af Sundhedskommissionen derom fattet og  
vedkommende Private meddeelt Beslutning.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 7.

Sundhedskommissionens lovmedholdeligt fattede  
Beslutninger kunne alene af vedkommende Regerings-  
departement, eller i fornødent Fald af Kongen op-  
hæves eller forandres.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 8.

I ethvert Formandskabsdistrikt paa Landet skal  
der være en Sundhedskommission, bestaaende af  
vedkommende Embedslæge eller en anden af Medici-  
nalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, og  
enten den hele Kommunerepresentation eller saa-  
mange af dens Medlemmer, som samme ved Kom-  
missionens Dyrættelse og senere efter hvert nyt al-  
mindeligt Valg af Formænd og Repræsentanter der-  
til udvælges.

Uga: Jeg vil blot stille en Førespørgsel til  
Kommitteens, hvorvidt der kunde være Noget imod,  
at Kommunebestyrelsen kunde udvælge andre Med-  
lemmer i Sundhedskommissionen; jeg troer det vilde  
være rigtigt, at saa kunde stee, da der vistnok ogsaa  
udenfor Kommunebestyrelsen kunde være adskillige  
Medlemmer i Distriktet, som kunde være noksaa  
bekvemme til disse Funktioner. Jeg fremsætter dog  
intet Forslag, det er blot en Førespørgsel.

Harbig: Jeg tør ikke kalde mig sagkyndig i  
denne Sag, men saavidt jeg kan bedømme det, saa  
har jeg ikke Noget derimod; jeg kan ogsaa erkjende,  
at der kan være Mænd udenfor Kommunebestyrel-  
sen, som kunde være, som Uga siger, vel saameget  
skikede til dette, som de, der sidder i Kommunebe-  
styrelsen.

Danickelsen: Jeg kan vistelig heller ikke have  
Noget imod det; men jeg skulde dog troe, at det er  
tilstrækkeligt, naar der er Udgang for hele Kom-  
munerepresentationen til at være Medlemmer af  
Sundhedskommissionen; det maa dog forudsættes,  
at Egnens bedste og meest oplyste Mænd ere Med-  
lemmer af Kommunerepresentationen i Almindelig-  
hed, og derfor skulde jeg troe, at det maatte være  
nok saaledes som det er efter Loven, og jeg troer  
ingen Forandring er nødvendig.

Harbig: Det var mig aldeles nyt dette; men  
jeg maa nu bemærke, at det maaskee ikke vil være  
bensigtsmæssigt. Meningen her er jo den, at Sund-  
hedskommissionen ikke skulde være nogen særskilt  
Kommission, om jeg saa maatte sige. Det skal  
være Kommunebestyrelsen med en Ordfører i Epid-  
sen, nemlig Lægen; derfor har man gaaet ud fra,  
at de ikke skulde holde Møder til særskilte Tider,  
men naar Kommunebestyrelsen ellers var samlet,  
skulde Lægen underrettes derom, for at han da  
kunde komme og behandle de Ting, som han maatte  
erkjende for nyttige, og da maatte altid disse Mænd.

sammenfalder, som vare valgte udenfor Kommunebestyrelsen, og det var ganske mindre hensigtsmæssigt.

**Åga:** Jeg maa erkende, at den sidste Bemærkning fra Komitéens Formand har sin Gyldighed, og jeg skal saaledes ikke fremsætte noget Forslag. Jeg skal dog bemærke, at der kunde tænkes enkelte Tilfælde, som Udbrud af Epidemier og Saadant, og da var det ikke altid sagt, at vedkommende Medlemmer af Formandskabet boede saa bekemt, at de kunde have et specielt Tilfyn. I saadanne Tilfælde var det vistnok godt, om Loven aabnede Udgang til at faae andre Medlemmer tilfaldte, men jeg vil troe, at den Sag maaskee kan ordnes indbyrdes i Distrikterne, saa at en Forandring her er mindre nødvendig.

**Hammerstad:** Jeg vil tillade mig at forhøre, om det ikke kan gaae an, at Paragrafen forandres saaledes, at Amtmanden kunde afgjøre, hvor saadanne Sundhedskommissioner skulde oprettes, og saa med det Tillæg, som Åga har antydet. Jeg troer ikke det er nødvendigt at have permanente Sundhedskommissioner i Landdistrikterne. Jeg begynder virkelig at blive bange for, at alle disse kommunale Hverv skulle voge os over Hovedet. Nu kan man vistnok sige, at naar Sundhedskommissionen ikke er nødvendig, saa vil dens Medlemmer ikke have noget Videre at varetage, men det er dog ikke saa ganske vist alligevel, at der ikke vil blive nogle Distrikter med dette.

**Danielsen:** Jeg troer ikke, at det vilde være gavnligt, om man overlod til Amtmanden at bestemme, om der skulde være Sundhedskommissioner eller ikke. Jeg kan sandelig ikke være enig med Hammerstad deri, at disse Kommissioner ikke skulle tiltrænges. De skulle netop virke paa Befolkningen og vække Interessen for de Ting, som almindeligvis undgaae fast alle Folks Opmærksomhed, Interessen for saadanne Ting, som oftest bidrager til at fremkalde baade enkelte og mere udbredte Sygdomme, og det vil netop kunne skee i de mere sygdomsfrie Tider, idet naar først en Epidemi er udbrudt, da gjælder det blot at standse Farsøten, medens man derimod i de sygdomsfrie Tider skal søge paa Overbeviisningens Vej at faae Folk til at varetage, hvad der kan være til Gavn for deres Helse. Det kan gjerne være, at paa de Kanter, hvor Hammerstad er fra, kan saadant være mindre nødvendigt, men sandelig, langs Vestkysten stiller det sig som en stor Nødvendighed at faae Folk mere oplyste i sanitær Henseende; det er netop dette Ukyndighedens lave Trin, hvorpaa Befolkningen staaer i den Retning, som virker til at underholde disse forfærdelige Sygdomme, som der have sit Hjem, og til disses Udryddelse skulde netop de permanente Sundhedskommissioner virke. Alt dette skulde være en saa stor Byrde, kan jeg heller ikke være enig i; jeg troer, at Enhver, der har Interesse for Sagen, vil søle, at dette er en saa vigtig Ting, at han ikke vil bryde sig stort om Tiden, som medgaaer til at virke for denne Reforms Fremme,

jeg troer ikke man behøver at være saa ængstelig for, at det vil blive en saa stor Byrde.

**J. N. Krognæs:** Jeg er aldeles enig med Hammerstad deri, at man bør være forsigtig med at paalægge kommunale Ombud, men det maa dog nære lægges Mærke til, at man har søgt at gjøre dette Ombud saa lidt besværligt som muligt, idet Loven bestemmer, at disse Kommissioner skulle afholde sine Møder samtidig med Kommunerepræsentationen. Jeg troer derfor, at hvis man skulde gaae ind paa den Tanke at vælge Medlemmer udenfor Kommunebestyrelsen, saa vil man netop gjøre disse Ombud mere besværlige.

**Hammerstad:** Derfor disse Kommissioner ikke skulde have Andet at bestille end at holde disse Møder, som den sidste Taler omtalte, saa havde jeg ingen Betænkeligheder, thi det kunde ikke gjøre synderligt, om man behandlede en Sag mere eller mindre, naar Kommunebestyrelsen var samlet alligevel; men hvis virkelig Kommissionens Medlemmer skulle udføre alle disse Hverv, som Doktor Danielsen har nævnt, og saaledes være som et Slags Opdragere for den øvrige Deel af Distriktet, saa troer jeg sandelig dette Ombud bliver saa byrdefuldt, at Enhver vil fræbde sig det. Naar Danielsen anfører, at det er saa slet berendt paa Vestlandet, saa kunde det vel let hende, at det stod ligesaa daarligt til hos dem, der ere Medlemmer af Sundhedskommissionen, som hos Andre, og da vilde vel deres Advarsel frugte lidt. Paa den Kant jeg er fra troer jeg vi ikke have Brug for saadanne Kommissioner, og derfor troede jeg det kunde være overladt til Amtmanden at afgjøre, om disse Kommissioner skulle oprettes eller ikke. I Anledning af Koleræ fik vi en provisorisk Anordning, og da havde vi en Tid saadant Tilfyn, og det syntes jeg var godt, men som permanent Institution troer jeg sandelig dette vil blive for byrdefuldt for Folk. Jeg skal derfor tillade mig at foreslaae, at Sæns Begyndelse faaer saadan Form: „I de Formandskabsdistrikter paa Landet, hvor Amtmanden finder det fornødent, kan der oprettes en Sundhedskommission, bestaaende osv.“, og med et saadant Tillæg, som Åga antydede.

**Balsfad:** Jeg har intet imod, at disse Kommissioner blive permanente, naar de dannes inden Kommunebestyrelsen, men jeg er ikke vis paa, om denne Kommission da kan vælge underordnede Medlemmer i Lighed med disse Sundhedskommissioner, som vi af og til have haft før, nemlig et Slags Rodemestere eller Tilfynsmænd. Vi maae betænke, hvorledes denne Lov gestalter sig paa Landet; det er jo Repræsentanter og Formand, som skulle være Kommisærer, men det er vist, om de boer saaledes, at de kunne have Eftersyn og Tilfyn overalt i Distriktet. Jeg skulde derfor anfsee det hensigtsmæssigt, om der blev Anledning for disse Folk til at kunne vælge Andre til at være under sig; det har altid været Brug før. Derfor det kunde være saa, da vil det være rigtigt som Farbjø siger, at det er Kommunebestyrelsen, som danner denne Kommission, og at Sagen kommer til i disse Møder,

men det er just det, som er af høieste Vigtighed, at disse Folk har en legal Ret til at vælge underordnede Medlemmer, som da kunde vælges med specielt Hensyn til, at de hør paa bestemte Steder i Distriktet. Jeg vil bede Kommitteer, om den kunde fremstille et Forslag, hvori jeg kunde faae udtrykt denne Tanke.

Agas: Med Hensyn til Hammerstads Forslag, troer jeg det vil være mindre hensigtsmæssigt at indgaae derpaa, thi det vilde være mindre heldigt at faae saadanne exceptionelle Love. Vi have nys givet end med Hensyn til Menighedsraad, og nu at komme med en om Sundhedspolitik, der skulde gjælde for enkelte Distrikter og for andre ikke, det troer jeg er mindre rigtig; at Sundhedsforholdene ere forskjelliges i de forskjellige Distrikter af Landet, det maa vistnok erkjendes; men forsaavidt jeg har reist om paa flere Kanter af Landet og haft Anledning til at see mig om, troer jeg ikke Andet, end at der er store Mangler i denne Henseende at afhjælpe saavel paa Ost- som paa Vestlandet. Forøvrigt er jeg enig i Hr. Hammerstads Tanke, at disse kommunale Byrder blive store og endog mangen Gang for store, men man faaer jo ikke altid tage det saa nøie. Forsaavidt jeg kunde opfatte Hr. Valfstad var det nok min oprindelige Tanke om § 8 han var inde paa; men § 16 i dette Forslag indeholder en Bestemmelse om, at Sundhedskommissionen kan udvælge flere Opsynsmænd, som kan beklædes med mere, eller mindre Mundighed, efterform Tilfældet gjør det nødvendigt. Naar den Bestemmelse bliver antaget, kan man hjælpe sig med § 8 uden nogen Forandring eller Tillæggsbestemmelse.

Classen: Jeg kan være enig med Hammerstad med Hensyn til hvad han har udtalt i anledning af de kommunale Ombud; men jeg kan ikke dele Hr. Hammerstads Tanke, at der skulde gives Kommuner eller Præstegjeld paa Landet, hvor man ikke vilde have disse Sundhedskommissioner. Vistnok kan der være stor Forskjel, men det er min fulde Overbeviisning, at der hvoertens gives Kommuner eller Præstegjeld, hvor ikke Sundhedskommissioner skulde være nyttige. Jeg vil i saa Henseende paaberaabe mig den Beretning om Sundhedsforholdene, som er forelagt Storthinget, og jeg troer den indeholder saameget Raapeg paa, hvordan Forholdene bør være, at der ikke gives nogen Gyn, uden den har forsynbet og forsynder sig derimod. Vi staae nu ved Begyndelsen af en stor Eving i vor Kulturudvikling, man begynder at benytte baade nye Næringsstoffer og nye Klædestoffer, og hvad Virkning dette vil have paa Sundhedsforholdene, det veed vi endnu ikke, men jeg troer sandelig en Sundhedskommission, hvor ubetydeligt den end udrettede, dog vilde være nyttig; Noget er bedre end Intet. Paa Hr. Agas Tanke kan jeg ikke gaae ind; jeg er bange for, at paa den Maade neppe Sundhedskommissioner kom istand.

Danielsen: Hr. Valfstad spurgte, om man havde tænkt sig, at der . . . . .

Valfstad: Jeg seer nu, at min Tanke er udtrykt i § 16.

Danielsen: Jeg vil altsaa ikke opholde mig derved. Derimod skal jeg med Hensyn til, hvad Hammerstad har utret, tillade mig at bemærke, at disse Sundhedskommissioner har egentlig ikke anden Myndighed end den, som Kommunebestyrelsen og Kommunerepresentationen giver. Ethvert enkelt Medlem af dem vil altsaa ikke faae større Byrde, end det, som han selv er med at paalægge sig, saa jeg kan ikke sjonne, at Byrderne her egentlig vil blive større, end Enhver kan bære. Her gjælder sandelig noget mere end hvad jeg troer Hr. Hammerstad rigtig har opfattet; det gjælder her at faae en almindelig Regel gjort gjældende over det hele Land, og det er Noget, som man i alle Lande har søgt at gjøre gjældende, efterhaanden som disse Epidemier bringer Udelæggelse. Det har vist sig, at Lægekundskaben ligeoverfor dem, naar de have udbreddt sig, er meget magtesløs, og saa begyndte man at henlede Opmærksomheden paa de Marsager, som muligens kunde bidrage til at fremme og fremkalde disse forfærdelige Sygdomme. Det er paa denne Vej, man er kommen til disse almindelige hygieeniske Forholdskregler, som man vil søge at faae istandbragt overalt. Det er altsaa en stor Sag, man bør har for sig, og jeg skulde troe Hr. Hammerstad ikke gjør meget vel i at holde paa sit Forslag; thi der vil ingenlunde falde en saa stor Byrde og Besvær paa disse Sundhedskommissioner, som Hr. Hammerstad har søgt. Det er Ingen, som skal drive dem til denne Gjerning, Drivkraften ligger i Kommissionen selv, ethvert enkelt Medlem er, om jeg saa maa sige, selv Drivkraften. Er det altsaa en Kommission, som ikke interesserer sig meget for denne Sag, vil ganske vist Resultaterne blive meget smaa, saa jeg troer ikke, man behøver at frygte for, at man skal paalægges for store Byrder.

Riisenæs: I Anledning af Hr. Agas vakte Motion vil jeg bemærke, at efter § 9 skal, hvor Sundhedskommissioner allerede ere oprettede efter Loven af 1857, disse fremdeles vedblive at virke. Efter denne Lov troer jeg, at der ogsaa er Afgang til at indvælge andre Medlemmer i Kommissionen; saaledes veed jeg t. Ex., at paa vor Kant ere Skoleholdere blevne indvalgte i Sundhedskommissionen, og jeg antager ikke, at der efter denne kan være noget til Hinder for fremdeles at kunne vælge hvilketsomhelst udenfor Kommunebestyrelsen, naar det kun er Mænd, som dertil ere kvalificerede, og som man troede vilde virke gavnligt og nyttigt. Forøvrigt maa jeg bemærke, at jeg har personlig Erfaring for, at der, hvor Sundhedskommissioner efter Loven af 1857 ere komne istand, der har de allerede virket meget godt, og de har virkelig bidraget til at oplære Begreberne om og sætte Opmærksomheden paa denne Gjenstand. Det er min Mening, at selv der, hvor man anseer det mindre nødvendigt at have disse Sundhedskommissioner, ville de alligevel være til stor Gavn, da en duelig Læge bliver det ledende Element i disse Sundhedskommissioner, og Medlemmerne ville kunne bringe mange gavnlige Oplysninger ud blandt Folket, som de ikke tidligere have tænkt paa eller haft sin Opmærksom-

hed henvendt paa, og dette vil have stor Indflydelse paa Sundhedsforholdene.

**Ulfvad:** Jeg troer ikke, det vil være nogen synderlig Skate for denne Sag, om man stemmer for Hammerstads Forslag. Jeg gaar nemlig ud fra, at enhver Amtmand vil gjøre sig bekyndt med, hvad der egentlig er denne Lovs Tanke, og da forudsætter jeg, at han, saafremt han gjør det, vil bevirke Kommissioners Medsættelse paa ethvert Sted, hvor det er nødvendigt. Hvad er nemlig denne Lovs Tanke? Det er, at man skal bringe ind i Kommunebestyrelsen Kundskab om, hvad der er godt og nødvendigt for at hindre Sygdom; for at Kommunebestyrelsens enkelte Medlemmer kan bringe denne Kundskab med sig hjem til sit Huus og til sine nærmeste Omgivelser; dette er Hovedtanken, og det er en overmaade god Tanke, synes mig. Jeg troer ikke, det er noget som helst unyttigt i dette; thi jeg troer, Folket i det Hele taget staar tilbage med Hensyn til denne Kundskab, og derfor er det godt den udbredes overalt paa Landet. Men da nu dette er min Tanke, har jeg ingen Grund til at stemme for Hammerstads Tanke; jeg troer det er rigtigt, hvad der staar i Loven.

**J. R. Krognæs:** Det er mig bekyndt hvad Hr. Riiknæs anserte, at man har vaigt Mænd, som have staaet udenfor Kommunebestyrelsen, til Medlemmer af Sundhedskommissionen, og det er vel Intet ivoen for fremdeles at gjøre det samme; med Hensyn til Hr. Hammerstads Forslag vil jeg sige, at det vel ikke er Mange, som tvivler om, at Sundhedskommissionerne, som blev oprettede i 1857 i de sydpalste Distrikter, var hensigtsmæssige og nyttige. Imidlertid er det mig bekyndt fra 1857, at man harde en Udtalelse fra en Amtmand i de Distrikter, hvor den sydpalste Sygdom havde grebet meget om sig, der var sit imod Sundhedskommissioner i de Distrikter, hvor Sygdommen herskede. Derfor troer jeg, det er bedst at tage Loven som den er, og ikke overlade det til Amtmanden alene.

**Jaabæk:** Jeg maa være enig med dem, som troer, at Hammerstads Forslag er uskadeligt; jeg troer endog saa, det forsaavidt er gavnligt, som der ikke vil blive Sundhedskommissioner oprettede der, hvor det ikke egentlig er nødvendigt. Imidlertid stude jeg henstille til Hr. Hammerstad, om han ikke kunde lægge en saadan Tanke ind i sit Forslag, at Amtmanden foreløbig stulde indhente Kommunebestyrelsens Erklæring?

**Uga:** Forinden hvad Hr. Krognæs sidst anserte som Exempel paa, at ikke altid Amtmanden tager sig af denne Sag, skal jeg videre bemærke, at det forekommer mig, at naar Amtmanden skal have en saadan Myndighed, og han iværksætter denne Indretning i et enkelt Distrikt, men i andre lader det være, — ligger deri en Erklæring for, at han anseer et Distrikt saa langt forud for et andet, og det vil kanslee ikke tage sig ret godt ud, saa jeg troer det var bedst, at den almindelige Kommunebestyrelse stod i Epidemien her. Er der Anledning for Kommissionen til at virke for et enkelt Distrikt,

vil vistnok ogsaa Virksomheden indskrænke sig saameget, at Byrderne blive forholdsvis mindre.

**Hammerstad:** Jeg har intet imod at give Forslaget det Tillæg, som af Hr. Jaabæk antydet; jeg troer, det kunde meget let skee ved at man satte: „I de Formandskabsdistrikter paa Landet, hvor Amtmanden, efterat vedkommende Formandskabs Erklæring er indhentet, finder det nødvendigt;“ da troer jeg, Tanken er udtalt, og jeg gaar saaledes over dertil. Med Hensyn til hvad der er anført af Uga, at jeg stulde have gaet ud fra den Tanke, at enkelte Distrikter stulde staae saalangt foran andre, er dette ingenlunde min Mening; jeg troer ikke, man i det Hele taget kan sige, at det ene Distrikt staaer foran eller bagefter det andet; men det er de naturlige Forhold, som indvirker paa Udviklingen og gjør, at enkelte kommunale Hverv blive for brydsomme, uden at de gjøre tilsvarende Nytte; paa det ene Sted behøver man ikke disse Kommissioner, medens Forholdene paa et andet Sted kan fremkalde Nødvendigheden af at have dem. Jeg troer, man kan sætte saamegen Lid til Amtmandens Overveielse, at han, hvor der er nogen rimelig Grund dertil, især naar han har Kommunerepresentationens Støtte for sin Mening, ikke vil betænke sig paa at oprette Sundhedskommissioner; men efter mit Forslag kan han ogsaa lade være at oprette disse Kommissioner, naar Kommunerepresentationen finder, at det er unødvendigt. At Amtmanden, naar Formandskabets Erklæring gaar i samme Retning som Amtmandens Mening, at Kommissionens Virksomhed vil være nyttig, da vil oprette en Sundhedskommission, troer jeg er rimeligt at antage, og der kan man have Haab om, at Sundhedskommissionen ogsaa vil blive virksom; men dersom derimod Loven byder det, vil Sundhedskommissionen enten komme til at blive en død Indretning, som ikke vil gjøre nogen Nytte, eller ogsaa vil det blive Tilfældet, at man for at opnaae et Næmmed, som maaskee ikke vil vise sig synderlig paatrængende eller gavnligt, vil bevirke, at de Mænd, der kanslee ere meest stikkede til kommunale Hverv, ville træde tilbage, og derved bliver Repræsentationen i andre Henseender mere svækket end ønskelig. Jeg troer derfor, man bør vogte sig for, at disse Byrder gives større Udstrækning end nødvendigt er.

**Danielsen:** Jaabæk har sagt, at han egentlig ikke finder Hammerstads Forslag skadelig, han troede endog saa, at det kunde have sin Nytte, forsaavidt at Sundhedskommissionen ikke vilde blive oprettet, uden der, hvor den vilde ansees at være nødvendig; det vil med andre Ord sige, at Amtmanden bestemmer, om der skal være nogen Kommission eller ikke, om det er nødvendigt for den almindelige Hygieine eller ikke. Dette gaar ud fra den falske Forudsætning, at Amtmanden er en Mand, som er istand til at kunne bedømme disse Ting, og det maa jeg paa det Bestemteste benægte; hverken han eller Kommunebestyrelsen kan bedømme saadant. Derfor maa man ikke lægge i disse Autoriteters Hænder, hvorvidt man skal have Sundhedskommission eller ei. Jeg troer, at man her er paa Af-

veie. Naar nu Amtmanden har bestemt, at en saadan Kommission skal dannes, skal da Amtmanden have Myndighed til at have den igjen, eller hvem skal have den? Nu har man sagt, at det skal gaae til paa den Viis, at Amtmanden skal indbente Kommunebestyrelsens Erklæring, og saa skal Amtmanden gjøre hvad han vil; men er det den rette Maade at gaae frem paa? Der lægger man atter hele Myndigheden i Amtmandens Hænder. Det tjener blot til at vække Strid mellem ham og Kommunebestyrelsen. Her maa forudsettes, at Sundhedskommissionen er nødvendig over det hele Land. Hammerstad er saa forfærdelig ræd for det Bryderi, Folk skal faae. I denne Fragt ligger større Betydning, end man skulde troe. Deri ligger en Erkjendelse af, at Kommissionen kan komme til at virke Noget; men kommer den til at virke, da kan man være vis paa at det bliver til det Gode. Derfor troer jeg, man ikke bør være ræd for Bryderi, og det er min Mening, at Paragrafen bør være som i den kongelige Proposition.

All: Jeg vil heller ikke stemme for Hammerstads Forslag, da jeg ikke synes det kan være saadanne nødvendig i en Lov, der nok er ganske forsigtig affattet. Man maa lægge Mærke til, at Bryderiet ikke vil blive stort; naar man ikke vil tage sig af Sagen, da skal der ikke særskilte Midler til. Man opretter heller ikke nye Dombud, men tager de Mennesker, som er i Dombud, og siger: naar I komme sammen, skulle I sidde saameget længer sammen, som I behøver for at overveie denne Sag. Det er altsaa meget lempeligt. Men jeg siger, man skal ikke lægge denne Myndighed i Amtmandens Haand alene; han er en enkelt Mand; han har kunsee sine egne Dæer; det er ikke rigtigt, at han staaer alene. Naar Kommunebestyrelsen kommer med, bliver det den, som bestemmer det. Man kunde nu sige, at naar den ikke har megen Interesse for Loven, vil den ikke gjøre stort ved den, naar den faaer den; Jo Lægen kommer med, og han vil nok gjøre Noget. Jeg vilde heller ikke stemme for den Indskrænkning som er foreslaaet af Zaabæk, men den har mere for sig, end naar det skulde beroe paa Amtmanden alene. Jeg er selv Amtmand. Jeg veed, at naar man vilde give mig en saadan Lov, som Hammerstad vil forære mig, saa vilde jeg sige til Kommunen: vil I have den eller ikke? Derefter vilde jeg rette mig. Det maatte da være et Sted, hvor Urenligheden var saa stor, at der tiltrængtes en særdeles Sturing; da kunde det nok hende, at jeg sendte Lægen paa dem. Jeg negter ikke Muligheden deraf; men jeg troer ikke der vil komme stort af det, naar de ikke have Lusten selv. Imidlertid, Loven er moderat; den forskaffer ikke stort Bryderi. Loven medfører, at Lægen personlig kommer til at konferere med dem, som nok kan have Indflydelse, saa jeg troer man kan gjerne stemme for den, som den er. Skulde det være noget Andet, maatte det ialtsald være i en anden Form end efter Hammerstads Forslag.

Hammerstad: Danielsen har sagt, at Amtmanden ikke er kompetent til at bedømme, om Sund-

hedskommission er nødvendig eller ikke. Jeg troer ikke han vil fatte nogen Bestemmelse med Hensyn til Kommissionen uden først at have raadført sig med de Mænd, som han anseer for at være kompetente, og deriblandt er da Lægen. Hvis han paaviser Grunde for, at Sundhedskommissionen er nødvendig, vil den blive paabudt; men hvis den ikke findes nødvendig, da er det mig uforklarligt, hvad den skal være til. All har, som jeg troer, argumenteret skarper for Forslaget, end jeg selv er istand til, for han siger, at om det kommer i den Form, vilde han selv om det ikke var ham paalaagt at indbente Distriktets Erklæring, alligevel naar der var et Distrikt, som var særdeles urensligt, sende Lægen paa det. Jeg troer, at Amtmanden ikke vil paabude Distriktet en Kommission, medmindre han har indhentet Erklæring fra vedkommende Kommunalbestyrelse og vedkommende Læge. Naar All har sagt, at Amtmanden vil paabude Kommission, hvor der tiltrængtes særegen Sturing, da siger deri den Tanke udalt, at paa andre Steder kan Kommissionen muligens ikke vise sig nødvendig. Hvor der intet er at udrette, og hvor den ikke har Mening for sig, vilde det blive en død Indretning. Men Sagen er, at i det samme et nyt Hverv er forenet med Kommunalbestyrelsen i det Hele taget, ere de fleste ikke istand til at gjøre sig Begreb om Bryderiet paa Forhaand; det er jeg bange for. Det er mine Grunde, hvorfor jeg fremdeles holder paa mit Forslag.

Horneman: Jeg troer, at Hammerstad overser § 15 i denne Lov, hvor det hedder: „Ved særlige Evidemiers Udbrud har Sundhedskommissionen paa ethvert Sted at anordne og foranstalte hvad Syddommens Bessaffenhed paatræver o. s. v.“ Men en saadan Kommission faaer man ikke strax istand; man maa da gaae til Amtmanden, og dette gjør, synes jeg, at man bør beholde Loven. Hvad jeg egentlig forlangte Det for, var for at erklære, at jeg har den personlige Erfaring hjemmefra, at under almindelige Omstændigheder er Bryderiet ikke snyderligt stort. Det gaaer saa til, at Lægen samtaler med Repræsentanterne om Alt, hvad der henhører til Sundhedspleie, opmuntrer dem til at dyrke forskellige Haverter, fort sagt, holder populære Foredrag, som blive fulgte med den største Interesse. Jeg holder paa § 8, som den er indstillet.

Balstad: Jeg har en forskjellig Anskuelse om Virkningen af denne Lov. Det er min Mening, at om vi opretter Kommissionen permanent, som denne Lov bestemmer, vil paa Grund af Forholdene i Almindelighed Bryderiet ikke blive saa stort; jeg troer det vil gaae saa til, at Repræsentantskabet møder under almindelige Omstændigheder med Ordføreren, saa kommer Lægen til, og da kommer de til at diskutere den Sag med Lægen. Derfor Lægen finder det nødvendigt, at noget Særskilt bør gøres, saa er det rimeligt, at de indrømmer, at en eller anden Foranstaltning maa gøres; men i Almindelighed maa det forudsettes, at det bliver lidet. Derfor Lægen, som jeg egentlig anseer for Sjælen i Kommissionen, dersom han ikke bliver Driivhjederen i det Hele, da synes jeg, at Sundhedskommissionen gjerne

kan sløfesk. Men kommer Lægen og siger, at der er udbrudt en farlig Epidemii, og han finder det høist vigtig i en Fart at organisere en Sundhedskommission, — jeg tænker ikke paa Kolera, men andre Epidemier, som Nervefeber, — da kunde det hende, at det var rigtig, at Foranstaltninger i en Fart bleve truffene. Ialsaldt siger jeg, at det gaar meest simpelt til, at Lægen sammen med Kommunalbestyrelsen træffer de fornødne Forsøininger; tager jeg Hensyn til, at det er nødvendigt for en Sundhedskommission, naar den skal virke Noget, at have Udgang til at kunne virke i en Fart, troer jeg ikke det er hensigtsmæssigt at gjøre saa mange Omvøb forat faae Noget istand. Hvis man tager Hammerstads Forslag ind i Loven, og man ingen Resolution har faaet fra Amtmanden, da maa Kommunebestyrelsen sætte sig i Virksomhed og indgaae med en Anmodning til Amtmanden. Jeg synes derfor det er rigtig, at man tager Bestemmelsen, som den er indstillet af Komiteen.

Heiberg: Jeg skal blot give den lille Oplysning, at Lægerne, som Amtmanden skulde henvende sig til, have for en stor Deel afgivet den Erklæring paa et Forslag fra Medicinalkomiteen i 1853, at permanente Sundhedskommissjoner vare nødvendige; saadan Erklæring er kommen fra flere Læger rundt om i Landet.

Ved alternativt Votering mellem Hammerstads Forslag og Komiteens Indstilling blev den sidste bifaldt mod 8 Stemmer.

## § 9.

I de Distrikter, hvori Sundhedskommissjoner ifølge Loven af 5te August 1857 allerede ere indrettede, overtage disse tillige Sundhedskommissionernes almindelige Gjerning overensstemmende med nærværende Lov.

Bifaldtes eenstemmig.

## § 10.

Møder i Sundhedskommissionerne paa Landet, i hvis Forhandlinger ogsaa vedkommende Foged har Ret til, dog uden Stemmeret, at deltage, afholdes saavidt muligt paa samme Dag og samme Sted, hvorpaa Kommunerepresentationen sammentræder. Det paaligger derfor Formandskabets Ordfører at meddele Sundhedskommissionens Ordfører betimelig Underretning om ethvert Repræsentantmødes Berømmelse. Amtmanden kan iøvrigt gjennem Ordføreren erholde Møde berømmet, naar han finder det fornødent.

Bifaldtes eenstemmig.

## § 11.

Sundhedskommissionerne paa Landet skulle have deres Opmærksomhed henvendt paa, hvad der kan tjene til Sundhedstilstandens Fremme og Hjernelse af de Omstændigheder, som især befordre Udvikling af Sygelighed og Udbredelse af Sygdom. Forsaavidt der berunder skulde opstaae Spørgsmaal om Udfærdigelse af almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen, bliver med disses Istandbringelse at forholde paa samme Maade, som i lignende Henseende bestemte i § 4.

Bifaldtes eenstemmig.

## § 12.

Udgifter til Protokoller og Skrivmaterialier, samt i fornødent Fald til Lokale og Budsendelser, afholdes af vedkommende By- eller Formandskabskommuner. Den Diætgodtgjørelse, der maatte tilkomme Kommissionens Ordfører, og som er den for Læger i Almindelighed bestemte, ligesom den særskilte Godtgjørelse, som af Kongen maatte tilskaaes en Læge, der ikke i Kraft af Embede indtræder som Ordfører i Sundhedskommissionen, udredes af Statskassen.

Bifaldtes eenstemmig.

## § 13.

Med Hensyn til Udeblivelse fra Kommissionernes Møder forholdes i Kjøbstæderne efter de i Lov om Formandskaber derveds af 14de Januar 1837 §§ 15 og 43, og i Landdistrikterne efter de i Lov om Formandskaber paa Landet af samme Dato §§ 18 og 58 givne Regler, dog saaledes, at Forsaldets Paakjendelse og Mulkens Diktering stæer af Kommissionen.

Bifaldtes eenstemmig.

Jaabæk: § 6 i Loven angaaer formeentlig blot Kjøbstæderne? skulde jeg være vidfarende her. Grave: Det forklarer sig saa; den angaaer ikke Landet.

Jaabæk: Saa har jeg Intet at bemærke.

Præsidenten skal forespørge sig, om her er nogen Grund til at fravige den almindelige Benævnelse „Kapitel“? Her staaer „Afsnit“; først 1ste Afsnit og 2det Afsnit, og saa nogle Bestemmelser, som ingen Overtskrift har. Præsidenten finder ingen Grund til at fravige den sædvanlige Benævnelse og foreslaaer derfor, at de gjennemgaaede §§ gives Overtskriften: „1ste Kapitel. Om Sundhedskommissjoner.“

Dette Forslag bifaldtes eenstemmig.

(Fortsættes.)

Færdig fra Trykkeriet den 12te April Kl. 9 Form.

Christiania.

Trykt og forlagt af S. S. Jensen.

# Storthingstidende.

1860.

Forhandlinger i Odelsthinget.

N<sup>o</sup> 107.

Møde den 31te Marts.

Præsident: Elieson.

(Fortsættelse.)

§ 14.

Naar nogen Huusbond eller Huusfader inden sin Krebs bemærker, at en Sygdom udbreder sig til flere og derhos viser sig at være af en ondartet Bestaaffenhed, har han derom at gjøre Anmeldelse til Ordføreren i Stedets Sundhedskommission eller til nogen af dennes Medlemmer, eller til nogen ved Politiet eller Fattigvæsenet ansat Embeds- eller Bestillingsmand, fra hvem Meddelelse derom skeer til Sundhedskommissionens Ordfører, eller, saafremt derved vilde forvoildes et altfor stort Tab af Tid, til en nærmere boende Læge. Den Læge, der saaledes modtager Anmeldelsen, har snarest muligt at undersøge Forholdet, meddele de fornødne foreløbige Forskrifter, og forsaavidt han ikke er Ordfører i Stedets Sundhedskommission, desangaaende at afgive Meddelelse til denne. Et Distrikts Embedslæge ikke selv Ordfører i vedkommende Kommission, erholder han fra denne Indberetning om det Indtrufne og Foranstaltede.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 15.

Ved en farlig epidemisk eller smitsom Sygdoms Udbrud eller Nærmelse har Sundhedskommissionen paa ethvert Sted at anordne og foranstalte, hvad Sygdommens Bestaaffenhed paakræver. Forsaavidt der til Iværksættelse heraf kræves Fejgemidler, har Kommissionen derom snarest muligt at gjøre Indstilling, i Landdistrikterne til Amtmanden og i Kjøbstæderne samt de Ladesteder, der have særskilt Kommunebestyrelse, til Stedets Magistrat og Formandskab. Omkostninger ved deslige Foranstaltninger, med Undtagelse af Skyldgødgjørelse til vedkommende Læger, samt til Embeds- og Bestillingsmænd, hvilken fremdeles som hidtil udredes af Statskassen, falde i Kjøbstæderne og sidstnævnte Ladesteder disse særskilte Kommuner, men i Landdistrikterne Amtskommunen tillast. Dog kan Kongen efter Omstændighederne oversføre de med overordentlig Lægehjælp forbundne Omkostninger heelt eller tildeels paa Statskassen. Omkostninger, der flyde af Foranstaltninger, som en Landdistriktskommune imod Amtmandens Villie maatte beslutte, falde alene denne Kommune tillast.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 16.

Sundhedskommissionen er under saadanne Omstændigheder berettiget til at inndele Distriktet i Af-

delinger, og for enhver af disse at bestikke en eller flere Opsynsmænd, der have at udføre det dem givne Hverv efter en af Kommissionen udfærdiget Forskrift.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 17.

Griber ondartet Sygdom videre om sig, kan overordentlig Lægehjælp for de angrebne Steder antages, hvorom Indberetning strax bør skee til Medicinalbestyrelsen. Ligeledes kunne midlertidige Sygehuse oprettes, angaaende hvis Virksomhed stadige Indberetninger bør skee til Medicinalbestyrelsen efter sammes nærmere Bestemmelse.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 18.

Kan behøvet Lokale til saadant Sygehuus ikke erholdes ved Overeenskomst, kan det efter Sundhedskommissionens Bestemmelse forlanges afstaaet imod Erstatning efter lodligt Skjøn.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 19.

Enhver civil Embedslæge er forpligtet til, om det forlanges, mod en i Mangel af mindelig Overeenskomst af Medicinalbestyrelsen faktisk Godtgjørelse at overtage Lægetilsynet ved et midlertidigt Sygehuus, der findes inden hans Distrikt.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 20.

Under mere udbredte ondartede epidemiske og smitsomme Sygdomme skal enhver Læge, som har deraf angrebne Personer under Behandling, derom gjøre Indberetning til vedkommende Sundhedskommission. Denne afgiver gennem den civile Embedslæge og Oversvrigheden stadigen Beretning om Sygdommen og dens Gang til Medicinalbestyrelsen efter en af samme udfærdiget Instrux.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 21.

Personer, der lide af ondartede Sygdomme, hvis videre Udredelse ved Smitte kan være at befrygte, skulle være forpligtede til, naar Sundhedskommissionen eller Svrigigheden paastaar det, at lade sig behandle paa et Sygehuus, saafremt de ikke uden Ophold kunne staffe sig en efter Lægens Formening betryggende Pleie i Hjemmet eller en anden privat Bolig.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 22.

Betalingen for Underholdning og Behandling i midlertidigen oprettede Sygehuse, forsaavidt angaaer Personer, der have Gøne til selv at bære Udgifterne ved deres Kuur, bestemmes for By- og Ladestedskommunernes Vedkommende af Kommunebestyrelsen,

men for Landdistrikternes Vedkommende af Amtmanden.

**Blom:** Her staaer i § 22, at Betalingen bestemmes af Kommunebestyrelsen i Kjøb- og Ladessteder, men for Landdistrikternes Vedkommende af Amtmanden; jeg troede, at her ogsaa burde staae Amtsformandskabet eller at det maatte have nogen Indflydelse paa disse Sager.

**Præsidenten:** Det er ikke sagt, at Amtsformandskabet er samlet paa den Tid.

**Grave:** Det er netop Grunden til, at det ikke staaer nævnt der.

**Blom:** Det kunde maaskee hede: „af Amtsformandskabet, eller naar dets Bestemmelse ikke kan indhentes, af Amtmanden“. Jeg foreslaaer dette; det kunde være Tilfælde, hvor Amtsformandskabet ikke strax kunde fatte Bestemmelse, og det var saa preserende, at Amtmanden maatte afgive en foreløbig Bestemmelse.

**Grave:** Det er netop Grunden til, at den er foreslaaet som den findes i Komiteens Indstilling; som bekendt samles Amtsformandskabet kun engang om Aaret, og Omstændighederne kunne gjøre, at man ikke kan vente saalange.

**Jaabæk:** Det var netop det Samme, jeg vilde bemærke, saa det nu er overflødigt fra min Side.

**Sandsfod:** Jeg vil oplyse, at i det Amt, hvor jeg er kjendt, er det saa, at Amtsformandskabet med Hensyn til Sygehuset fatter Bestemmelser, der gjælde til næste Amtsformandskab.

**Harbitz:** Der kunde vistnok Intet være derimod; men det Sygehuus, Sandsfod omtaler, maa være af anden Bessaffenhed end de, hvorom vi her tale, nemlig midlertidig oprettede Sygehuse.

**Sandsfod:** Ja, det Sygehuus, jeg nævnte, er et Amtsygehuus.

**Grave:** Sagen er, at Amtsformandskabet ikke paa Forhaand kan vide, hvilke Udgifter der ere forbundne med saadanne Sygehuse. Forøvrigt troer jeg ikke, der kan være Noget inddt at gaae ind paa Bloms Forslag, at Amtsformandskabet fatter Bestemmelser, hvis det paa den Tid er samlet.

**Horneman:** Jeg maa stemme mod Forslaget. Amtsformandskabet er ikke stiftet til at fatte Bestemmelse om Betaling, da det ikke kjender Forholdene saa godt, som Amtmanden kan efter de indhentede Oplysninger. Amtsformandskabet bestaaer jo af Medlemmer fra hele Amtet og det er ganske tilfældigt, om der er noget Medlem, der er kjendt paa vedkommende Sted. Amtmanden er altsaa den, som er meest stiftet til at afsaae Betalingen.

**Jaabæk:** Amtsformandskabet er vel ligesaa godt stiftet dertil som Stortinget til i mange Tilfælde at bestemme hvad der skal gjælde uden at have noget specielt Lokalfjendskab.

**Blom:** Jeg skal gjøre opmærksom paa, at Amtmanden er tilstede i Amtsformandskabet og dirigerer det, saa han er ikke udenfor Sagens Behandling.

**Horneman:** Men han er udenfor Beslutningen; han kan jo rigtignok negte Samtykke, men det bringer Forvillinger.

**Sandsfod:** Jeg troer, der i ethvert Amtsformandskab vil være ialfald et Medlem, som kjender vedkommende Distrikt ligesaa godt som Amtmanden.

**Grave:** Jeg har ikke nogen Mistilid til Amtsformandskabet; jeg troer, det vil tage Hensyn til de Oplysninger, som Amtmanden meddeler.

Under alternativ Votering med Komiteens Indstilling bifaldtes Bloms Forslag med 52 St.

§ 23.

Læger have paa Reiser, foranledigede ved de heromhandlede Sygdomme, den sædvanlige Godtgørelse for Skuds og Diæt, uden at det desfor medelst er dem formeent at modtage Honorar af de under Reisen behandlede Syge, som dertil have Enev.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 24.

I Henseende til Gangklæder, Sengeklæder og deslige, der har været benyttet af Personer, som have lidt eller ere døde af nogen epidemisk og smitsom Sygdom, ligesom ogsaa i Henseende til Værelser eller Rum, hvori saadanne Personer have henligget, bestemmer Sundhedskommissionen, hvorvidt og i saa Fald hvorledes hine Gjenstande skulle renses, forinden de benyttes til anden Brug.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 25.

Ligeledes skulle Begravelser under herskende Epidemier indrettes overeensstemmende med Sundhedskommissionens Forskrifter paa saadan Maade, at ingen Anledning derved gives til Sygdommens Udbredelse. Saaledes bør Sørgestuer og Ligafjæge forbydes, Begravelsen foregaae, saasnart Visshed for Døden haves, og Ligene lægges i indvendig tjærede Kister, der nedsenkes om muligt fire Alen under Jorden.

Bifaldtes eenstemmig.

Overskriften: „Andet Kapitel. Angaaende særegne Foranstaltninger imod epidemiske og smitsomme Sygdomme“ bifaldtes eenstemmig.

§ 26.

De Forskrifter, som i Kraft af denne Lov gives af Kommunebestyrelser med Kongelig Approbation eller af Sundhedskommissioner, skulle paa behørig Maade kundgøres i vedkommende By eller Distrikt, og blive Dvertrædelser deraf, saavel som af den i § 14 indeholdte Bestemmelse, at straffe med Bøder, samt i Mangel af disse Vedtagelse efter Forlagelse, at paatale ved Politiret.

**Bøyesen:** Kunde ikke „Approbation“ ombyttes med „Stadsfæstelse“. Jeg vil imidlertid intet Forslag fremsætte, dersom jeg ikke understøttes af Andre.

**Præsidenten:** Der er saaledes intet Forslag fremsat.

Den bifaldtes eenstemmig.

§ 27.

Den i §§ 1 og 2 anordnede Kommission overtager tillige den ved Lov om Kvarantænevæsenet af



12te Juli 1848 § 1 anordnede Kvarantænekommissioners Forretninger, dog at en Loddofficiant og en Søsyndig efter Kongens Bestemmelse tilforordnes Kommissionen for deri at tage Sæde ved Kvarantænefogens Behandling. Nærværende Lov er forøvrigt ikke anvendelig, naar Sundhedskommissionen saaledes forretter som Kvarantænekommission, hvorimod de om Kvarantænevæsenet givne Bestemmelser ifaaafald af den blive at besejle.

Bifaldtes eenstemmig.

§ 28.

Denne Lov træder i Kraft den 1ste Januar næste Aar, fra hvilken Tid de i Forordning af 17de April 1782 (jvnsfør Forordning af 5te September 1794 § 2), Plakat af 3die Juni 1791, samt i Plakat af 27de Mai 1808 og Forordning af 3die April 1810 med Undtagelse af, hvad der gjælder Vaccinationsvæsenet, indeholdte Bestemmelser skulle være ophævede.

Bifaldtes eenstemmig.

Døreskriften: „Tredie Kapitel. Almindelige Bestemmelser“ bifaldtes eenstemmig. Lovens Døreskrift „Lov om Sundhedskommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme“ bifaldtes ligeledes eenstemmig, hvorefter Sagen mod 1 Stemme (Hammerstad) besluttedes oversendt Lagtinget.

## Beslutn. O. No. 59.

Aar 1860 den 31te Marts holdtes Odelsting, hvor da blev fattet følgende Beslutning til

### L o v

om Sundhedscommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme.

### Første Capitel.

#### Om Sundhedscommissioner.

##### § 1.

I enhver Kjøbstad skal der være en Sundhedscommission, bestaaende af vedkommende Embedslæge eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, Byens Magistrat eller, hvor denne bestaaer af flere Personer, det Medlem, som af Kongen dertil opnævnes; Byens Ingenieur, hvor en saadan Bestillingemand findes, samt tre andre Medlemmer, valgte i Møde af Formænd og Repræsentanter. De valgte Medlemmers Functions-tid er fire Aar, hvorefter de kunne undslaae sig for Gjenvalg i saa lang Tid, som de have været i Ombyd. Naar Magistraten ikke boer i Kjøbstaden, kan Kongen i dennes Sted beskikke en anden Mand til Medlem af Sundhedscommissionen.

##### § 2.

De i § 1 givne Bestemmelser gjælde ogsaa for Ladesteder, som have særskilt Formandskab.

##### § 3.

Commissionen skal have sin Opmærksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold, og hvad derpaa kan have Indflydelse, saasom: Reenlighed, skadeligt stillestaaende Vand's Afledning, Vandhuses, Urinsteders og Gjødselbingers Indretning og Rensning, Oplæggelse af Gjødsel eller andre Gjenstande, som f. Ex. Been eller Klude, der kunne indvirke skadeligt paa Sundhedstilstanden, Driftesvandets Beskaffenhed, skadelige Næringsmidlers Forhandling, Boliger, som ved Mangel paa Lys eller Luft, ved Fugtighed, Urenlighed eller Overfyldning med Beboere have viist sig at være bestemt skadelige for Sundheden. Sundhedscommissionen har fremdeles at paasee, at tilstrækkelig Luftvevling findes Stedet i Guddrum, hvori et større Antal Mennesker stadig eller jævnlig samles, som Kirker, Skoler, Rets- og Auctionslocaler, Theatre, Dandschuse o. d., samt at ingen Næringsvei drives med større Fare for den almindelige Sundhedstilstand, end der nødvendig flyder af Bedriftens eget

Odelstingets og Lagtingets Komitee-Indstillinger.

Væsen. Indseende med Stedets Begravelsespladse hører ligeledes under Sundhedscommissionen.

##### § 4.

Det er Sundhedscommissionens Pligt at gjøre Forslag til almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Communen.

Commissionen henvender sig i denne Henseende med sine Forslag til Communebestyrelsen, og forholdes med disse Sagers Behandling og Beslutninger i samme overensstemmende med Formandskabslovens almindelige Forskrifter, dog at til Beslutningernes Gyldighed udfordres kongelig Approbation.

##### § 5.

Sundhedspolitiet's Overholdelse paa ethvert Sted henhører under Sundhedscommissionen, hvis Bestemmelser det almindelige Politii har at paasee efterkomme. Dette paaligger det derhos at henvende sig til Sundhedscommissionen med Meddelelser og Forestillinger betræffende Gjenstande vedkommende Sundhedsvæsenet.

##### § 6.

Medmindre Eierens eller Beboerens Samtykke forud har været indhentet, maa ingen Sundhedsvæsenet vedkommende Undersøgelse i privat Bolig eller paa privat Grund finde Sted uden i Kraft af en af Sundhedscommissionen derom fattet og vedkommende Private meddeelt Beslutning.

##### § 7.

Sundhedscommissionens lovmæssigt fattede Beslutninger kunne alene af vedkommende Regjeringsdepartement eller i fornødent Fald af Kongen ophæves eller forandres.

##### § 8.

I ethvert Formandskabsdistrict paa Landet skal der være en Sundhedscommission, bestaaende af vedkommende Embedslæge eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, og enten den hele Communerrepræsentation eller saamange af dens Medlemmer, som samme ved Commissionens Drettelse og senere efter hvert nyt almindeligt Valg af Formænd og Repræsentanter dertil udvælger.

##### § 9.

I de Districter, hvori Sundhedscommissioner ifølge Loven af 5te August 1857 allerede ere indrettede, overtage disse tillige Sundhedscommissionernes almindelige Hverv overensstemmende med nærværende Lov.

## § 10.

Møder i Sundhedscommissionerne paa Landet, i hvis Forhandlinger ogsaa vedkommende Foged har Ret til, dog uden Stenmeret, at deeltage, afholdes saavidt muligt paa samme Dag og samme Sted, hvorpaa Communerrepræsentationen sammentræder. Det paaligger derfor Formandskabets Ordfører at meddele Sundhedscommissionens Ordfører betimelig Underretning om ethvert Repræsentants mødes Berammelse. Amtmanden kan iøvrigt gjen- nem Ordføreren erholde Møde berammt, naar han finder det fornødent.

## § 11.

Sundhedscommissionerne paa Landet skulle have deres Opmærksomhed benudt paa, hvad der kan tjene til Sundhedsstilstandens Fremme og Hjernelse af de Omstændigheder, som især befordre Udvikling af Sygelighed og Udbredelse af Sygdom. Forsaa- vidt der herunder skulde opstaae Spørgsmaal om Udfærdigelse af almindelige Forrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen, bliver med disses Istandbringelse at forholde paa samme Maade, som i lignende Henseende bestemt i § 4.

## § 12.

Udgifter til Protocoler og Skrivematerialier samt i fornødent Fald til Locale og Budsendelser afholdes af vedkommende By- eller Formandskabs- Communer. Den Dietgodtgjørelse, der maatte tilkomme Commissionens Ordfører, og som er den for Læger i Almindelighed bestemte, ligesom den særskilte Godtgjørelse, som af Kongen maatte til- staaes en Læge, der ikke i Kraft af Embede indtræder som Ordfører i Sundhedscommissionen, udredes af Statskassen.

## § 13.

Med Hensyn til Udekvælvelse fra Commissionernes Møder forholdes i Kjøbstæderne efter de i Lov om Formandskaber dertil af 14de Januar 1837 §§ 15 og 43, og i Landdistricterne efter de i Lov om Formandskaber paa Landet af samme Dato §§ 18 og 53 givne Regler, dog saaledes at Forholdets Paafjendelse og Mulectens Dictering fl. er af Commissionen.

## Andet Capitel.

Angaaende særegne Foranstaltninger imod epidemiske og smitsomme Sygdomme.

## § 14.

Naar nogen Huusbonde eller Huusfader inden sin Kreds bemærker, at en Sygdom udbreder sig til flere og derhos viser sig at være af en ondartet Bessaffenhed, har han derom at gjøre Anmeldelse

til Ordføreren i Stedets Sundhedscommission eller til nogen af dennes Medlemmer, eller til nogen ved Politiet eller Fattigræsenet ansat Embeds- eller Besillingsmand, fra hvem Meddelelse derom fl. er til Sundhedscommissionens Ordfører, eller, saakent derved vilde forvoldes et altsat stort Tab af Tid, til en nærmere boende Læge. Den Læge, der saaledes modtager Anmeldelsen, har snarest muligt at undersøge Forholdet, meddele de fornødne foreløbige Forrifter og, forsaavidt han ikke er Ordfører i Stedets Sundhedscommission, desangaaende at afgive Meddelelse til denne. Er Districtets Embeds- læge ikke selv Ordfører i vedkommende Commission, erholder han fra denne Indberetning om det Ind- trusne og Foranstaltede.

## § 15.

Bed en farlig epidemisk eller smitsom Sygdoms Udbrud eller Nærmelse har Sundhedscom- missionen paa ethvert Sted at anordne og forans- talte, hvad Sygdommens Bessaffenhed paatræver. Forsaa vidt der til Iværksættelse heraf kræves Pen- gemidler, har Commissionen derom snarest muligt at gjøre Indstilling, i Landdistricterne til Amtman- den og i Kjøbstæderne samt de Ladesteder, der have særskilt Communebestyrelse, til Stedets Magistrat og Formandskab. Omkostninger ved deslige Forans- taltninger, med Undtagelse af Skyldgodtgjørelse til vedkommende Læger, samt til Embeds- og Besil- lingsmand, hvilken fremdeles som hidtil udredes af Statskassen, falde i Kjøbstæderne og sidstnævnte Ladesteder disse særskilte Communer, men i Land- districterne Amtskommunen tillast. Dog kan Kon- gen efter Omstændighederne oversøre de med over- ordentlig Lægehjælp forbundne Omkostninger heelt eller tildeels paa Statskassen. Omkostninger, der flyde af Foranstaltninger, som en Landdistrictecom- mune imod Amtmandens Villie maatte beslutte, falde alene denne Commune tillast.

## § 16.

Sundhedscommissionen er under saadanne Om- stændigheder berettiget til at inndeles Districtet i Afdelinger og for enhver af disse at bestille en eller flere Opsynsmænd, der have at udføre det dem givne Hverv efter en af Commissionen udfær- diget Forfrist.

## § 17.

Griber ondartet Sygdom videre om sig, kan overordentlig Lægehjælp for de angrebne Steder antages, hvorom Indberetning strax bør fl. er til Medicinalbestyrelsen. Ligeledes kunne midlertidige Sygehuse oprettes, angaaende hvis Virksomhed sta-

dige Indberetninger bør stee til Medicinalbestyrelsen efter sammes nærmere Bestemmelse.

§ 18.

Kan bekreftet Locale til saadant Sygehøus ikke erholdes ved Overenskomst, kan det efter Sundhedscommissionens Bestemmelse forlanges afstaaet imod Erstatning efter lovligt Skøn.

§ 19.

Enhver civil Embedsløge er forpligtet til, om det forlanges, mod en i Mangel af mindelig Overenskomst af Medicinalbestyrelsen fastsat Godtgørelse at overtage Lægetilsynet ved et midlertidigt Sygehøus, der findes inden hans District.

§ 20.

Under mere udbredte ondartede epidemiske og smitsomme Sygdomme skal enhver Læge, som har deraf angrebne Personer under Behandling, derom gjøre Indberetning til vedkommende Sundhedscommission. Denne afgiver gennem den civile Embedsløge og Overøvrigheden stadigen Beretning om Sygdommen og dens Gang til Medicinalbestyrelsen efter en af samme udfærdiget Instrux.

§ 21.

Personer, der lide af ondartede Sygdomme, hvis videre Udbredelse ved Smitte kan være at befrygte, skulle være forpligtede til, naar Sundhedscommissionen eller Øvrigheden paastaar det, at lade sig behandle paa et Sygehøus, saafremt de ikke uden Opbyld kunne skaffe sig en efter Lægens Formening betryggende Pleie i Hjemmet eller en anden privat Bolig.

§ 22.

Betalingen for Underholdning og Behandling i midlertidigen oprettede Sygehuse, forsaavidt angaaer Personer, der have Evne til selv at bære Udgifterne ved deres Guur, bestemmes for By- og Ladesteds-Communernes Vedkommende af Communebestyrelsen, men for Landdistricternes Vedkommende af Amtsformandskabet eller, naar dettes Beslutning ikke kan indhentes, af Amtmanden.

§ 23.

Læger have paa Reiser, foranledigede ved de heromhandlede Sygdomme, den sædvanlige Godtgørelse for Skyds og Diæt, uden at det desformedst er dem formeent at modtage Honorar af de under Reisen behandlede Syge, som dertil have Evne.

§ 24.

I Henseende til Gangklæder, Sengklæder og deslige, der have været benyttede af Personer, som

have lidt eller ere døde af nogen epidemisk og smitsom Sygdom, ligesom ogsaa i Henseende til Værelser eller Rum, hvori saadanne Personer have henligget, bestemmer Sundhedscommissionen, hvorvidt og i saa Fald hvorledes hine Gjenstande skulle renses, forinden de benyttes til andet Brug.

§ 25.

Ligeledes skulle Begravelser under herskende Epidemier indrettes overensstemmende med Sundhedscommissionens Forskrifter paa saadan Maade, at ingen Anledning derved gives til Sygdommens Udbredelse. Saaledes bør Sørgestuer og Liigsfølge forbydes, Begravelsen foregaae, saafnart Viæhed for Døden habes, og Ligene lægges i indvendig tjærede Kister, der nedsaenkes om muligt fire Alen under Jorden.

### Tredie Capitel.

#### Almindelige Bestemmelser.

§ 26.

De Forskrifter, som i Kraft af denne Lov gives af Communebestyrelser med Kongelig Approbation eller af Sundhedscommissioner, skulle paa behørig Maade kundgjøres i vedkommende By eller District, og blive Drettrædelsler deraf saavel som af den i § 14 indeholdte Bestemmelse at straffe med Bøder samt i Mangel af disses Vedtagelse efter Forelæggelse at paatale ved Politiret.

§ 27.

Den i §§ 1 og 2 anordnede Commission overtager tillige den ved Lov om Kvarantainevæsenet af 12de Juli 1848 § 1 aaordnede Kvarantainecommissionens Forretninger, dog at en Toldofficiant og en Sækyndig efter Kongens Bestemmelse tilforordnes Commissionen for deri at tage Sæde ved Kvarantainefagers Behandling. Nærværende Lov er forøvrigt ikke anvendelig, naar Sundhedscommissionen saaledes forretter som Kvarantainecommission, hvorimod de om Kvarantainevæsenet givne Bestemmelser isaaafald af den blive at besølge.

§ 28.

Denne Lov træder i Kraft den 1ste Januar næste Aar, fra hvilken Tid de i Forordning af 17de April 1782 (jevnsfor Forordning af 5te September 1794 § 2), Placat af 3die Juni 1791, samt i Placat af 27de Mai 1808 og Forordning af 3die April 1810, med Undtagelse af hvad der gjælder Vaccinationvæsenet, indeholdte Bestemmelser skulle være ophævede.

J. Elieson,  
Præsident.

A. Seiberg,  
Secretair.

(No. 266), Budgetcommitteens Indstilling angaaende det Kongelige Forslag til Lov om Sundhedscommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme. (Se foran S. 138 samt Storth. Forh. 4 D. N. 34). Indstillingen er indtaget i Storth. Forh. 8 D. S. 372.

(Enstemmig): "§§ 1, 2, 3 og 4 bifaldes efter Indstillingen, dog saaledes at Ordet: "Forhandling" i § 4, andet Afsnit i Begyndelsen, ombyttes med "Behandling."

(Enstemmig): "§§ 5, 6 og 7 bifaldes efter Indstillingen."

(Med 8 Stemmer): "§ 8 bifaldes efter Indstillingen."

(Enstemmig): "§§ 9, 10, 11, 12 og 13 bifaldes efter Indstillingen."

(Enstemmig): "De antagne §§ overskrives: "1ste Capitel. Om Sundhedscommissioner."

(Enstemmig): "§§ 14 til og med 21 bifaldes efter Indstillingen."

(Med 52 Stemmer): "§ 22 bifaldes efter Indstillingen, dog med følgende af Blom foreslaaede Slutning: "af Amtsformandskabet, eller naar dettes Beslutning ikke kan indhentes, af Amtmanden."

(Enstemmig): "§§ 23, 24 og 25 samt 2det Capitels Overskrift bifaldes efter Indstillingen."

(Enstemmig): "§§ 26, 27 og 28 samt disse §§ Overskrift som 3die Capitel bifaldes efter Indstillingen."

(Enstemmig): "Lovens Overskrift bifaldes."

(Med 1 Stemme): "Sagen oversendes Lagthiinget."

## Sag Nr. 3.

Udelsthingets Beslutning til Lov om Sundhedskommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme.

**Bergsager:** Jeg er bange for, at denne Lov kan give Anledning til store Udgifter, især for Statskassen. Det hedder i § 8, at Medicinalbestyrelsen kan antage en anden Læge end Embedslægen til Ordfører, og i § 12, at Godtgjørelsen kan bestemmes af Kongen, uden at der er bestemt nogen Grændser for den. I § 23 er det bestemt, at Lægen kan modtage Honorar af de Syge, han behandler, det kan give Anledning til betydelige Udgifter for de Private; det er disse 3 Punkter ved Loven, som har stødt mig.

**Paus:** Kunde man ikke tage den Bestemmelse, at Beslutningerne kun skulde være foreløbige.

**Præsidenten:** Der kan Intet være ivoien derfor, og jeg skal saaledes tillade mig at foreslaae, at Beslutningerne blive foreløbige.

Forslaget bifaldtes eenstemmig.

**Præsidenten:** Med Hensyn til de Bemærkninger, som ere gjorte af Bergsager, saa er det foresat som en Undtagelse i § 8, at man benytter en Anden end Embedslægen, og det vil vel kun blive i det Tilfælde, at det vilde være for besværligt, at Embedslægen var Medlem af Bestyrelsen, for Exempel, at han boede for langt borte, saa det vil vel just være af Bøsparelseshensyn, at man vil anvende denne Undtagelse; at der i § 12 er bestemt, at Lønnen skal bestemmes af Kongen, vil vel ikke lede til, at den vil fastsættes rundeligere, end som kan være passende; man tør nok forudsætte, at man vil søge at indskrænke Udgifterne saameget som muligt. Hvad § 23 angaaer, kan man maaskee opsætte med at ytre sig derom, indtil man kommer til den.

## § 1.

I enhver Kjøbstad skal der være en Sundhedskommission, bestaaende af vedkommende Embedslæge eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, Byens Magistrat eller, hvor denne bestaaer af flere Personer, det Medlem, som af Kongen dertil opnævnes, Byens Ingeniør, hvor en saadan Bestillingsmand findes, samt tre andre Medlemmer, valgte i Møde af Formænd og Repræsentanter. De valgte Medlemmers Funktions-tid er fire Aar, hvorefter de kunne undslaae sig for Gjenvalg i saa lang Tid, som de have været i Embedet. Naar Magistraten ikke boer i Kjøbstaden, kan Kongen i dennes Sted bestikke en anden Mand til Medlem af Sundhedskommissionen.

**Thorne:** Jeg vil forespørge mig om Grunden til, at ikke Sognepræsten eller nogen af Politiets Embedsmænd er med i Sundhedskommissionen, saaledes som tidligere har været Tilfældet.

**Præsidenten:** Man har med Fliid udeladt Sognepræsten, fordi man ikke vilde mere end nødvendigt distrahere de geistlige Embedsmænd fra deres egentlige Kaldsforretninger, og hvad Politiets Embedsmænd angaaer, har man anseet det rigtig, at de ikke deelstige i Sundhedskommissionens Beslutninger, da det er Politiet, som har at egefvære dem. Der var i den Kommission, som har havt denne Sag til Forberedelse, et Medlem, som var Politieembedsmand, nemlig Politimesteren i Christiania, og han erklærede, at han ikke ansaa det rigtig, at nogen af Politiets Embedsmænd deelstige i Sundhedskommissionens Beslutninger.

**Paus:** Hvad der giver mig Anledning til at forlange Ordet er, at der i Sen staaer: „Byens Ingeniør; denne Bøenvelnelse Ingeniør er ukjendt i Lovgivningen, man kan ikke faae noget legalt Begreb derom; jeg veed nok, hvad man mener; her i Christiania har man faaet Folk af Faget til at overtage de Forretninger, hvortil der udfordres særaen Fagkyndighed, men i de mindre Byer har man Stadskonduktøren, eller en anden bygningsskyndig Mand, som ogsaa er optaget i Bygningskommissionen, og jeg tænker, at den ene Bestillingsmand maa kunde sættes ved Siden af den anden. Det forekommer mig nu, at, hvor man har en Ingeniør, er det naturligt, at man tager denne fagkyndige Mand, men i de mindre Byer synes jeg det var godt, om man kunde have en Mand, som ved foreskaldende Leilighed kunde give Kommissionen den fornødne Veiledning; Stadskonduktøren kjenner de fleste Bygninger, og naar der skal gjøres nogen Forandring med dem, er det ham, som fører Kontrollen, saa at han har Anledning til at paasee, at de sanitære Hensyn ifee deres Ret. Jeg skulde derfor henstille, om det ikke skulde være hensigtsmæssigt, at man tilføiede efter „Byens Ingeniør“: „Stadskonduktøren eller en anden bygningsskyndig Mand, som træder i hans Sted“; jeg troer, at en saadan Bestemmelse vilde være hensigtsmæssig, og at disse Mænd vilde kunne være til stor Hjælp i mange Sager. Jeg vil lægge til, at man kan sige, at man for Medbliffet i Skien har en Ingeniør, idet man er saa heldig, at Leitnant Thams, som er ved Kanal anlægget der, har overtaget Stadskonduktørens Funktioner, og en saadan Mand, Skjønt han ikke egentlig kan kaldes Stadsingeniør, vilde kunne gjøre fuld Nytte i Kommissionen, ligesom der jo ogsaa gjerne i Byerne er ansat en eller anden Officier, om hvem det samme vil kunne siges.

(Fortsættes.)

Færdig fra Trykkeriet d. 23de Mai Kl. 3 Efterm.

Christiania.

Trykt og forlagt af G. J. Jensen.

# Storthingstidende.

1860.

Forhandlinger i Lagthinget.

N<sup>o</sup> 64.

Møde den 27de April.

Præsident: U. A. Møgelst.

(Fortsættelse.)

**Præsidenten:** Man har optaget Byens Ingeniør som Medlem af Sundhedskommissionen, fordi han er den, som har Ledningen af Byens Vandværken og Kloaksystem, og derved faaer en væsentlig Indflydelse paa Byens sanitære Forhold, det er en Mand, hvis Raad man ved mange Leiligheder vil høre, derfor antog man det rigtigt, at han var Medlem af Sundhedskommissionen, men det vil sjældnere blive Tilfældet med Stadsfonduktøren, at han vil blive at høre, hvorefter man ogsaa anfaa det mindre nødvendigt, at han optoges som Medlem. Det maa derhos bemærkes, at man jo har Anledning til at benytte Stadsfonduktørens kyndige Veiledning, om han ogsaa ikke er Medlem af Kommissionen, noget Lignende kan man vistnok ogsaa sige med Hensyn til Stadsingeniøren, men jeg mener, at der dog altid er nogen større Grund til at optage Stadsingeniøren som Medlem, fordi hans Indflydelse paa de sanitære Forhold er større end Stadsfonduktørens. Jeg vil isøvrigt ikke modsætte mig dette Forslag, som maaskee kunde formoes saaledes, at man efter „Byens Ingeniør tilsoiede: „Stadsfonduktøren eller, hvor en saadan Bestillingsmand ikke findes, den, hvem Stadsfonduktørens Forretninger ellers ere overdragne.“

**Paus:** Jeg har nu faaet at vide, hvori Stadsingeniørens Forretninger egentlig bestaaer, jeg troede, at den omfattede Bygningsvæsenet, men jeg hører, at jeg i denne Henseende har været vildfarende; i de mindre Byer er det gjerne Byens Brandmester, som har Opsynet med de offentlige Brønde. Jeg skal forøvrigt ikke inhærere det af mig antydede Forslag.

**Præsidenten:** Jeg troer heller ikke det er aldeles fornødent, fordi Ingeniøren staaer i et nærmere Forhold til Sundhedskommissionen. Naar det er sagt, at denne Bestillingsmand ikke findes i Lovgivningen, vil jeg gjøre opmærksom paa, at Benaævnelser er brugt i Christiania Bygningslov.

**Rektor Holmboe:** Da jeg lod mig denne S forelæse, gik min Mening i samme Retning, nemlig at Ingeniøren burde gaae ud, fordi Ingeniørens Forretninger ere forskellige paa de forskellige Steder, thi saameget er vist, at, da man fik en Ingeniør i Bergen, var der megen Strid om, hvilke Forretninger man skulde tillægge ham. Det maa vel være paa Grund af hans Forretninger, at man skulde betragte ham som et selvstændigt Medlem af

Kommissionen, det er ganske rimeligt, at det er en Mand, man ofte vil komme til at høre hen til, men det gjælder vel om ham, hvad der gjælder om Politiets Embedsmænd, at han vil komme til at egtevere hvad der bliver besluttet af Kommissionen; hvis der ikke bliver foretaget en saadan Forandring, som antydet af Paus, vil Medlemmernes Antal af Kommissionen blive forskjelligt paa de forskellige Steder; jeg vil ikke gjøre noget Forslag, men skulde jeg gjøre en Bemærkning, saa vilde den gaae i denne Retning.

**Paus:** Jeg er enig med Rektor Holmboe i, at Ingeniøren kan komme til at udføre de Paalæg, som stæer af Kommissionen, af hvilken Grund man jo har udelukket Politiets Embedsmænd fra at være Medlemmer af Kommissionen; i Konsekventie dermed burde man i de mindre Byer udelukke Byfogden, thi han vil som Politimester komme til at egtevere Kommissionens Beslutninger, som ikke vil være ganske rigtigt, da han er Magistrat, og som saadan Medlem af Kommissionen.

**Præsidenten:** Det er i Egenskab af Magistrat han indtræder i Kommissionen, og det er en Tilfældighed, at Magistrats- og Politimesterembedet er forenet i een Person; man begynder jo ogsaa nu mere og mere at stille disse Embeder fra hinanden. Forsaavidt der er gjort den Bemærkning, at Stadsingeniøren staaer i et underordnet Forhold til Kommunen, saa gjælder det i en vis Grad, men naar der spørges om at tage Foranstaltninger for den hele By, saa er det ikke Tale om noget underordnet Forhold, og han staaer i et ganske andet Forhold end Politiets Embedsmænd, deres sagkyndige Veiledning vil man ikke tiltrænge i saa særdeles mange Tilfælde.

§ 2.

De i § 1 givne Bestemmelser gjælde ogsaa for Ladesteder, som have særskilt Formandskab.

Forankendte ingen Bemærkning.

§ 3.

Kommissionen skal have sin Dømmesag om henvendt paa Stedets Sundhedsforhold, og hvad derpaa kan have Indflydelse, saalom: Reentlighed, skadeligt stillestaaende Bands Afledning, Vandhuses, Urinsteders og Gjødselbærgers Indretning og Rensning, Drlæggelse af Gjødsel eller andre Gjenstande, som f. Ex. Been eller Klude, der kunne indvirke skadeligt paa Sundhedsstilstanden, Drifkevandets Befæstethed, skadelige Næringsmidlers Forhandling, Boliger, som ved Mangel paa Lys eller Luft, ved fugtigbed, Urentlighed eller Overfyldning med Beboere have vist sig at være bestemt skadelige for Sundheden. Sundhedskommissionen har fremdeles at paasee, at tilstrækkelig Luftvejling fin-

der Sted i Hunsrum, hvori et større Antal Mennesker stadigen eller jævnlig samles, som Kirker, Skoler, Reiser og Auktionslokalder, Theatre, Dandschuse o. d., samt at ingen Kæringsvei drives med større Hare for den almindelige Sundhedsstilstand, end der nødvendig bliver af Bedrøftens eget Bæsen. Indseende med Stedets Begravelsesplads hører ligeledes under Sundhedskommissionen.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 4.

Det er Sundhedskommissionens Pligt at gjøre Forslag til almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen.

Kommissionen benævnder sig i denne Henseende med sine Forslag til Kommunebestyrelsen, og forholder sig med disse Sagers Behandling og Beslutninger i samme overensstemmende med Formandskabslovens almindelige Forskrifter, dog at til Beslutningernes Gyldighed udfordres kongelig Approbation.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 5.

Sundhedsopstiftets Overhøvelse paa ethvert Sted henhører under Sundhedskommissionen, hvis Bestemmelser det almindelige Politii har at paasee efterkomme. Dette vaaligger det derhos at henvende sig til Sundhedskommissionen med Meddelelser og Forestillinger betræffende Gjenstande vedkommende Sundhedsvæsenet.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 6.

Medmindre Hierens eller Beboerens Samtykke forud har været indhentet, maa ingen Sundhedsvæsenet vedkommende Undersøgelse i privat Bolig eller paa privat Grund finde Sted uden i Kraft af en af Sundhedskommissionen derom fattet og vedkommende Private meddelt Beslutning.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 7.

Sundhedskommissionens lovmætdigt fattede Beslutninger kunne alene af vedkommende Regjeringsdepartement eller i fornødent Fald af Kongen opheves eller forandres.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 8.

I ethvert Formandskabsdistrikt paa Landet skal der være en Sundhedskommission, bestaaende af retkommende Embedsløse eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, og enten den hele Kommunerrepræsentation eller saamange af dens Medlemmer, som samme ved Kommissionens Dyretelse og senere efter beemt nyt almindeligt Valg af Formand og Repræsentanter dertil udvælger.

Holtan: Det var min Agt at foreslaae, hvis flere maatte dele min Tanke, at det skulde berøve paa Amtmandens Næjse else, hvorvidt der skulde oprettes Sundhedskommissioner eller ikke, da jeg troer, at det paa flere Steder vil være mindre fornødent, at saadanne permanente Sundhedskommissioner bliver oprettede, saaledes anseer jeg en saadan Foranstaltning mindre nødvendig i det Distrikt, jeg er

fra. Det var muligt, at en yngre Læge kunde blive Medlem af Sundhedskommissionen, og han kunde være glad ved at afholde Møde, om det saa var hver Dag, men det vilde være forbunden med megen Uleilighed for Formandskabet, og med mange Udgifter.

Bergsager: Jeg er af samme Mening som Holtan, jeg har ikke hørt, at den Mening deles af Mange, at det er saa særdeles nyttigt, at der overalt oprettes permanente Sundhedskommissioner, og jeg frygter for, at Dyretelsen af saadanne vil give Anledning til betydelige Udgifter; naar det afhænger af Amtmanden, om Sundhedskommissioner skulde oprettes eller ikke, synes jeg det Offentlige maa søle sig betrygget; jeg havde ogsaa tænkt mig en anden Udvei, nemlig den, at man skulde udelukke denne Bestemmelse for Landets Vedkommende og kun beholde den for Byerne.

Holtan: Det af mig antydede Forslag vilde gaae ud paa, at der erier „Landet“ skulde indfyldes: „hvor Amtmanden finder det fornødent“ jeg troer, at man paa den Maade vil faae Sundhedskommissioner, hvor de virkelig gjøres nødvendige, og undgaae dem, hvor de maae ansees overflødige, da Amtmanden maa forudsættes bestt at hende Distriktets Behov.

Rektor Holmboe: Jeg maa paa det Bestemteste erklære mig imod dette Forslag, ligesom ogsaa mod den anden Udvei, der er paapeget af Bergsager, at man skulde indtage Bestemmelsen blot for Byernes Vedkommende og ikke for Landets; der ligger i begge disse Udtalelser den Mening, at her er Fred og ingen Hare, og at man besttder sig vel ved det, som det er. Det var ønskeligt, at saa var Tilfældet, men det forholder sig ikke saa; man ser ikke alle de Udsigtigheder, som finde Sted, fordi de ere en Følge af Forholdene, og fordi man er meget op med dem; om man for nogle Aar siden vilde have spurgt Bestanden: vilde I have Sundhedskommissioner, saa vilde de have sagt: nei, vi behøve ingen Sundhedskommissioner, vi besttde os vel, og som man over til Grønland, vilde man faae det samme Svar: der er sørget godt for os, vi spise Svak og drilke Tran, og der mangler os Intet; om man end paa Legemet hører sunlige Mærker paa en mindre sund Tilstand, siger man: det gjør ikke noget videre, indtil der kommer en Anden, som ikke er vant med disse Forbolde, og staffer sin Usuelse Indgang hos Gufte, da serst faaer man Livene op; selv den sunneste Ting at bruge det rene Vand til at vaske sig med, er ikke kjendt overalt paa Landet. Jeg vil ikke sige at der ikke gives Distrikter, hvor der sørges, saa godt man kan, for Sundhedsstilstanden, jeg vil indrømme, at der gives saadanne Distrikter, men det tør jeg sige, at i ethvert Huns, det være i By eller paa Landet, ja selv i de bedste Gule er der for det frundige Die Et eller Andet af syddage, som kunde være anderledes, og man hører jo ogsaa, at Lægen, naar han faaer Indgang, advaerter snart mod det og snart mod det. Der er ikke noget Gaarende deri, at man siger, at en saadan Foranstaltning behøves overalt, men saaledes kan Dyret



ningen være, at naar Amtmanden, om han ogsaa havde Die for disse Ting, vilde sige, at i det og det Formandskabsdistrikt behøves Sundhedskommissioner, men ikke i et andet, vilde han maaskee have ilde dersfor; naar derimod Lovgivningen udtaler, at denne Foranstaltning skal være almindelig, vil det være de forskjellige Embedsautoriteters Sag at bringe Loven i Uvendelse, og de vilde da ikke være udfatte for at sige paa den almindelige Utilfredshed, de ellers kunde møde. Kommer man til Vestlandet, findes der vistelig, med Hensyn til Jagttagelsen af de almindelige Sundhedsregler, ganske isærfaldende Mangler af den, som der seer noget andet, men de ere ikke erkjendte af dem, som ere vogede op under dem; nu vil man imidlertid iantledning af den spedaiske Sygdom Sundhedskommissioner, disse have begyndt at virke, og det har glædet mig at høre, at i Dødsbøgerne fandt denne Sag sit Foraar jur' hos Hærvætanterne fra Vestlandet; man kan sige: ja, der lever man i saa usle Forhold, at man nok kan tiltrænge disse Kommissioner; men det er ikke stort bedre bevendt andre Steder, og vi staae i sanitær Henseende langt tilbage for, hvad andre Nationer gjøre for 100 Aar tilbage; dette er en Begyndelse til at rette noget paa Manglerne hos os, og vi bør tage imod denne Begyndelse.

Hilsen: Jeg tror ikke, at Høsten vil opnaae sin Hensigt med sit Forslag, idet jeg antager, at neppe nogen Amtmand vilde overtage Ansvarer af at undlade at bringe Loven i Udøvelse, da han ikke kan vide, naar en indtræffende Epidem: kunde træve, at en saadan Foranstaltning var bragt istand, Amtmanden vil vist for sin egen Skyld paabyde Sundhedskommissioner oprettede i ethvert Formandskabsdistrikt.

Schwartz: Jeg er bange for, at, gik man ind paa Høstens Forslag, vilde man see den samme Tanke gjere sig gjældende i flere Distrikter, som Høsten har udtalt med Hensyn til sit, men maaskee, at de Distrikter, som troe sig bedst stillede, ere de, som meest tiltrænge Sundhedskommissioner; jeg frygter for, at man vilde faae de stærkeste Reklamationer fra de Distrikter, hvor Sundhedskommissioner gjordes meest nødvendige. I de Distrikter, hvor der vistelig er sørget bedre for den almindelige Sundhed, og hvortil jeg gjerne indrømmer, at Høstens Distrikt hører, behøver man ikke at nære saa synderlige Betæneligheder mod Sundhedskommissionerne, de vil i saadanne Distrikter medføre baade mindre Bøvær og færre Omkostninger. Man maa lægge Mærke til, at her handles om et Apparat, som altid skal være forhaanden, uden at man først behøver at ty til en Amtmand og ad denne vidtløftigere Omvei faae en Indretning istand, som Ingen kan vide hvad Dieblif den ustrænges. Jeg har desuden nærmest den Anskuelse, som er udtalt af Hilsen, at Amtmændene vilde bestinde sig under et Tryk, som de vanskeligen vilde kunne modstaae, dertil kommer at man ikke kan forlange af Amtmanden, at han skal have noget specielt Kjendskab til, hvorledes Sundhedsforholdene stille sig i de forskjellige Di-

strikter inden hans Amt, saa at han med nogenlunde Bestemthed skulde kunne sige, at i nogle Distrikter behøves Sundhedskommissioner og i andre ikke, og selv om det var Tilfældet, vil dog Amtmanden betænke sig paa at afgive en saadan Erklæring; thi der ligger altid noget Dvigst i at udtale, at i nogle Distrikter er Forholdene saa, at Sundhedskommissioner behøves, medens de i andre ikke gjøres fornøden. Nu er det vistnok saa, at der gives flere Distrikter paa Landet, hvor en saadan Lov er mindre nødvendig, men det samme kan man sige ogsaa om Bøvær; ikke alle Byer tiltrænge denne Foranstaltning i lige Grad, men det, som alle Steder tiltrænger, er en legal Organisation af permanente Sundhedskommissioner. Jeg tror, at, under de nærværende Forhold vilde man oprette Sundhedskommissioner paa mange Steder, naar man havde legal Adgang dertil. Iet jeg er enig i, at Loven ikke overalt er lige paatrængende, er det min Mening, at de i denne Henseende bedre stuerede Egn bør underkaste sig denne Lov af Hensyn til de Egne, hvor Forholdene desværre ere mindre gunstige; jeg vil sige, at der er Forholde, hvor det var ønskelig, at man havde Opmærksomheden mere bevendt paa, hvad der kan befordre den almindelige Sundhed, end man har havt. Det vil altid staae i Kommissionens Magt at anvende Loven i større eller mindre Grad, men det vil dog have sin Betydning, at Lovgivningen har sagt, at de sanitære Forhold høre været forlidenet paaagtede hos os; allerede den Udtalelse fra Lovgivningens Side vil have en saa heldig Indflydelse, at man bør betænke sig paa at afvise den paa samme Tid, som der er givet Vedkommende frie Hænder til at bringe Loven i Anvendelse efter de Forhold, som paa de forskjellige Steder gjere sig gjældende.

Bergsger: Jeg tvivler ikke paa, at Amtmanden vil oprette Sundhedskommissioner, hvor de findes nødvendige. Høstens Forslag gaar kun ud paa at aabne Adgang til at kunne gjøre Undtagelse for de Distrikter, hvor de ikke tiltrænges. Naar Holmboe har fremhævet, at denne Foranstaltning skulde være saa nødvendig paa Vestlandet, saa har man jo oprettet Sundhedskommissioner der i Anledning af den spedaiske Sygdom, og de have virket meget godt; naar Holmboe videre har fundet, at disse Kommissioner ere saa nødvendige i vort Land, maa jeg gjøre opmærksom paa, at man har Tabeller over Dødeligheden paa den hele Jord, og at det af disse fremgaar, at intet Sted er Dødeligheden mindre end just i vort Land, det skulde synes at tyde hen paa, at Reenligheden staaer paa et høiere Standpunkt hos os end i andre Lænde. Naar man sætter saa særdeles Tillid til disse Kommissioner, maa jeg nære nogen Tvivl i denne Henseende; betænker man, at et Distrikt kan blive af en Udstrækning af 20 Milie og derover, maa det dog blive meget sjældent, at Engen kan bereise hvert enkelt Sted i Distriktet, og skulde man ansætte flere Læger, vilde det lede til en betydelig Udgift for Landet, som vel ikke kan være Meningen. Det Umuligste vil være, at der gaves de enkelte Læger specielt Paalæg om at under-

sage, hvorledes det staaer til med Sundhedsforholdene i deres Distrikter og derom at afgive Indberetning.

**Retor Holmboe:** Enten Amtmanden vælger at oprette eller ikke oprette Sundhedskommissioner, vil jeg lade staae derhen, men Amtmanden er stillet meget slemt, hvilket Valg han ogsaa gjør; dette er under Forudsaetning af, at Amtmanden interesserer sig for Sagen, men Amtmanden har saameget andet at varetage, at det ikke er sagt, at han kan henvende sin Opmærksomhed paa denne Sag i den Grad, som kunde være ønskelig. Naar man har sagt, at der gives Distrikter, hvor en saadan Foranstaltning ikke behøves, har man betragtet dette som en Kompliment, men det er ikke Komplimentsager her handles om, og jeg tænker, man kan ikke i denne Henseende paa det ene Sted irre sig mere end paa det andet, hvad enten man boer paa denne Side af Fjeldet eller paa den anden. Bergsager har sagt, at man har almindelige Mortalitetstabeller, og at de skulde vise, at Dødeligheden var mindre hos os end i andre Læde, jeg skal ikke kunde sige, om det forholder sig saa eller ei, men det kan ikke anføres som et Bevis for, at Forholdene ere saa fortræffelige hos os, eller at Heenligheden, som Bergsager meente, staaer paa et saa særdeles høit Trin; thi det kan være en Følge af vore gunstige klimatiske Forhold; dertil kommer, at en lang Levealder kan drages hen paa mange Maader, men om man har Belvære under denne er ikke sagt; jeg kjender Egne, hvor man anseer Skab for Korsskab, man kan deraf see, hvorledes Meningerne kunde være; vilde man spørge disse Folk: Behøves Sundhedskommissioner, vilde de svare: Nei, Gud bevares, vi ere ganske friske; det beviser Vanens Magt over Menneket, ved hvilken man lukker sit Die for de meest paatagelige Feil; jeg er kommen ind i Guse, som have været vel opførte og rummelige, der har været Kroge paa Vinduerne, men de have ikke været lukkede op i Nat og Dag, saa der har været ikke egentlig nogen Stank, thi den kunde man da til Nød holde ud, men en væmmelig beklumret Lust, det har været i Guse, som ikke har været opførte som Bondestuer, det har været Forpagterhuse paa store Gaarde, hvor Gieren har bestøvet vasker Guse, men det har ikke været muligt at holde ud inde i dem; meget muligt, at Beboerne holde ud i dem i den Tid, de ere i Huset, thi disse Slags Folk særdes, som man veed, meget udenfor Huset, men de Børn, jeg saa, saae meget mislige ud. Naar man siger, at der gives Distrikter, hvor en saadan Foranstaltning ikke behøves, saa vil jeg sige, at maaffse der, hvor man troer at behøve den mindst, behøver man den meest. En Lov, som skjærer Alt over een Kam, vil modtages, uden at Noget vil hnde sig generet ved dens Paabud, og jeg antager, at hyppige Møder af Sundhedskommissionen ikke vil finde Sted, uden hvor det tiltænges, thi jeg kan ikke troe, at Lægerne skulde ville indfinde sig i Formandskabsmøderne, uden naar det gjøres nødvendigt, Gødtgjørelsen er vel ikke saa fristende. Vi have fra de ældste Tider i Planen en Sundhedslovgivning,

og dette er en Begyndelse til at bringe den i Aendelse, som man ikke bør modsætte sig.

**Holtan:** Jeg vil blot erklære, at jeg ikke holder saa særdeles paa det af mig antydede Forslag, og skal, hvis man udtaler sig mod det, ikke fremsætte det; det var forøvrigt min Tanke, at hvor et Formandskab maatte finde Sundhedskommissionen nødvendig, vilde det henvende sig til Amtmanden om dens Dyprettelse, ligesom jeg antog, at Amtmanden vilde foranledige saadanne Kommissioners Dyprettelse, hvor han ansaa det nødvendigt, om der ogsaa ikke indkom noget Andragende fra vedkommende Formandskab.

**Mossige:** Den næst foregaaende Taler har omtalt Erfaringer fra Vestlandet, som imidlertid ere ukjendte for mig, der dog ogsaa er fra Vestlandet; han har saaledes omtalt, at der gives Steder, hvor man betragter Skab for en Fornøielse, det kjender jeg ikke til; ligeledes har han ytret, at i de Distrikter, hvor der er kommen Sundhedskommissioner i Gang, og hvor der ikke har været speddalt Sygdom, have de virket meget godt; jeg kan i denne Henseende opløse, at jeg har været Medlem af en Sundhedskommission siden 1857, men der er ikke blevet afholdt noget Møde; Distriktslagen har reist omfring, men har ikke fundet Ojfordring til at træffe nogen særegen Foranstaltning; jeg troede derfor, at Holtans Forslag kunde være ganske hensigtsmæssigt. Man har indvendt derimod, at Amtmanden vilde sættes i en ubehagelig Stilling, og man har endog saa meent, at Amtmanden vilde rette sig efter Kommunebestyrelsens Ønske, selv hvor denne ikke forstod sin egen Interesse, men jeg tror ikke, det vilde gaae saaledes til, jeg tror ikke, at Amtmanden vil spørge vedkommende Formandskab, om det vil have Sundhedskommission eller ei, men han vil henvende sig til Distriktslagen, som vil kunde give ham fornøden Underretning, og han vil Amtmanden kunde stole paa. Det kan ikke negtes, at disse Sundhedskommissioner ville medføre nogen Gøne, blandt andet vil jeg paapege den Umstændighed, at det efter § 10 vaaligger Formandskabets Ordfører at underrette Lægen om ethvert Repræsentantmødes Berammelse, men nu kan det være Tilfældet, at der gives Distrikter, hvor saadanne Møder ofte afholdes, og at vedkommende Ordfører boer saalangt fra Postveien, at han kan have ondt for at faae slige Breve frem. Jeg agter at stemme for Holtans Forslag, naar han vil fremsætte det.

**Smith-Petersen:** Naar man har talt om Forholdene hos os og meent, at disse vare ganske gode, skal jeg blot gjøre opmærksom paa den ene Umstændighed, den nemlig, at der indføres til port Land af en Artikel som Sæbe 140,000 Pd. aarlig, det bliver  $\frac{1}{10}$  Pd., eller 3 Lød pr. Individ, og sjønt man hertil maa lægge, hvad Indlandet leverer af dette Produkt, vil man dog kunne skjønne, at det er en meget liden Konsumtion, men denne Artikel har altid været anseet som et sikkert Moment til at bedømme de Forholde, hvorom her handles. Jeg havde nogen Betænkelighed ved dette store Apparat, man vilde bringe i Gang, men jeg er nu

bleven beroliget ved hvad Røssige har oplyst, han har nemlig oplyst, at der i de 3 Aar, han har været Medlem af Sundhedskommissionen, ikke har været afholdt noget Møde, og det samme, mener jeg, vil blive Tilfældet paa de Steder, hvor man maaskee kunde synes, at Sundhedskommissioner ikke gjordes nødvendige, at deres Møder vilde blive høist sparsomme, saa at det Besvær, disse Kommissioner vilde medføre for saadanne Distrikters Befolkning, vil være saagodt som for Intet at regne.

**Thorne:** Det var kun med Hensyn til den Meningsforskjel, der hersker mellem Holmboe og Røssige, at jeg vilde afgive den Erklæring, at der er en stor Forskjel mellem Forholdene paa de Steder, hvorfra Holmboe og Røssige rimeligvis have hentet sin Erfaring, navnlig ere Folkene paa Jænderen pyntelige Folk, som holde sine Pæde reentlige og i god Stand, medens Samme ikke kan siges om de bergenske Fjorddistrikter.

**Stamsbø:** Skjønt jeg hører hjemme i et Distrikt, som, efter hvad jeg baade har hørt af vore Embedsmænd og seet stadfæstet af statistiske Tabeller, er et af de gunstigst stillede i det hele Land med Hensyn til Dødeligheden, kan jeg dog ikke stemme for Holtans Forslag; jeg har Kjendskab til Et og Andet og troer, at saadanne Sundhedskommissioner ere meget gavnlige. Det har vistnok ogsaa forekommet mig, at saadanne permanente Sundhedskommissioner ikke vilde være meget at bestille under almindelige og heldige Forhold; jeg har ogsaa anseet dem som et stort Apparat, og kan være enig med Røssige i, at det vil være forbunden med Ulemper for Formandskabets Medlemmer at underrette vedkommende Læge om Repræsentantindernes Afholdelse; men paa den anden Side er jeg vis paa, at, hvis der havde været indrettet Sundhedskommissioner, da den stærke Blodgangsepidemi herskede i Bratsbergs Amt eller under andre forekommende Epidemier, vilde disse ikke have taget den Overhaand, de have gjort. Naar der ikke skulde oprettes permanente Sundhedskommissioner overalt, men deres Oprettelse være afhængig af Amtmandens Bestemmelse, vilde en udbrudende Epidemi kunne have taget en stærk Udbrudelse, inden man fik Sundhedskommissionen istand. Der er ogsaa andre Betænkkeligheder ved at overlade Oprettelsen af Sundhedskommissionen til Amtmanden, jeg frygter for, at Amtmanden derved kunde blive sat i en ubehagelig Stilling, ligesom det ogsaa kunde give Anledning til vidtløftige Skrivelser; dertil kommer, at, naar Sundhedskommissioner vare oprettede efter Amtmandens Foranstaltning, vilde man savne Bestemmelse om, hvorledes de igjen skulde hæves. Naar en saadan Lov skal udkomme, maa jeg stemme for den saaledes som den foreligger.

**Lysgaard:** Jeg maa udtale den Mening, at permanente Sundhedskommissioner paa mange Steder ikke blot vil være uden Nytte, men den Omstændighed, at man maa slæbe paa dem til ingen Nytte, kan svække Troen paa deres Hensigtsmæssighed, naar de virkelig tiltrænges; for at en Autoritet skal kunne virke med Kraft, er det nødvendigt, at

man har Tro paa dens Nytte og Nødvendighed, og jeg mener, at under ekstraordinære Omstændigheder, hvor der maatte vise sig store Aarsager til en vordende Sygdom, der kan Sundhedskommissionerne være paa sin Plads, men under almindelige Forholde og paa Steder, hvor Sundhedstilstanden er tilfredsstillende, maa jeg vedblive min tidligere udtalte Mening, at de snarere kunne gjøre Skade end Gavn. Man seer af § 11, at Sundhedskommissionen ikke har nogen Autoritet, men at der udtræves Kongelig Resolution for de Foranstaltninger, den tilsigter at gennemføre; nu kan man vel ikke tænke, at der erholdes Resolution for, hvor ofte Vinduer skulle aabnes eller dæklige. Overhovedet troer jeg, at man ikke vil hjælpe sig langt med de Bestemmelser, man nu har, og jeg kan, efter den Mening, jeg har tilladt mig at udtale om Sundhedskommissioners Nødvendighed paa Landet i Almindelighed, ikke være saa villig til at indgaae paa, at en Bestemmelse, som den af Holtan foreslaaede, blev optaget i Loven. Man kan især vistnok paa mange andre Maader virke i samme Retning, som den, man her tilsigter; det er saaledes i den senere Tid bleven paalagt samtlige Læger at afsjæve Indberetning om Sundhedstilstanden i sine Distrikter og om de almindelige Aarsager til de forekommende Sygdomme; det er en velgjørende Foranstaltning, og naar man kunde tænke sig, at der blev udgivet Skrifter, som behandlede denne Materie, saa vilde det være en ganske anden hensigtsmæssig Maade at virke paa, end at lægge en Nødvendighed i Sundhedskommissionens Haand, som i Regelen ikke vil udrette Noget.

**Rektor Holmboe:** Man er i denne Sag udfat for Misforstaaelse paa mange Kanter; naar man har sagt, at man ikke kan faae Resolution for, hvor ofte Vinduer skal aabnes, saa er der Jagen, som har tænkt derpaa. Der er i § 11 givet et Blik om de Gjenstande, Sundhedskommissionen skal have for Øie, men jeg troer, at de gerne kunde have været borte, idet jeg antager, at Kommissionen vilde være opmærksomme derpaa alligevel; det er kun, naar Kommissionens Foranstaltning foranlediger Udgifter for Kommunen, at den udfordrer Resolution, men ingenlunde til enhver Foranstaltning, som ikke er forbunden med nogen Udgift. Jøvrigt antager jeg, at det maatte være en kun lidet begavet Læge, som var Formand i Kommissionen, naar han ikke skulde kunne øve stor Indflydelse paa Kommissionens Medlemmer i at vække Opmærksomheden for Risikoen, som man ikke havde lagt Mærke til, fordi de havde været almindelig herskende i Bygden, og havde han først vundet Kommissionens Medlemmer for sin Anskuelse, vil det være en Propaganda til at virke videre i en større Kred. Naar man har meent, at det skulde være hensigtsmæssigt at foranstalte Skrifter udgivne om denne Materie, saa har jo Kirkedepartementet holdt paa at udgive saadanne Skrifter, men de ere kun blevne lidet læste, thi det forholder sig med dæklige Skrifter saa, at man først maa have erkjendt Trangen til en Forbedring, hvis Skrifterne skulde virke; det vil

virke ganske anderledes, at disse Sager blive gjort til Gjenstand for Dreeriet af Røgden's fornuftigste og meest agtede Mand, og om det skulde skee et Par Gange om Aaret, thi hvorigere kan man vel ikke antage, at disse Møder i Almindelighed vilde blive holdte, skulde det da være saa overmaade besværligt?

**Schwartz:** Enten maa jeg misforstaae Loven, eller ogsaa maa Hr. Lybgaard gjøre det, naar han siger, at Sundhedskommissionerne skulde tabe i deres Autoritet til at faae deres Forskrifter gjenneførte, men denne Frygt er vistnok aldeles ugrundet; Hr. Lybgaard siger, at Sundhedskommissionen ikke kan fatte nogen Beslutning, uden at den maa gaae igjennem vedkommende Formandskab og erbrerres Resolution for den, og at man ikke kan antage, at der vil erholdes Resolution for, hvor ofte der skal lufies og destille, men det er heller ikke for saadanne Tilfælde, at Resolutionen skal erbrerres; jeg har opfattet Loven saaledes, at, naar man taler om almindelige Foranstaltninger, til hvis Guldighed der skal erbrerres Resolution, saa gjælder det Forskrifter, som ere af en større Betudning og strækker sig til en videre Stræde, f. Ex., naar man vil optrække almindelige Regler angaaende Bygningsevæsenet, Husens Indretning, en eller anden Besdrifts Tilladelighed, medens jeg ikke troer, at Kommissionen behøver nogen Approbation paa de Forskrifter, som ligaa dens daglige Gjøren og Læden nærmere og indskrænke sig til mere nærliggende Sanitetsforholde, og jeg troer, at jeg i denne Opfattelse af Loven har Medhold i dens § 26; jeg sees ikke Andet, end at Loven er klar og bestemt nok i dette Tilfælde, og at Sundhedskommissionen ikke savner Autoritet i Loven; hvis det skulde briste den paa Autoritet, maa det være Kommissionens egen Skyld. Videre skal jeg ikke indlade mig paa Debatten; jeg maa gjøre den samme Anvendelse af Hr. Møstiges Ytringer, som Hr. Smith-Petersen har gjort, thi naar intet Møde er blevet afholdt siden 1857, saa har det ikke været noget stort Bryderi; at Forholdene ere saa gode i et enkelt Distrikt, glæder mig at høre, men det forekommer mig, at det oplyste Faktum ikke taler til synderlig Fordeel for vedkommende Distriktslæge, det forekommer mig besværligt, at han kan have gjenneført et heelt Distrikt uden at have fundet Noget, der kunde onskes foranstaltet i sanitær Henseende.

**Lybgaard:** Hvorledes Loven skal forståes har der været forskjellige Meninger om; jeg har simpelthen læst § 11, som angiver de Gjenstande, paa hvilke Sundhedskommissionen skal have sin Opmærksomhed henvendt; men deraf vil vistnok kun komme meget lidt. Jeg troer, man har gjort en urigtig Anvendelse af Hr. Møstiges Ytringer; skulde et lignende Forhold vise sig i de fleste af vore 400 Præstegjeld, maatte man vel sige, at Regelen var, at Sundhedskommissioner paa Landet ikke vare nødvendige, og jeg troer ogsaa, at Erfaring vil vise, at de, idetmindste for de større Distrikter, vilde findes mindre fornødne. Den Bebrudelse, som Hr. Schwartz har gjort en Røge, som kunde reise igjennem

et Distrikt uden at finde det fornødent at bringe foretagne Foranstaltninger paa Bane, vilde være mindre vel anbragt, den praktiske Mand veed, at naar man har den almindelige Mand's Tærke og Kereset mod sig, har det sin Uanselighed at bringe Forandring deri, og der udfordres flere Aarsager, naar man skal kunne gjøre sig Haab om, at Foranstaltninger i den Retning virkelig skal kunne faae noget Godt.

**Møstige:** Jeg kan ikke have Noget imod, at Hr. Schwartz søger saa meget som muligt at svække, hvad jeg har anført, men det har faaet mine Tølelser, at han har udtalt sig mindre forbeholdstomt om vedkommende Embedsmand, jeg troer det er en ligesaa hæderlig og dygtig Mand, som han er udsjær i Udørelsen af sit Embede.

**Schwartz:** Jeg er ikke den, som vil drage Personligheder ind under Debatten, og jeg skal afholde mig derfra, om ogsaa enkelte Ytringer kunde synes at give mig nogen Opfordring dertil.

**Sorensskriver Strøm:** Der er bleven indvendt mod Loven, at det skulde være en saa særdeles Ulempe, at Drdsereren maa give vedkommende Læge Underretning om Afholdelsen af Representantmøder, men denne Ulempe kan dog ikke være saa synderlig stor, han maa jo give Røgden Underretning, og han først skal gjøre en Anmeldelse, kan det dog ikke være nogen saa besværlig Sag at gjøre denne anden med.

**Møstige:** Antager Sorensskriver Strøm, at denne Regel bliver anvendt i de fleste Tilfælde?

**Sorensskriver Strøm:** I de Distrikter, hvor jeg har levet og virket, er man isagttaget den; Anmeldelsen for Røgden er bestemt ved Lov, og den er bleven befulgt.

**Bergsgaard:** Det kan være vigtige Sager, der skulde behandles, saa det kunde være til Skade, om man vilde opbolde sig efter Røgden, det hender derfor ikke saa sjældent, at Møder afholdes, uden at Røgden er givet Underretning.

**Sorensskriver Strøm:** I dette Tilfælde maatte Folgen være, at de fattede Beslutninger vilde kunne erklæres ugyldige.

**Præsidenten:** Jeg vil holde mig til Odelsthingets Beslutning. Det vil sees, at Hensigten med Oprettelsen af disse Sundhedskommissioner er at vække Opmærksomheden for de sanitære Forhold, og man kan ikke konsekvent lade det heres paa enkelt Mand's eller et enkelt Formandskabs Anskuelse om disse Forhold, man vilde derved handle mod Lovens Hensigt. Naar man har anført, at det er et stort Apparat, som sættes i Bevægelse, og at man ved at indrette dette Apparat i rolige Tider vil svække dets Betudning, naar det meest tiltrængtes, saa kan jeg gjerne indrømme, at Forholdene ere forskjellige paa de forskjellige Steder, og at der kan være Distrikter, hvor saadanne Sundhedskommissioner maa sees kunne synes mindre nødvendige, men vi maae vistnok ogsaa erkjende, at der i ethvert Distrikt altid vil være Noget at foretage, de forskjellige Embedsmand vilde altid have Et og Andet at udrette, om det just ikke er store Epidemier forhaanden, vil

der dog ganske vist være Mangler i hygieinisk Henseende, som det maa være ønskeligt at faae afhjulpede, og det er ogsaa Grundtanken med denne Foranstaltning, at man skal søge at forekomme disse skrækkelige Epidemier, som vi ikke saa sjelden ere udsatte for, ved at have Dymærksfombeden benvendt paa alle de Ting, som kunne frembyde og vedligeholde deslige Epidemier. Grunden til, at disse Epidemier, som i den senere Tid vare hjemført os, have hæret saa voldsomt, er just, at man ikke ved nogen foregaaende Foranstaltning har søgt at forebygge, at disse Sygdommes Virkninger blive for store. Her i Byen har man en Stadsfuldmægtig og en Politimester, som skulle have sin Dymærksfombed benvendt paa Alt, hvad der kan fremkalde Sygdomme eller give dem Næring, og man skalde derfor træde, at Christiania ikke funde frembyde noget saa særdeles Fokus for de større Sygdomme; men naar Kolera er udbrudt, har man gennemrodet enhver Krog, og saa har man fundet Fokus for Sygdommen, imen har fundet flere Familier boende sammen i trange, mørke og fugtige Rum, ja man har fundet Fokk boende ovenover Gjøbelsdynger; det er gjerne paa saadanne Steder, at Sygdommen er brudt ud og har rafet værst; havde man sin Dymærksfombed benvendt paa disse, vilde saadanne ondartede Sygdomme ikke saa let kunne styrte over Fokk uden nogen Forberedelse. England er det Land, hvor man er gaaet videst i denne Henseende, der er den Erfkjendelse, navnlig siden man har været hjemført af Kolera, trængt iagttagem, at det ikke gaaer an at lade alle de ældre Forhold blive bestaaende, men at man skidig maa have sin Dymærksfombed benvendt paa Alt, hvad der kan frembyde Virkningerne af denne og lignende Menneffshedens Svøber; det har bevirket, at man har faaet en Akt, hvoraf Grundtridene til denne Lov ere hentede; jeg mener, at vi har fuld Fjæie til at følge dette Lands Egempeel i denne som i saamange andre Henseender; men skal man have den fulde Nytte af denne Foranstaltning, maae vi generalisere den og ikke lade det berøe paa en enkelt Mand eller Kommunes Forgoedbestjendende, men den skal komme istand eller ikke, det er Hovedsagen. Forfaardt man har søgt, at der gives Steder, hvor Sundhedskommissionerne ikke vilde have stert at gjere, og hvor de, som en Følge deraf, vilde være udsatte for at sygne hen, saa troer jeg ikke iunderlig derpaa, der vil altid være Noget at gjere; det er en vigtig Sag, at man har et Apparat færdig, som man kan gjere Brug af, naar det tiltrænges, og det vil være en Støtte for Lægen. Jeg kan ikke forstaae Lvsgaard, naar han har indvendt med Loven, at det maa være Formandskabernes egen Virksomhed, som skulle fremkalde Kommissionerne; thi det er jo Hensigten med denne Lov, og jeg skjæner ikke rettere, end at alt det er iagttaget, som Lvsgaard fordrer; man vil sege at virke paa Kommissionens Medlemmer og vække hos dem Sandfen for, hvad der kan bidrage til en Frembetring af de Forhold, og de vilde da udbræde den videre, Enhver i sin Kreds; de Mangler,

som kunde forefindes i enkelte Fjuse eller hos enkelte Familier, vilde ikke være Gjenstand for Tvangsforbholdsregler, de maae søges afhjulpede ved at Lægen og de andre mere oplyste Mænd søge at indvirke paa Vedkommende ad Overbeviidningens Bei, men ved Siden heraf gaaer Tvangsforbholdsregler, som tilfjæie videre og mere almindelige Foranstaltninger; man maae ikke forstaae det saaledes, at Alt, hvad der foretages af Sundhedskommissionen, vil iverksettes ved Træng; flere af de Ting, der ombandles i § 11, vilde saaledes ikke søges iverksette ved Træng. Jeg troer det vil være et Brud paa det Princip, som gaaer igjennem Loven, om man vil gaae ind paa Postens Forslag.

Lvsgaard: Skjønt jeg tidligere har erklæret, at jeg ikke holder videre paa mit Forslag, troer jeg dog at burde vedblive det, da flere have ytret at ville stemme for det.

Lvsgaard: Naar jeg ytrede Tvivl om, at Sundhedskommissionerne vilde kunne udrette noget Særdeles, uden at der ere mere almindelig virkende Aarsager, som kunde synes at paafræve en saadan Foranstaltning, saa var det ikke min Mening, at dertil just skulde udbræves Epidemier, men naar Lægen kunde paaafise almindelige Forhold, som maatte antages skadelige for Sundheden, troede jeg, at Sundhedskommissioner burde oprettes, men uden at saadanne Omstændigheder kunne paaafise, antager jeg ikke Sundhedskommissionerne vilde kunne udrette Noget. Man maa vel gaae ud fra, at Sundhedskommissionerne vilde blive sammensatte af Bygdens bedre og mere oplyste Mænd; og ligesom Lægen i Almindelighed og paa sine Reiser vil have Anledning til at benvende Dymærksfombeden paa de forskjellige Ting, som kunne være Aarsag til Sygdomme, og være skadelig for det menneskelige Legeme, saaledes vilde vel ogsaa disse Mænd gjere det samme, naar Leiligheden dertil frembyder sig, men det giver ikke deres Foreftillinger nogen større Vægt, at de ere Medlemmer af en Sundhedskommission. I England, hvor man jo veed, at der findes saunter en stor Mængde Menneffer, sernemmelig i Fabrikdistrikterne, der kan vistnok en saadan Foranstaltning være nødvendig, ligesom jeg ogsaa anseer Sundhedskommissioner i Byerne baade hensigtsmæssige og nyttige.

Schwartz: Store bestemte Aarsager til en mindre god hygieinisk Tilstand lader sig ikke altid paaafise, men det er just disse mindre Aarsager, som byer for sig yder sit Bidrag til en mindre god Sundhedsstilstand, som man skal bære sin Dymærksfombed benvendt paa og søge hævde.

Lvsgaard: Jeg kan ikke træde, at Sundhedskommissionerne vilde mægte disse smaae Omstændigheder, Sundhedskommissionerne vilde ikke kunne forme maae Fokk til at afslægge deres Vaner i Smaating, men praktiske Erfaring taler derimod. Der findes jo forsværet Fokk i Byaden, f. Ex. Skolelærerne, som man maae træde ikke vilde unlade at gjere opmærksom paa saadanne Uvaner og Forkærbheder i det daglige Levets, som kunne antages at virke skadeligt.

**Præsidenten:** Sagen ſtiller ſig anderledes, naar man har en Kommisſion, hvis Hverv det er at have Opmærksomheden bevendt paa et viſt Maal, end naar den blotte Rundfab er tilſtede, at Bedkommende har nogen ſerregen Dyſforbring til at ſøge at bane den Indgang hos Andre ved Paavirkning af deres Overbeviſning; man fornegeter det Princip, ſom Loven er bygget paa, naar man gaaer ud fra en ſaadan Anſkuelse, ſom den, Lyſgaard er gaaen ud fra, at enkelte private Mænd ſkulde kunne udrette det ſamme ſom Sundhedskommisſionen.

**Lyſgaard:** Præsidenten udſtrækker mine Ytringer længere, end jeg troer de gav Anledning til; det var blot, hvor der handlede om Smaaating, at jeg ſagde, at Sundhedskommisſionerne vilde tage ſig ſaa ivrigt af ſit Kald, at de, ſelv i en By, vilde opſøge enhver Kro for at ſee, om Reenligheden bliver overholdt.

**Præsidenten:** Det er dog Meningen af Loven. Ved Voteringen blev Holtans Forſlag forkaſtet mod 8 Stemmer.

## § 9.

I de Diſtrikter, hvori Sundhedskommisſioner iſølge Loven af 5te Auguſt 1857 allerede ere indrettede, overtage diſſe tillige Sundhedskommisſionernes almindelige Hverv overeensſtemmende med nærværende Lov.

**Paus:** Det forekommer mig, at Ordet: „almindelige“ er mindre rigtigt og burde vel helſt være udeladt.

**Sæther:** Det ſigter vel til, at efter den tidligere Lov vare Sundhedskommisſionerne oprettede med ſpecielt Henſyn til den ſygdalſſe Sygdom, medens Sundhedskommisſionerne efter denne Lov, ſkulde have ſin Opmærksomhed bevendt paa Alt, hvad der kan fremkalde Sygdom almindelig.

**Præsidenten:** Jeg kan indrømme, at dette Ord gjerne kunde have været borte, men jeg kan paa den anden Side heller ikke ſjonne, at det virker forſtyrende paa Meningen.

## § 10.

Møder i Sundhedskommisſionerne paa Landet, i hvis Forhandlinger ogſaa vedkommende Foged har Ret til, dog uden Stemmeret, at deeltage, afholdes ſaavidt muligt paa ſamme Dag og ſamme Sted, hvorpaa Kommunerepræſentationen ſammentræder. Det paaligger derfor Formandſkabets Ordfører at meddele Sundhedskommisſionens Ordfører betimelig Underretning om ethvert Repræſentantmødes Berammelse. Amtmanden kan iøvrigt igjennem Ordføreren erholde Møde berammet, naar han finder det fornuødent.

**Mosſige:** Der er allerede tidligere bleven gjort opmærksom paa, at man har ſøgt at holde Politiet udenfor denne Lov, men af denne ſ ſeer man, at Fogden har Ret til at deeltage i diſſe Forſamlinger, og det kan maafſtee for en Deel være begrundet, naar man ſeer hen til § 5, iſølge hvilken der paaligger Politiet viſſe Pligter, men er denne Ret begrundet for Fogdens Bedkommende, forekommer det mig, at Lensmanden burde ſættes i ſamme Stilling; jeg antager, at paa Landet vil

Lensmanden ſaae Udſtilligt at beſtille paa Grund af denne Lov. Jeg veed nok, at man ialmindeligbed ikke vil negte Lensmanden Afgang til Kommisſionens Møde, men jeg vil ikke, at han ſkal betragte det ſom en Naade, at han ſaaer deeltage i diſſe Forhandlinger, og jeg vil derfor foreſlaae, at der efter „Foged“ tilføies „og Lensmand“. Hvad angaaer andet Punktum, har jeg allerede før udbævet, at denne Beſtemmelse kan forvolde Formandſkabets Ordfører ſtort Bryderi, jeg troede, at man muligens kunde lade det hele Punktum gaae ud. Det beider videre i tredje Punktum „Ordføreren“, men om her menes Formandſkabets Ordfører eller Sundhedskommisſionens Ordfører er ikke ganſke klart; naar man vilde drifte ſig til at ſlette andet Punktum ud, vilde tredje Punktum kunde affattes ſaaledes: „Amtmanden kan igjennem Sundhedskommisſionens Ordfører erholde Møde berammet o. ſ. v.“, derved vilde jeg finde mig tilfredsſtillet; jeg vil imidlertid ikke have dette betragtet ſom noget Forſlag, førend jeg har hørt Andre udtale ſig derom.

**Thorne:** Jeg vil ſtemme for Mosſiges Forſlag, det er i Konſequentſe med Beſtemmelsen om Fogden, thi Lensmanden er Fogdens Repræſentant i Soquet. Hvad Udelatelsen af andet Punktum angaaer, kan det vel ikke have nogen Betænkelighed, og jeg vil ogſaa ſtemme derfor, hvis der bliver fremſat et Forſlag.

**Præsidenten:** Jeg har ikke noget imod at gaae ind paa det første Forſlag; det kan være henſigtsmæſſigt, at Lensmanden ſtedes Afgang til Sundhedskommisſionens Forhandlinger; derimod kan jeg ikke være enig i det antvode Forſlag, at 2den Paſkus ſkal udgaae, thi jeg mener, at ſtaaer ikke denne Regel, kan det lede til Forøggele af Uelligheden for de øvrige Kommisſionens Medlemmer.

(Fortsættes.)

Færdig fra Trykkeriet d. 5te Juni Kl. 8 Efterm.

Christiania.

Trykt og forlagt af G. J. Jensen.

# Storthingstidende.

1860.

Forhandlinger i Lagtinget.

N<sup>o</sup> 65.

Møde den 27de April.

Præsident: U. A. Møghfeldt.

(Fortsættelse.)

**Sæther:** Med Hensyn til det første Forslag har jeg Betæneligheder ved paa denne Maade at forsøge Lensmandens Forretninger og Pligter, som allerede kan være mange nok; selv om Bestemmelsen er tilladende, kunde det dog blive anset som en Forsømmelse, om han undlod at indfinde sig i Møderne. Med Hensyn til Berammelsen har jeg tænkt mig, at Sagen vilde gaae saaledes til, at Formandskabets Ordfører underretter Sundhedskommissionens Ordfører om, at til den og den Tid vil blive afholdt et Repræsentantmøde, hvorefter det da beroer paa Lægen, om han finder det fornødent til samme Tid at afholde et Sundhedskommissionensmøde; at man har sat Repræsentantmøde, er fordi man ansaa det ønskeligt, at der var saa Mange som muligt tilstede, for at de kunde nyde godt af Lægens Betæneligheder; det vil vel kun være under ekstraordinære Omstændigheder, som f. Ex. under en udbrudt Sygdom, at Lægen vil beramme særskilt Sundhedskommissionensmøde.

**Bergsager:** Det Væsentlige er, at Ordføreren i Sundhedskommissionen kan faae Anledning til at forhandle sammen med Repræsentanterne, og det troede jeg kunde opnaaes ved, at man indtog en saadan Bestemmelse:

„Ordføreren i Sundhedskommissionen kan gjennem Formandskabets Ordfører erholde berammet Møde i Sundhedskommissionen afholdt i Foræning med Repræsentantmøde, naar det maatte ansees hensigtsmæssigt“.

**Sorenskriver Strøm:** Jeg mener, at dette Forslag vil foranledige langt mere Skrivers end Bestemmelsen i Odelsthingets Beslutning; jeg kan ikke troe, at Forslaget vil være stiftet til at opnaae det Viemed, som Hr. Bergsager har dermed, nemlig at forstaae Formandskabets Ordfører nogen Lettelse.

**Bergsager:** Det maa dog være ganske klart, at det vil blive Tilfældet, thi efter mit Forslag kan det heide, at Ordføreren kun kommer til at skrive en enkelt Gang, medens han efter Odelsthingets Beslutning vil være nødt til at skrive hver Gang der skal afholdes Repræsentantmøde.

**Præsidenten:** Det er Lovens Tanke, at man skal have saa liden Uvillighed som muligt af Sundhedskommissionens Møde, men det vil ikke blive Tilfældet efter Bergsagers Forslag, thi der er efter det Intet i veien for, at Sundhedskommissionens Ord-

fører kan beramme Møde afholdt til en anden Tid end det ordinære Repræsentantmøde.

**Bergsager:** Naar Lægen finder, at der er noget at forhandle, vil Repræsentantskabet vistnok finde sig i at afgive Møde.

**Paus:** Bergsagers Hensigt med sit Forslag er, at faae hævet den Pligt, der efter Loven paahviler Formandskabets Ordfører, at underrette Sundhedskommissionens Ordfører om, hver Gang et Repræsentantmøde skal afholdes, hvorimod han vil, at Ordføreren i Sundhedskommissionen skal henvende sig til Formandskabets Ordfører, naar han har noget at forhandle, for at et Repræsentantmøde til den Ende kan blive afholdt.

**Natvig:** Hidtil har Lagtinget ikke gjort nogen Anmærkning til Loven, og det er en Grund for mig til ikke at gaae ind paa Møssiges Forslag, thi jeg skulde ikke ansee det hensigtsmæssigt, at Loven for den Sags Skuld tilbageendes til Odelsthinget. Møssige erklærede selv, at han antog, at Lensmanden vilde faae Afgang til Forhandlingerne, selv om ikke denne Bestemmelse indtages i Loven, og det antager jeg ogsaa. Hvad Bergsagers Forslag angaaer, vil det blot forvalte Sagen.

**Møssige:** Jeg sagde nok, at jeg troede, at Lensmanden fik komme ind i disse Foræmlinger, men det kunde hende, at han snart kom ud igjen, naar han blandede sig i Diskussionerne paa en Maade, som ikke smagte Bedkommende, og det var for at forebygge dette, at jeg troede, at Loven burde have en Bestemmelse om, at Lensmanden var berettiget til at deeltage i disse Møder.

**Sorenskriver Strøm:** Naar Bergsager holder saa stærkt paa, at man ikke bør bebyrde Formandskabets Ordfører med Meddelelsen af denne Underretning til Sundhedskommissionens Ordfører, saa kan det ikke være det Smule Skrivers, han nærmest har for Die, men det maa være Brevets Uffendelse til Posten, men han er jo allerede nu efter Formandskabsloven pligtig til at sende Fogden saadan Underretning, og da kan det dog ikke være noget synderligt Bryderi, at Budet tager et Brev mere med, og tilføjer til den Pligt at give Fogden Meddelelse, vil han vel ogsaa tilføjes den Pligt at give Sundhedskommissionens Ordfører Underretning.

**Præsidenten:** Sagen vil vel i Almindelighed ordnes saaledes, at Formandskabets Ordfører og Sundhedskommissionens Ordfører vilde konferere med hinanden om den beleiligste Tid for et Mødes Afholdelse, og saa vil videre Underretning ikke gjøres fornøden.

**Bergsager:** Naar Præsidenten antager, at man kan indrette sig paa denne Maade, kan jeg gjerne frasælde mit Forslag.

**Mossige:** Jeg vil kun bemærke, at, forsaavidt der ikke maatte vedtages andre Anmærkninger til Loven, vil jeg ikke, at den skal tilbagesendes for mit Forslags Skyld, om det maatte bifalbes; men jeg vil i saa Fald, at det skal betragtes, som om det ikke var fremsat.

Da den realementsmæssige Tid var udløben, blev Sagens videre Fortsættelse opsat til næste Møde.

Præsidenten refererede dernæst:

Odelstingets Beslutning til Lov indeholdende Bestemmelser om Kommunestaternes Udlikning i Finnmarkens Landdistrikt.

(Udlagt til Foretagelse i et senere Møde.)

Mødet hævet.

Møde den 27de April.

Præsident: U. A. Møysfeldt.

Dagsorden:

Fortsat Behandling af Odelstingets Beslutning til Lov om Sundhedskommissioner m. V.

**Mossige:** Det maa være mig tilladt fremdeles at henlede Opmærksomheden paa § 10, som jeg ved nærmere Granfsning ikke har fundet mig tilfredsstillt ved; man vil see, at man har søgt at ordne Sagen saaledes, at Sundhedskommissionernes Møde skulde holdes paa samme Tid som Repræsentantskabets, men dette troer jeg ikke er hensigtsmæssigt, jeg troer, at Berammelsen af Møders Afholdelse bør udgaae fra Ordføreren i Sundhedskommissionen, jeg har tænkt mig, at, naar Løgen rejste ud, vilde han afholde flere Møder paa samme Rejse, men naar han skulde være afhængig af Formandskabets Ordfører, vilde han kunne komme til at maatte gjøre flere Rejser. Jeg antager ikke, at disse Møder ville blive saa særdeles hyppige, og naar Løgen har erklæret, at han vil indfinde sig til en bestemt Tid, vil Formandskabets Ordfører kunne bestemme, hvorvidt ogsaa andre Sager maatte blive at foretage i det samme Møde. Jeg vil foreslaae en Omredaktion af den hele §, hvorefter den skulde komme til at lyde saaledes: „Møder i Sundhedskommissionerne paa Landet, i hvis Forhandlinger ogsaa vedkommende Føged og Lensmand har Ret til, dog uden Stemmeret, at deltage, afholdes efter Ordføreren's Berammelse paa det Sted, hvor Kommunebestyrelsen sædvanligviis holder sine Møder, og hvorom Formandskabets Ordfører betimelig underrettes. Amtmanden har o. s. v.“ Derved vil man undgaae den i mange Tilfælde intetfæende Underretning om Repræsentantmødernes Afholdelse, som det, efter Sen, paaligger Formandskabets Ordfører at meddele. Den Antydning, som Præsidenten igaar gjorde, at begge Ordførere kunde kon-

ferere med hinanden om den beleiligste Tid for Mødets Afholdelse, har ikke Medhold i Loven.

**Sørensen:** Jeg vil gjøre opmærksom paa, at i Loven af 5te August 1857 findes ikke den Bestemmelse, som her er indtaget i anden Passus, og da denne Lov staaer uantastet af den nærværende, forekommer det mig, at der vil opstaae en Strid mellem disse Bestemmelser.

**Mossige:** Den ældre Lov angaaer kun de Egne, hvor den spædskte Evgdom hersker, medens denne Lov bliver almindelig for det hele Land.

**Smith-Petersen:** Jeg kan nok indrømme, at disse Anmeldelser om Repræsentantmøderne ofte kunne blive intetfæende, men det er Mening, at Løgen skal indfinde sig ved Repræsentantmøderne, naar han har noget at forhandle, fordi man har saalidet som muligt villet volde disse Renneffer Bryderi, hvergang det ajaldt at søge at indvirke paa deres Overbeviisning, saa jeg troer, at den Maade, hvorpaa Sagen er ordnet efter Loven, er den bedste; det er som sagt nok muligt, at disse Breve ofte kunne blive intetfæende, men saa er da heller ikke Besværet med deres Affattelse saa særdeles stor. Jeg havde tænkt, at det maatte kunde lade sig gjøre at laae lidt af paa denne Anmeldelsespligt, men man har vistnok ikke godt for at gjøre det, naar man seer, som det her er bleven oplyst, at Anmeldelser, som ere bestemte ved Lov og skulle være bindende, paa sine Steder blive forsømte.

**Lie:** Jeg kan ikke komme bort fra den Tanke, at der ved Lovens Bestemmelse vil forvoles Ordførerne adskilligt Bryderi, thi vistnok ville disse Anmeldelser nogetsaaner være ligegyldige, men de ville som oftest gaae hver sin Vej. Man maa vel i Regelen underrette Føgeden om Repræsentantmøderne, thi jeg kan ikke troe Andet, end at, naar man ikke vilde være streng, maatte de Beslutninger kunne erklæres ugyldige, som vare fattede i et Repræsentantmøde, hvorom Føgeden ikke var given Underretning. Den Tanke, som Præsidenten udtalte igaar, tiltalte mig meget, da Ordføreren vilde erholde nogen Lettelse ved at Sagen kunde ordnes paa den Maade. Man maa lægge Mærke til, at Ordførerne have ikke ganske ubetydeligt Bryderi, naar de, som Tilhælder er i vort Amt, skulle give Amtmanden 2 Afskreiter af ethvert Mødes Forhandlinger. Ordføreren vil en af de vigtigere Poster i Kommunen, den er derhos en brødbles Bestilling, man man derfor vogte sig for at gjøre disse Poster altfor bekværlige, for at ikke de bedste Mænd i Kommunen skulde søge at unddrage sig dem.

**Bergsager:** Grunden, hvorfor man har afvejet fra den generelle Bestemmelse i Loven af 1857, er at man har villet spare Kommunebestyrelserne for Bryderi, men naar det nu er oplyst, at det ikke vil blive Tilfældet, kan der ikke være noget iverien for at fatte Bestemmelsen som i Loven af 1857 eller efter Mossiges Forslag; dersom man her sætter en anden Bestemmelse, vil der blive en forskjellig Fremgangsmaade paa de forskjellige Steder, og det vil ikke være konsekvent.



**Præsidenten:** Jeg skulde troe, at der ikke vil være meget tabt ved at man former Lovens faaledes som er bleven foreslaaget, og undgaaer det Tillæg, som har vaart foreslaaget; dette Tillæg findes ikke i Loven af 5te August 1857. Jeg kan som Medlem af den Kommission, der oprindelig har udarbejdet det Lovforslag, som ligger til Grund for Loven, oplyse, at Bestemmelsen er foranlediget af de Distrikter, som have andraget om, at Sundhedskommissioner maatte blive oprettede; man blev gjort opmærksom paa, at det vilde være hensigtsmæssigt, at Underretning om Kommunerepræsentationens Møde meddelees Lægen, for at han kunde have Anledning til at kombinere Sundhedskommissionens Møde med det almindelige Repræsentantsmøde; men bestræbtes det, at det vil medføre altsor stort Besvær for Ordføreren, vil jeg for mit Vedkommende ikke holde paa Bestemmelsen; kan man, efter Omstændighederne, hjælpe sig med Bestemmelsen i Loven af 1857 i de Egne, hvor den spædalske Sygdom finder Sted, vil Jæren vel ikke være saa stor, om man ikke ved Lovens bestemmer, at Lægen skal have Adgang til at benytte de almindelige Repræsentantsmøder. Det er jo sandt, at der ikke vil blive Anledning til at benytte Sundhedskommissionerne saa ofte paa Landet som i Byerne, og Lægen vil vel sørge for, at Møderne saavidt muligt blive kombinerede. Hvis det skulde blive Tilfældet, at denne Bestemmelse kunde bewirke, at Loven vilde vække Uvillie, vil jeg saameget mindre holde paa den, jeg troer, at Loven er beregnet paa en Smødekommun af Distrikterne selv, og Alt, hvad man kan gjøre for at hindre, at Loven modtages med mindre Bevillie, gaaer jeg gjerne ind paa. Det er oplyst, at Bestemmelsen medfører større Bryderi, en Djeq havde foreslået mig; jeg troer, at man maaskee kunde hjælpe paa Sagen ved at ubelade Den Passus.

**Nathig:** Jeg vil erklære mig enig med Præsidenten i, at der ikke kan være nogen synderlig Fare ved at gaae ind paa Hr. Mossiges Forslag, og der kunde være saameget mere Opfordring der til, hvis man kunde have Haab om, at Loven isaafald vilde modtages med mere Bevillie, end ellers vilde blive Tilfældet, men jeg kan ikke komme bort fra, at Bestemmelsen er bedst, saaledes som den foreligger. Jeg gaaer ud fra, at man ikke kan vente Alt, blot af Lægen, thi i saa Fald veed jeg ikke, hvad man skal med det store Apparat; antager jeg nu, at de øvrige Medlemmer af Sundhedskommissionen ligesaa vel som Ordføreren skulde være virksomme i sin Dømt, saa synes jeg, at de ofte maatte kunde have Anledning til at foredrage Et eller Andet; gaaer man derimod ud fra, at de øvrige Medlemmer skulde være u virksomme, indtil Lægen kommer, saa kunde det maaskee være rigtigere at ordne Sagen saaledes som er foreslaaget af Hr. Mossige, men en saadan Forudsaetning, kan jeg ikke gaae ind paa. At det skulde blive saa stort Besvær for Formandskabets Ordfører, kan jeg dog ikke troe, den Smule Brydrikeri kan dog ikke have saa særdeles meget paa sig.

**Sæther:** Jeg er tilbøielig til at stemme for Hr. Mossiges Forslag; jeg lægger ikke saa megen Vægt paa Brydrikeri, det er kun af underordnet Betydning, men der er en anden Grund for mig til at stemme for Forslaget, og det er, at jeg troer, at Hensigten med Sundhedskommissionens Møde vil raammes bedre ved, at det er Ordføreren i Sundhedskommissionen, som berammer Mødets Afholdelse. Naar Formandskabets Ordfører blot har at underrette Distriktslægen om hvergang et Repræsentantsmøde skal afholdes, saa vil han ved Berømmelsen af Møderne tage Hensyn til, at saamange Sager som muligt kunne behandles paa een Dag for at undgaae, at der holdes flere Møder, end høist nødvendigt; men træffer det sig da, at Lægen indfinder sig og ønsker et Møde i Sundhedskommissionen, kunde Forhandlingerne blive saa langvarige, at Medlemmerne kunde være sløve og ligeværdige og ønske at komme bort saa snart som muligt, saa at Hensigten med Mødet ikke vilde opnaaes; veed man derimod iserveien, at et saadant Møde i Sundhedskommissionen vil blive afholdt, vil man ordne de andre Sager derefter, og forsaavidt man besværgter, at Tiden ikke vil strække til Hjemnemgaaelse af alle de Sager, der kunde være at forhandle, vil man opsætte endeel til et andet Møde. Jeg troer altsaa, at Hensigten med Sundhedskommissionens Møde bedre opnaaes, naar Ordføreren i Sundhedskommissionen er den, som berammer Mødet, end naar det skulde være Formandskabets Ordfører; man kunde maaskee, naar Formandskabets Ordfører skal give Lægen Underretning om Møderne, blive saa vant til, at der holdtes Repræsentantsmøde, uden at Lægen var tilstede, at man i Regelen gif ud fra, at Lægen ikke kom.

**Præsidenten:** Ved senere Estertanke er jeg dog kommen til den Overbeviisning, at den Kombination, som er tilsigtet ved Lovbeslutningen, er heldigere; man kan let ved at have denne Kombination komme til at forsøge Brydrikeri for de øvrige Kommissionsmedlemmer altsor meget i Forhold til den Lettelse, man muligens kunde forskaffe Formandskabets Ordfører.

**Schwartz:** Jeg kan henholde mig til hvad Præsidenten har ytret, og jeg kan for min Deel ikke gaae ind paa nogen Forandring. Hr. Sæther argumenterer for Hr. Mossiges Forslag fra et andet Udgangspunkt end de øvrige Herrer, som have sluttet sig til det; han troer det vil være mere i Sagens Interesse, at Ordføreren i Sundhedskommissionerne berammer Møderne; hvis man troer, at dette virkelig kunde medføre nogen Følge for Sagen, kunde det have Noget for sig, men jeg troer ikke, at den af Hr. Sæther ytrede Frygt har nogen Grund. Repræsentantsmøderne, mindst paa Landet, medtager sjelden saa lang Tid, at Medlemmerne ikke skulde kunne tage 1/2 eller 1 Time til at diskutere hygieeniske Forhold; det er jo heller ikke Sundhedskommissionens Ordfører formeent at sammenfalde Møde, naar han vil, men jeg troer, at man bør søge at undgaae saadanne specielle Møder, og det vil skee efter Lovbeslutningen. Jeg kan ikke indsee rettere,

end at man her gjør usodig Ophævelse over et Bryderi, som ikke er værdt at tale om; hvad her fordræs er, at Ordføreren skal meddele Lægen Underretning om Møderne, og den Underretning er en saa smuel Sag, at jeg ikke kan sjonne andet, end at der maatte en vigtig Grund til for at foretage en Forandring. Ved at gaae ind paa Hr. Mossiges Forslag vender man Forholdet om; nu er Sagen saa, at Lægen skal indrette sig efter Kommunerepræsentationens Befvemmelighed, men gaaer Hr. Mossiges Forslag igjennem, vil det Omvendte blive Tilfældet, da vil Sundhedskommissionens Ordfører beramme Mødet til den Tid, som for ham er den beletligste, og derefter maa Kommunerepræsentationen rette sig. Hele Sagen er klarlig den, at flere her tilstedeværende Medlemmer anseer det under almindelige Forholde for en usodig Gjæring, at Ordføreren skal meddele denne Underretning, men det maa dog erkjendes, at det Bryderi, som dermed er forbundet, et temmelig lidet, medens Kølgen af, at man forandrer Bestemmelsen, kunde blive, at man skaffede Formænd og Repræsentanter et reelt Bryderi, thi istæderfor at Lægen ellers skal rette sig efter Kommunerepræsentationens Befvemmelighed, saa maa nu denne indfinde sig efter Lægens Befvemmelighed, og det blot for at spare Ordføreren det Bryderi at underrette Sundhedskommissionens Ordfører om Møderne; — jeg skulde endda ikke have sagt saa meget derom, naar ikke Ordføreren alligevel maa give andre Autoriteter saadan Underretning, men han maa jo gjøre det med Fagden, og da skjønner jeg ikke, at Bryderiet kan blive noget andet end at skrive nogle Ord mere.

Rektor Holmboe: Jeg synes, at man gjør mere af denne Sag, end den er værdt, men det forekommer mig tillige, at Mossiges Forslag har meget for sig; jeg troer ikke der vil opstaae nogen Vanskelighed, naar Lægen betimelig underretter Formandskabets Ordfører, thi da vil han paa samme Tid kunne afholde Repræsentationsmøde, hvis der er Sager til Behandling deri; jeg synes Mossiges Forslag er meget vel begrundet. Jeg lægger ikke saa megen Vægt paa den Uleilighed, man har talt om, men jeg indseer, at denne Underretning ofte vil opløse sig i en blot og har Form, thi jeg kan ikke tænke mig, at der hyppigt vil blive afholdt Møde i Sundhedskommissionen. Jeg er derfor tilbøjelig til at stemme for Mossiges Forslag eller for at anden Passus gaaer ud.

Thorne: Jeg vil erklære, at jeg agter at stemme for Mossiges Forslag. Grunden, hvorfor man har bestemt, at Repræsentanterne skulle være tilstede ved Sundhedskommissionens Møder, er den, at man ønskede, at, hvad der forhandlede, skulde vinde den størst mulige Udbredelse, men det Samme vil opnaaes ved Mossiges Forslag. De paabudte Anmeldelser til Fagden opløser sig i en blot og har Form, og jeg vil spørge, om denne Anmeldelse til Fagden har hørt tilføje, at Fagden har indfundet sig i Repræsentantmøderne; jeg vil stemme for Mossiges Forslag, og hvis det ikke gaaer igjennem, for at anden Passus udgaaer.

Sundt: Fagden møder meget ofte i det Distrikt, hvor jeg er fra.

Mossige: Det vil erindres, at det ogsaa har været min Tanke, at anden Passus skulde gaae ud; jeg finder imidlertid, at der er Meget, som taler for mit Forslag; hvad der er det Hovedsageligste for mig er, at naar Lægen berammer Sammenkomsten, vil han kunne beramme flere Møder til Afholdelse paa en og samme Rejse, og derved vil Omkostninger kunne spares. Hvad jeg forøvrigt kunde have at ytre, er allerede anført af Rektor Holmboe og Thorne.

Hilsen: Denne S, seer jeg, er eenstemmigen bleven antagen af Odelsthinget, og jeg kan heller ikke andet end stemme for den uforandret. De Grunde, som Mossige har anført for sit Forslag, have ikke synderlig Vægt, jeg skal især gjøre opmærksom paa, at Lægen er den Embedsmand, som mindst af alle kan beregne sin Tid, han kan ikke Uger eller Dage isorveien være sikker paa at kunne komme tilstede til et berammelt Møde, og det kunde nok vende, at Repræsentanterne, der vare samlede efter Lægens Berømmelse, ikke til Lægen at see, thi han kan kaldes ud i Rødstilfælde, som gjør ham det umuligt at indvæjse til den Dag og Time, til hvilken Mødet er berammelt; det er Hovedgrunden for mig til ikke at gaae ind paa Mossiges Forslag.

Rjelsberg: Jeg troer, at Mossiges Forslag vil give Anledning til, at Loven paa sine Steder vil mødes med Uvillie; jeg ved af egen Erfaring, at i Sødstrifterne er det ofte vanskeligt at møde frem til Repræsentantforsamlinger, og det er vel ikke saa sjelden, at der bliver ilagt Kulst; skulde det nu staae i Distriktslægens Magt at beramme Møder udenfor de ordinære Repræsentantmøder, frygter jeg for, at en saadan Bestemmelse ikke vilde blive vel anseet.

Paus: Jeg vil ytre nogle Ord i Anledning af Odelsthingets Beslutning; den første Passus forekommer mig at være meget hensigtsmæssig, denne Kombination af Sundhedskommissionens og Repræsentantskabets Møder er truffen for saa lidet som muligt at uleilige Sundhedskommissionens Medlemmer. Da man har saa meget imod anden Passus treer jeg, at man uden Betænkelighed kan lade den gaae ud, jeg tænker, at Formandskabets Ordfører og Sundhedskommissionens Ordfører nok vilde vide at ordne denne Sag sig imellem, og det kan dog være muligt, at Bestemmelsen kan volde noget Bryderi for vedkommende Ordfører, da det ikke er sagt, at man der paa Stedet har Postgang; ved at lade anden Passus gaae ud, formoder jeg, at al den Ophævelse, man har gjort i Anledning af Bryderiet, bortfalder af sig selv. Foraaarvidt Holmboe syntes at antage, at det maatte blive Formandskabets Ordførers Sag at underrette Sundhedskommissionens Medlemmer om Mødet, maa jeg ud tale mig derimod, thi det maa blive Sundhedskommissionens Ordførers, som enhver anden Ordførers Sag at sammenkalde den Kommissions Medlemmer, som han er Ordfører for. Jeg vil tillade mig at fremsætte Forslag om, at anden Passus udgaaer.

**Sundt:** Da jeg forlangte Ordet havde Hilsen endnu ikke havt det, og det var væsentlig min Hensigt at indtale mig i samme Retning som han; han har bragt ind i Diskussionen et nyt Moment, som ikke tidligere har været berørt, nemlig at Lægen ikke kan betragtes som en anden Embedsmand, der kan see efter i sin Almanak, om han den eller den Dag har en Forretning at udføre; Møstige har tænkt sig, at Lægen kunde foretage en Rundtur i sit Distrikt, men det kan han ikke, han har ofte farlige Engdomme at behandle, især under en opstaaende Epidemii, som kan gjøre det nødvendigt, at han har et stadigt Tilsyn med sine Patienter, uden at tale om de livsfarlige Tilfælde, som ikke taale nogen Opsættelse. Paus har meent, at anden Passus burde udgaae for at lette Ordføreren for det Bryderi, som vilde være forbunden med at give Lægen den foreskrevne Underretning, men hvortil bestaaer Bryderiet? Han skal jo efter Formandskabsloven give Høgheden saadan Underretning, han maa altsaa sørge for, at en saadan Skrivelse bliver sendt til Postbuxen, og at Breddrageren da medtager 2 Breve istedetfor 1 kan dog ikke medføre saa stort Besvær. Jeg har tænkt mig, at denne Bestemmelse er indkommen i Loven for at give Lægen Anledning til, naar hans Reise faldt forbi det Sted, hvor Repræsentantsmødet holdtes, at tage ind der og ved Samtaler med Repræsentanterne søge at bane Indgang for de Forandringer, der maatte ønskes foretagne, og i det Hele søge at udbrede rigtige Anskuelser om, hvorledes man skal indrette sit Levets for at opfylde de tarveligste Fordringer, som Hensynet til Ens egen Sundhed og Sundheden i Almindelighed kræver, uden at man hver Gang skulde behøve at sammensalde et saa stort Apparat; det vil vel i Regelen være saadanne almindelige Forskrifter om, hvad der kan tjene til at befordre Sundheden, som Lægen vil sørge for, og disse kan heller ikke nofsom indtrædes vor Almæ, thi det er desværre ikke saa ganske sjelden Tilfældet, at den simple Ting at vasse sig iagttages ikke paa mange Steder. Uvsgaard meente, at der altid i Bygden vilde findes oplyste Mænd, som vilde kunne virke i denne Retning, uden at det gjordes nødvendigt, at der oprettedes Sundhedskommissioner, men Enhver veed nok, hvad det har at betyde at sige til en Rabe, som forøvrigt kan være en brav og stikkelig Mand: „Du er skidden, gaa hen og vask dig“; men naar Lægen kommer i Repræsentantsmødet, kan han, uden at fornærme Noget, bringe saadanne Ting paa Bane. Jeg vil holde mig til Odelstingets Beslutning.

**Re:** Repræsentanten fra Draumen maa ikke have noget rigtigt Begreb om Repræsentantsmøderne paa Landet, naar han synes at forudsætte, at de altid ere fortværede, de kunne ofte være fra Morgen til Aften, og da kan det være ganske rimeligt, at man, efter saadanne Møder, ikke kan have sunderlig Lust til at tage fat paa Sundhedskommissionens Anliggender.

**Matvig:** Jeg vilde gjerne, at disse Forsamlinger ikke blot skulde blive staaende paa Papiret; men

det frygter jeg for let kunde blive Tilfældet efter Møstiges Forslag. Jeg antager, at der er bleven oprettet en Sundhedskommission, saa skal Lægen bestemme Mødet, de Mænd, som ere blevene underrettede om dets Afholdelse, samtale undervejs om, hvad det vel kan være Lægen vil have bragt paa Bane, og naar nu Lægen kommer, og han maatte mødes med allehaande Betænkeligheder og Indvendinger, og der intet Resultat kommer af Mødet, gaaer man fra hverandre, og siger, naar man bliver spurgt om, hvad Hensigten med Mødet var: det var Intet; naar 2 eller 3 Møder løbe af paa denne Maade, er dermed Sundhedskommissionen tilintetgjort.

**Møstige:** Jeg vilde vistnok have tillagt den af Kjelsberg gjorte Bemærkning nogen Vægt, naar hele Repræsentantskabet skulde møde frem til et Sundhedskommissionsmøde, men da Antallet kan indskrænkes, kan jeg ikke tillægge den af ham paaregede Omstændighed nogen Vægt.

**Præsidenten:** Det maa bemærkes, at paa foregaaende Thing har man givet denne Regel, at Kommissionens Møde skal saavidt muligt holdes samtidigt med Repræsentantsmødet, med Hensyn til de vigtige Kommissioner i Anledning af den spedalste Sygdom, just for at den skulde tjene til Lettelse, og det maa altid blive af nogen Vægt. Hvad angaaer Møstiges Forretning, at hans Forslag vilde bidrage til, at man vilde spare endel Omkostninger derved, at Lægen hermedede flere Sundhedskommissionsmøder til Afholdelse under samme Reise, saa staaer Intet derom i Loven, og heller ikke i Forslaget, han kan gjøre det, om han vil, men han kan ogsaa lade det være, og hvis Lægen hermedede Møder udenfor de almindelige Repræsentantsmøder, vil Omkostningerne forages istedetfor at formindkes.

Ved Voteringen blev Møstiges Forslag forkastet mod 5 Stemmer, og ligeledes Forslaget om, at anden Passus skulde udgaae mod 5 Stemmer.

§ 11.

Sundhedskommissionerne paa Landet skulle have deres Dyrkelsesomhed henveidt paa, hvad der kan tjene til Sundhedstilstandens Fremme og Hjælpelse af de Omstændigheder, som især befordre Udvikling af Sygelighed og Udbredelse af Sygdom. Forfaa- vidt der herunder skulde opstaae Spørgsmaal om Udfærdigelse af almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen, bliver med dissefs Forandringelse af forholdene paa samme Maade, som i lignende Henseende bestemt i § 4.

**Smith-Petersen:** Jeg vil ikke negte for, at Bestemmelsen i denne § og den tilsvarende § 4 i Forbindelse med § 26, hvorefter der er overdraget Kommunebestyrelsen den ekstraordinære Myndighed at kunne give almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet, gaaer noget videre end de Analogier, som ere blevene paaberaabte, nemlig Bestemmelsen i Bygningsloven for Bergen og i Loven angaaende Stab hos Jaarene; jeg vil sige, at man her er gaaet temmelig vidt, og jeg kunde nok ønske en Forklaring over, hvad der skal forståes ved almindelige Forskrifter, man burde jo tænke sig Mu-

liigheden af, at man kunde gaae lige ind paa Udstedelsesreglerne.

**Præsidenten:** Jeg skal tillade mig den Bemærkning, at jeg troer, man har al mulig Garanti for, at man ikke gaaer for vidt deri, at det er Kommunebestyrelsen, som har at afgjøre, om saadanne almindelige Forordninger skulle gives; i Regelen vil vel de fleste Medlemmer af Kommunebestyrelsen ogsaa være Medlemmer af Sundhedskommissionen, og man kan vel ikke antage, at de vilde gaae saavidt at binde Hænderne paa sig, og dernæst har man jo ogsaa den Garanti, som ligger i, at der til Beslutningernes Gyldighed udfordres Kongelig Approbation, saa jeg mener, man har al den Sikkerhed, som det er rimeligt at fordrø, for, at ikke en Minoritet kommer til at binde en Majoritet i utaalnelige Indskrænkninger; jeg troer, at man her driver sin Uagtethed for Friheden vel vidt.

**Smith-Petersen:** Jeg er bleven misforstaaet, naar jeg er ovsfattet saaledes, at det var af Beslutning for Friheden, at jeg gjorde min tidligere Bemærkning. Man maa tilstaae, at det er en Udøvelse af Lovgivningsmyndigheden, naar man vil gaae saa vidt, som her, og jeg mener, at Analogien er draget for langt; jeg har troet, at det stred mod min Pligt, som Medlem af denne Forsamling, ikke at benede Opmærksomheden paa, at denne Bestemmelse synes at være meget sværende.

**Bergsager:** Det var i samme Retning, jeg vilde ytre mig; det forekommer ogsaa mig, at den lovgivende Myndighed giver noget af sin Myndighed fra sig, og det er min Agt at foreslaae, at sidste Paasus af denne Paragraf udgaaer.

**Præsidenten:** Der kan være noget Extraordinært i, at man overlader Kommunebestyrelsen saa stor Myndighed, men man har ikke antaget, at det kommer i Strid med det konstitutionelle System, at Kommunen raader inden visse Grænser angaaende Gjenstande, som interessere Kommunen selv, saaledes er ogsaa Sagen betragtet i andre Lande, og jeg skal i Denne Henseende kun gjøre opmærksom paa, at i England har man en Lov, den saakaldte lokale Akt, hvori man har samlet den Myndighed, som tillægges de lokale Autoriteter.

**Schwartz:** Det kan ikke gaae an for Landdistrikternes Vedkommende at gjøre en Forandring i, hvad der er vedtaget for Byerne; hvad der skal ordnes ved Lov, og hvad som skal ordnes ved Reglementsbestemmelser maa være eens for By og Land; Betænelighederne herved kan, efter min Tanke, ikke være større for Landdistrikternes Vedkommende, end for Byernes, og det maatte vel just være i Byerne, at man skulde frygte for, at Bestemmelserne, især i den første Tid, kunde blive strengere, end man vilde finde smagelig. Naar man vil argumentere derfra, at dette skal være noget Extraordinært, kan jeg ingenlunde medgive det, thi man giver her kun Udgang til at træffe de nærmere Foranstaltninger i Henseende til de byggeste Forholde, som ethvert Sted maatte paatræve.

**Paus:** Man er her inde paa et vanskeligt Punkt i Loven, og jeg kan være enig med Smith-

Petersen i, hvad han i den Henseende har anført, men da man allerede har gaaet ind paa Bestemmelserne for Byernes Vedkommende, maa man ogsaa gjøre det for Landdistrikterne, og man saar næste sig med, at det er et nødvendigt Bud, som man maae underkaste sig. Derimod kan jeg ikke gaae ind paa den Ansuelse, at dette kun skal være Reglementsbestemmelser, og jeg skal kunne paavise, at her handles om Bestemmelser, der kunne være ligesaa vigtige, som de, man har optaget i selve Loven.

**Bergsager:** Jeg troer, at sjønt man er kommen forbi § 4, kan der dog ikke være noget iveren for at gaae ind paa mit Forslag, thi man har jo forbeholdt sig, at Beslutningerne skulde være foreløbige, saa at man, om mit Forslag antages, har Udgang til at kunne foretage den fornødne Forandring med Hensyn til § 4.

**Paus:** Jeg er enig i, at naar Bestemmelsen i § 4 udgaaer, er der i Loven Intet til Hinder for, at man kan gaae ind paa Bergsagers Forslag.

Ved Voteringen blev Bergsagers Forslag forkastet med 1 Stemme.

## § 12.

Udgifter til Protokoller og Skrivematerialier samt i fornødent Fald til Lokale og Rudsendelser afholdes af vedkommende By- eller Formandskabskommuner. Den Diætgodtgjørelse, der maatte tilkomme Kommissionens Ordførere, og som er den for Læger i Almindelighed bestemte, ligesom den særskilte Godtgjørelse, som af Kongen maatte tilstaaes en Læge, der ikke i Kraft af Embede indtræder som Ordfører i Sundhedskommissionen, udrædes af Statskassen.

**Bergsager:** Man er her inde paa et Hovedpunkt i Loven, idet her paa en Maade er aabnet Udgang til ad Omveie at kunne faae Læge ansat; naar en Læge faaer denne Godtgjørelse til sin svære Indtægt, vil denne kunne gaae op til nogle hundrede Daler, og paa den Maade har man det i sin Magt at faae oprettet Lægeposter, som ikke for have existeret; nu vil jeg spørge, om det er Meningen, naar et saadant Hverv er bleven overdraget en privat Læge, at dette skal vedvare hans hele Levetid; jeg troer, at det maa være Tilfældet, men isaafald har man bortgivet en stor Deel af den Myndighed, som Stortinget har forbeholdt sig.

**Præsidenten:** Kommissionen har tænkt sig, at det kun vil være ganske ubetydelige Godtgjørelser, som her vil blive Spørgsmaal om; naar dette Hverv overdrages til en anden Læge, som ikke er Embedslæge, bliver det ikke noget Embede, og naar der ikke kan være Tale om nogen Embedsgage, kan der ingen Betænelighed være ved, at det overlades til Kongen at bestemme Godtgjørelsen for det Tilfælde, at man finder det henholdsvis mest passende for en kort Tid, at antage en privat Læge som Ordfører i Sundhedskommissionen.

**Rektor Holmboe:** Jeg har tænkt mig, at der her er lagt an paa ikke at volde forsøgede Udgifter,

men meget mere paa at kunne gjøre Bespareser. Der er nemlig store Distrikter, hvor Forholdene ere saa, at Distriktslægen ikke kan bœ i Centret af Distriktet, og hvor det sølgelig vil være besværligt for ham at komme til Distriktets Yderpunkter, og at der kan have nedfat sig privat praktiserende Læger paa flere Steder i Distriktet, — under saadanne Omstændigheder kan man nok finde det hensigtsmæssigt at gjøre den private Læge til Medlem af Sundhedskommissionen paa det Sted, hvor han har sit Ophold. At der tilstaaes ham nogen Godtgjørelse er vel en rimelig Ting, medens man paa den anden Side vel vil spare noget med Hensyn til Diæten og Stydjen. Finder nogen Læge sig tjeut med at overtage dette Hverv, vil Regjeringen nok paafee, at Godtgjørelsen ikke sættes usforholdsmæssig høi; jeg troer ikke, man behøver at nære nogen Uengstelse for, at Regjeringen skal være saa særdeles rundbaandet, jeg tænker, at faabel denne Sag, som den Omstændighed, at man har haft Banffklighed ved at faae de offentlige Lægeposter besatte, maa tilstrækkelig vise, at man ikke behøver at nære nogen Frygt i denne Henseende.

**Bergsager:** Jeg vil bemærke, at om vedkommende Læge ogsaa ikke bliver Embedsmand, vil der dog kunde paaføres Statskassen ikke ubetydelige Udgifter, som Storchtinget ikke har bevilget. Naar det er Meningen, at en saadan Anstættelse af en anden Læge end Embedslægen kun vil blive af kortere Varighed, kunde det være hensigtsmæssigt, at der efter „Rongen“ indskydes: „midlertidig“, og jeg skal tilslade mig at foreslaae dette Tillæg. Storchtinget vil da have det i sin Magt at revidere disse Godtgjørelse paa samme Maade som midlertidige Pensioner.

**Sundt:** Jeg vil blot, med Hensyn til Bergsagers Frygt for, at man ved denne Leilighed skulde vise sig saa særdeles rundbaandet, gjøre opmærksom paa, at Sen selv viser, at man ikke behøver at være angstelig derfor, da Distriktslægerne skulle deeltage i Sundhedskommissionen for den almindelige Diæt; naar naar Byderiet ikke er forudsat at blive større; end at man har anset det tilstrækkeligt, at Embedslægen erholder Diæt, vil vel den Godtgjørelse, som vil blive tilstaaet den private Læge, ikke blive syn-derlig stor.

**Præsidenten:** Jeg maa tilstaae, at Bergsagers Forslag forekommer mig unødvendigt; jeg antager, at her er Spørgsmaal om saa sineaes Summer, at det bør overlades Regjeringen at arrangere det. Det vil bero paa mange Omstændigheder, hvorvidt Arrangementer vil blive af længere eller kortere Varighed, og man maa gaae ud fra, at der kun sjelden vil blive Spørgsmaal om et fast Regu- lativ for Godtgjørelsen.

**Bergsager:** Jeg tvivler ikke om, at man paa flere Steder vil see sig nødt til at ordne Sagen paa den Maade, at man antager en privat Læge; i vestre Lister Amt, hvor Distriktslægen har Tilfyn med Amtets Sygehuus, formoder jeg, at det vil blive Tilfældet, da Distriktslægen ikke kan reise om- kring overalt i Distriktet. Naar man synes at for-

udsætte, at jeg skulde have sagt, at Regjeringen vilde være rundbaandet med Hensyn til Fastkættelsen af Godtgjørelsen, troer jeg ikke, at jeg har benyttet mig af dette Udtryk.

**Natvig:** Gaaer man ind paa Bergsagers For- slag, vil man maaffee faae en Anmærkning, men jeg kan ikke ansee denne Sag vigtigere end Mossiges Forslag om, at Lensmanden skulde have Ret til at deeltage i Sundhedskommissionens Forhandlinger, som jo kun forbeholdtes at komme under Notering, forsaavidt der eller gjordes nogen Anmærkning til Loven.

**Rektor Holmbœ:** Jeg troer, at Bergsager misforstaaer denne Sag, eller ogsaa maa jeg misforstaae den; jeg antager ikke, at nogen Læge vil blive ansat blot for Sundhedskommissionens Vedkommende, men naar der allerede findes en Læge paa Stedet, vil Regjeringen, naar det maatte ansees hensigtsmæssigt, søge at formaae denne til at ind- træde i Sundhedskommissionen.

**Præsidenten:** Holmbœ har udtalt, hvad der har været Kommissionens Tanke, og man er gaaen ud fra, at Regjeringen i de fleste Tilfælde vil antage en saadan Læge indtil videre, han vil rimelig- viis blive antaget paa Opfølgelse, saa jeg troer ikke, det vil have nogen Hare med Hensyn til Statskassen, ligesom man heller ikke i Odelsvinget har havt nogen Betænkelighed fra denne Side.

**Paus:** Jeg maa udtale mig i Overensstem- melse med Præsidenten, at man ikke godt kan regu- lere Godtgjørelsen til en bestemt Størrelse. Det er nok muligt, at disse Foranstaltninger kunne drage til Følge Udgifter for Statskassen, men vil man Hensigten, maa man ogsaa ville Midlerne, medens det dog ogsaa kan blive Tilfældet, at Godtgjørelsen maaffee ikke vilde blive større, end Korffjellen vil være paa Stydjen og Diæten. Naar Bergsager har antaget, at det vil være nødvendigt at engagere en Læge i det af ham nævnte Distrikt, antager jeg, at man ikke vil kunne finde nogen Læge, som bekvemt vil kunne overtage denne Funktion; jeg veed, at vedkommende Distriktslæge har foretaget Reise til Sirendalen, og da, siger jeg, kan han reise i andre Anliggender, maa han ogsaa kunne gjøre det i dette.

**Bergsager:** Jeg troer, at de, som ere kjendte med Forholdene, vilde erkjende, at det er en Umul- lighed, at Lægen, naar han skal have Tilfyn med Sygehuset, kan gjøre Reiser omkring i Distriktet, det vil nok blive Tilfældet, at der vil nedfætte sig en Læge til, og saa vil Sagen kunne ordnes paa den af mig forudsatte Maade. Jeg antager for- øvrigt ikke, at Beparselsen i Stydjen og Diæten vil blive saa stor, at den vil kunne opveie Godts- gjørelsen.

**Præsidenten:** Jeg troer, at Bergsagers An- sounement beviser formegent, thi det maatte føre til, at Lægen ikke kunde komme fra Sygehuset, og da var det ubeldigt, at man har givet ham et Distrikt paa 12 a 13 Mile.

**Lie:** Jeg kan ikke finde nogen urigtig Tanke i Bergsagers Forslag, og jeg troer ikke det var af-

veien, om man her som ved andre Udgifter fikrede sig Bevillingen.

Ved Bøteringen blev Bergsagers Forslag forslasket med 3 Stemmer.

**Sørenskriver Strøm:** Naar man læser sidste Paragraf i § 12, maa man komme paa den Tanke, at det er Meningen, at Stydsgodtgjørelsen skal udredes paa anden Maade end Diæten, men det er jo ikke Tilfældet, thi Stydsgodtgjørelsen skal ogsaa udredes af Statskassen; efter den kongelige Proposition stod Sagen anderledes, thi der var det Tanken, at Diætgodtgjørelsen skulde udredes paa en anden Maade; jeg skulde derfor troe, at det vilde være hensigtsmæssigt, at man i Begyndelsen af sidste Paragraf satte „Den Styds- og Diætgodtgjørelse“, jeg vil tillade mig at fremsætte dette Forslag.

**Bergsager:** Grunden til, at der blot er sat Diætgodtgjørelse, maa vel være den, at der er foregaaet en Forandring med Diætgodtgjørelsen, thi den skulde tidligere udredes af Amtskassen.

**Sørenskriver Strøm:** Jeg er ganske enig med Bergsager i, at dette er Grunden, men det foreskommer mig, at, naar man indtager Bestemmelser for det ene Slags Godtgjørelse, bør man ogsaa gjøre det for det andet Slags, thi naar man ikke vidste, at Stydsgodtgjørelsen udredes af Statskassen, maatte man komme paa den Tro, at der om den gjaldt en anden Regel.

**Paus:** Jeg anseer Strøms Forslag for overflødig, thi Regelen er jo, at Stydsgodtgjørelsen udredes af Statskassen, og da gjøres det ikke nødvendigt at gjentage den her.

**Holtan:** Denne Sag var paa Omtale i Kommissionen, men man ansaa det ikke fornødent at indtage Stydsgodtgjørelsen her, da det er en afgjort Sag, at den udredes af Statskassen.

**Sørenskriver Strøm:** Men da maatte man have haft den samme Grund til at udelade anden Paragraf af den kongelige Proposition, da det var en ligesaa afgjort Sag, at Diætgodtgjørelsen udredes af Amtskassen; jeg skal imidlertid ikke videre holde paa mit Forslag.

**Paus:** Jeg vil forbeholde mig, forsaavidt der gjøres Anmærkning til Loven, Nøgang til at foreslaae, at der efter „Lokale“ tilføies: „til Kommissionens Sammenkomster“ saa at derunder ikke bliver at forstaae Kontor eller andet saadant Lokale.

§ 13.

Med Hensyn til Udeblivelse fra Kommissionernes Møder forholdes i Rådskæderne efter de i Lov om Formandskaber dertil af 14de Januar 1837 §§ 15 og 43, og i Landdistrikterne efter de i Lov om Formandskaber paa Landet af samme Dato §§ 18 og 58 givne Regler, dog saaledes at Forholdets Paakjendelse og Mulkens Diktering skeer af Kommissionen.

**Paus:** Det kunde maaskee ansees nødvendigt, at Sen havde indeholdt en Bestemmelse om, hvor mange Medlemmer af Sundhedskommisjonen der skal til for at kunne fatte en gyldig Beslutning, samt at Beslutningerne skulle tages med Stemmeflerhed, saaledes som er foreskrevet i andre lignende Love.

Derfor Kommissionen blot havde været raadgivende, skulde jeg have anset en saadan Bestemmelse mindre fornøden, men Kommissionen har at give Regler til Befølgelse af Embedsmænd og tildeels af Private, og da kunde det synes af Vigtighed at vide, hvor mange Medlemmer, der udfordres, for at der kan fattes en gyldig Beslutning. Jeg har anmærket dette, for at man kan see, at man har været opmærksom derpaa under Lovens Gjennemgaaelse, og for at man kunde faae en Slags Fortolkning i denne Henseende. Jeg har konfereret om denne Sag med Præsidenten, og han har troet, at det fornødne vilde kunne udledes af de Bestemmelser, man allerede har, og at det saaledes ikke gjordes nødvendigt at indtage en udtrykkelig Forskrift her; jeg vil respektere denne Mening og vil ikke fremsætte noget Forslag, da det maa være tilstrækkeligt, at man skal befølge de almindelige Regler, som ere givne med Hensyn til Kommunerepræsentationen.

**Præsidenten:** Jeg skal til yderligere Betseligelse tilføie, at der er en Forskjel mellem Sundhedskommisjonerne i Byerne og paa Landet; Sundhedskommisjonerne i Byerne bestaaer af flere Indvidere, end de af Kommunen valgte Mænd, men de kunne ikke træffe nogen Forskjøning, som er bindende for Kommunens Medlemmer, eller som har Indflydelse paa deres Frihed og Rettigheder, men kan kun indgaae med Forslag derom til Kommunebestyrelsen, hvoerfor det i § 4 tilføies „og forholdes med disse Sagers Behandling og Beslutninger i samme overensstemmende med Formandskabernes almindelige Forskrifter,“ man vil altsaa holde sig til dem ogsaa med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvor stort Antallet af Medlemmer skal være, for at man kan fatte en gyldig Beslutning. Grad Sundhedskommisjonerne paa Landet angaaer, bestaaer de foruden Løgen af den hele Kommunerepræsentation eller af nogle af dens Medlemmer, og de ville følge de samme Regler ved Beslutninger i Sundhedsvæsenets Anliggender som ellers, det følger af sig selv, at de ikke ville falde paa at fatte Beslutninger med Hensyn til Sundhedsvæsenet med et mindre Antal Medlemmer end sædvanligt.

(Fortsættes.)

Færdig fra Trykkeriet den 6te Juni Kl. 4 Efterm.

Christiania.

Trykt og forlagt af H. S. Jensen.

# Storthings Tidende.

1860.

Forhandlinger i Lagthinget.

N<sup>o</sup> 66.

Møde den 28de April.

Præsident: U. A. Roskjeldt.

(Fortsættelse.)

**Paus:** Jeg har ikke fremsat noget Forslag, men jeg har bragt Sagen paa Bane, for at man kunde faae en Fortolkning. Naar Præsidenten har sagt, at det er Kommunebestyrelsen, som har at afgjøre, hvilke Forsøininger, der skulle træffes, saa vil man dog af §§ 5, 6 og 7 see, at der er Udskilting, som beroer paa Sundhedskommissionens Afgjærelse; jeg skal ikke videre gaae ind paa disse Destaller, men i denne Henseende kan henvisse til § 26, hvor det hedder: „eller af Sundhedskommissionen“.

**Præsidenten:** Det forholder sig ganske rigtigt saa, at, hvor der ikke er Spørgsmaal om Penge, kan der træffes Forsøining af Sundhedskommissionen, men finder Nogen sig forurettet derved, kan man klage til Medicinalbestyrelsen, som atter kan høre den trufulde Foranstaltning.

§ 14.

Naar nogen Huusboude eller Huusfader inden sin Kreds bemærker, at en Sygdom udbreder sig til flere og derhos viser sig at være af en ondartet Bessaffenhed, har han derom at gjøre Anmeldelse til Ordføreren i Stedets Sundhedskommission eller til nogen af dennes Medlemmer, eller til nogen ved Politiet eller Jantigvæsenet ansat Embeds- eller Beskikkingsmand, fra hvem Meddelelse derom stier til Sundhedskommissionens Ordfører, eller, saafremt derved vilde forvoldes et altsor stort Tab af Tid, til en nærmere boende Læge. Den Læge, der saaledes modtager Anmeldelsen, har snarest muligt at undersøge Forholdet, meddele de fornødne foreløbige Forskrifter og, forsaavidt han ikke er Ordfører i Stedets Sundhedskommission, desangaaende at afgive Meddelelse til denne. Er Distriktets Embedslæge ikke selv Ordfører i vedkommende Kommission, erholder han fra denne Indberetning om det Indtrufne og Foranstaltede.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 15.

Bed en farlig epidemisk eller smitsom Sygdoms Udbrud eller Kærnelse har Sundhedskommissionen paa ethvert Sted at anordne og foranstalte, hvad Sygdommens Bessaffenhed paatræver. Forsaavidt der til Joversættelse heraf kræves Penge midler, har Kommissionen derom snarest muligt at gjøre Indstilling, i Landdistrikterne til Amtmanden og i Kjøbstæderne samt de Ledesteder, der have særskilt Kommunebestyrelse, til Stedets Magistrat

og Forandskab. Omkostninger ved deslige Foranstaltninger, med Undtagelse af Stedsgodtgjærelse til vedkommende Læger, samt til Embeds- og Besiklingsmænd, hvilken fremdeles som hidtil udredes af Statskassen, falde i Kjøbstæderne og sidstnævnte Ledesteder disse særskilte Kommuner, men i Landdistrikterne Amtskommunen tillast. Dog kan Kongen efter Omstændighederne oversføre de med overordentlig Lægehjælp forbundne Omkostninger heelt eller tildeels paa Statskassen. Omkostninger, der flyde af Foranstaltninger, som en Landdistriktskommune imod Amtmandens Villie maatte beslutte, falde alene denne Kommune tillast.

**Soren skriver Strøm:** Ordet „sidstnævnte“ forudsætter noget „førstnævnte“, men det findes ikke i det foregaaende af Sen, man burde maaskee omskrive det med „førnævnte“.

**Præsidenten:** Det er vistnok saa, at Udtrykket ikke er synderlig velvalgt, man kunde sige blot „de nævnte“ eller „nysnævnte“.

**Soren skriver Strøm:** Udtrykket forekommer mig i den Grad stødende, at jeg vil fremsætte bestemt Forslag om, at „sidstnævnte“ forandres til „nævnte“. Det er vistnok saa, at dette kun er en Sprogforandring, men naar man altid skalde sty at sende en Lovbeslutning tilbage til Odelsthinget paa Grund af deslige Forandringer, kunde Lovene komme til at laborere af saa mange Mangler i sproglig Henseende, at Lovsproget tilsidst kunde blive meget besynderligt; Imidlertid skal jeg blive staaende ved at tage Forbehold om at kunne fremsætte et saadant Forslag, hvis der forøvrigt kommer Anmærkninger til Loven.

§ 16.

Sundhedskommissionen er under saadanne Omstændigheder berettiget til at inndele Distriktet i Afdelinger og for enhver af disse at bestikke en eller flere Ordmænd, der have at udføre det dem givne Hverv efter en af Kommissionen udsærdiget Forskrift.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 17.

Griber ondartet Sygdom videre om sig, kan overordentlig Lægehjælp for de angrebne Steder antages, hvorom Indberetning strax bør stie til Medicinalbestyrelsen. Ligeledes kunne midlertidige Sygehuse oprettes, angaaende hvis Virksomhed stadige Indberetninger bør stie til Medicinalbestyrelsen efter sammes nærmere Bestemmelse.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 18.

Kan bekvemt Lokale til saadant Sygehuus ikke erholdes ved Overenskomst, kan det efter Sund-

hedskommisjonens Bestemmelse forlanges afftaet imod Erstatning efter lovligt Skjon.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 19.

Enhver civil Embedsløge er forpligtet til, om det forlanges, mod en i Mangel af mindelig Overtøenskomst af Medicinalbestyrelsen fastsat Godtgjørelse at overtage Lægetilsynet ved et midlertidigt Sygehuus, der findes inden hans Distrikt.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 20.

Under mere udbredte ondartede epidemiske og smitsomme Sygdomme skal enhver Læge, som har deraf angrebne Personer under Behandling, derom gjøre Indberetning til vedkommende Sundhedskommisjon. Denne afgiver gjennem den civile Embedsløge og Overtøenskommissionen paastaar det, at lade Sygdommen og dens Gang til Medicinalbestyrelsen efter en af samme udfærdiget Instrux.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 21.

Personer, der lide af ondartede Sygdomme, hvis videre Udbredelse ved Smitte kan være at befrygte, skulle være forpligtede til, naar Sundhedskommisjonen eller Overtøenskommissionen paastaar det, at lade sig behandle paa et Sygehuus, saafremt de ikke uden Opbhold kunne staa sig en efter Lægens Foranledning betryggende Pleie i Hjemmet eller en anden privat Bolig.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 22.

Betalingen for Underholdning og Behandling i midlertidigen oprettede Sygehus, forsaavidt angaaer Personer, der have Evne til selv at bære Udgifterne ved deres Kur, bestemmes for By- og Ladestedskommunernes Vedkommende af Kommunebestyrelsen, men for Landdistrikternes Vedkommende af Amtsformandskabet eller, naar dettes Beslutning ikke kan indhentes, af Amtmanden.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 23.

Læger have paa Rejser, foranledigede ved de heromhandlede Sygdomme, den sædvanlige Godtgjørelse for Skjds og Diæt, uden at det desformædelt er dem formeent at modtage Honorar af de under Rejsten behandlede Syge, som dertil have Evne.

**Bergsager:** Jeg har havt Betænelighed ved at stemme for denne §. Forsaavidt jeg skjøner maa det være Lægen, som har at bedømme, om Vedkommende har Evne til at erlægge Honorar, og Bestemmelsen kan foranledige, at Mange kunde søle sig generet ved den. At det skulde være Lægen formeent at modtage en Gave, troer jeg ikke man vil kunne falde paa, selv om denne Bestemmelse ikke kommer ind i Loven; naar det derimod bliver Tilfældet, at Lægen anmoder om Honorar, vil man kunne være udsat for Misfornøjelse, om man ikke troer at kunne gaae ind derpaa. Den, som vil yde Lægen Roget, vil kunne gjøre det alligevel, og videre Ret bør Lægen ikke have; jeg skjøner ikke, at der er

den ringeste Grund til at beholde denne §, og jeg vil derfor foreslaae, at den gaar ud.

**Præsidenten:** Jeg troer, at dette Spørgsmaal hurtigt vil kunne bringes paa det Rene, thi det er en Misforstaaelse af Bergsager, naar han antager, at det er denne Bestemmelsses Hensigt at give Lægen Ret til at kunde kræve Honorar, det er ingenlunde Mening, hvorimod det er Hensigten at have den Tvivl, enkelte samvittighedsfulde Læger kunde være om, hvorvidt de vare berettigede til at modtage Honorar, som tilbødes den.

**Mosfjige:** Det kan nok være Mening, men Bestemmelsen, men jeg er enig med Bergsager i, at den bør udgaae, da den let kunde give Anledning til, at man troede sig forpligtet til at betale Honorar.

**Præsidenten:** Jeg maa erklære mig imod dette Forslag, at den skal udgaae. Der har tidligere været opfattet Tvivl om, hvorvidt Læger vare berettigede til at modtage Honorar, naar de reiste om paa Embedsvegne, f. Ex. under Epidemier, idet man har sagt, at Lægen udfører sit Hverv paa Statens Vegne og derfor ikke bør modtage Honorar af nogen Enkelt, der kommer under hans Behandling; det er for at have enhver Tvivl i denne Henseende, at Bestemmelsen er indkommen, og ingenlunde for at antyde, at Lægen skal være berettiget til at forlange Honorar.

**Mosfjige:** Jeg maa vedlive Bergsagers Tante; er der Noget, som vil vise sin Erkjendtlighed mod Lægen, skulde det være besynderligt, om han ikke skulde faae Anledning dertil, uden at denne Bestemmelse beholdes.

**Rektor Holmboe:** Det er ikke saa sjældent, at der mellem en offentlig Funktionær og Private indtræder Forhold, som have lidt med Hjertet at staae, og i saadanne Forhold er det heller ikke saa uædvanligt, at den, der nyder godt af den offentlige Funktionærs Virksomhed, har en Følelse af Erkjendtlighed, som han snuser at lægge for Dagen ved en eller anden Gave, men nu er det Tilfældet, at der findes Lovbud, hvori det udtvækkeligt staaer, at det ikke maa stee; saaledes findes der i den Lovgivning, som angaaer de lærde Skoler en §, som forbyder Rektoren og Lærerne at modtage Gaver af Disciplene eller deres Forældre; i min første Embedstid var jeg udsat for adskillig Fristelse i denne Henseende; jeg havde imidlertid ikke saa stor Vanskelighed for at modstaae den, men jeg veed, at det i Begyndelsen ikke gjorde noget gunstigt Indtryk hos Vedkommende; jeg maa ogsaa sige, at, om jeg boede paa Landet, og der opkom en epidemisk Sygdom i mit Huus, og Lægen kom reisende, og jeg havde Lov at byde, men han var negtet at modtage, saa vilde det genere mig; det er for ikke at lægge Hindringer i Veien for et saadant mere hjerteligt Forhold, at Bestemmelsen er indkommen.

**Bergsager:** Det er dog saa, at Undtagelserne bekræfte Regelen; nu har Holmboe oplyst, at der gives Lovbud, som forbyde Lærerne at modtage Gaver, ligesom der ogsaa findes Bestemmelser, der forbyde andre Embedsmænd under visse Forhold at



modtage Gaver, men deraf følger, at hvor der ikke findes saadanne udtrykkelige Bestemmelser, er det ikke forbudt, og selvfølgelig vil det heller ikke være formeent Læger. Jeg kan ikke faae Andet ud af Bestemmelsen, end at den, som har Gode dertil, skal yde Lægen et passende Honorar, og gjør han det ikke, vil han være udfat for Misfjendelse, han vil blive faldt en Gnier og en Knarf; det er for at forebygge saadan Misforstaaelse, at jeg vil, at S'en skal gaae ud.

**Stamsøe:** Denne § slutter sig til de foregaaende og har altsaa Hensyn til epidemiske Sygdomme; imidlertid kunde der maaskee være dem, der kunde nære Tvivl om Lægen blot skulde være uberettiget til at fordre Honorar af dem, der lide af en epidemisk Sygdom, eller om han ogsaa skulde være uberettiget til at fordre Honorar af dem, som led af en anden Sygdom, og som var bleven behandlet af Lægen paa hans Reiser under epidemiske Sygdomme, ligesom man kunde tænke sig, at der i et Hus forekom et Sygdomstilfælde, som Vedkommende kunde paastaae var af epidemisk Natur, skjønt det var af en anden Bestaaenhed. Det er muligt, at denne § kan blive misbrukt, thi det er ikke gjørligt at give Lov, som ikke paa en eller anden Maade kunne misbruges; jeg kan imidlertid ikke stemme for, at den gaar ud.

**Mossige:** Det forekommer mig, at den sidste Taler indblandede Ting, som ikke hører til; behandler Lægen Personer, som ikke lide af saadanne Sygdomme, som ere Gjenstand for nærværende Lov, ere ikke dens Bestemmelser anvendelige paa disse Tilfælde.

**Lic:** Jeg vil forhøre mig om der er noget Lovbud, der forbyder Lægen under saadanne Omstændigheder at modtage Honorar; det Forbud, som Holmboe anførte, og andre lignende kan have sin gode Grund. Naar der ikke er noget Lovsted, som opstiller et saadant Forbud for Lægen, troer jeg, at Høiesteret, om der i Tilfælde reistes Sag, vilde dømme i Lægens Favør, det forekommer mig, at det vil være en Indskrænkning i den almindelige Kontraktfrihed, om man vilde negte Lægen Ret til at modtage Honorar.

**Præsidenten:** Jeg vil kun erklære, at noget bestemt Lovbud, som indeholder et saadant Forbud, gives der ikke, men Sagen er, at naar Lægen reiser i et offentligt Grinde, kan han, saaledes som det ogsaa virkelig har viist sig at være Tilfældet, ansee sig uberettiget til at modtage Honorar, og det kunde være godt, for at fjerne enhver Tvivl, at man udtrykkelig sagde, at det ikke var ham formeent; at han ikke kan forlange Honorar, ligger tydeligt nok udtalt i Bestemmelsen.

**Holtan:** Denne § var Gjenstand for nogen Ventilation i Kommissionen, men der var ikke Anledning til Dissens, fordi man antog den temmelig ustyldig, jeg for min Deel anseer den for overflødig, den eneste Tvivl, den kunde foranledige, skulde være med Hensyn til Skylden, om Lægen, naar han havde modtaget Honorar, paa Skyldregningen kunde attestere, at han ikke derunder havde udfat

nogen privat Reise. Naar der imidlertid er fremsat Forslag om, at S'en skal udgaae, vil jeg stemme derfor.

**Rektor Holmboe:** Holtan har ført det bedste Beviis for, at Bestemmelsen bør blive staaende, thi man vil ellers let være udfat for at sætte Læger i en Samvittighedstvivil, og det bør man dog ikke. Jeg skulde snarere ansee det uheldigt, hvis man maatte have en saadan Tanke, at man bestemte, at det skulde være Lægen forbudt at modtage Honorar, hellere end ved at udslætte denne Bestemmelse at lade ham i Tvivl om, hvorvidt han kan modtage Honorar eller ei.

**Mossige:** Naar den sidste Taler vil fremsætte et saadant Forslag, vil jeg erklære, at jeg agter at stemme derfor.

**Sorenstriver Strøm:** Er det Mening, at hele S'en skal udgaae eller blot den sidste Deel?

**Præsidenten:** Forslaget gaar ud paa, at den hele § skal udgaae, og det maa nok ogsaa erkjendes, at den første Deel staaer temmelig overflødig.

**Rektor Holmboe:** Naar Mossige har troet, at jeg vilde fremsætte noget Forslag, har han misforstaaet mig, og det er meget uheldigt, at jeg skal blive saaledes misforstaaet; jeg erklærede, at naar det var Forsamlingens Mening, vilde jeg heller, at man reent ud skulde negte Lægen at modtage Honorar, end sætte ham paa en Maade i en Samvittighedstvivil.

**Stamsøe:** Jeg er fuldkommen enig med Rektor Holmboe i, at det i S'en udtrykkelig bør siges, enten Lægen skal kunne modtage Honorar eller ikke; iøvrigt skal jeg ikke videre indlade mig paa, hvad der er pyret i Anledning af min tidligere Bemærkning.

**Bergsager:** Holmboe vil blot føre Samvittighedstruppelen fra Lægen over paa Patienterne, og jeg kan ikke see, hvad derved vil være vundet.

**Mossige:** Jeg har ikke noget imod, at den første Deel af S'en bliver staaende.

**Bergsager:** Jeg vil principalt holde paa mit Forslag, at S'en gaar ud, og subsidiært stemme for, at blot den sidste Deel udgaar.

Ved Bøteringen blev det principale Forslag forkastet mod 3 Stemmer, og det subsidiære med 15 Stemmer.

§ 24.

I Henseende til Gangklæder, Sengklæder og deslige, der have været benyttede af Personer, som have lidt eller ere døde af nogen epidemisk og smitsom Sygdom, ligesom ogsaa i Henseende til Værelser eller Rum, hvori saadanne Personer have helliget, bestemmer Sundhedskommissionen, hvorvidt og i saa Fald hvorledes hine Gjenstande skulle renses, forinden de benyttes til andet Brug.

Foranledigede ingen Bemærkning.

§ 25.

Ligeledes skulle Begravelser under herskende Epidemier indrettes overeensstemmende med Sundhedskommissionens Forskrifter paa saadan Maade, at ingen Anledning derved gives til Sygdommens Udbredelse. Saaledes bør Sørgestuer og Liigfølge forbydes, Begravelsen foregaae, saasnart Visshed for

Døden have, og Eigene lægges i indvendig tjærede Kister, der nedsenkes om muligt fire Alen under Jorden.

**Bergsager:** Her staaer i Sen „4 Alen“, men det kan være vanskeligt paa sine Steder at grave saa dybt, og jeg skulde henstille, om man ikke heller kunde sætte „ikke ringere end 3 Alen“.

**Præsidenten:** Bestemmelsen om disse 4 Alen findes ogsaa i de ældre Anordninger om denne Materie, og det maa heller ikke oversees, at det he-der „om muligt 4 Alen“; jeg skulde ikke troe, det gjøres nødvendigt at foretage nogen Forandring.

§ 26.

De Forskrifter, som i Kraft af denne Lov gives af Kommunebestyrelser med kongelig Approbation eller af Sundhedskommissioner, skulle paa behørig Maade kundgjøres i vedkommende By eller Distrikt, og blive Overtrædelser deraf saavel som af den i § 14 indeholdte Bestemmelse at straffe med Bøder samt i Mangel af disses Vedtagelse efter Foretagelse at paatale ved Politiret.

**Sørenskriver Strøm:** Det kan vel ikke være nogen Grund til at tilbagesende Lovbeslutningen til Odelsthinget, men jeg vil dog ikke undlade at gjøre opmærksom paa, at det heder „den i § 14 indeholdte Bestemmelse“, medens denne § indeholder flere Bestemmelser.

§ 27.

Den i §§ 1 og 2 anordnede Kommission over- tager tillige den ved Lov om Kvarantænevæsenet af 12te Juli 1848 § 1 anordnede Kvarantænekommissionens Forretninger, dog at en Toldofficiant og en Søsyndig efter Kongens Bestemmelse tilforordnes Kommissionen for deri at tage Sæde ved Kvarantænefagers Behandling. Nærværende Lov er for- øvrigt ikke anvendelig, naar Sundhedskommissionen saaledes forretter som Kvarantænekommission, hvor- imod de om Kvarantænevæsenet givne Bestemmelser isaafald af den blive at besølge.

Foranledigede ingen Bemærkning

§ 28.

Denne Lov træder i Kraft den 1ste Januar næste Aar, fra hvilken Tid de i Forordning af 17de April 1782 Gævnfør Forordning af 5te September 1794 § 2), Plakat af 3die Juni 1791, samt i Plakat af 27de Mai 1808 og Forordning af 3die April 1810, med Undtagelse af hvad der gælder Vaccinationsvæsenet, indeholdte Bestemmelser skulle være ophævede.

Foranledigede ingen Bemærkning.

Overkriften til de forskjellige Kapitler, ligesom Lovens Overskrift vedtoges uden Bemærkning.

Da der kun betingelsesviis var fremsat For- slag, og der ingen Anmærkning var gjort til Loven, blev Lovbeslutningen, som vedtaget af Lagthinget, expederet til Regjeringen.

Præsidenten gjorde Forsamlingen bekendt med, at de vedtagne Love vilde blive Regjeringen over- bragte ved den tidligere opnævnte Deputation.

Mødet hævet.

(No. 349), Samme Departements Meddelelse om, at Stortingets Beslutning til Lov om Sundhedscommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme under 16de d. M. er fanceret.

# LOV

om

## Sundhedscommissioner og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme.

---

Stockholms Slot den 16de Mai 1860.

---

Christiania.  
Trykt hos Chr. Grøndahl.





# Ni Carl, af Guds Raade Konge til Norge og Sverige, de Gothers og Wenders;

Gjøre vitterligt: At Os er bleven forelagt det nu forsamlede ordentlige Stor-  
things Beslutning af 28de April dette Aar saalydende:

## Første Capitel.

Om Sundhedscommissioner.

### § 1.

I enhver Kjøbstad skal der være en Sundhedscommission, bestaaende af vedkommende Embedsløge eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, Byens Magistrat eller, hvor denne bestaaer af flere Personer, det Medlem, som af Kongen dertil opnævnes, Byens Ingenieur, hvor en saadan Bestillingsmand findes, samt tre andre Medlemmer, valgte i Møde af Formænd og Repræsentanter. De valgte Medlemmers Functionstid er fire Aar, hvorefter de kunne undslaae sig for Gjenvalg i saa lang Tid, som de have været i Ombudet. Naar Magistraten ikke boer i Kjøbstaden, kan Kongen i dennes Sted bestikke en anden Mand til Medlem af Sundhedscommissionen.

### § 2.

De i § 1 givne Bestemmelser gjælde ogsaa for Ladesteder, som have særskilt For-  
mandskab.

### § 3.

Commissionen skal have sin Dymærksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold, og hvad derpaa kan have Indflydelse, saasom: Reenlighed, skadeligt stillestaaende Vand's Afledning, Vandhuses, Urinsteders og Gjødselbingers Indretning og Rensning, Dylæggelse af Gjødsel eller andre Gjenstande, som f. Ex. Been eller Klude, der kunne indvirke skade-

ligt paa Sundhedstilstanden, Drikkevandets Beskaffenhed, skadelige Næringsmidlers Forhandling, Boliger, som ved Mangel paa Lys eller Luft, ved Fugtighed, Ureenlighed eller Dversfyldning med Beboere have viist sig at være bestemt skadelige for Sundheden. Sundhedscommissionen har fremdeles at paasee, at tilstrækkelig Luftvexling finder Sted i Huusrum, hvori et større Antal Mennesker stadigen eller jevnlig samles, som Kirker, Skole-, Rets- og Auctionslocaler, Theatre, Dandschuse o. d., samt at ingen Næringsvei drives med større Fare for den almindelige Sundhedstilstand, end der nødvendig flyder af Bedriftens eget Væsen. Indseende med Stedets Begravelsesplads hører ligeledes under Sundhedscommissionen.

#### § 4.

Det er Sundhedscommissionens Pligt at gjøre Forslag til almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Communen.

Commissionen henvender sig i denne Henseende med sine Forslag til Communebestyrelsen, og forholder sig med disse Sagers Behandling og Beslutninger i samme overensstemmende med Formandskabslovens almindelige Forskrifter, dog at til Beslutningernes Gyldighed udfordres kongelig Approbation.

#### § 5.

Sundhedspolitiets Overholdelse paa ethvert Sted henhører under Sundhedscommissionen, hvis Bestemmelser det almindelige Politi har at paasee efterkommede. Dette paaligger det derhos at henvende sig til Sundhedscommissionen med Meddelelser og Foresstillinger betræffende Gjenstande vedkommende Sundhedsvæsenet.

#### § 6.

Medmindre Eierens eller Beboerens Samtykke forud har været indhentet, maa ingen Sundhedsvæsenet vedkommende Undersøgelse i privat Bolig eller paa privat Grund finde Sted uden i Kraft af en af Sundhedscommissionen derom fattet og vedkommende Private meddeelt Beslutning.

#### § 7.

Sundhedscommissionens lovmedholdigt fattede Beslutninger kunne alene af vedkommende Regjeringsdepartement eller i fornødent Fald af Kongen ophæves eller forandres.

#### § 8.

I ethvert Formandskabsdistrict paa Landet skal der være en Sundhedscommission, bestaaende af vedkommende Embedslæge eller en anden af Medicinalbestyrelsen dertil antaget Læge som Drdsfører, og enten den hele Communerepræsentation eller saa mange af dens Medlemmer, som samme ved Commissionens Drettelse og senere efter hvert nyt almindeligt Valg af Formænd og Repræsentanter dertil udvælger.

#### § 9.

I de Districter, hvori Sundhedscommissioner ifølge Loven af 5te August 1857 allerede ere indrettede, overtage disse tillige Sundhedscommissionernes almindelige Hverv overensstemmende med nærværende Lov.

## § 10.

Møder i Sundhedscommissionerne paa Landet, i hvis Forhandlinger ogsaa vedkommende Foged har Ret til, dog uden Stemmeret, at deeltage, afholdes saavidt muligt paa samme Dag og samme Sted, hvorpaa Communerrepræsentationen sammentræder. Det paaligger derfor Formandskabets Ordfører at meddele Sundhedscommissionens Ordfører betimelig Underretning om ethvert Repræsentantmødes Berammelse. Amtmanden kan iøvrigt gennem Ordføreren erholde Møde berammet, naar han finder det fornødent.

## § 11.

Sundhedscommissionerne paa Landet skulle have deres Opmærksomhed henvendt paa, hvad der kan tjene til Sundhedstilstandens Fremme og Hjernelse af de Omstændigheder, som især befordre Udvikling af Sygelighed og Udbredelse af Sygdom. Forsaavidt der herunder skulde opstaae Spørgsmaal om Udfærdigelse af almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen, bliver med disses Istandbringelse at forholde paa samme Maade, som i lignende Henseende bestemt i § 4.

## § 12.

Udgifter til Protocoller og Skrivematerialier samt i fornødent Fald til Locale og Budsendelse afholdes af vedkommende By- eller Formandskabs-Communer. Den Diæt-godtgjørelse, der maatte tilkomme Commissionens Ordfører, og som er den for Læger i Almindelighed bestemte, ligesom den særskilte Godtgjørelse, som af Kongen maatte tilstaaes en Læge, der ikke i Kraft af Embede indtræder som Ordfører i Sundhedscommissionen, udredes af Statskassen.

## § 13.

Med Hensyn til Udeblivelse fra Commissionernes Møder forholdes i Kjøbstæderne efter de i Lov om Formandskaber dersteds af 14de Januar 1837 §§ 15 og 43, og i Landdistricterne efter de i Lov om Formandskaber paa Landet af samme Dato §§ 18 og 58 givne Regler, dog saaledes at Forfaldets Paakjendelse og Muldens Dictering skeer af Commissionen.

## Andet Capitel.

Angaaende særegne Foranstaltninger imod epidemiske og smitsomme Sygdomme.

## § 14.

Naar nogen Huusbonde eller Huusfader inden sin Kreds bemærker, at en Sygdom udbreder sig til flere og derhos viser sig at være af en ondartet Beskaffenhed, har han derom at gjøre Anmeldelse til Ordføreren i Stedets Sundhedscommission eller til nogen af dennes Medlemmer, eller til nogen ved Politiet eller Fattigvæsenet ansat Embeds- eller Bestillingsmand, fra hvem Meddelelse derom skeer til Sundhedscommissionens Ordfører, eller, saafremt derved vilde forvolbes et altfor stort Tab af Tid, til en nærmere boende Læge. Den Læge, der saaledes modtager Anmeldelsen, har snarest muligt at undersøge Forholdet, meddele de fornødne foreløbige Forskrifter og, forsaavidt han ikke er Ordfører



i Stedets Sundhedscommission, desangaaende at afgive Meddelelse til denne. Er Districtets Embedslæge ikke selv Ordfører i vedkommende Commission, erhoder han fra denne Indberetning om det Indtrufne og Foranstalte.

#### § 15.

Ved en farlig epidemisk eller smitsom Sygdoms Udbrud eller Nærmelse har Sundhedscommissionen paa ethvert Sted at anordne og foranstalte, hvad Sygdommens Bestrafning paakræver. Forsaavidt der til Sværksættelse heraf kræves Pengemidler, har Commissionen derom snarest muligt at gjøre Indstilling, i Landdistricterne til Amtmanden og i Kjøbstæderne samt de Ladesteder, der have særskilt Communebestyrelse, til Stedets Magistrat og Formandskab. Omkostninger ved deslige Foranstaltninger, med Undtagelse af Sydsogdgjørelse til vedkommende Læger, samt til Embeds- og Bestillingsmænd, hvilken fremdeles som hidtil udredes af Statskassen, falde i Kjøbstæderne og sidstnævnte Ladesteder disse særskilte Communer, men i Landdistricterne Amtskommunen tillast. Dog kan Kongen efter Omstændighederne overføre de med overordentlig Lægehjælp forbundne Omkostninger heelt eller tilbeels paa Statskassen. Omkostninger, der flyde af Foranstaltninger, som en Landdistrictskommune imod Amtmandens Villie maatte beslutte, falde alene denne Commune tillast.

#### § 16.

Sundhedscommissionen er under saadanne Omstændigheder berettiget til at inndele Districtet i Afdelinger, og for enhver af disse at bestikke en eller flere Opnysmænd, der have at udføre det dem givne Hverv efter en af Commissionen udfærdiget Forskrift.

#### § 17.

Griber ondartet Sygdom videre om sig, kan overordentlig Lægehjælp for de angrebne Steder antages, hvorom Indberetning strax bør skee til Medicinalbestyrelsen. Ligeledes kunne midlertidige Sygehuse oprettes, angaaende hvis Virksomhed stadige Indberetninger bør skee til Medicinalbestyrelsen efter sammes nærmere Bestemmelse.

#### § 18.

Kan bekvemt Locale til saadant Sygehuus ikke erholdes ved Dverenskønst, kan det efter Sundhedscommissionens Bestemmelse forlanges afftaet imod Erstatning efter lovligt Skjon.

#### § 19.

Enhver civil Embedslæge er forpligtet til, om det forlanges, mod en i Mangel af mindelig Dverenskønst af Medicinalbestyrelsen fastsat Godtgjørelse at overtage Lægetilsynet ved et midlertidigt Sygehuus, der findes inden hans District.

#### § 20.

Under mere udbredte ondarteede epidemiske og smitsomme Sygdomme skal enhver Læge, som har deraf angrebne Personer under Behandling, derom gjøre Indberetning til vedkommende Sundhedscommission. Denne afgiver gennem den civile Embedslæge og

Oversørigheden stadigen Beretning om Sygdommen og dens Gang til Medicinalbestyrelsen efter en af samme udfærdiget Instrux.

### § 21.

Personer, der lide af ondartede Sygdomme, hvis videre Udbredelse ved Smitte kan være at befrygte, skulde være forpligtede til, naar Sundhedscommissionen eller Øvrigheden paastaar det, at lade sig behandle paa et Sygehuus, saafremt de ikke uden Ophold kunne skaffe sig en efter Lægens Formening betryggende Pleie i Hjemmet eller en anden privat Bolig.

### § 22.

Betalingen for Underholdning og Behandling i midlertidigen oprettede Sygehuse, forsaavidt angaaer Personer, der have Evne til selv at bære Udgifterne ved deres Guur, bestemmes for By- og Ladesteds-Communernes Vedkommende af Communebestyrelsen, men for Landdistricternes Vedkommende af Amtsformandskabet eller, naar dets Beslutning ikke kan indhentes, af Amtmanden.

### § 23.

Læger have paa Reiser, foranledigede ved de heromhandlede Sygdomme, den sædvanlige Godtgjørelse for Skyds og Diæt, uden at det desformedelst er dem formeent at modtage Honorar af de under Reisen behandlede Syge, som dertil have Evne.

### § 24.

I Henseende til Gangklæder, Sengklæder og deslige, der have været benyttede af Personer, som have lidt eller ere døde af nogen epidemisk og smitsom Sygdom, ligesom ogsaa i Henseende til Bærelser eller Rum, hvori saadanne Personer have henligget, bestemmer Sundhedscommissionen, hvorvidt og i saa Fald hvorledes hine Gjenstande skulde renses, forinden de benyttes til andet Brug.

### § 25.

Ligeledes skulde Begravelser under herstkende Epidemier indrettes overeensstemmende med Sundhedscommissionens Forskrifter paa saadan Maade, at ingen Anledning derved gives til Sygdommens Udbredelse. Saaledes bør Sørgestuer og Liigsfølge forbydes, Begravelsen foregaae, saasnart Visshed for Døden haves, og Ligene lægges i indvendig tjærede Kister, der nedsenkes om muligt fire Alen under Jorden.

## Tredie Capitel.

Almindelige Bestemmelser.

### § 26.

De Forskrifter, som i Kraft af denne Lov gives af Communebestyrelser med kongelig Approbation eller af Sundhedscommissioner, skulde paa behørig Maade kundgjøres i vedkommende By eller District, og blive Dvertrædelser deraf saavel som af den i § 14 indeholdte Bestemmelse at straffe med Bøder samt i Mangel af disses Vedtagelse efter Forelæggelse at paatale ved Politiret.

## § 27.

Den i §§ 1 og 2 anordnede Commission overtager tillige den ved Lov om Kvarantainevesenet af 12te Juli 1848 § 1 anordnede Kvarantainecommissionens Forretninger, dog at en Toldofficiant og en Søkyndig efter Kongens Bestemmelse tilforordnes Commissionen for deri at tage Sæde ved Kvarantainesagers Behandling. Nærværende Lov er forøvrigt ikke anvendelig, naar Sundhedscommissionen saaledes forretter som Kvarantainecommission, hvorimod de om Kvarantainevesenet givne Bestemmelser isaaftald af den blive at besejle.

## § 28.

Denne Lov træder i Kraft den 1ste Januar næste Aar, fra hvilken Tid de i Forordning af 17de April 1782 (jevnsfør Forordning af 5te September 1794 § 2), Placat af 3die Juni 1791 samt i Placat af 27de Mai 1808 og Forordning af 3die April 1810, med Undtagelse af hvad der gjælder Vaccinationsvesenet, indeholdte Bestemmelser skulle være ophævede.

Thi have Vi antaget og bekræftet, ligesom Vi herved antage og bekræfte denne Beslutning som Lov.

Givet paa Stockholms Slot den 16de Mai 1860.

Under Vor Haand og Rigets Segl.

**C A R L.**




---

**G. Sibbern.**

---

**Skjelderup.**

# *Michael*

1. *Michael* is a publication series of The Norwegian Medical Society (Det norske medicinske Selskab).
2. *Michael* is named after Michael Skjelderup (1769-1852), the first medical professor in Norway and one of the founding fathers of the Society.
3. *Michael* is distributed to the members of the Society, other subscribers and libraries. Separate issues may also be distributed to external groups of readers.
4. *Michael* publishes high quality papers on medical history, medical humanities, public health and health politics. The manuscripts will be peer reviewed prior to the editorial decision on acceptance.
5. *Michael* publishes articles in the Scandinavian languages or in English, depending on topic and main readership. *Michael* is available open access at [www.michaeljournal.no](http://www.michaeljournal.no).
6. *Michael* publishes four regular issues a year. Supplements may be published at irregular intervals.
7. *Michael's* editors are appointed for a period of three years among the members of The Norwegian Medical Society by its Board. Reappointments are allowed. The editors may supplement themselves by editorial members from collaborating associations and appoint ad hoc editors for special issues.

## Editors:

Professor Øivind Larsen  
Professor Magne Nylenna  
Professor Erlend Hem  
Dr. Astrid Nylenna (secretary)

## Editorial board:

Professor Stein A. Evensen  
Professor Jan Frich  
Professor Christoph Gradmann  
Professor Arvid Heiberg  
Director Frøydis Langmark  
Dr. Kristine Lillestøl

## Postal address:

Tidsskriftet *Michael*  
P.O. Box 1152 Sentrum  
NO-0107 Oslo  
Norway  
[michael@dnms.no](mailto:michael@dnms.no)

Annual subscription rate  
NOK 500 (2021)

ISSN 1893-9651

Retur: Tidsskriftet *Michael*, Boks 1152 Sentrum, N-0107 OSLO

*www.dnms.no*

ISSN 1893-9651



9 771893 965004